

I. N. POTAPENKO.

KAKSI ONNEA.

ROMAANI.

VENÄJÄNKIELESTÄ SUOMENTANUT

ANTON HELVE.

HELSINKI, 1907.

SUOMAL. KIRJALLIS. SEURAN KIRJAP. OSAKEYHTIÖ.

Ensimmäinen osa.

I.

Eräänä rämyisenä syyskuun päivänä kello 11:n tienoissa kohtasi kaksi miestä toisensa Snamenskajakadun ja Nevskin prospektin kulmassa.

Näköään olivat he aivan eri tyyppiä: toinen oli pitkä, hoikka ja suora; hänen yllään oli pitkä leyhysviitta ja kaulassa ruudukkainen huivi. Hänen olennosaan oli jotakin heikkoa. Kasvot olivat kalpeat ja pitkulaiset, posket laihat. Näytti kuin nuoruus olisi alituisesti taistellut hänen kasvoillaan sairaloisuuden, ehkäpä puutteen kanssa. Viitta oli etenkin alaosastaan hyvin kulunut, kapeiden housunlahkeiden suut olivat jotenkin risaiset ja saappaissa huomasi koko lailla ajan vaikutusta. Kädet olivat pitkät ja pitkäsormiset. Kädessä oli hänellä suunnaton sateenvarjo, samanlainen kuin ne, joilla torikaupustelijat suojaavat itseään ja tavaroitaan sateelta.

Toinen oli pienikokoinen, tanakka mies. Hänen päällään oli lyhyt lammasnahkavuorinen talvipalttoo, päässä leveälippainen lakki, jonka lippa oli pystysuorassa hänen suuren, huomattavan suoran nenän-

sä suuntaan. Parta oli jotenkin pitkä, mutta se ei kasvanut leuassa eikä poskilla, vaan kaulassa, ja sieltä se pistihe näkyviin joka kerran kun siihen katsoi, vaikuttaen yllättävästi. Leveä suu suurine hampaineen, vankat leukapielet, suuri otsa, joka kaljun pään takia näytti vieläkin suuremmalla, raskas keppi kädessä, — kaikki tämä puhui terveydestä, jonkinmoisesta karkeudesta ja yksinkertaisuudesta.

— Minne höyryät, oi surun henki? — kysyi tanakka herra pitkältä nuorelta viittamieheltä.

Hän kutsui häntä milloin »hengeksi» milloin taas »höyryksi» hänen tavattoman elävyytensä ja vilkasliikkeisyytensä tähden. Miehen pitkät jalat, laihuus ja hermostuneisuus saivatkin hänet sangen nopeasti liikkumaan kadulla.

— Kas vaan! Sinäkö siinä oletkin! — vastasi nuori mies: — olen asunnon haussa.

— Entä entinen?

— Entisestä ajetaan pois. . .

— Mistä hyvästä?

— Vuokraa maksamatta jättämisestä.

— No, samasta syystäähän sinut karkotetaan uudestakin. . . Mutta mitäpä tässä tyhjiä jaarittelemaan.

Teen sinulle ehdotuksen: lähdetään nimipäiville . . .

— Kenen nimipäiville? — kysyi nuori mies hiukan hämmästyen.

— Oletko sitten unohtanut, että tänään on Vjeran päivä?

— En ole unohtanut, vaan suoraan sanoen, en ole tietänyt; en seuraa almanakkaa . . .

— Pitää seurata, sillä muuten voi hyviä ystäviä loukata . . .

— Kenen luokse sitten menisimme?

— Bertyshevin, Vjera Petrovnan. Etkö muista!

— Niinpä tosiaan . . . Mutta sinne on niin pitkä matka, etteivät saappaani kestä sitä taivalta. Hehän asuvat vuoriopiston luona.

— Mitä joutavia, ajetaan raitiotiellä . . . Näen kyllä, surun henki eli höyry — se on samaa, — ettei sinulla ole rahaa edes raitiovaunumatkaan . . . Poiketaan tuohon kuuluisaan Kusnetsovin sokerileipomoon, jossa tehdään karamelleja perunajauhoista ja sinapista, ja ostetaan niitä puoli naulaa viidelläkymmenellä kopeekalla ja viedään Vjera Petrovnalle. Annettaessa lausumme: nämä ovat meiltä yhteisesti!

— Entä huone? Minut ajetaan ehdottomasti tä-

nään asunnostani.

— Mutta ajattelepa nyt itsekin: kuinka sinut voidaan ajaa asunnostasi, kun et ole kotona? Paras keino ulosajamisen välttämiseksi on — poissaoleminen. . . Ei, Vjera Petrovnaa täytyy meidän tosiaan onnitella, hän on niin kelpo ihminen, ja kelpo ihmisiä on maailmassa vähän. . . Minulla itselläni on tyttäreni nimipäivät, mutta minulla on niin monta tyttöä, että sattuu miltei joka päiväksi jonkin syntymä- tahi nimipäivä, niin että siihen on jo niin sanoakseni tottunut eikä se ilahduta sydäntä. . . Lähdetään!

— Olkoon menneeksi!

Kello oli jo yhden tienoissa heidän noustessaan kolmanteen kerrokseen hämäriä portaita, jotka olivat keränneet itseensä kaikki pahat hajut, mitä yleensä on portaissa. Oven takaa kuului puhelua ja lapsen itkua. He soittivat ovikelloa.

— Ollaanko kotona? — kysyi Skorbjanski, mutta vastasi sitten heti itse: — missäpä sitä tällaisella ilmalla muualla olisi kuin kotona! Minä ja Voljtov vain uskallamme tehdä poikkeuksen.

Ja vastausta odottamatta astui hän sisään, ja hänen jälestään hänen matkatoverinsa.

Huoneusto oli yksinkertainen, mutta siisti. Huonekaluja oli vain kaikkein välttämättömimmät. Puutteellisuudet taas korvasi valoisuus ja ilmavuus. Suuren huoneen kolme ikkunaa olivat laajalle pihalle päin, jossa kasvoi ruohoa. Huone näytti enemmän taitelijan työhuoneelta kuin asuinhuoneelta. Seinävierustoilla oli lautoja harjoitelmiseen ikkunalaudoilla oli pahvipalasia ja albumeja; seinille on naulatta kehkyksettömiä palttinapalasia. Keskellä huonetta seisoivat maalaustelineet, niiden vieressä selkänojaton tuoli paletteineen ja siveltimineen.

— Mitä näenkään? — huudahti Bertyshev hämmästyneenä, nähdessään ensin huomattavamman leyhyviittaisen ja sitten Skorbjanskin. — Olenpa utelias tietämään, mikä on yhdistänyt kaksi niin erilaista olentoa?

— Mikäkö on yhdistänyt? — virkkoi Skorbjanski: — Rakkaus. Rakkaus tähän taloon, — ja hän alkoi riisuutua. — Mutta aina et kai itsekään tiedä, että tänään on vaimosi nimipäivä! No, terve! — lisäsi hän, astuen huoneeseen ja suudellen isäntää. — Voljtovin taas tapasin Snamenskajalla menestyksettä etsimässä sellaista asuntoa, jossa voisi olla maksamatta ja jos-

ta häntä ei ajettaisi pois. Voljtov puristi vain isännän kättä. Hän ei nähtävästi ollut niin läheinen tuttava talossa kuin Skorbjanski.

— Mutta missä on juhlan kuningatar? — huudahti Skorbjanski ja avattuaan kursailematta toiseen huoneeseen vievän oven, astui sinne kuten mies, jota pidetään täällä kuin oman talon väkeen kuuluvana.

Huoneesta kuului »oh!» ja sitten Skorbjanskin rauhoittava ääni: »mitä joutavia! Omaa väkeä ollaan! Tulkaa vain aamunutussa.»

Ja hetkisen kuluttua tuli Skorbjanski takaisin työhuoneeseen käsikoukussa Vjera Petrovnan kanssa. Sitten astui hän koomillisenjuhlallisilla askelilla etehiseen ja toi siellä puolinaulaisen karamellilaatikon.

— Tämä on kahdelta hehkuvalta sydämeltämme! Onnea nimipäivänne johdosta, Vjera Petrovna! Kaukomatkojen takaa olemme tänne tulleet! Toivottavasti annatte arvon innollemme ja suotte meille viinaryypyn mieheen! Kas, mitä tämä merkitsee? — huudahti hän äkkiä, huomataan nyt vasta, että Bertyshevinkin yllä oli musta sortuuki, jonka kaikkia nappeja hän koetti panna kiinni. — Minkätähden olet niin juhlallisessa asussa? Ei kai sinulla ole päällikköä, jota olisit

velvollinen onnittelemaan.

— Erehdytte! — vastasi Vjera Petrovna hänelle tavallisesti miehensä puolesta. — Vladimirilla on päällikkö ja lisäksi ankara!

— En minä onnittelemaan mene, Vjera, tiedäthän sen varsin hyvin — sanoi Bertyshev hyvin totisena.

— Samalla tiellä onnitteletkin! Muuten en sinua pidätä! Onhan minulla vieraita, joten minulle ei tule ikävä.

— Mitä ihmeitä! Mihin? Mikä päällikkö? Mitä muutoksia teidän elämässänne on tapahtunut? Enhän minä tiedä mitään! — ihmetteli Skorbjanski. — Oletko todellakin, Voldemar, ottanut jonkin viran?

— Enkä ole. . . Sehän olisi mielelöntä! Mihin virkaan minusta olisi?

— Elkkää uskoko häntä, hän on virassa, mitä ankarimmassa virassa. . . — sanoi Vjera Petrovna.

— En käsitä mitään!

— Vjera puhuu tyhmyyksiä. Olen vain ottanut työtä. Maalaan muotokuvaa. . .

— Kenen?

— Spontanejevin tyttären.

— Oo, katsos vain! Spontanejev! Miljonääri, tun-

nettu mesenaattimme, Polykarpus Spontanejev! Voit puolisentoista tuhatta nylkeä! Sellaiselta väeltä täytyy osata ottaa! Toivon, ettet ole helpottanut?

— En ole pannut ehtoja.

— Yksinkertainen ihminen. Kyllä ne sitten sinua höyhentävät, höyhentävät varmaan.

— Mitä tyhmyyksiä nyt latelet! Sitä paitsi, myöntänet kai, ei minulla ole oikeuttakaan puhua hinnasta. En ole vielä tullut huomatuksi. . . Ja Spontanejev tekee niin paljon taiteen hyväksi. . .

— Mitä? Taiteen hyväksi? Mitä hän sitten tekee taiteen hyväksi? Ostelee tauluja näyttelystä? Gallerian järjestää? ja sinä luulet, että se tapahtuu taiteen hyväksi? Oh, hoh, yksinkertainen sielu. . . Enpä odottanut sinulta tätä. . .

— No, elköämme kiistelkö, Matvei; tiedän mielipiteesi. Me emme sovi. . .

— Minun mielestäni, — sanoi Voljtov, joka tähän asti oli seisonnat ikkunan luona huolellisesti katsellen albumeja: — minun mielestäni tuo Spontanejev vahingoittaa taidetta.

Bertyshev vilkasi häneen mitään vastaamatta. Voljtov syventyi taas albumeihin.

— Piru vieköön, tämä ei ole mieleeni, tulimme vaimosi nimipäiville ja sinä lähdet pois. Onpa tärkeäkin työ olevinaan — muotokuva! Mielestäni voisit jäädä istumaan meidän kanssamme . . . Muotokuva odottaa! — puheli Skorbjanski.

— Palaan kahden tunnin kuluttua ja tapaan teidät kyllä: syöttehän tietysti meillä päivällistä?

— Vaikkapa syömmekin . . . Mutta kuitenkin . . .

Vjera Petrovna oli tällä välin poistunut huoneesta valmistamaan haukattavaa. Hän ei ollut odottanut ketään tänään; huono sää ja pitkä matka olivat saaneet hänet luulemaan, ettei kenenkään päähän pistäisi lähteä liikkeelle niin kauaksi. Sitä enemmän oli hän liikutettu vierasten ystävällisyydestä.

Hän virkkoi toisesta huoneesta astioita kalisuttaen:

— Hänellä on muidenkin kuin vain vaimonsa nimipäivä.

— Kenen sitten vielä?

— Kysykää häneltä itseltään . . .

— Kysyn sinulta! — virkkoi Skorbjanski, kääntyen Bertyshevin puoleen.

— Ei minulla ole muita, — vastasi isäntä.

— Ota sitten selvä! Hoh, hoh, hyvä herrasväki, teille on tullut tänne jonkinlainen perheko.

— Niin, juuri koi! — sanoi emäntä. — Kysykääpä hänellä tarkasti.

— Kyllä nyt tehdään tikusta asia! — sanoi Bertyshev hiukan kiivastuen. On vain sattuma, että myös Vjera Polykarpovnulla on tänään nimipäivä; mutta en minä suinkaan ole lähdössä ketään onnittelemaan, — teen ainoastaan työni, siinä kaikki.

— Sinä kuitenkin suutut, ja se on paha merkki! — huomautti Vjera Petrovna.

— Hehee, toinen teistä on oikeassa, hyvä herrasväki. . . No, siitä otamme myöhemmin selon. Mutta saadaanko ryyppy?

— Tulkaa tänne, täällä on jo kaikki valmiina, pii-rakka vain valmistuu vasta kymmenkunnan minuutin päästä! — sanoi Vjera Petrovna viereisestä huoneesta.

He siirtyivät pieneen huoneeseen, jossa pöytä oli katettu. Pöydällä oli viinaa ja yksinkertaista haukattavaa: silliä ja makkaraa. Skorbjanski kohotti maljan Vjera Petrovnan terveydeksi. Juotiin ryyppy ja haukattiin painimeksi.

— Kutsuiko Spontanejev sinut tänä perjantaina?
— kysyi Vladimir Nikolajevitsh, kääntyen Skorbjanskiin.

— Kuinka olisi hän rohjeunut jättää minut kutsumatta! Olenhan minä kyky, ja hän on kykyjen suojeleja; kuinka olisi hän sitten voinut jättää minut kutsumatta? — vastasi Skorbjanski. — Mutta tervehdä häntä ja sano, etten minä tule.

— Mikset?

— Mutta miksi sinne menisin? Mitä erikoiskykyjen illanviettoja ne ovat? Hänellä tulee tietysti perintöprinssessan nimipäivän johdosta tänään suuret kamut, eikä hän ole kutsunut niihin minua, sinua, Voljtovia eikä muita kykyjä. . . Perjantaiksi on hän meidät kutsunut, kun hänen luonaan ei ole hienosti puettuja herroja. Hyvät tuttavat ovat siis toista ja kyvyt — toista. Hän suojelee. . . Vähät minä välitän hänen suojelemisestaan. . . Voljtov tuossa on myös kyky ja suuri kyky — kun hän saa Jeruslaninsa valmiiksi, niin jyrähtää kuin ukkonen ei ainoastaan halki Venäjän vaan myös kautta koko maailman. Mutta häneltä puuttuu ei ainoastaan atelieri, vaan eipä hänellä myöskään ole edes yösijaa. Ja Voljtovia Spontane-

jev myös suojelee, perjantaisin kutsuu luokseen, rohkaisee. Te olette kyky, sanoo hän. Heidän mielestään on rohkaisemista sen tosiseikan vahvistaminen, että muka on kyky. Vieköön hiisi mokomat platoniset kyvyn suojeelijat. Jos kerran suojelee, niin auttakoon kykyä kehittymään. Mutta hän vain hankkii itselleen mainetta tuolla suojelemisellaan. Että hän ostaa tauluja näyttelystä. . . Ne taulut tulisivat myydyiksi hänettäkin, — jollei hän, niin joku muu. Ja taulujakin hän ostaa vain turhamielisyydestä. Jollei hän sitä tekisi, ei kukaan puhuisi hänestä, ja niin pysyisi hän tuntemattomana miljoonineen!

— Olet ehdottomasti väärässä, Matvei Ivanovitsh. Valitettavasti ei minulla ole nyt aikaa kiistellä kansasi, minun kun täytyy lähteä.

— Menet siis kuitenkin?

— En voi olla menemättä. . . Minulla on kiire lopettaa muotokuva, sillä tarvitsen rahaa.

— Jää kotiin, Volodja, jää edes tänään! — pyysi Vjera Petrovna.

— En voi, Vjera. Tapaanhan teidät täällä, hyvät herrat, niinhän?

— Kyllä, siihen voit rohkeasti luottaa.

Vladimir Nikolajevitsh rupesi nopeasti tekemään lähtöä ikäänkuin peläten, että hänet pidätetään. Vjera Petrovna ei sanonut hänelle enää sanaakaan.

— Tervehdäpä sitten patroonaasi ja sano, että kyvykäs kirjailija Skorbjanski ei tunnusta hänen suojeleustaan eikä halua perjantaisin koristaa hänen salonkia. Sano nyt vain niin. . . Sanothan?

— En, en sano, ystävä hyvä! — virkkoi Vladimir Nikolajevitsh ja läksi.

Vjera Petrovna katsoi surullisesti hänen jälkeensä ja meni sitten lastensa luokse.

Bertyshevit olivat samanikäisiä, — kumpainenkin kaksikymmenviisivuotias. He olivat jo kuitenkin olleet naimisissa noin viisi vuotta, ja heillä oli kaksi lasta. Vladimir Nikolajevitshin naimisiinmeno sattui miltei yksiin aikoihin hänen Pietariin tulemisensa kanssa. Taiteelliset taipumukset olivat kutsuneet häntä tänne. Akatemia oli houkutellut hänet kaukaa maaseudulta.

Hänen taipumuksensa ilmenivät jo lapsuudessa, ja, mikä tärkeintä, ne eivät saaneet luonnotonta suuntaa. Hänellä ei ollut opettajia, kukaan ei ohjannut hänen kättään, kukaan ei istuttanut hänen sie-

luunsa alkeita, jotka välistä vaikuttavat turmiollisesti koko vastaiseen työhön. Hän tunsi kuin vaistomaisesti, mikä juuri on todenperäistä, mikä väärää, ja hän työskenteli hätäilemättä lyijykynällä, innoittelematta loistavalla perspektiivillä mitä pikemmin taiteilijaksi pääsemistä ja maanmiestensä ylistysten ansaitsemista.

Ja niinpä saapui hän kypsyystodistus taskussa, toverien siirtyessä eri yliopistoihin ja teknillisiin opistoihin, suoraan Vasiljevski Ostroville ja meni akatemiaan.

Vjera Petrovna lopetti ennen häntä lukion ja saapui ennen häntä Pietariin. Hän oli saman kaupungin lapsia kuin Vladimir Nikolajevitsh, ja heidän rakkaussuhteensa alkoi jo miltei lapsuudessa.

Vjera Petrovna opiskeli »kursseissa»; mutta kun saapui Vladimir Nikolajevitsh, ei enää lukiolaisena, vaan vapaana akatemian ylioppilaana, niin oli heidän mielestään sängen yksinkertaista vihityttää itsensä. Sitten tuli lapsia ja kurssit jäivät syrjään.

Ja niin ovat he nyt eläneet yhdessä viitisen vuotta. Heidän varansa ovat olleet sängen vähäiset. Vanhemmiltaan eivät he saaneet mitään, koska ne olivat köy-

hiä. Vjera Petrovna oli ennen Vladimirin Pietariin tulemista hankkinut toimeentulonsa tunteja antamalla, mutta nyttemmin ei hänellä lapsilta riittänyt niihin aikaa. Vladimir taas, jolla ei ollut sopivia tuttavuuksia eikä puoltajia, sai hankituksi vain sangen mitättömät tulot. Sitä paitsi täytyi hänen antaa opetusta lukion aineissa.

Mutta he tekivät työtä rohkein mielin, masentumatta. Heidän sisäinen elämänsä oli hiljaista, rauhallista, järkevää; se oli kahden ihmisen elämää, jotka tunsivat hyvin toisensa, jotka olivat oppineet ei ainoastaan kunnioittamaan toistensa hyveitä vaan myös anteeksi antamaan toistensa heikkoudet.

Kahden vuoden kuluttua tunsivat jo Vladimir Nikolajevitsh, ettei akatemia tyydyttänyt häntä, vaan että se lisäksi ehkäisi hänen taiteellista kehittymisiään. Hän sai uusia taitavia ja niiden mukana uusia aatteita; hänen käsityksensä laajeni, ja kaikki tämä vaikutti häneen ratkaisevasti. Sattumalla näki hänen teoksensa muuan tunnettu taiteilija ja rohkaisi häntä suuresti.

Vladimir Nikolajevitsh jätti akatemian ja rupesi työskentelemään itsenäisesti. Samoihin aikoihin rupesi hän muutamien tuttavien välityksellä saamaan

työtä kuvalehdistä ja tilauksia. Heidän toimeentulonsa parani.

Vasta äskettäin, viime sesongin lopussa, onnistui Bertyshevin saada näyttelyyn taulu, joka, vaikka sitä yleisö ei juuri huomannutkaan, kohotti hänet taiteilijain joukkoon. Hänestä alettiin puhua kuin toivorikkaasta taiteilijasta konsanaanakin, häntä rohkaisiin työhön ja m. m. kiinnitettiin tunnetun mesenaatin Spontanejevin huomio häneen. Hänen taulunsa ostettiin, mesenaatti maksoi siitä mitättömän summan, mutta se innostutti Bertysheviä ja hän rupesi työskentelemään uudella tarmolla. Hänen taulunsa hankki hänelle uuden laajan tuttavapiirin ja pääsyn Spontanejevin taloon. Syntyi uusia suhteita ja tulevaisuus näytti jo Vladimir Nikolajevitshistä ruusunhoh-toiselta.

Ja nyt, sesongin aljettua, osotettiin hänelle sangen suurta luottamusta, kun hän sai maalattavakseeo Vjera Polykarpovnan muotokuvan. Ehkäpä tahdottiin häntä auttaa hienotunteisella tavalla tahi kenties hänen sivellintään tosiaankin pidettiin ansiokkaana. Olipa kuinka tahansa, tunnetussa pienessä piirissä oli sillä merkitystä. Vladimir Nikolajevitshiä pidettiin jo

oikeana taiteilijana. Hän innostui tähän työhön, toivoen voivansa panna taulun näytteille keväällä, ja arveli, että siitä näyttelystä riippuisi hänen aineellisen asemansa täydellinen muutos.

Vjera Petrovnan ollessa lastensa luona joi Skorbjanski vielä yhden viinaryypyn ja rupesi sitten tyyneesti odottamaan emäntää ja piirakasta. Voljtov taas palasi heti nopeasti syötyään suureen huoneeseen jatkamaan albumien huolellista tarkastamista. Ne olivat paksuja vihkoja, joihin oli huolettomasti piirretty lyijykynällä kevyitä, miltei aina päättämättä jääneitä luonnoksia. Ja juuri niistä ei Voljtov saanut irrotetuksi silmiään.

— Mitä mieltäkiinnittävää olet sieltä löytänyt? — kysyi häneltä Skorbjanski yhä istuen pöydässä.

— Paljon, hyvin paljon! Katso itse, jos sinulla on silmiä! — vastasi Voljtov.

— Niin, teidän taidettannehan varten täytyy olla erityiset silmät! — sanoi Skorbjanski ja astui sitten ikkunan luokse, jossa albumit olivat. — No, missä siinä nyt on se suola?

— Etkö sitten näe? Katso nyt tätä poikaa, joka istuu työkkärikivellä.

— No, istuu työkkärikivellä. Hyvin hän siinä istuu-kin! Suurenmoisesti ihan! Mitä sitten?

— Hyvin, sanot? Luonnollisesti? Vai mitä?

— Kuin elävä konsanaan. No, mitä sitten?

— Sanothan itse: kuin elävä konsanaan? — virkkoi Voljtov.

— Aivan niin, arvoisa höyry!

— Siinä sitä nyt ollaan! Sinä olet — yleisö, sinähän huomaat kuvasta, että työkkärikivellä istuu elävä poika ja istuu kuin elävä, eikä se ole sinusta mitään, — koska se on sangen yksinkertainen asia etkä sinä ymmärrä, että juuri sentähden, että se on erittäin yksinkertainen asia, sitä on vaikea esittää elävästi ja totuudenmukaisesti. Valtaistuimella istuva kuningas, jota ympäröi loistopukuinen seurue, on paljon helpommin kuvattavissa kuin työkkärikivellä istuva poika. Ymmärrätkö?

— Minkä tähden, oi, ylpeä henki, luulet että minä en sitä ymmärtäisi? Ymmärränpä hyvinkin, sillä juuri samaa olen kokenut meidän kaunokirjallisessa taiteessamme. Ei mikään ole vaikeampaa kuin sielun yksinkertaisimman, jokapäiväisimmän tilan kuvaaminen. Petomaisen murhan tahi sinihapolla aiheute-

tun itsemurhan voi mikä reportteri tahansa kuvata, vieläpä jotenkin elävästikin, sillä siinä pistävät kirkaat värit itsestään jokaisen silmään. . . Mutta kuvaillepa kuinka vanha kerjäläisvaimo on pudottanut koppekan ja kuinka se on tehnyt hänet onnettomaksi kokonaiseksi viikoksi, — niin, koettakoonpa sen tehdä kuinka kyvykäs reportteri tahansa! Siinäpä sitä tarvitaankin kykyä!

— Niinpä niin, tarvitaan kykyä. . . Ja sitä on tässä, sitä on paljon näissä albumeissa, mutta se menee hyödyttömästi hukkaan. Turmeltuu ja joutuu hukkaan!

— Elä siinä synkkiä ennustele, oi, paha henki, oi myrkyllinen höyry, joka olet tuhoisia tartunta-aineita täynnä! Miksi niin kävisi! Minkä tähden joutuisi hän hukkaan? Hänhän on vasta alkanut kukoistaa, ja sinä sanot: hukkaan joutuu!

— Kukoistaa! Mitä, Vjera Polykarpovnan muotokuvastako hänen kukoistuksensa alkaisi?

— Esimerkiksi siitä. Jos hänelle hyvin maksetaan ja kuva onnistuu, hän tulee huomatuksi, saa tilauksia. . .

— Mutta missä siinä on taide, ole hyvä ja sano? Eihän taiteeksi voi kutsua maalaamisen taitoa, tek-

niikkaa, kykyä esittää yhdennäköisyys. Taiteella täytyy olla elävä, henkevä, ylevä tarkoitusperä, jonka nimessä se luo . . .

— Mutta eikö sitten muotokuvassa, hyvä ystävä, saata olla luovaa kykyä.

— Se on se vanha tarina, jonka vanhat taiteen uhripapit ovat keksineet! Muotokuvan voi maalata joko hyvin tahi huonosti, kyvyttömästi tahi kyvykkäästi, — mutta mitä se vielä on? Missä siinä on luova kyky? Minkä tähden, minkä aatteen tähden siinä on tätä luovaa kykyä.

— Taiteen tähden, piru vieköön!

— Luoda taiteen tähden! Siinä lause, jolla sen suuret että pienet taitelijat monta vuotta ovat kerskuneet. Vettä juodaan janon sammuttamiseksi, leipää syödään nälän poistamiseksi, maataan voimien virkistämiseksi, tehdään työtä tieteen alalla järjen kehittämiseksi, elämän parantamiseksi; jokaisessa toiminnassa on ulkoinen tarkoitusperä, joka yhdistää sen elämään, mutta taiteen tarkoitusperänä on vain itse taide . . .

— No, hyvä. Sinä et tunnusta muotokuvia; mutta hän maalaa taulujakin.

— Mitähän tauluja? Ehkä tämä? — hän näytti pientä kehyksetöntä palttinaa, johon on maalattu ylhäisen virkamiehen vastaanottohuone. — Tahi tämä? — hän osotti toista laulua, aivan pientä, jossa harjoitelman tapaisesti oli maalattu ylioppilas syventyneenä lukuihinsa tutkinnon edellä. — Kaikki tämä on maalattu erinomaisesti, elävästi, luonnollisesti, selvästi, luonteenomaisesti! Mutta mikä on tarkoitus?

— Maltahan, maltahan! En jaksa sinua ymmärtää. Selitähän, ystävä hyvä, selitä.

— Hyvät herrat, piirakas jäähtyy! — kutsui Vjera Petrovna heitä viereisestä huoneesta.

— Ai, piirakas! Mutta tiedättekö, Vjera Petrovna, tuo pitkä herra saarnaa tässä sellaisia asioita, että tuskin piirakaskaan voi minut sovittaa hän kanssaan.

— Tuo Voljtovkko? — Kukas muu! Hän, Jeruslanin luoja, — tulevaisuudessa, muuten. Hän on kokonaan vielä tulevaisuudessa. Mutta mennäänpä nyt, sillä piirakkaan ei sovi antaa jäähtyä. . .

— Mutta mikä se Jeruslan oikeastaan on? — kysyi Vjera Petrovna.

— Selittäköön hän sen teille. Ja sinä taas ota ryypy piirakkaan alle, niin selityskykysikin samalla te-

rottuu. Voljtov joi.

— Jeruslan on kansallissankari. Olen miettinyt taulusarjan — ja se on elämäni tarkotusperä, sen täytyy täyttää koko elämäni. . . Taulusarjan, jossa sankarina esiintyy Jeruslan Lasarevitsh.

— Minkä tähden? — virkkoi Vjera Petrovna. Hän nähtävästi ei ymmärtänyt.

— Minkäkö tähden? Sen tähden, että taulujani katselisi kansa, yksinkertainen kansa, — talonpoika, ajuri, halonhakkaaja, kantaja, — katselisi ja ymmärtäisi. Kansa tuntee ja ymmärtää Jeruslanin, Jeruslanin kautta se ymmärtää minutkin. Minä en tahdo puhua kaunotaiteiden hienostuneiden harrastajien pienelle joukolle, — sille ei minulla ole mitään asiaa. Heidän joukolleen en tahdo tyrkyttää mitään aatteita, sillä he tuntevat sangen hyvin kaikenlaiset aatteet ja ovat tottuneet niihin samoin kuin lämmittäjä on tottunut uunin sietämättömään kuumuuteen, joka olisi omansa tappamaan jokaisen muun. Tahdon puhua kansalle sellaista kieltä, jota se ymmärtää. Kaikki nuo ylhäisten virkamiesten vastaanottohuoneet, tutkintoon valmistautuvat ylioppilaat, ne ovat kansalle hepreaa. Olkoon, ettei kansanmies, vaan sivistynyt katsoo tuo-

ta ylioppilasta, katsoo hetken, katsoo toisen, — entä sitten? Mainiosti maalattu, suurenmoisesti maalattu! Kiitos ja kunnia tekijälle! Hänelle annetaan mitalli, ostetaan hänen taulunsa, maksetaan siitä suuret summat, onhan se suuremmoista! Mutta mitä jää hänen mieleensä? Ei kerrassaan mitään. Miellyttävä vaikutus, siinä kaikki. Mutta miellyttävää vaikutusta varten ei kannata maalata tauluja. Sitä varten on yksinkertaisinta ottaa lämmintä tahi kylmää puolikylpyä, — mikä mitäkin huvittaa. Taulun tulee kohottaa katsoja virstan korkeudelle maasta, katsojan tulee lähteä taulun luota uudestasyntyneenä, jollei kokonaan, niin ainakin pieneltä sielunsa osalta. . . Sillä lailla on taulu maalattava, sillä lailla kirja kirjoitettava, niin tulee luoda kaikki taiteessa. Mutta jollei joku voi, ei tahdo, ei osaa niin maalata, niin hänen ei tule yrittääkään; ryhtyköön hän muihin hommiin: kauppiaksi, virkamieheksi. miksi tahansa. . .

— Ohoo! Niin sitä pitää! Vjera Petrovna, se, mitä hän puhuu, on jaloa, vai kuinka arvelette?

Vjera Petrovna katsoi surullisesti ja jonkinverran hajamielisesti. Vladimir Nikolajevitshin poissaolo pöydästä hänen nimipäiväpiirastaan tarjottaessa

tuntui hänestä nyt hyvin katkeralta. Ehkä hän ei tahtonut tunnustaa itselleen totuutta, vaan selitti sen kaukaa tulleiden vierasten läsnäolon aiheuttamaksi, kun ei isäntä ollut kotona. Mutta oikea syy lienee ollut se, että siinä talossa, johon hänen miehensä meni, oli myös nimipäivät. Hän ei tuntenut sitä kuitenkaan itsekään.

Hän ei vastannut Skorbjanskin kysymykseen, vaan kysyi sen sijaan:

— Oletteko nähnyt Vjera Polykarpovnan?

— Spontanejevanko? Kuinkas sitten! Minulla on ollut kunnia keskustella hänen kanssaan Venäjän kirjallisuudesta.

— Onko hän kaunis?

— Kuinka sanoisin? . . . Jos minut pukisi ensi luokan räätäli ja ensi luokan silkkikankaisiin, ranskalaisiin ja englantilaisiin, niin olisin kaunis. Ei hän silti ole hulluimpia. Ääni on soinnukas, kasvot punakat.

— Olen kuullut, että hän on hyvin viisas.

— Hm. . . Taaskin sanon teille: vähävenäläisillä on sananlasku: tolvanakin osaa puuroa keittää, kun hänelle antaa rasvaa, jauhoja, hirssiä, suolaa ja pipuria. . . Ja päättäkää nyt, kuinka ei hän olisi viisas,

kun hänen päänsä tähden kaikin tavoin ovat työkennelleet sekä professorit että runoilijat ja kaikelaiset oppineet erikoistuntijat, joille on maksettu rahaa kuinka paljon tahansa? Hän on opiskellut kaikkea: matematiikkaa, tähtitiedettä, filosofiaa, muinaistiedettä . . . Sanalla sanoen, vaikka mitä. Moisesta opetuksen paljoudesta tulisi lehmäkin viisaaksi. Mutta mitä te hänen järjestään? Onhan teillä oma järkenne.

— Minä olen tyhmä!

— Se oli taas uutinen. Ensi kerran kuulen sellaisen tunnustuksen. Kuka on ollut asiantuntijana?

— Ei, ei ole ollut asiantuntijaa, mutta sittenkin on tyhmä, tyhmä!

— Hm . . . Joko kauankin?

— Ei varsin kauan. Ennen voi minun kanssani puhua mistä tahansa, mutta nyttemmin en enää tyydytä . . . milloin en ymmärrä sitä, milloin tätä. Se on minulle liian abstraktista, tämä liian symbolista, sanalla sanoen . . . minusta on tullut tyhmä . . .

— Mitä te nyt joutavia! En tahdo edes ymmärtää, mitä tarkoitate. Se on vain mielialanne aiheuttamaa eikä muuta; nimipäivämielialaa . . . Juokaamme ennemmin kirsimarjaviiniä teidän terveydeksen-

ne. Mutta kuulkaapas, Vjera Petrovna, — teillä on kai joutilaana tuo pieni oikeanpuoleinen huone?

— On kyllä.

— No, ottakaa sitten siihen asumaan viikon päiviksi ystävämme Voljtov. Hänhän on höyry ja tarvitsee vähän tilaa. Kohtalo ehkä lähettää sitten hänelle työtä. . .

— Mielelläni, Grigori Mihailovitsh! — sanoi Vjera Petrovna, kääntyen suoraan Voljtoviin: — mutta teille tulee pitkä matka.

— Mutta eihän hänellä ole minne mennä? Kun hän alkaa jossakin käydä, siirtyy hän heti niille paikoille.

Voljtov tuli hämilleen, mutta itse asiassa oli tyytyväinen. Viimeisinä kahtena viikkona oli hänen asemansa ollut kerrassaan vaikea, ja hän oli ihan näännyksissä työn hausta ja taistelusta asuntonsa emännän kanssa, joka ei ottanut selityksiä kuuleviin korviinsaakaan.

Vjera Petrovna kyseli Skorbjanskin kotioloista. Skorbjanskin koko elämä, hänen niskoillaan kun oli suuri perhe, johon ei kuulunut niin paljon omia lapsia kuin hänen ja hänen vaimonsa sukulaisten, oli

sangen raskasta. Hän elätti kaikki kynällään valittamatta kenellekään, ja tämä kynä rapisi samoin kuin hänen selkensä. Hänellä oli kyvykkään kirjailijan nimi, mutta tämän nimen hän oli hankkinut jo kymmenisen vuotta sitten, kun hän vielä työskenteli vapaasti, kun hänen todellakin onnistui luoda jotakin huomattavaa. Sen jälkeen oli hänen kykynsä näyttänyt vain harvoin.

Mutta mielen rohkeus ei jättänyt häntä koskaan. Kaikki vastoinkäymisensä, sekä itselleen että muille, kun niistä tuli puhe, puki hän sellaiseen muotoon, että sekä hänen itsensä että muiden tuli hauska olla.

Vjera Petrovna piti Skorbjanskin heillä käymisestään.

Mutta tällä kerralla kuunteli hän vierastaan hajamielisesti. Hänen kirkkaat silmänsä katsoivat epä määräiseen kaukaisuuteen, koko hänen kasvoissaan oli surun ilme, ja hän näytti paljon vanhemmalta kuin oli. Muuten olivat hänen kasvonsa omituiset: kun hän oli iloinen ja nauroi, näyttivät hänen kasvonsa nuorilta, miltei lapsellisilta. Mutta heti hyväntuullen kadottua tuli hän kymmentä vuotta vanhemman näköiseksi. Se oli sitäkin oudompaa, kun hänen kas-

voissaan ei ollut uurteita eikä ryppyjä. Vain suupielet näyttivät painuneilta, silmäalukset sinersivät, nenä näytti pitemmältä ja koko kasvoissa kuvastui alakuloisuus. Hän näytti paljon kokeneelta, vaikkei asiantaita kuitenkaan ollut niin.

Skorbjanski puhui puhumistaan. Ja vasta puolituntia äänessä oltuaan huomasi hän, että Vjera Petrovnan silmät samoin kuin ajatukset olivat kiintyneet kokonaan muuhun.

— Mutta teidän ette näytä minua kuuntelevankaan! — sanoi hän.

Vjera Petrovna hymähti kuin unessa.

— Ei, kyllä minä kuuntelen, vaikka . . . riittämättömän tarkasti.

— Mitä ajattelette?

— En mitään erityistä . . . Tyhjää.

Skorbjanski vilkasi häneen epäuskoisesti.

Ja Vjera Petrovna ajatteli sellaista, mikä ei koskaan ennen ollut edes hänen mieleensäkään johtunut, mutta mikä viime aikoina oli liiankin usein ollut hänen ajatustensa esineenä. Hän ajatteli, että heidän kodistaan puuttuu nyt jotakin tärkeitä, jotakin hienoa, huomaamatonta, mutta silti äärettömän tärkeä-

tä, mikä oli ennen saanut elämän näyttämään kau-
niilta, — ja samalla oli sijaan tullut jotakin uutta, jo-
ka myös näytti olevan huomaamatonta ja mitätöntä,
niin mitätöntä, ettei sitä voinut kukaan muu kuin hän
huomata, mutta niin raskasta ja synkkää, että se vä-
listä teki lopun siitä rohkeudesta, jolla hän tähän asti
oli taistellut elämän kanssa.

Kello kävi jo viidettä, kun ovikello soi. Vjera Pet-
rovna hätkähti, mutta ei liikahtanutkaan paikaltaan
eikä mennyt tullutta vastaan eteiseen. Hänestä näet
tuntui, että hän miehensä katseesta saisi lukea sellais-
ta, joka turmelisi häneltä koko loppupäivän.

II.

Sinä päivänä, noin kello 2:n tienoissa, kun Vladimir Nikolajevitsh läheni Spontanejevin taloa ajurilla, joka ajoi ihan uuvuttavan hitaasti, seiso i talon luona muutamia vaunuja. »Heillä näyttää todellakin olevan vieraita, — mietti hän — ehkäpä minun ei olisi pitänyt tullakaan?»

Mutta tämä kysymys oli jo tätä päivää vanhempi. Eilen, istunnon jälkeen, kysyi hän Vjera Polykarpovnalta, eikö hänellä ole liian kiire tänään.

— Minkä tähden?

— Onhan nimipäivänne huomenna.

— Onko se sitten työtä?

— Ei, tietysti, mutta teille tulee luultavasti vieraita. . . .

— Minä pyydän anteeksi. Olipa kuinka tahansa, te saatte tehdä työtä kuinka paljon tahansa. Ei, ei, tahdon nähdä teidät huomenna!

— Siinä tapauksessa tulen varmasti.

Ja niin hän nyt tuli, nousi leveitä matolla peitettyjä marmoriportaita myöten toiseen kerrokseen, suunta-

si kulkunsa oikealle, jossa oli suuri sali pianoineen ja kaksine tuoliriveineen, jotka oli sijoitettu pitkin seinää. Siellä soittivat ja lauloivat joka perjantai parhaat taiteilijat. Sen vieressä oli toinen suuri vierashuoneen tapainen huone. Siellä oli maalausjalusta, sillä huone oli muutettu väliaikaiseksi atelieriksi. Siellä hän maalasi Vjera Polykarpovnan muotokuva.

— Olkaa hyvä ja tiedustakaa Vjera Polykarpovnalta, ryhdymmekö tänään työhön? — sanoi hän lakeijalle.

— He pyysivät ilmoittamaan, kun tulette! vastasi tämä.

— No, sitä parempi. Sanokaa sitten.

Lakeija meni.

Kuului kevyitä askeleita ja vaatteiden kohinaa. Vladimir Nikolajevitsh tunsu tuskin huomattavan punan nousevan kasvoilleen. Hän käänsi päätään oveen päin ja huomasi jo eräältä, että Vjera Polykarpovnan yllä oli se röijy, joka niin hyvin sopi hänelle ja johon pukeutuneena hän aina tuli maalattavaksi. Hänen kullanvaalea tukkansa oli asetettu korkealle hänen maalatessaan sitä. Hän oli siis valmistautunut istuntoon.

Vjera Polykarpovna astui nopeasti hänen luoksensa komeana, notkeana, iloisena, säteilevänä. Häiritsemätön, täydellinen tyytyväisyys kuvastui hänen silmissään, koko kasvoissa, käynnissä, liikkeissä, äänessä, jolla hän tervehti häntä.

— Suokaa anteeksi, että annoin teidän odottaa . . .

Hän puristi voimakkaasti hänen kättään.

— Teillähän on nimipäivä, teille siis annetaan kaikki anteeksi; onnittelen! — sanoi Vladimir Nikolajevitsh.

— Kiitos. Lähdetään nyt työhön. Olen varastanut teiltä jo kaksikymmentä minuuttia.

— Mutta ehkäpä teidän pitäisi olla siellä? — satoi Vladimir Nikolajevitsh. Teillähän on vieraita.

— Ehkäpä pitäisi, mutta jään sittenkin tänne.

— Uhraudutte taiteelle, — huomautti Vladimir Nikolajevitsh leikillä.

— Turhamaisuudelle, tahdoitte kai sanoa. Tahdon, että saisitte muotokuvan mitä pikimmin valmiiksi, että siitä tulisi onnistunut, loistava . . . Tahdon nähdä sen näyttelyssä, se on, tahdon nähdä itseni näyttelyssä . . . Tiedän, ettei tämä turhamaisuus ole korkeista lajia, mutta tunnen niin ja puhun teille.

Hän oli jo istunut tavalliselle paikalleen nojatuoliin pää hiukan kohotettuna. Se oli hänen asentonsa, jonka hän jo hyvin tiesi. Bertyshevin ei juuri tarvinnut korjata hänen asentoaan.

— Istunko hyvin? — kysyi Vjera Polykarpovna.

— Kuten aina — mallikelpoisesti!

— Minä olen hyvä malli? — niinhän?

— Harvinaisen hyvä!

— Jumalalle kiitos, että minusta on löytynyt edes yksi kyky!

— Edes yksi?

— Edes yksi, Vladimir Nikolajevitsh. Onko se sitten väärin. Muita kykyjä ei minussa olekaan. Se ei teki mitään, jos minä eläisin tavallisissa oloissa, mutta meidän talomme on erityinen. Nämä seinät ovat nähneet niin paljon kykyjä, että niiden luultavasti on sie-tämättömän ikävä katsoa tällaista keskinkertaisuutta kuin minä.

— Olette väärässä.

— Tahtoisin, että olisitte ennemmin puolueellinen kun ette kerran ole vilpitön.

Vladimir Nikolajevitsh rupesi maalaamaan mi-tään siihen virkkamatta. Mutta Vjera Polykarpovna

ei voinut olla ääneti istunnon aikana. Hän hankki jo heti työn alussa itselleen oikeuden puhelemiseen.

— Eikö teidän mielestänne, Vladimir Nikolajevitsh, tunnu siltä, ettei minun tämänpäiväinen näköni sovi muotokuvan yleiseen sävyyn? — kysyi hän.

— Maalaan tukkaa, ja sentähden en sitä huomaa! . . .

— Mutta eikö teistä tunnu siltä?

— Ei ainakaan vielä.

— Te ette kiinnitä lainkaan huomiota luontoon . . .

Vladimir Nikolajevitsh loittoni maalaustelineen luota ja katsahti tarkasti häneen.

— Niin, on jotakin uutta. Ja tiedättekö, mitä?

— Sanokaa . . .

— Ei, en sanoa . . . Se ei ole aivan sitä . . .

Vjera Polykarpovna rupesi nauramaan.

— Kuinka syvämietteisesti. sanottu: »Se ei ole aivan sitä» . . . Mutta kuitenkin, Vladimir Nikolajevitsh, tulee sanoa, että juuri se . . . Ja te sanotte . . .

— Luuletteko, että varmasti sanon?

— Sanotte ihan varmasti, sillä muuten luulen, että olette huomannut minussa jotakin vastenmielistä, rumaa . . .

— Te vain tahdotte saada minut kiinni.

— En, tahdon vain, että sanoisitte . . .

— Niin, nähkääs . . . Kun tänään tulin tänne, niin ensimmäinen, minkä kohtasin, oli jonkinmoinen säteily ovenvartijan kasvoilla; sitten tuli tänne Ivan, ja hänenkin kasvonsa säteilivät samoin . . . Nyt . . .

— Oh, minunkin kasvoillani on sama säteily! Ei voi valittaa, sangen rakastettavaa puhetta.

— Mutta minähän sanoin: se ei ole aivan sitä . . .

— Jollei se ole aivan sitä, niin koettakaa edes määritellä, mitä se on. En voi enää rauhoittua. Minusta tulee yhä tuntumaan, että portinvartijan, Ivanin ja minut on vallannut sama tunne; mutta se ei ole, myöntänette, erittäin mairittelevaa. Maalatkaahan kuitenkin, en tahdo teitä häiritä.

— Ei, — sanoi Bertyshev, ryhtyen taas työhön: — minun mielestäni on erotus tässä oleellinen. Te itse tunnetta iloa, koska teillä on nimipäivä, koska olette juhlan sankaritar, mutta ovenvartija ja Ivan palkollisina palvelijoina vain heijastavat kasvoillaan teidän iloanne.

— Hah, hah, haa! se on sekä hyvästi että pahasti sanottu. Mutta minä tunnen todellakin lapsellista

iloa.

— Sentähden, että on nimipäivä?

— Ei; mutta iloni syy johtuu siitä, että on tänään on nimipäiväni.

— Onko teille lahjoitettu uusi nukke?

— Kas vaan! Johan olette enemmän kuin häijy, ja se surettaa minua . . .

— Antakaa sitten anteeksi.

— Katsokaa sitten minua, olkaa hyvä! — virkkoi Vjera Polykarpovna, oltuaan hetkisen ääneti.

— Katson! — vastasi Bertyshev, ja hän kumartuikin maalaustelineen sivulle ja katsoi häneen.

— Huomaatteko, että se loukkasi minua?

— Siitä näyttää. Silmänne ovat sumenneet.

— Onko sekin hyvä?

— Ei, ei ole hyvä. Ja minä . . .

— No!

— Ja minä valitan enkä enää tee pahaa.

Vjera Polykarpovna rupesi nauramaan. Hänen kasvonsa taas ilostuivat.

— Mutta te ette näytä haluavankaan tietää hurjan iloni syytä? — virkkoi hän.

— Minulla ei ole oikeutta kysyä sitä, Vjera Polykar-

povna.

— Annan teille sen oikeuden, Vladimir Nikolajevitsh.

— Niin ollen kysyn.

— Mutta tietäkää, että sanoo sen ainoastaan teille...

Hänen äänessään oli Vladimir Nikolajevitsh huomavinaan jotakin hänelle tarkotettua vakavuutta. Hän oli huomannut hänessä sen ennenkin. Rattoisan lörpöttelyn aikana, jolla ei ollut muuta tarkotusta, mikäli näytti, kuin saada istuntoaika kulumaan mahdollisimman hauskasti, oli jossakin hänen Vladimir Nikolajevitshille osottamassaan lauseessaan tahi sanoessaan sellainen sävy, että se jäi sitten pitkiksi ajoiksi mieleen. Se oli ennenkin joka kerran vaikuttanut häneen levottomuutta herättävästi.

— Kuulkaapas, — sanoi Vjera Polykarpovna: — tänään on minusta tullut rikas.

— Teistäkö? Mutta milloinka olette sitten ollut köyhä?

— Aina. Minun isäni se on ollut rikas. Minulle on tehty kaikki, mikä minulle on ollut tarpeellista, tehty minulle henkilökohtaisesti, — minut on puettu, mi-

nulle on annettu opetusta, hankittu kaikkia mahdollisia huvituksia. Mutta omia toivomuksiani, toivomuksia, jotka koskevat muuta maailmaa eikä minua, en ole itse voinut toteuttaa muiden sekaantumatta niihin. En tiedä, kuinka selittäisin sen teille. No, esimerkiksi tässä äskettäin tuli luokseni muuan tyttö, — hänen piti mennä naimisiin, mutta häneltä puuttui varoja, ja hän pyysi minulta kolmeasataa ruplaa. Minua halutti auttaa häntä, ja minä sanoin siitä isälle. Isäni on hyvä, kuten tiedätte, — hän ei ole itara, mutta . . . Kuitenkin syntyi siitä monimutkainen juttu. Tytön luokse lähetettiin Pogoski — tiedättehän, isäni sihteeri — tiedustamaan onko hänen puutteensa todellinen, ja ottamaan selkoa, missä suhteessa hän on avun tarpeessa. Tämä hankki tiedot ja selitti, että on kyllin, jos tyttö saa puolitoistasataa; hänelle sitten annettiinkin puolitoistasataa. Se oli luultavasti hänestä ikävää. Ymmärtänettehän kai, etten sitä enää tehnyt minä. Muuten oli tyttö kuitenkin tyytyväinen, ja ehkäpä hänelle riittikin puolitoistasataa. Mutta huomautti tietysti kuitenkin erotuksen. Tästä lähin taas teen itse kaikki. Teen kokonaan oman mieleni mukaan.

— Millä tavalla?

— Isäni lahjotti minulle tänään satatuhatta vapaasti käytettäväkseni. Ei tarpeisiini, vaan toivomuksiani varten. . . Eikö ollut hyvä?

— Tietysti, hyvähän se. . .

— Ja minä tahdon kiinnittää teidät. . .

— Mihin? Miksi?

— Miksi pelästyitte? Tahdon aina neuvotella teidän kanssanne, ymmärrätekö? Lupaam etten ilman teidän neuvoanne tuhlaa kopeekkaakaan.

— Vjera Polykarpovna, en ole ansainut sellaista luottamusta, — sanoi Bertyshev ääni hiukan vapisten.

— Mutta teidän olette ihan liikutettu! . . .

— Sanomattomasti!

— Teemmekö liiton?

— Minä sen kyllä allekirjoitan.

— Antakaa sitten kätenne.

Vjera Polykarpovna ojensi kätensä.

— No, maalatkaa nyt, sillä olenhan lörpöttelylläni kuluttanut teiltä koko ajan: on kai kulunut jo kokonainen tunti.

— Ei, vielä puuttuu neljännes.

Vladimir Nikolajevitsh ryhtyi taas jatkamaan työtään, mutta hänen kätensä ei enää voinutkaan niin varmasti ohjata sivellintä. Tämä luottamus, jonka hän oli saanut osakseen niin pian, vain kahden viikon tuttavuuden jälkeen, sai hänen mielensä kuohuksiin.

Mutta ei vain sentähden, että hänelle asetettiin tämä odottamaton luottamus, tunsi Vladimir Nikolajevitsh sivellintä liikuttavan kätensä epävarmaksi. Hän ei voisi kertoa mitä suunnitelmia syntyi hänen päässään juuri silloinkun Vjera Polykarpovna ilmoitti hänelle isänsä lahjasta. Mutta ikään kuin jokin valoisa säde olisi välähtänyt hänen aivojensa läpi ja herättänyt siellä tuhansia haaveita, jotka olivat olleet olemassa siellä miltei hänen lapsuudestaan asti. Ja hänen sydämensä sykki rajusti herttaisen, ilahduttavan lämmöntulvahduksen vaikutuksesta.

— Mutta miksi olette ääneti? Miks’ette tahdo iloita kanssani? — lausui Vjera Polykarpovna. — Ihmeellistä se on, mutta minä olen niin perehtynyt teihin näinä kahtena viikkona, että minusta tuntui mitä yksinkertaisimmalta ja luonnollisimmalta kertoa teille tästä kaikesta ja ehkäpä vain yksin teille. Ja minusta tuntuu, kuin minulla ei edes olisi oikeuttakaan määrätä

näistä rahoista yksin, vaan kahden teidän kanssanne. . . Eihän se merkitse mitään, niinhän? Se ei suinkaan merkitse sitä, että olen rakastunut teihin! — lisäsi hän samaan: — tahi muuta sellaista. Niinhän, Vladimir Nikolajevitsh?

— Epäilemättä. Ja minä en voi muuta kuin kiittää teitä.

— Mutta kasvonne eivät säteile!

— Eivätkö?

— Malттаakaapas kun katson. . . Saanko nousta ylös?

Hän nousi tuolilta ja astui ikkunan luokse, ja Bertyshev käänsi häneen päin kasvonsa, jotka nyt tulivat hyvään valaistukseen.

— Mutta säteilettehän te. . . Sitä on silmissä. Olen hyvin iloinen. Emmeköhän lopeta jo täksi päiväksi? Muuten taidatte imarrella minua kuvassanne! — lisäsi hän, katsoen maalaukseen. Eivät minun silmäni ole niin kauniit.

— Teillä on hyvin kauniit silmät, Vjera Polykarpovna: en minä imartele. En osaa lainkaan imarrella väreillä. Ehkäpä se on vika. Esitän sokeasti luonnon mukaan.

— No niin, riittäköön siis tältä päivältä! Onhan tämä nimipäiväni!

— Täytyykö teidän mennä vierastenne luokse?

— Ei. . . Meillä on vielä aikaa kymmenen minuuttia, minulla on oikeus viettää ne täällä. Ajatelkaapas ja keksikäöpäs, Vladimir Nikolajevitsh, jokin hyvä alku.

— Kertomuksenko? En ole kirjailija.

— Ei, en kirjoita kertomuksia. . . Olen kyllä yrittänyt, mutta onnistumatta. Ei, alku. . . Rahojeni ensimmäinen käyttö. . .

— Nytkö heti?

— Tahtoisin tänään. Sillä onhan, taaskin, nimipäiväni. . . Miettikäpä nyt. Nyt olette jo keksinyt, näen sen silmistänne.

— Kyllä, kyllä. . . Mutta ei sitä ole vaikea keksiäkään. . . puutetta kärsiviä on niin paljon. . .

— Täytyy valikoida, arvelen.

— Ei kuitenkaan liiaksi, Vjera Polykarpovna! Sillä valikoiminen tällaisissa tapauksissa ei ole usein sopiva. . .

— Olette siis keksinyt?

— Tietysti. Tunnettehan Voljtovin?

— Voljtovin? Malttakaapas, kun muistelen. Nimi on tuttu. Onko hän ollut meillä?

— On hän ollut muutamia kertoja. Pitkä, laiha mies. . . Hiukan omituinen käytökseltään.

— No nyt muistan. Isä on puhunut jotakin hänestä. . . Hän on etevä kyky. . . Muuten ovat isän mieles-tä kaikki — etevä kykyjä. Hänelle on niin omituiset aatteet, vai kuinka? Mitä aatteita ne ovat?

— Hänellä on paljonkin aatteita, mutta se ei ole tärkeätä; tärkeätä on se että hän on todellakin suuri kyky, mutta hän ei voi tehdä työtä tilauksesta. Hänelle on tarjottu edullista kuvittamistyötä, mutta hän on kieltäytynyt. Hän sanoo, että jos maalattava aihe ei ole syntynyt hänen sielussaan, vaan toisen, tilaajan, niin ei hän saa syntymään mitään.

— Onpa se originellia.

— Niin, se on originellia, mutta juuri samaisen originellisuuden tähden istuu hän nälkäisenä ja hänet ajetaan asunnosta. Se ei enää ole aivan originellia. Hän on keksinyt mieltäkiinnittävän taulun, joka, jos hän ehtii sen saada valmiiksi näyttelyyn, ehdottomasti tulee herättämään huomiota ja hankkisi hänelle varoja. Häntä juuri olisi autettava.

— Hyvä? Me siis autamme häntä . . . Mutta kuinka?

— Oo, se kysymys on toisarvoinen! Eihän ole tärkeätä, kuinka auttaa? Tulee vain auttaa tuntuvasti.

— Mitä merkitsee tuntuvasti?

— Että hän voisi eli: ja tehdä työtä rauhassa kunnes saa taulunsa valmiiksi ja myydyksi. No, hyvä . . . Sanokaa sitten hänelle . . . Tulkoon hän . . .

— Minkätähden, Vjera Polykarpovna?

— Mitä minkätähden? Tahdon puhua hänen kanssaan . . . Päätämme vasta sitten, kuinka paljon hänelle on annettava, sillä muutenhan voidaan erehtyä . . .

— Oh, elköö pelätkö erehdyksiä, Vreja Polykarpovna. Näissä asioissa ei voida erehtyä.

— Kuinka ei?

— Jos kerran ihminen pyytää, — merkitsee se että hän on puutteessa . . .

— Mutta sattuuhan usein, että avuliaisuuttakin väärinkäytetään. On ihmisiä, jotka käyttävät sitä aivan ammattinaan.

— Hyvä Jumala, kuinka niissä sanoissa kuulostaa sen kaiulta, mitä olette voinut kuulla kokeneilta ihmisiltä, jotka tietävät, mitä raha on, kuinka sitä saadaan ja mikä sen suurin arvo on, mutta jotka vielä

paremmin tietävät, kuinka korkeasti on arvattava jokainen heidän tekemänsä hyvä työ! — sanoi Vladimir Nikolajevitsh tulisesti, ja hänen sinisissä silmissään leimahti vihaa muistuttava ilme. Hän ei huomannut, kuinka Vjera Polykarpovnan otsaan muodostui uhkaava ryppy, vaan jatkoi yhtä tulisesti. — Te sanotte ammatti! Mutta luuletteko todellakin, että tämä ammatti voi tuottaa hupia? Moisen ammatin harjoittaminen on jo suuri onnettomuus. Jos ihminen kerran voi sellaista ammattia harjoittaa, — merkitsee se, että hänet on pakottanut siihen koko joukko puutteita. Te puhutte väärinkäytöksestä, te pelkäätte, että joku voisi väärinkäyttää teidän hyvyttänne, ettei joka köyhimys näyttäisi vain hituistakaan toista köyhymystä rikkaammalta! Mutta ettekö todellakaan tiedä, että vieraan hyväntekeväisyyteen turvautuminen on kauhean raskasta! Ja että köyhinkin ja turmeltuneinkin ihminen vähänkin suotuisissa oloissa pitää aina työtä almua parempana. . .

— Kuinka ankaraa kieltä käytätte minulle! Minusta tuntuu kuin te tällä hetkellä. . . Te ette kunnioita minua! — sanoi Vjera Polykarpovna, ja hänen silmissään oli jonkinlainen pelon ilme.

— Miksi niin luulette? Te olette kutsunut minut . . .
Kuinka sanoisin? No, hyvien töittenne avustajaksi.
Olette siis asettanut minulle luottamusta. Siksi pä pi-
dinkin mahdollisena puhua kaikki, mitä ajattelen.

— Olette oikeassa. Mutta minusta näytti . . . Se ei
kuitenkaan merkitse mitään . . . Tehdään sovinto! —
Hän ojensi taas kätensä Vladimir Nikolajevitshille.
Mutta sitten hän lisäsi: tulkoon VoljtoV kuitenkin! Mi-
nua haluttaa tutustua lähemmin häneen . . .

Vladimir Nikolajevitsh vaikenä ensin; hänen huo-
mautuksensa jälkeen pelkäsi hän jo liian avomielisel-
lä puhetavallaan todellakin loukkaavansa häntä. Sik-
sipä hän ei vastannutkaan heti, ja sittenkin paljon lie-
vemmin kuin aikoi:

— Vjera Polykarpovna! tutustua häneen ehditte
myöhemminkin. Sen voi tehdä jotenkin muuten. Mut-
ta jos hän tulee teidän luoksenne tietäen, että te aiotte
auttaa häntä, niin siitä tulee huono tuttavuus. Ei, ei,
se on totta! Ajatelkaahan sitä ja suostukaa minun eh-
dotukseeni. Häntä on autettava yksinkertaisemmalla
tavalla.

— Kuinka sitten?

— No, esimerkiksi näin: hän on nyt minun kotona-

ni. Annetaan hänelle rahaa.

— Niinkö yksinkertaisesti? . . . Niinkö yksinkertaisesti menetellään rahojen kanssa?

Näitä sanoja kuullessaan tunsivat Bertyshev kuin kylmän löyhähdyksen, ja hänen vastauksensa kuulosti myös kylmältä.

— Niin, — sanoi hän: — jos te tahdotte »menetellä rahojen kanssa» niin tästä ei tietysti tule mitään. Tässä minun mielestäni ei menetellä rahojen, vaan ihmisielun kanssa, joka on hyvin turhamainen, herkkätuntoinen ja sairaaloissa itserakas. . . . Sannalla sanoen, me lykkäämme tuonnemmaksi koko asian, niinhän? Lykkäämme siksi kunnes sovimme tästä kysymyksestä. Jos me aijomme toimia yhdessä, tulee meidän myös olla yksimielisiä menettelytavasta, niinhän, Vjera Polykarpovna? No, nyt taisin loukata tahi pahoittaa teitä. . . .

Vjera Polykarpovna katsoi miettivästi, ikäänkuin hänen ohitsensa, ikkunaan. Hänen kasvonsa eivät enään säteilleet, näyttipä sillä kuin hänen poskensa olisivat hiukan kalvenneet.

Hänestä tuntui ikävältä, että hän niin luottavasti selitettyään Vladimir Nikolajevitshille hyvät aikaan-

sa ja sitä paitsi yksistään hänelle, kohtasi heti hänen puoleltaan vastuksen. Hän ei edes voinut oikeastaan väittää mitään Bertyshev in mielipidettä vastaan, mutta jo yksin se, että tämä huomasi hänen ensi toimissaan jotakin sopimatonta, loukkasi häntä. Hänen mielestään olisi hänen ilmoituksensa sadastatuhannesta ja halustaan käyttää ne yksistään hyviin töihin pitänyt ainoastaan ilahduttaa häntä ja aiheuttaa hänen puoleltaan kiitosta vieläpä ihastusta. Mutta Vladimir Nikolajevitsh rupeaakin tulisesti opettamaan hänelle oppia joistakin arkaluonteisista sieluisista, pitäen hänen kantaansa riittämättömän humaanisena, näyttääpä hän vielä kuin syyttävän häntä jostakin.

— Olenko loukannut teitä, Vjera Polykarpovna? — kysyi Bertyshev vielä kerran.

Vjera Polykarpovna pudisti kieltävästi päätään.

— Olenko sitten ehkä pahoittanut mielenne?

Vjera Petrovna, ikäänkuin pakottaen itseään, karkotti synkät ajatukset ja ilostui.

— Ette, ette, ei se ollut mitään. . . — Ja te. . . olette oikeassa! Nähkääs, minulle ei nyt sovi, mutta minä tahdon. . . Tahdon kuitenkin jotakin. . . jotakin al-

kaa . . . Antakaa sitten miten tahdotte . . . Te kai osaatte sen tehdä jotenkin lievästi . . . Antakaa hänelle tämä . . . No, sitten . . . sitten puhellaan. Niinhän?

Hän kaivoi taskuaan, otti sieltä setelin ja antoi Bertysheville. Tämä otti. Se oli sataruplanen.

— Hyvä! — sanoi Bertyshev. — Toimitan tämän hänelle. Huomenna sitten palvelemme. Teidän on kai nyt mentävä sinne?

— Niin, täytyy jo mennä. Näkemiin!

Hän ojensi Bertysheville kätensä.

— Kuulkaa, Vladimir Nikolajevitsh, etteköhän tule meille tänä iltana? Meille tulee vieraita, tahtoisin, että tulisitte . . .

— Kiitos . . . Tuskinpa voin tulla.

— Miksette? Pahoitatte sillä mieleni. Onko teillä työtä?

— Ei . . . Ehkä sentään . . . Mutta nähkääs . . .

— Mitä?

— Meillä on nimipäivät . . .

— Kenen sitten?

— Vaimoni.

— Oo, . . . No, niin . . . Se on syy. Niinpä näkemiin asti!

Ja Vjera Polykarpovna nyökäytti hänelle omituisen nopeasti päätään ja läksi kiiruusti astumaan salin poikki ovea kohden. Kynnyksellä hän kuitenkin pysähtyi ja lisäsi:

— Mutta jos . . . Jos sopii . . . niin tulettehan kuitenkin? Se ilahduttaisi minua.

Vastausta odottamatta katosi hän nopeasti ovesta. Bertyshevistä miltei näytti siltä kuin hän olisi juossut tiehensä. Hän katsoi kelloa; oli lähes kolme. Hän pani nopeasti siveltimet ja värit paikoilleen, peitti muotokuvan ja läksi.

III.

— Hyvänen aika! — huudahti Skorbjanski Bertyshevin tultua kotiin. — Katsokaahan, kuinka innokkaasti hän on maalannut kykyjen suojelejain kuvia! Ei ainoastaan kätensä vaan myös sortuukinsakin on tahrinut väreihin!

Vjera Petrovna katsoi levottoman näköisenä väripilkkuja.

— Ainoa kunnan sortuuki! — sanoi hän vilpittömästi mielipahoissaan. — Maalaat liian innokkaasti sitä muotokuva.

— Mitä joutavia! — huudahti Vladimir Nikolajevitsh ja mentyään vaimonsa luokse, suuteli häntä poskelle. Sen jälkeen tulivat Vjera Petrovnan kasvot aivan iloisen näköisiksi; surullinen ilme katosi, eikä hän enää edes välittänyt sortuukin pilkuista. Muuten riisui Vladimir Nikolajevitsh heti sortuukin ja puki ylleen vanhan nutun, jota tavallisesti käytti kotona.

— Me täällä olemme jo juoneet, päihtyneet ja taas selvinneet, syöneet kylliksemme ja taas nälistyneet niin että olemme valmiit kanssasi ja sinun kunniakse-

si alkamaan kaikki alusta! virkkoi Matvei Ivanovitsh.

— Sepä hyvä; olenkin kovasti nälissäni!

— No, nyt se nähtiin! Mies tulee talosta, jossa on rikkaan nimipäivät ja jossa luultavasti on paistettu aivan tavaton, suurenmoinen piirakas, ja kuitenkin on nälkäinen! Me taas olemme istuneet mitä vaatimatommassa elannossa, jossa seinät, voi sanoa, ovat omina koristuksinaan, ja olemme kylläiset kurkkua myöten. Eiköhän tästä ole tehtävä sellainen johtopäätös, että sinun pitää punastua!

— Punastun mielelläni ja yleensäkin olen valmis tekemään mitä tahansa, sillä nyt tulen huomiseen asti istumaan kotona.

— Mitä, etkö sitten saanut kutsua nimipäivätanssiaisiin?

— Sain kyllä, mutten mene.

Hän sanoi sen lujasti ja vakuuttavasti, ehkä tahallaan koettaen sanoa lauseen mahdollisimman kovasti ja selvästi. Samalla ajatteli hän jo Vjera Polykarpovnan lausumaa toivomusta, että hän tulisi hänen luokseen tänä iltana. Mutta hän oli ajatellut sitä paljon jo kotiin tullessaan, ja hänen mielestään se olisi ollut aiheetonta Vjeran loukkaamista. Hän päätti jäädä ko-

tiin, ja hänen täytyi sanoa tämä päätöksensä ääneen kaikkien kuultavaksi, jottei hän enää sitten voisi peräytyä.

— Me täällä sinut hautasimme, rakas ystävä! — ilmoitti Matvei Ivanovitsh hänelle.

— Millä tavalla? kysyi Bertyshev.

— Siten, että Voljtov julisti, ettei sinusta tule mitään.

— Kiitän nöyryimmästi teitä, hyvät ystävät! Hyvä niinkin, sillä se osottaa, että ajattelette minua. Mutta minä, puolestani, vakuutan, että sen teidän tuomionne tulen lyömään tomuksi ja tuhaksi. Mutta sitäpä en edes odottanut! Sehän on ihan liikuttavaa! Kelpo Vjera kulta! Sehän on aivan lellittelemistä!

Vjera Petrovna palasi juuri tällöin keittiöstä tuoden pienen, pyöreän vasta paistetun piirakan. Nähtävästi oli tämä piirakas valmistettu Bertyshevin lähdön jälkeen Spontanejeviin ja nimenomaan häntä varten.

Vladimir Nikolajevitsh oli vilpittömästi liikutettu ja soimasi ankarasti itseään siitä, että oli voinut olla kahden vaiheilla, viettäkö illan kotona. . .

Tyydyttyään nälkänsä meni Vladimir Nikolaje-

vitsh viereiseen huoneeseen.

— Entä tiedätkö, mikä päätös vielä tehtiin sinun poissaollessasi? — kysyi Skorbjanski.

— Mikä sitten?

— Herra Voljtov sai luvan asua viikon, tarpeen tullen enemmänkin, siinä pienessä huoneessanne, joka ei ole teillä käytännössä.

— Sehän hyvä! Olen hyvin iloinen!

— Näen, ettet ole kostonhimoinen! —

— Päinvastoin, luulen, että lapseni kyllästyttävät niin Voljtovin huutamisellaan, että hän lopulta katsoo oikeudekseen pitää sitä kostona minun puoleltani.

Bertyshev meni pieneen huoneeseen ja sanoi sieltä:

— Muistuu eräs seikka mieleeni; kuulkaa Voljtov, tulkaa tänne, minulla on pari sanaa sanottavana teille.

— Minäkö? — kysyi Voljtov epäillen.

— Niin, niin, tulkaa hetkiseksi!

Voljtov nousi hiukan ihmetellen ja astui hänen luoksensa. Vladimir Nikolajevitsh sulki heti oven.

— Kuulkaapas, ystäväni, tehän tarvitsette sangen kipeästi rahaa!

— Niin. kyllä tarvitsen! — vastasi VoljtoV kaunistelematta.

— Olen saanut teille sata ruplaa, Kas tässä! Sittemmin saan enemmän. . .

— Sata ruplaa? Te olette saanut? — VoljtoV punastui. — Mitenkä te olette voineet saada minulle sata ruplaa? — VoljtoVin silmissä kuvastui levottomuus. — On mahdotonta saada minulle sata ruplaa!

— Minkätähden? Eivät ne ole niinkään suuret rahat, kuin luulette.

— Mutta mitä merkitsee — saada? — jatkoi VoljtoV yhä enemmän kiihtyen. — Kenellä voi saada? Minä en tunne sellaisia ihmisiä

— Mutta minä tunnen. . .

— Mutta jotta minulle voisi saada, täytyy minun tuntea heidät. . . täytyy, että minä voisin kunnioittaa heitä.

— Siinä sitä nyt ollaan. . . Te panette heti ehtoja. No, ajatelkaa, että ne ovat minun rahojani!

— Teillä ei voi olla niin paljon rahaa.

— Miksei?

— Maalaanhan rikkaan muotokuvaa.

— Te olette sen vasta alkanut.

— No, minä otin etukäteen.

— Niin, se on mahdollista . . . Mutta se ei ole totta.

— Miksi sitten, luulette ettei se ole totta?

— Ensiksikin, että etukäteen ottaminen olisi ollut sopimatonta . . . Ja toiseksi, näen sen silmistänne ja kaikesta.

— Mutta olettepa te itseluottava!

Vladimir Nikolajevitshiä alkoi suututtaa, mutta hän hillitsi vielä itseänsä. Hän tiesi, että Voljtov oli sairaalaisen itserakas, eikä häntä itseään suinkaan voinut pitää terveenä; hänen hermonsansa olivat liiaksi vaikutuksille alttiit ja herkäät. Häntä piti säästää.

— Oh, kuulkaa, Voljtov, ette kai luule, että minä ilman teidän suostumustanne voisin tehdä mitään sellaista teidän nimessänne? Niin, on totta, etten ole ottanut rahaa muotokuvasta. Minulle on annettu nämä rahat, jotta auttaisin niillä jotakin tovereitani, siinä kaikki. Tarjoan nyt ne teille.

— Minä en voi niitä ottaa.

— Miksette?

— Sanonhan teille, etten voi, en voi. . .

Ja hänen äänessään kuulosti jo jonkinverran sairaaloista kiukkaa. Puhelu oli muuttunut äänekkääk-

si. Skorbjanski kuuli sen ja kuuli Voljtovin viime sanat.

— Mitähän Voljtov siellä ei voi? — kysyi hän ovea raottaen. Vladimir Nikolajevitsh aikoi kieltää hänen häiritsemästä heitä, että he tahtovat puhua kahden kesken, mutta Voljtov sanoi äkkiä aivan odottamatta:

— Minulle tarjoo joka sataa ruplaa almuksi! En voi ottaa sitä.

Skorbjanski hämmästyi.

— Hm! sata ruplaa almuksi? Ensi kerran kuulen annettavan sellaisia almuja.

— Yhdentekevää. . . minä en voi. . . Kopeekka tahi rahat ruplaa, — siinä ei ole mitään erotusta, se merkitsee samaa.

— Maltahan, maltahan. Kylläpä olet kimmoinen höyry! Näen että olet koko lailla tiivistettyä höyryä! Harkitkaamme tämä asia järkevästi ja mielentyyneydellä. Tulkaa tänne, täällä on enemmän ilmaa.

— Se on tarpeetonta! — sanoi Voljtov, kun he tulivat atelieriin. — On asioita, joiden suhteen ei ole ole-massa logiikkaa.

— Mutta sanokaa nyt kuitenkin, Voljtov, ettehan

te kai kiellä keskinäisen avunannon periaatetta? — kysyi Bertyshev äänellä, jossa kuulosti vihaa.

— Keskinäisen? En, en kiellä. Mutta mitä keskinäisyyttä tässä on? Vladimir Nikolajevitsh on ottanut rahaa herra Spontanejevilta, hän on rikas, hänellä on muutamia miljoonia. Hänen tyttärellään on tänään nimipäivät. Hänen sydämensä on heltynyt monista onnittelusta ja hänen päähänsä on pistänyt tehdä hyvätyö. Hän on nyt sen tehnyt. Antakaa te minulle rupia tahi antakoon Skorbjanski tahi joku muu meidän piiristämme, niin otan sen halusta ja suuret kiitokset sanon, mutta Spontanejevilta, — en, en tahdo.

Tällöin tuli huoneeseen Vjera Petrovna; hän oli kuullut koko keskustelun. Hän sanoi:

— Mutta minä ymmärrän Voljtovia! Jos niiltä ottaa rahaa noilta rikkailta herroilta, niin alkavat ne katsoa teitä yli olkansa!

— Kuinka luulette sitten heidän nyt katsovan? — kysyi Skorbjanski.

— Katsokaatpa miten tahansa, mutta he mielistevät teitä kuitenkin. He kutsuvat teitä kotiinsa ja ylpeilevät sillä, että heidän luonaan käy kyvykkäitä ihmisiä!

— Oh, hyvä herrasväki, kaikessa, mitä puhutte, kuulostaa minusta suuri itserakkaus! — huudahti Skorbjanski. — Minä en ole herra Spontanejevin ja hänen ainoan tyttärensä kumartajia, mutta toiselta puolen en voi käsittää, miksi heille olisi tylykään! Onhan vain sattuma, että miljoonat ovat hänellä eikä meillä. Minä en ota heiltä rahaa, mutta vain sen tähden, etten niin suuresti tarvitse, vaan voin tulla toimeen omin neuvoin, mutta jos joutuisin suureen pulaan, niin ottaisin häneltäkin, ottaisin varmasti. . .

— Minulla ei ole suurta pulaa! — virkkoi Voljtov.

— Niin vainen, sinä et ole ainoastaan suuressa pulassa, vaan eipä sinulla ole edes asuntoa. . .

— No, minulla ei ole asuntoa, mutta Vjera Petrovna on tarjonnut minulle huoneen. Jos on hyviä ystäviä niin aina on toisella sitä, mikä minulta puuttuu. Menehtyä ei voi siellä, missä on ihmisiä. Ei, olkaa hyvä ja antakaa ne sata ruplaa jollekin muulle.

Vladimir Nikolajevitsh ei sanonut siihen mitään; hän käveli edestakaisin mieli kuohuksissa. Hän moitti itseään sekä siitä, ettei ollut osannut kyllin taitavasti tarjota Voljtoville rahoja, ja siitä, että oli Vjera Polykarpovnalle sanonut hänen nimensä. Sitä ei olisi tul-

lut tehdä ilman hänen suostumustaan. Mutta ei hän ollut mitenkään odottanut, että Voljtov olisi niin arkaluontoinen.

Alkoi hämärtää. Sytytettiin kynttilät. Kohtaus Voitavin kanssa synkisti hiukan yleistä mielialaa. Keskustelu oli velttoa. Kello kuuden aikaan ruvettiin syömään päivällistä, mutta ruokahalua ei ollut kellään.

Kello yhdeksän tienoissa, kun rämyinen ilma loppui, sade lakkasi ja taivas selkeni, soitettiin ovikelloa ja tuli vieraita.

Ilta kului rattoisassa keskustelussa. Vieraat läksivät vasta aamupuolella yötä. Lähtiessään moitti Skorbjanski leikillä Vjera Petrovnaa siitä, että hänen talon emännän tähden täytyy tehdä viiden virstan kävely matka keskellä yötä.

— Mutta jääkää meille yöksi! — ehdotti Vjera Petrovna: — panemme teidät samaan huoneeseen Voljtovin kanssa.

— Minäkö yöksi? En ole koskaan ollut yötä muualla kuin kotonani. Marfushkani (hänen vaimonsa) juoksisi kaikki poliisiasemat eikä nukkuisi koko yönä. Miksi tahtoisitte suotta näännyttää naisraukan?

Ja hän läksi, mutta Voljtov sijoitettiin pieneen huo-

neeseen.

IV.

Seuraavana päivänä oli sää kaunis, ja Vladimir Nikolajevitsh päätti lähteä kotoa tavallista aikaisemmin. Hän pyysi saada aamiaista, aikoen heti sen jälkeen lähteä jalkaisin.

— Mitä aholle tehdä kapsäkillesne! — kysyi hän Voljtovilta aamiaispöydässä.

— Käyn hakemassa sen tänne! — vastasi Voljtov.

— Mutta sitä ei anneta teille, koska ette ole maksanut vuokraa.

— Annetaan kyllä. Maksan jälestäpäin. Eivätkä he kapsäkillä mitä tee, siinä kun ei ole mutta kuin harjoitelmia, ja ne ovat aivan kauheita, niin että emäntä poikaa koskeakin niihin. Sallitteko tuoda kapsäkin tänne?

— Tietysti.

— Entä annatteko rahaa sen kuljettamiseen?

— Annan vähän. Kuljettamiseen kai riittää rupla. Sen kyllä annan.

Ja Vladimir Nikolajevitsh antoi hänelle ruplan. Voljtov pyysi häneltä rahaa yhtään hämilleen joutn-

matta ja selittelemättä. Hänen käsityksensä mukaan näet ei tarvinnut kainostella tovereita, saman ammatin harjoittajia.

— Etteköhän kuitenkin, Voljtov, muuta mieleemme ja ota näitä sataa ruplaa! — virkkoi Vladimir Nikolajevitsh. — Teidän asemansa paranisi kerrassaan. Eihän kukaan tiedä, kenelle nämä rahat joutuvat, sehän tapahtuu satunnaisesti.

— Kuinka ei kukaan tiedä? Entä minä? Tiedänhän minä. Tietoisuus siitä, että nämä sata ruplaa ovat minulle antaneet miljonäärit suuresta armostaan, myrkyttää koko olemukseni. Ei, minulle on kylliksi teidän ruplassanne.

— Se on surullista, sillä minä voisin hankkia teille rauhallisen toimeentulon siksi kun saisitte Jeruslaninne valmiiksi, vaikka se tapahtuisikin vasta viidenkymmenen vuoden kuluttua! Eikö voitaisi tehdä näin: te valmistatte Jeruslania, mutta se ostetaan teiltä ennakolta. Te saatte rahat osissa, kuukausittain esimerkiksi, ja kun työ on valmis, luovutatte te sen ja saatte loput rahoista. Joka tapauksessa tulee tästä teoksesta hyvin mieltäkiinnittävä, vaikkakin kenties omituinen. Hinnastakin voidaan tarkasti sopia . . .

Voljtov siirtyi äkkiä loitommalle pöydästä tuijottaen miltei kauhistuneena Vladimir Nikolajevitshiin.

— Minäkö möisin Jeruslanin? Minä?

— Niin, mitäpä merkillistä siinä? Myymme hän me kaikki taulumme.

— Niin, te — teidän taulunne. Sillä ne ovat teille vain tauluja, ei muuta. Te maalaattekin niitä myytäväksi; mutta minulle Jeruslan — on osa sielustani, se on — elämäni. Jeruslanin myyminen, se olisi samaa kuin myydä itsensä. . . Kuinka ette sitä ymmärrä?

Vladimir Nikolajevitsh suuttui.

— Tiedättekö mitä, Voljtov? Vakuutan, ettei teistä mukaan tule mitään.

— Miksei?

— Siksi, että te viisastelette, siksi, että te menettelette mielisairaana lailla taiteessa. Te ette tee työtä, vaan ikäänkuin ylpeänä kiihkoilette. . .

Voljtov katsoi häneen tynnosti vieläpä hymyilikin.

— Mitäpä sitten, vaikka menettelenkin mielisairaana lailla? Mitäpä sitten, vaikka kiihkoilenkin. Inspirationi, luomiskyky, sehän on jotakin epänormaalia. Inspirationihan on järjen yksipuolista jännittämistä. Täysin normaali ihminen ei voi luoda. Luomakyyki-

syys on — ekstaasia, ja ekstaasi on jo epänormaalia. Te sanotte, että minä kiihkoilen. . . Mutta eihän voi tehdä mitään, mitään arvokasta, huomattavaa, ei mitään aikaansaada keskittämättä kaikkea voimaansa johonkin yhteen aatteeseen, panematta siihen koko elämäänsä. Mitä se muuta on kuin kiihkoilemista? Kiihkoilija olen ja kiihkoilijana pysyn. . .

Vladimir Nikolajevitsh ei voinut hänelle mitään; raha-asia supistuikin ruplaan.

Lähestyessään Spontanejevien Ofitserskaja-kadun varrella sijaitsevaa taloa päätti Bertyshev ensin kysyä ovenvartijalta, otetaanko vastaan.

— Olkaa hyvä, — vastasi sitten ovenvartija hänen kysymykseensä.

Vladimir Nikolajevitsh astui portaita ylös, ja miksi hänen sydämensä lie tällä kerralla sykkinyt levottomasti. Hän pysähtyi kynnykselle ja silmäili eteensä. Salin takana avoimesta ovesta näki hän maalausjalustan ja verhotun palttinan. Mitään liikettä ei hän huomannut.

»Hän ei ole siis vielä tullut,» — ajatteli hän ja astui sinne.

Huoneessa ei ollut Vjera Polykarpovnaa. Bertys-

hev järjesti kuten tavallisesti siveltimet ja värit ja otti peitteen pois. Kuului tuolia siirrettävän, sitten avautui lukusalin ovi; Vjera Polykarpovna seisoi kynnyksellä.

— Myöhästyitte vähän, niinhän? — virkkoi hän.

Hänen äänensä kuulosti puisevalta.

— Niin, — vastasi Vladimir Nikolajevitsh. — Kenties. Kuljin jalkaisin.

Ja hän astui Vjera Polykarpovnaa kohden. Lähemmäksi päästyään hän pysähtyi hetkiseksi.

— Kasvonne ovat kalpeat! En ole niitä koskaan nähnyt sellaisina.

Vjera Polykarpovna hymähti kaksimielisesti.

— Eikö kelpaa istuntoon? — kysyi hän.

— Ei, kelpaa kyllä. . . Minähän maalaan nyt tukkaa, kuten tiedätte.

Hän astui maalausjalustan ääreen ja Vjera Polykarpovna läheni veltosti astuen nojatuoliaan.

»Varmasti hän on suutuksissaan», — mietti Bertyshev. Sen näkee jo siitäkin, ettei hän edes ojentanut minulle kättään.

— Onko hyvä? — kysyi hän asetuttuaan tavanmukaiseen asentoon.

— On, kuten tuleekin.

Bertyshev rupesi maalaamaan. Vjera Polykarpovna vaikenä. Se tuntui Bertyshevistä äärettömän oudolta ja tuli vähitellen aivan kiusalliseksi. Vjera Polykarpovna ei ollut koskaan voinut istua ääneti; vieläpä oli hän hankkinut itselleen oikeuden lörpöttelemiseen. Ja Bertyshev piti hänen lörpöttelystään, sillä se oli aina hauskaa. Lopulta oli hän aivan tottunut siihen. Häntä vaivasi painosta tunne. Näytti kuin Vjera Polykarpovna hautois mielellään vihaa häntä vastaan, vaikka heitä yhdisti sama puuha. Hänen käteensä vapisi, sivellin totteli huonosti hänen kättään. Hän tunsu tekevänsä sellaista, mikä ei ollut tarpeellista.

Hän keskeytti työnsä, astui ikkunan ääreen ja seiso alkuloisena.

— Tahdotteko levähtää? — kysyi Vjera Polykarpovna.

— En, muuten vain ei tahdo syntyä mitään.

— Ehkäpä ei synnykään tänään?

— Ehkäpä ei! — vastasi Vladimir Nikolajevitsh onnusti.

— Sitten lienee parasta lykätä huomiseen? . . .

— Kuinka vain tahdotte.

Vjera Polykarpovna nousi veltosti, ja hänen kasvonsa näyttivät tulevan entistään kalpeammiksi ja silmät tavattomasti suurenivat.

— Niinpä sitten näkemiin asti.

Bertyshev katsoi kummastuneena häneen.

— Menettekö . . . menettekö te, Vjera Polykarpovna?

— Kyllä . . . Huomiseen asti sitten.

— Näkemiin asti! — sanoi Bertyshev puolestaan.

Hän meni saliin, ja Bertyshev katsoi hänen ja Itsensä. »Meneeköhän hän todellakin? Ja mitä se merkitsee?»

Ja äkkiä, itsekään sitä arvaamatta, huudahti hän hänen jälkeensä: —

— Vjera Polykarpovna, miksi menette pois?

Hän kääntyi.

— Siksi, kun te ette kuitenkaan maalaa.

— Eikö meillä sitten enää olekaan puhumista?

— Onko sitten jotakin?

— Mielestäni on . . .

— Hyvä. Puhukaa sitten.

Hän kääntyi ympäri ja pysähtyi kynnykselle. Hänen kasvonsa olivat omituiset. Bertyshev ei ollut kos-

kaan pitänyt häntä kauniina, ei edes sievänä; hänen kasvonsa olivat vain miellyttävät. Mutta tänään oli noissa kasvoissa sellaista, että mieli teki yhä, herkeämättä, katsoa niihin.

— Minkälaiset ovatkaan kasvonsa tänään! — huu-dahti Bertyshev tahtomattaan.

— Tahdoitteko puhua kasvoistani? kysyi Vjera Polykarpovna hiukan hymyillen.

— En, en tahtonut niistä puhua. Aioin sanoa teille pari sanaa Voljtovista.

— Oo, tuosta. . . No, puhutaan hänestä toisten. . . Eikö mitään muuta?

— Ei, vielä syyllisyydestäni teidän suhteenne! — sanoi Vladimir Nikolajevitsh taaskin tahtomattaan.

Vjera Polykarpovnan kasvot värähtivät ja hän silmänsä kirkastuivat.

— Olette siis syyllinen?

— Olen.

— Tunnustatteko ja kadutteko?

— Oi, kyllä, kyllä.

Bertyshev astui hänen luoksensa. Hän ojensi hänelle kätensä, kämmen alaspäin, niin että kättä oli suudeltava, ja Bertyshev suuteli.

— No, minä istun.

Hän istui nojatuoliin lähelle ovea, ja hän näytti niin nääntyneeltä, että tuskin hän olisi enää jaksanut pysyä jaloillaan.

— Miksi olette sellainen? Mitä teille on tapahtunut?

— Arvatkaa! Ette osaa mitään arvata... Ei, ei, ei tarvitsekaan mitään arvata. Kaikki on tyhjänpäiväistä. Olen sellainen, kun olen sellainen. Eikä mitään muuta. Olen vain väsynyt... Eilen...

— Oliko teillä paljon vieraita?

— Olihan niitä.

— Piditte niille liiaksi seuraa ja väsyitte?

— En, en pitänyt juuri kenellekään seuraa.

— Mutta mitä sitten?

— Ei mitään.

— Vreja Polykarpovna, te ette puhu kaikkea, teidän täytyy sanoa minulle. Se vaivaa minua.

— En sentään rupea kaikkea puhumaan! — sanoi Vjera Polykarpovna vihaisesti, milteipä häjysti. — En tarvitse puhua kaikkea. No, huomiseen asti... Huomenna olen paljon sopivampi istuntoon.

Hän nousi taas aikoen selvästi lähteä.

— Ei. en laske teitä niin. Istukaa!

Bertyshev tarttui hänen käteensä ja pani hänet istumaan.

— Minä koetan arvata... Puhua kaikki!... — lausui hän ja hänestä tuntui kuin hänen kurkkuaan olisi kuristettu, ja hänen ohimonsa sykkivät hurjasti. Hänestä tuntui kuin olisi joka taholta vyörynyt hänen päälleen jokin raskas tunne, joka näytti hänestä kauhistuttavalta, hirveältä, vyörynyt hänen päälleen ja pakottanut päätä pakkaa valmistautumatta puolustautumaan, taistelemaan sen kanssa. Hän ymmärsi hämärästi, että Vjera Polykarpovnan omituiset puheen keskeytykset ikäänkuin antoivat hänelle oikeuden sanoane loppuun ja lausua ne sanat, joita ei olisi tullut lausua.

— Olitteko eilen pahoillanne? — sanoi hän.

— En, ainoastaan kiihtynyt!

— Ehkä siitä, etten minä... . . .

— No, niin, ettette te... keskeytti Vjera Polykarpovna hänet miltei ivallisesti.

— Hyvä jumala! Mutta rohkenen sanoa loppuun sen lauseen niin kuin minua välistä haluttaa ajatella.

— Mitä? Teitä haluttaa ajatella?

— Niin, minua haluttaa ajatella, että te olette kiihtynyt siitä. . . siitä, etten tullut. . . Että teillä oli ikävä ilman minua, että halusitte nähdä minut. . . Että te. . . Että teistä on. . . mieluista viettää välistä aikaa minun seurassani. . .

— Ja te sanotte tämän kaiken ikäänkuin ne olisivat joitakin kauheita asioita! . . .

— Minulle ne olisivat kauheita asioita, Vjera Polykarpovna.

— Miksi?

— Täytyykö minun selittää? Täytyykö minun todellakin mainita siitä? . . .

— Puhukaa loppuun, olkaa hyvä. . . Voin kyllä kuulla kaikki.

— Siitä. mikä voisi tulla väliimme. . .

— Ei mitään voi tulla meidän väliimme, Vladimir Nikolajevitsh, jollen vain erehdy sanojenne merkityksestä. Minusta tuntuu kuin tietäisin, mistä puhutte.

— Tiedättekö?

— No, tiedän. . . Istukaa rinnalleni. Ottakaa tuoli ja istukaa.

Bertyshev teki niin. Vjera Polykarpovna katsoi hy-

myillen häneen. Hänen silmänsä olivat kirkastuneet. Näytti kuin häneen olisivat alkaneet palata voimat, joita hetkinen sitten oli ollut niin vähän.

— Me tyydymme vähään — virkkoi Vjera Polykarpovna. — Niinhän?

— Niin. Jo tässäkin on niin paljon onnea, etten ole sitä ansainnut enkä voinut odottaa — sanoi Vladimir Nikolajevitsh.

— Sepä hyvä. Emmekä me pyri enempää saavutamaanakaan. Riittää tämäkin. niinhän?

— En tiedä.

— Sanon, että riittää. Ei hän saa katsoa syvemmälle, sillä muuten tulee vastaan kiusallista, kauheata, ja pelottaisi itseään? Istumme vierekkäin ja iloitsimme siitä, että meillä on se, jonka jo omistamme. Sitä, minkä omistamme, emme ole varastaneet keneltäkään, emme ole keltään ryöstäneet. Istua rinnatus-ten ja tuntea siitä iloa, sitä ei voi keneltäkään kieltää. Onhan se totta? Puhukaamme jostakin hyvästä.

— Kertokaa itsestänne! — sanoi Vladimir Nikolajevitsh — kuinka te eilen. . .

— Ei, eilen oli pahaa. . . Eilen vallitsivat minussa pahat tunteet. Olin vakuutettu, että tulette. Minusta

näytti mahdollomalta, ettette tahtoisi tulla.

— Minua halutti.

— Mutta te taistelitte? Niinkös?

— Niin, minä taistelin. . .

— Ja voititte minut. Ei, älkää pelätkö sanoa sitä; niin tuli tapahtuakin. Teidän täytyi voittaa minut, sillä muuten. . . Muuten olisin pitänyt teitä heikkona, enkä minä tahdo, että olisitte heikko. Niin, mutta tämä on tänään, sen jälkeen kun olen viettänyt kiduttavan yön. Minä taistelin myös, mutta en teidän kanssa, vaan itseni kanssa. Taistelin sieluni huonon puolen kanssa. Jokaisessa meistä on pikkumaisuutta, vähäistä itsekkyyttä, joka aina tuon tuostakin tekee pikku vaatimuksia. Mutta on olemassa suurikin itsekkäisyys: se vaatii saada kaikki mitä täydellisimmässä muodossa. Pieni itsekkäisyys vaatii teitä heti riistäytymään irti kaikesta, tuomaan kaikki sille uhriksi ja olemaan sen jalkojen juuressa. Mutta se on tyhmää. Jos niin tapahtuisi, ette te mihinkään kelpaisi, te olisitte silvottu, haavotettu, te saapuisitte omantunnon tuskissa, epäilysten vallassa, säälitellen. . . Ja sitä ei tarvitse. . . Se ei ole onnea. Antakaa minulle kätenne ja puhukaa jotakin. . . mitä tahdotte. . .

Bertyshev tarttui hänen käteensä ja sanoi:

— Voin puhua ainoastaan siitä, kuinka minun on hyvä ollakseni. Minun on sanomattoman hyvä olla! Ja se on odottamatonta. . .

— Odottamatonta! Ja minusta kun on näyttänyt. . . No, mutta sehän on yhdentekevää. . . puhukaa siitä.

— Niin, olen juuri siksi onnellinen, että tapasin teidät sellaisena. Jollei teissä olisi voittanut suuri itsekkäisyys, olisin ollut onneton.

— Ei, onnettomuudesta älkää puhuko mitään; sitä sanaa emme me tule lausumaan. Kuulkaa, Vladimir Nikolajevitsh, te maalaatte tätä muotokuvaa hyvin kauan, ja sitten alotatte minun toisen muotokuvani ja valmistatte sitäkin kauan, ja sitten taas keksitte vielä jotakin, mitä tahansa. . . Jotta me näin saisimme tavata toisemme ja jottei kukaan estäisi meitä rinnastusten istumasta ja puhelemasta. Joku tulee, nouskaa ylös.

Bertyshev jätti nopeasti hänen kätensä, nousi ja poistui loitommaksi. Salista kuului todellakin raskaita miehen askelia.

— Se on isä! — virkkoi Vjera Polykarpovna.

Muutamien sekunttien kulutta ilmestyi kynnyk-

selle pitkä, vankkatekoinen mies, pitkä musta sortuuki yllä.

Hartiakas, luiseva suuripäinen Polykarpus Antonovitsh Spontanejev, jonka pitkä, melkoisesti harmahtanut tukka oli hyvin säilynyt, pitkä parta ruskea ja piirteet ikäänkuin liika suuret, oli kaikkialla ja joka suhteessa huomattava ilmiö. Hänen saatat pitkät kulmakarvansa olivat alituisesti liikkeessä. Se tapa ei unohtunut häneltä ystävällisessä keskustelussa, ei kauppasioiden hoidossa eikä edes huvitteluhetkinä. Hänen kasvojensa kokonaisvaikutus oli juro. Horjumaton lujuus kuvastui hänen tummansinisissä silmissään, ja kun hänen leveä suunsa hymyili ja paljasti hyvin säilyneet valkoiset hampaat, niin sai tämä hymy juroilla kasvoilla aivan erityisen merkityksen.

Tällä hymyllä hän tervehti nyt Bertysheviä, pysähtyen kynnykselle ja ojentaen hänelle suuren, raskaan kätensä.

— Tulin katsomaan, kuinka olette edistynyt, Vladimir Nikolajevitsh! sanoi hän matalalla, syvällä bassoaänellä. — Mitä, alistuuko muotokuva siveltimenne alle? Te ette kai nyt työskentele?

— Me lepäämme, isä! — sanoi Vjera Polykarpov-

na, huomattuaan että Vladimir Nikolajevitsh oli vähän hämillään.

— No, näyttäkää, näyttäkää! Tahi eikö ehkä sallita? On näet muutamia teistä taiteilijoista sellaisia, etteivät päästä lähi maille halmeille kun taulu vielä on keskentekoinen.

— Ei, olkaa hyvä! — kiiruhti Bertyshev sanomaan. Me olemme vasta äskettäin alkaneet, niin ettei tule vielä arvostella. . .

Spontanejev meni ikkunan luokse ja rupesi tarkastamaan työtä.

— Hyvä tulee! — sanoi hän vilpittömän vakuuttavasti. — Hyvä tulee. Olette jo tavanneet silmien yhdennäköisyyden, ja se on pääasia. Mitä, vieläkö te työskentelette tänään, vaiko jo lopetitte? Pyydän teitä alakerrokseen, siellä on tee valmista.

— Kiitos! — sanoi Vladimir Nikolajevitsh. — Jos sallitte, tulemme jälestäpäin.

— Niin, tulemme myöhemmin, isä! Vladimir Nikolajevitsh tekee vielä muutamia vetäisyjä.

— Hyvä! En tahdo häiritä. . . Tulette siis? Minulla on muuten vähän asiaakin.

— Tulemme heti.

— Niinpä en häiritse, en häiritse. . . — Ja hän, puristettuaan nopeasti Vladimir Nikolajevitshin kättä ja ystävällisesti taputettuaan tyttärensä olkapäätä, poistui raskain aske.

Vladimir Nikolajevitsh tarttui Vjera Polykarpovnan käteen ja puristi sitä kiitollisena lujasti.

— On paha valehdella, vai kuinka, Vladimir Nikolajevitsh? — virkkoi Vjera Polykarpovna hymyillen.

— Voitonhimossa valehteleminen on paha. Mutta mehän olemme oman voiton pyytämättömiä. Me suojelemme omaamme, sitä, mikä kuuluu vain meille kahdelle.

— Niinkö? — kysyi Vjera Polykarpovna, silmät iloisesti välähtäen.

— Niin minusta tuntuu.

— Eikä kenellekään kolmannelle?

— Ei minun mielestäni.

— Teidän tulee kertoa minulle paljon. . . Panemme ehdoksi, ettei saa salata mitään, ei hyvää eikä paha. Suostutteko siihen?

— Suostun, koska te osaatte olla filosofi.

— Enpä juuri! Älkää te liiaksi luottako siihen. No, entä teidän viimeiset vetäisynne? — kysyi hän nau-

raen.

— Antakaa kätenne!

Hän tarttui Vjera Polykarpovnan käteen ja suuteli sitä.

— Nyt lähdemme.

He astuivat iloisesti ja nopeasti salin läpi ja rupe-sivat laskeutumaan portaita alas.

Vladimir Nikolajevitshin mieli oli iloinen.

Kummallista kyllä, hän ei tuntenut epäilevänsä eikä horjuvansa. Ei kertaakaan koko aamuna johtu-nut Vjera Petrovna hänen mieleensä. Jokin ihmeelli-nen puhtaus huokui häneen tuosta odottamattomas-ta tunnuksesta. Mitä oli hänelle esitetty? Sellaista, joka oli ystävyyttäkin puhtaampi. He viettävät usein hetkiä keskenään ja avaavat sielunsa toisilleen. Ku-kaan ei voi viedä heiltä sitä tunnetta. Ja hän näistä uusista suhteissa onnellisena oli rauhallinen kaikes-ta vanhasta.

He tulivat ruokasaliin. Pitkä pöytä, jonka ääressä söivät illallista perjantaiset vieraat, oli tyhjä. Pylväs-rivi jakoi huoneen kahteen eri suureen osaan. Pylväs-rivin takana oli toinen pöytä. Siellä söi perhe tavalli-esti päivällistä.

Sinne oli nytkin asetettu tee hilloineen ja makeine leivoksineen. Teekeittiötä ei ollut; teen toi frakkipu-kuinen lakeija valkoset hansikkaat kädessä. Pöydän ääressä istui Spontanejev, hänen vaimonsa ja vanhin poikansa, joka Vladimir Nikolajevitshin tullessa huoneeseen nousi ylös ja suuteli vaimonsa kättä, aikoen kaikesta päättäen lähteä.

Spontanejevin poika oli nuori, noin 23-vuotias, keskikokoinen, tanakka, milteipä paksu, pullakka- ja punaposkinen, näyttäen muutenkin kukoistavan terveeltä. Sointuvalla äänellä kertoi hän nopeasti loppuun jonkin jutun, näyttäen pitävän kiirettä. Komea, keveiden vaunujen eteen valjastettu hevonen odotti portaiden edessä viedäkseen hänet yliopistolle, jossa hänellä oli luento.

Vladimir Nikolajevitsh tapasi hänet ensi kertaa. Hän oli kuullut tuttaviltaan nuoren Spontanejevin hurjistelevan, tuhlaavan paljon rahaa ja viettävän leveätä elämää. Perjantaisin ei hän ollut kotona pitäen luultavasti itselleen ikävänä niin runsas-lukuista kykyjen kokousta. Vjera Polykarpovnalta ei Bertyshevin ollut onnistunut saada täyttä selvyyttä tämän veljestä. Hänestä vain oli näyttänyt siitä, kuin ei sisar olisi

juuri liioin hyväksynyt veljensä elämää.

Heidät esitettiin toisilleen; he puristivat toistensa kättä.

Nuori Spontanejev suuteli sivumennen sisartaan ja poistui.

— Ole kuullut, olen kuullut! Suuresti on minulle kehuttu muotokuvaanne. Polykarpus Antonovitsh on kehunut! — puheli Bertysheville rouva Spontanejev, kehottaen häntä istumaan viereensä. — Mainiosti, mainiosti, sanoo, onnistuu.

— Vielä ei voi sanoa mitään! — vastasi Bertyshev. — Vielä on kyllin aikaa turmella se mikä on hyvää, jos sitä onkin.

Keskustelu jatkuu sillä tavoin muutamia minuutteja.

Maria Ivanovna Spontanejeva oli hyvin paksu olento, kasvot pyöreät ja hyvänsuovat. Kasvonpiirteet olivat kuin yhteensulaneet, joten ne eivät muodostaneet erityistä tyyppiä. Hän oli miltei sivistymätön nainen.

Perjantaisin ei hän juuri koskaan tullut toiseen kerrokseen, jossa oli niin meluista, jossa niin vilkkaasti keskusteltiin, kiisteltiin, ettei siellä mitenkään

voinut istua ääneti. Siellä tulistuttiin, kukin esitti mielipiteitään, kukin vaati myöntymistä niihin tahi niiden vastustamista, ja hänellä ei ollut mitään mielipiteitä maalaustaiteesta, musiikista tahi kirjallisuudesta; hän oli liian yksinkertainen siihen.

Häntä miellytti se, että heidän talonsa oli viisasta ja kyvykästä väkeä täynnä ja että he kaikki kohtelevat kunnioittaen hänen miestänsä, hänen Polykarpustaan, joka kymmenkunta vuotta sitten tyynesti ja toimeliaasti möi halkoja, osottamatta lainkaan mitään taiteellista makua. Hän oli ylpeä siitäkin, että hänen poikansa oli ylioppilas, ja siitä että hän ajelee komealla porholla ja elelee ranskalaisten teatterien näyttelijättärien kanssa, kuin myös siitä, että hänen tyttärensä on viisas kuin mikäkin professori, opiskelee kaikkia tieteitä ja voi keskustella kaikesta.

Tee juotiin. Spontanejev kääntyi Vladimir Nikolajevitchin puoleen.

— Niin, tahdoin puhua kanssanne seuraavasta asiasta. Veljeni — hän on omituinen mies. . . Hän on sairasloman, vanhapoika, käy harvoin missään. Me olemme jo kauan halunneet saada hänen muotokuvansa. Niinpä — ettekö ryhtyisi toimeen?

— Mielelläni! — vastasi Vladimir Nikolajevitsh.

— No, sepä hyvä. Olen hyvin iloinen. Olen vakuutettu, että maalaatte hyvin hänen kasvonsa. Hänen kasvojensa esittäminen tarjoo teille erityistä mielenkiintoa; ne ovat, nähkääs, tyyppilliset! Saattepahan itse nähdä. Suostutte siis?

— Tietysti! Miks'en suostuisi?

— Mainiota, mainiota! Poiketkaapa siis huomena hänen luokseen, — hän asuu Sergijevskajalla. Siellä hänellä on oma talo . . . Pistäytykää tuossa kello yhdentoista ajoissa aamulla. Samalla puhukaa myös ehdoista.

— Ehdoista? Mitä ehtoja voisi olla? En edes, totta tosiaan, tiedä . . . Parempi olisi, että te itse, Polykarpus Antonovitsh, puhuisitte siitä.

— Oh, ei, ei, en minä puutu siihen. Veljeni nähkääs, on omituinen mies; hänen suhteensa on oltava varuillaan. Hän tinkii.

— Mutta minä en osaa tinkiä.

— Täytyy oppia, Vladimir Nikolajevitsh. Olettehan te taiteilija, ja taiteilijan tulee osata tinkiä.

— Taiteilijan tulee osata tinkiä? — kysyi Vladimir Nikolajevitsh hämillään.

— Kuinkas muuten! Me ostajat koetamme saada mahdollisimman huokealla, mutta teidän tulee myydä mahdollisimman kalliista. Kuinkas muuten! Huomenna poiketkaa siis veljeni luokse. Poikkeatteko?

— Kyllä, — vastasi Vladimir Nikolajevitsh jonkinverran epävarmasti, hämillään siitä että häntä odottaa tinkiminen.

Spontanejev rupesi hommaamaan jonnekin lähtemistä. Bertyshev alkoi myös hyvästellä. Polykarpus Antonovitsh sanoi:

— Tuletteko perjantaina, Vladimir Nikolajevitsh? Eukarius Apollonovitsh lupasi varmasti tulevansa. Tiedättekö, että hän viimeistelee uutta tauluaan! Hän ei ole näyttänyt sitä kenellekään muille paitsi minulle. Ihmeellinen taulu, hämmästyttävä kerrassaan! Minä, tietäkääs, hänelle jo käsirahaakin. . . Jopa taidan myöhästyä.

— Mikä on aihe? — kysyi Bertyshev.

— En voi sanoa. Lupasin sanallani pitää salassa. Tulette siis perjantaina?

— Tulen varmasti.

— Entä Skorbjanski. Matvei Ivanovitsh? Hän ei kai ole käynyt meillä pitkiin aikoihin. Ja sitten se tove-

rinne . . . Se omituinen . . . En muista nimeä. Hän, joka yhä sitä Jeruslania . . .

— Voljtoenko?

— Niin, niin, Voljtoen . . . Hän ei ole myöskään kunnioittanut minua käynnillään . . . Mutta minä tahdon, että nuoret kävisivät luonani. Vanhukset ovat tietysti mieltäkiinnittäviä, mutta nuorilla on aina uusia aatteita. Nuoret pitävät kiistelemisestä. Ja se taas antaa eloa. Niinpä tervehtikää häntä ja sanokaa, että minä pyydän hänet luokseni perjantaina . . .

— Hyvä on, sanon . . .

— Oletteko tavannut Voljtoenia? — kysyi Vjera Polykarpovna.

— En, en ole häntä vielä tavannut, — vastasi Vladimir Nikolajevitsh. Hän ei tuntenut kykenevänsä sanomaan hänelle epäonnistumisestaan.

Hän sanoi jäähyväiset ja läksi.

V.

Kun Bertyshev seuraavana päivänä teki lähtöä kotoa mennäkseen Spontanejevin veljen luokse, oli kello jo kymmenen tienoissa. Hän oli noussut tavallista myöhemmin ja sentähden oli hänellä kiire.

— Otatte siis maalataksenne vielä yhden muotokuvan? — sanoi Voljtov, ja hänen suurissa, kirkkaissa silmissään kuvastui leikillisyyttä.

— Miksipä en ottaisi? — vastasi Bertyshev.

— Ja sitten kutsutaan teidät vielä jonnekin muualle muotokuvia maalaamaan, ja sitten taas ja taas. . . Vladimir Nikolajevitsh maalaa kai kaikkien Spontanejevien muotokuvat vuoronsa jälkeen. Sallikaapas kysyä, mikä hyöty siitä on taiteelle?

— Eikö syö aamiaista kotona? — kysyi Vjera Petrovna, keskeyttääkseen tämän keskustelun.

— En ehdi. Sieltä menen suoraan Spontanejeviin.

— Sinä tosiaan et kohta lainkaan asu kotona.

— Mutta työhän vaatii aikaa, Vjera.

— Niin kyllä, mutta ikävää se vain on. Jakaisit työn siten, että edes voisit syödä kotona. Lapset saavat tus-

kin nähdä sinua.

— Siihen taas en liioin suostu. Siellä ei muusta kuule kuin tulirokosta ja kurkkumädästä.

— Ei sitten kannata vastustella. Kunhan alan ansaita enemmän, silloin rupeaa työskentelemään kotona.

— Se ei tapahdu koskaan, — sanoi Voljtov. — Mitä enemmän ansaitsette, sitä enemmän tarvitaan.

— Minä tarvitsen aivan vähän. Jotakin huomattavaa aikaansaadakseen tarvitaan kuitenkin rahaa. Vain silloin voi tehdä työtä rauhassa, s. o., tehdä jotakin. Te Voljtov, esimerkiksi, jos teillä olisi ollut kymmenkunta tuhatta rahaa, olisitte jo aikoja sitten saanut jotakin syntymään Jeruslanistanne . . . Mutta näin vetelehditten te sata vuotta mitään aikaansaamatta.

— Se on tyhjää puhetta. Voihan tehdä työtä rahattakin. Saattepa nähdä, että parin vuoden päästä saan työni valmiiksi. Olen jo laatinut kaikki harjoitelmät . . .

— Mutta missä aiotte maalata?

— Kuinka missä? Siellä, missä asuu. . . Viikon asuu teillä, teillä maalaan, sitten ehkä ottaa minut asumaan luokseen Skorbjanski, — hänen luonaan, ja

niin edespäin. . .

— No, se on jo aivan uutta. Sillä tavalla ei ole vielä kukaan maalannut.

— Ei se mitään, vaikkei kukaan ole maalannutkaan. Mutta minä vain maalaan. Ei, työtä voi tehdä rahattomanakin, kun vain on kutsumusta. Eräs seikka minua kuitenkin huolettaa. Päätettyäni työni täytyy minun järjestää kuljetettava, — ei siirreltävä, vaan nimenomaan kuljetettava taulujeni näyttely. Järjestän sen erityisiin vankkureihin, joissa sitä kuljetetaan kylien ja pikku kaupunkien kautta, joissa on yksinkertaista väkeä. Siihen vasta tarvitaan varoja. Ja tiedän aivan hyvin, ettei siihen anna kukaan minulle kopeekkaakaan. Teidän Spontanejevinne ei anna siihen, koska se ei tuo hänen mesenaattimaineeseensa yhtään lisää. . .

— Erehdytte. Spontanejev varmaankin antaisi, mutta siitä on vaikea puhua, kun tauluja ei ole edes alotettu.

— Yhdentekevää; ei pidetään puhua, sillä hän ei anna. Siihen kyllä ottaisin häneltä rahaa, koska se ei olisi itseni vaan asian vuoksi.

— Puhukaa te hänelle. Muistaessani, hän pyysi tei-

dän välttämättömästi tulemaan luokseen perjantaina.

— Tuota noin, minkä tähden välttämättömästi? Ikäänkuin se ei riippuisi minusta.

— Teidän itserakkautenne tarraa kiinni sanoihinkin, — sanoi Vladimir Nikolajevitsh, pannen hatun päähänsä ja palttoon yllensä. — Hyvästi, Vjera. Pallaan tuossa puoli viiden seuduissa, ja olen luultavasti hyvin nälissäni.

Nuorempi Spontanejev asui miltei Taurialaisen puuturhan luona.

Bertyshev astui ajurinrattailta ja silmäili taloa.

Talo näytti hänestä mitättömältä.

Vladimir Nikolajevitsh ei ollut koskaan tavannut Avksenti Spontanejevia, mutta oli kuullut hänen olevan vieläkin rikkaamman kuin Polykarpus. Siksipä ei hän ollutkaan odottanut näkevänsä hänen asuntoaan niin aution näköisenä. Hän astui portaiden luokse ja soitti.

Sisällä oli pimeätä, mutta hän huomasi kuitenkin jonkin varjon siellä liikkuvan. Oven avasi mies, jonka päällä oli lyhyt, sinisestä verasta tehty venäläinen kauhtana, pitkävartiset saappaat jalassa ja päässä si-

ninen, pitkälippainen lakki.

— Mitä tahdotte? — kysyi hän Vladimir Nikolajevitshilta, laskematta häntä sisään.

— Oletteko ovenvartija? — kysyi Bertyshev.

— En ole juuri erityisesti ovenvartijakaan, mutta pidän huolta kaikista asioista. . . Täällä ei pidetä erityistä ovenvartijaa.

— No, viekää sitten Avksenti Antonovitshille nimikorttini.

»Kaikista asioista huolta pitävä» mies sulki ulkoven ja katosi pimeään.

Kolmisen minuutin kuluttua ilmestyi hän taas kadulle.

— Käskettiin päästää sisään! — sanoi hän. — Olkaa hyvä.

Etehisessä oli aivan pimeätä. Vladimir Nikolajevitsh ei tietänyt minne mennä.

— Kuinka pimeätä teillä on! Miksette sytytä lampua?

— Ohoh, ei sentään! Meillä sytytetään lamput kello kuusi illalla. Meillä säästetään. . . Sellainen on järjestys.

Mies auttoi häntä palttoota riisuesssa ja näytti tietä

rappusia ylös, joita peitti kovin kulunut mattopahanen. Noustuaan tunnustelemalla kymmenkunta porasta huomasi Bertyshev vihdoin valoa.

Mies avasi nopeasti oven ja sanoi:

— Olkaa hyvä ja astukaa vierashuoneeseen odotamaan. He kutsuvat.

Kului puolikymmentä minuuttia; sinikauhtanainen mies oli pujahtanut jonnekin sisähuoneisiin. Vihdoin hän palasi, ja osottaen oikeanpuolista, sanoi:

— Olkaa hyvä, pyytävät työhuoneeseensa.

Vladimir Nikolajevitshin täytyi kulkea pienen huoneen kautta, jolla nähtävästi ei ollut mitään tarkotusta. Sitten tuli hän työhuoneeseen.

— Pyydän, astukaa lähemmäksi! — kuului loitolta bassoääni, joka muistutti heti Polykarpus Antonovitshiä äänestä. Ääni kuului räikeältä kuin saunassa, sillä huoneessa ei ollut yhtään pehmeää esinettä.

Bertyshev siristi silmiään ja huomasi, että pöydän ääressä nojatuolissa istui jykevä, hiukan kumarainen olento, jolla oli lyhyeksi leikattu tukka ja harmaa, lyhyt parta. Kasvonpiirteissä oli hiukan yhtäläistä nuoremman veljen kanssa. Vladimir Nikolajevitsh astui lähemmäksi.

— Herra Bertyshev kai? Taiteilija? No niin, pyydän istumaan! — sanoi isäntä jotenkin ystävällisesti. — Minä taas olen Spontanejev, Avksenti! Ettekö suvaitse?

Hän osotti oikealla puolellaan olevaa tuolia.

— Niin, niin, Polykarpus on minulle puhunut. Istukaa. Olette siis taiteilija?

— Kyllä, minä maahan tauluja.

— Olen kuullut Polykarpukselta, että maalaatte hyvin. Minä taas en ymmärrä siitä mitään; en ole oppinut. Rakentaa saunan, sauna-asioita hoitaa, sitä kyllä osaan. Tiedätte kai, että minulla on omat saunani. Mutta niitä hienouksia en käsitä. . . Enkä tiedä sitäkään, mistä Polykarpus on ne tietonsa koonnut? Mitäs te siitä arvelette? Hah, hah, haa, Luulenpa, että kaikki te siellä nauratte hänelle partaanne. Halkokauppias siinä on koonnut rahoja, ja luulee siten sivistyneeksi tulleensa; niinhän, häh?

— Ei, ei lainkaan niin! — vastasi Bertyshev jotenkin jäykästi.

— Eikö? Eikö niin? Niin minä ainakin nauran hänelle. Ja tytärtänsäkin kasvattaa kuin mitäkin prinsessaa, — miksi? En käsitä! Ikäänkuin professoriksi

valmistaisi. Minun mielestäni se on kevytmielistä . . . Kauppiaan tulee tehdä kauppaa, koska hän kerran on kauppias. Haluatte siis maalata muotokuvani, niinkö?

— Anteeksi, — sanoi Vladimir Nikolajevitsh: — minussa ei ole voinut herätä sellainen halu. Minulle sanoi Polykarpus Antonovitsh, että te haluatte.

— Minä? Hah, haa, haa; Jopas keksi! Mitä minä muotokuvallani? Asettaisinko sen eteeni ja katselisinko sitä? Ennemmin menen peilin ääreen ja katson vaikka koko päivän itseäni, eikä se maksa mitään. Ette kai te ilmaiseksi maalaa?

— Sitten tässä on sattunut väärinkäsitys . . . En ymmärrä mitään. Polykarpus Antonovitsh vain sanoi minulle niin ja pyysi minun tänään poikkeamaan tänne.

— No *hän* se sitten haluaa muotokuvani, sanoakaakin sitten niin. Hän haluaa. Hän pyysi minun istumaan, minä suostui. Mutta mitä hän sillä tekee? Sitä juuri en käsitä. No, olkoon menneeksi maalata vain. Olen valmis istumaan puoli tuntia päivässä, enempiä en voi, jalkani kuoleutuu. Milloin haluatte aloittaa? Minusta on yhden tekevän. Näihin aikoihin

sopii minulle paraiten. Entä teille?

— Ehkäpä minullekin, mutta . . . Polykarpus Antonovitsh sanoi, että täytyy puhua ensin vähän ehdoista. Minä, sen tunnustaa, en lainkaan tahtoisi niistä puhua. Mutta hän pitää sen, en tiedä miksi, tarpeellisenä.

— Ehdoista? Mutta niistä on puhuttava hänelle. Mitä minulla niiden kanssa on tekemistä? Minähän sanon, etten minä tarvitse muotokuvaa, vaan hän . . . Mistä syystä minä maksaisin hänen puolestaan?

Vladimir Nikolajevitsh kohautti olkapäitään tietämättä mitä sanoa.

— Jos kerran on niin, niin emme puhukaan mitään ehdoista, — sanoi hän. — Ryhdymme huomenna työhön . . .

— Ei sentään, koska tämä on niin omituista . . . Veljeni, sanotte, neuvoi teidän sopimaan ehdoista minun kanssani?

— Niin, hän sanoi niin.

— Hm . . . Ovela mies! Hän siis näyttää tahtovan, että minä antaisin hänelle lahjan. Minusta, sanoo, on hauska saada muotokuvasi, kuin aina vain maksat sen. Hah, hah, haa! Onpa se nerokasta! No, entä pal-

jonko te tahdotte työstä?

— Enpä todellakaan tiedä. . . Minun on siihen kysymykseen vaikea vastata. . .

— Mutta jollette tiedä, niin kuinka sitten voimme siitä keskustella? Mutta kuinka ette, sallikaa kysyi, tiedä omaa työtänne? Minä, esimerkiksi, tiedän tarkasti, että rahvaan-saunoissani maksaa kymmenen kopeekkaa, herrasväen saunassa — kaksikymmentä kopeekkaa, mutta numerosaunoissa ruplasta viiteen ruplaan. Se on minun ammattiani, siksipä tiedänkin. Te harjoitatte omaa ammattianne, ettekä tiedä. Kuinka se on ymmärrettävä?

— Meidän ammatissamme ei ole määrättyjä hintoja, — sanoi Vladimir Nikolajevitsh.

— Mutta maksaahan kai joku muotokuvista? Paljonko tavallisesti maksetaan?

— Muotokuvilla on yhtä monellaisia hintoja kuin on muotokuvaikin. Muutamille taiteilijoille maksetaan tuhannen, kaksi ja kolmekin tuhatta.

— Mitä? Muotokuvasta kolme tuhatta! Mutta moista kuullessa voi joutua suunniltaan! Kuka sellaisia summia maksaa?

— Hyvin moni. Tietysti suurille, hyvin tunnetuille

taiteilijoille.

— Oletteko tekin suuri ja tunnettu?

— En, olen vasta alottelija.

— Ja paljonko te otatte?

— En tiedä. . .

— Siinä sitä nyt ollaan. Mutta tehän maalaatte veljeni tyttären muotokuvaa! Mistä hinnasta olette sopineet?

— En ole tehnyt ehtoja hinnasta. Polykarpus Antonovitshin kanssa on meillä taiteilijoilla sellaiset suhteet ettei hänen kanssaan sovi puhua ehdoista. Hän tietää itse, kuinka paljon on maksettava.

— Hm! . . . Tietää! Mistät hän sen tietää? Ihmettelen veljeäni, ihmettelen kun ihmettelenkin. Koko ikänsä on mies pitänyt halkokauppaa, ja äkkiä on tullut taiteentuntijaksi. On aivan ihmeellistä! Mutta ruvetaanpas keskustelemaan suoraan, kauppiaan lailla — taiteilijain lailla en osaa puhella. Määrätkää hintanne ja minä sanon omani.

— Minä koetan.

— Elkkää koettako, vaan sanokaa suoraan. Jos asia on sen arvoinen, niin miksei sitten sanoa suoraan!

Bertyshevin oli paha olla; mutta toiselta puolel-

ta huomasi hän selvästi, ettei tuon miehen kanssa maksanut vaivaa kursailla, ja päätettyään mielessään vaatia valokuvasta neljäsataa tahi vähintään kolmesataa ruplaa, sanoi hän;

— Tahtoisin saada viisisataa ruplaa.

Nämä sanat tekivät omituisen vaikutuksen. Avk-sentti Spontanejev pani kasvojensa vasemman puolen irvistykseen, käänsi häneen päin vasemman korvansa, asettipa vielä kämmenensä torvelle korvan taakse.

— Kuinka sanoitte? Viisisataa?

— Niin, viisisataa ruplaa.

— Muotokuvasta?

— Tietysti muotokuvasta. Mehän keskustelemme muotokuvasta.

— Malttakaapas. Kuinka suuria hintoja niistä yleensä maksetaan?

— Johan olen sanonut, että niistä maksetaan tuhansiakin.

— No niin, maksaa kuka maksaa. Mutta minä tahdon tietää arvoa? Hintoja, kuinka suuria hintoja? Viisisataa ruplaa yhdestä muotokuvasta. Se on ihmeellistä, täytyy olla pöllö maksaessaan moisen hinnan.

— Kuinka paljon sitten olisi teidän mielestänne maksettava?

— Minun mielestäni? Minun mielestäni ei niistä kannattaisi maksaa mitään, tahi jos niikseen tulisi, niin antaisin satasen. . . Tietysti veljeni tähden, koska häntä tuntuu suuresti haluttavan. . .

— Kuuleppas, — sanoi Nikolajevitsh, hiukan suuttuen. — Elköämme puhuko hinnasta. Polykarpus Antonovitsh pyysi minun maalaamaan teidän muotokuvaanne, ja minä maalaan. Hinnasta ei nosteta kysymystä.

— Mutta kuitenkin. . . Jos te tahdotte viisisataa ruplaa. . .

Tällöin kuului nopeita kevyitä askelia ja etäistä puhetta. Vladimir Nikolajevitsh oli kuulevinaan naisenään. Hetkisen kuluttua hän hämmästy suuresti kun huoneeseen astui Vjera Polykarpovna.

— Kuka se? — kysyi Avksentti Antonovitsh silmiään siristäen.

— Minä se olen, setä. — Hän astui nopeasti setänsä luokse ja suuteli hänen poskeaan. Sitten kääntyi hän katsomaan toisaalle ja oli nyt vasta hämmästykseseen huomaavinaan Bertyshevin.

— Mitä? Tekö täällä? Ai, niin! Minä unohdin kokonaan, että aioitte tulla tänne tänään.

Vladimir Nikolajevitsh nousi ylös, ja Vjera Polykarpovna astui hänen luoksensa; he tervehtivät toisiaan.

— Odottamaton ja sitä mieluisampi kohtaaus! — sanoi Vjera Polykarpovna. — Oletteko täällä sedän muotokuvan tähden?

— Olen, — sanoi Bertyshev: — olemme neuvotte-
lussa.

— Kuule, — sanoi Spontanejev. — Ratkaisepa sinä tämä kysymys. Isäsi tahtoo, että minusta maalattaisiin muotokuva. Minä suostuin; mutta nyt emme sovi ehdoista herra taiteilijan kanssa. Sovita nyt meidät.

— Ehdoista? — virkkoi Vjera Polykarpovna, katsoen hymyillen Vladimir Nikolajevitshiin. Bertyshev katsoi myös häneen, koettaen oikein selittää itselleen hänen ilmestymisensä.

Vjera Polykarpovna näytti hänestä tänään harvinaisen solakalta, nuorekkaalta ja pirakalta. Lyhyt talvinuttu, joka ajautui tarkasti hänen vartaloonsa, kauneine turkiskauluksineen sopi hänelle erinomaisesti. Kylmä oli punannut hänen poskensa. Silmät olivat

iloiset ja niiden katse oli veitikkamainen. Hän teki kokonaisuudessaan vankan, terveen, tarmokkaan vaikutuksen.

— Mitkä ovat teidän ehtonne, herra taiteilija? — kysyi Vjera Polykarpovna, näyttäen ankarasti ponnistelevan pidättyäkseen nauramasta.

— Olen jo pyytänyt Avksentti Antonovitshin olemaan puhumatta enää ehdoista! — sanoi Bertyshev.

— Ei suinkaan. Ehdoista täytyy pahaa. Ilman niitä ei voi ryhtyä mihinkään asiaan. Kovin vain me olemme eri mieltä. Herra taiteilija tahtoo muotokuvasta viisisataa ruplaa, ja minä pidän sitä luonnottoman paljon.

Vjera Polykarpovna pudisti teeskennellyn totisena päätään.

— Viisisataa ruplaa on on, herra taiteilija! Bertyshev katsahti häneen kysyvästi.

— En kiistä, Vjera Polykarpovna, enkä minä todellakaan. . . Ei minusta yleensä ole tinkijäksi.

— Entä te, setä, paljonko te sanotte?

— Minä annan sata ruplaa.

— No, te ette ymmärrä mitään, setä, — se on anteeksi annettavaa. . . Sallikaa minun määrätä hinta.

— Kyllähän sinä määrää!

— Ei, määrään hyvin. Sallitteko, herra taiteilija?

— Johan olen sanonut, etten välitä enää koko kysymyksestä.

— Kolmesataa ruplaa riittää! — jatkoi Vjera Polykarpovna itsepäisesti ikäänkuin ei olisi huomannut Bertyshevin vastaväitettä ja äänensävyä.

— Ole vain sinä! . . . No, olkoon menneeksi, minä suostuu! Säälittääpä minua kuitenkin heittää tarpeettomasti kaksisataa ruplaa menemään!

— Nyt sen näitte! Minkä tähden katsotte niin tui-man näköisesti, herra taiteilija? Oletteko tyytymätön?

— Mutta on kai tämä kysymys nyt päätetty?

— Luultavasti.

— Niinpä tulen huomenna kello yhdentoista aikaan. Näkemiin asti, — sanoi hän jotenkin kuivasti ja kumarsi Spontanejeville. Sitten hämmentyi hän hetkeksi, tietämättä ojantaalta kätensä Vjera Polykarpovnalle vaiko rajoittaa kumarrukseen. Koko kohtauksen aikana, kun tämä oli auttanut häntä ehtojen sopimisessa, oli Vjera Polykarpovnassa ollut jotakin, joka ei miellyttänyt Bartysheviä.

— Hoko lähdette? — kysyi Vreja Polykarpovna. —

Minäkin lähden kohta. Minulla on vain sedälle puhuttavana pari sanaa.

Vladimir Nikolajevitsh kumarsi hänelle ja poistui mieli synkkänä.

Kohtauksesta Vjera Polykarpovnan kanssa jäi hänelle epämieluisa tunne. Osaksi oli hän tyytymätön itseensäkin. Miksei hän sanonut hänelle hyvästiä kädestä? Hän voi ehkä loukkaantua, ja oikeastaan ei ole mitään syytä häntä loukata. Vaikkei hänen asiaan puuttumisensa tuntunutkaan hänestä erittäin miellyttävältä, niin eihän hän ollut siihen syypää; Vjera Polykarpovna oli kuitenkin tahtonut helpottaa hänen asemaansa ja auttoi hänet ainakin saattamaan loppuun nuo kiusalliset neuvottelut.

Äkkiä katsahti hän taakseen aivan vaistomaisesti. Aivan katukäytävän vierustaa veti hevospari ajurinvaunuja. Ajaja pidätteli hevosia. Se näytti hänestä oudolta.

Mutta koskaan ei hänen päähänsäkään olisi pistänyt, että noilla vaunuilla olisi mitään suhdetta hänen. Äkkiä vaunut kuitenkin pysähtyivät aivan hänen kohdalleen ja vaunujen oven lasi painui jyrähtäen alas. Hän pysähtyi ja huomasi vaunuissa naisen-

kasvot.

— Vladimir Nikolajevitsh, tulkaa istumaan, minä vien teidät . . .

Bertyshev jo astui hänen luokseen, mutta pysähtyi sitten hämillään. Hänestä tuntui uskomattomalta, että Vjera Polykarpovna rohkenisi kutsua hänet vaunuihinsa. Siitäkin alettaisiin häntä moittia ja syyttää vielä vaikka mistä.

— Horjutteko?

— En, en yhtään, mutta . . .

— Tulkaa pois vain ja selittäkää sitten »muttannen».

Itsekään sitä odottamatta avasi Bertyshev vaunujen oven ja nousi nopeasti vaunuihin. Vjera Polykarpovna taas pisti päänsä ulos vaunuista ja sanoi ajajalle:

— Ajeluta meitä ensin vähän . . . — Ja ovi-ikkuna nousi taas.

— Olette välistä sietämätön! — virkkoi Vjera Polykarpovna, ja hänen kulmakarvansa rypistyivät. Bertyshevin täytyi otaksua, että tämä huomautus oli täysin vakavasti sanottu. — Ja kiittämätön — lisäsi hän, kuitenkin paljon lauhkeammin.

— Malttakaapas, en käsitä vielä mitään! — sanoi Bertyshev, pyyhkien kämmenellä hikeä otsaltaan.

— No, tointukaa sitten, minä odotan; olen sangen kärsivällinen. . .

Ajaja hoputti hevosia, ja vaunut vierivät nopeasti rännäistä katukivitystä pitkin.

VI.

— Niinpä sitten vaikenemme! — virkkoi Vjera Polykarpovna, kun oli kulunut kolmisen minuuttia ääneti.

— Kuulkaa, — huudahti Vladimir Nikolajevitsh kiivaasti: — minkä tähden sekoituitte siihen asiaan? Minkätähden tunkeuduitte siihen tauluun, jossa en olisi mitenkään tahtonut nähdä teitä?

Vjera Polykarpovna rupesi nauramaan.

— Tietäkää, että jos te kerran puututte kysymykseen, minkätähden minä . . . Olkoon menneeksi, minkätähden minä niin pian ja päättävästi »tulini teitä vastaan», niin, älkää muiden ansioittenne muassa unohtako muistaa tätä naivisuuttanne, kaksikymmeniisivuotiaan naivisuutta, jota minä pidän kallisarvoisena, koska en ole tavannut sitä koskaan enkä kenessäkään. Kaikki suhtaantuvat asioihin niin yksinkertaisesti ja järkevästi . . . Kaikki ikäänkuin älyvät ajoissa ja itse paikalla selittää itselleen kaikki . . . Mutta te . . . Teitä hämmästyttää niinkin yksinkertainen asia kuin leikillinen sekautumiseni äfäärikiis-

taanne sedän kanssa. Mutta huomatkaa, että minä tahdoin vapauttaa teidät enemmästä tinkimisestä. Kuinka ette käsitä, että sellaisilla ihmisillä, kuin setä, se on veressä? Että he tinkiessään tuntevat taiteellista nautintoa, ehkäpä ainoata, jota he tuntevat. . . Huomasinhan selvästi, että teidät siten voi pakottaa tekemään työtä, ellei juuri ilmaiseksi, niin ainakin polkuhinnasta, ja se olisi voinut tapahtua. Uskokaa, että hän, huomattaessaan vähänkin myöntöväisyyttä teissä, olisi koettanut maksaa teille sata ruplaa. Minä en tahtonut sitä. Mistä hyvästä tuhlaisitte te ilmaiseksi aikeemme? Ja siinä on koko rikokseni. Täytyihän minun selittää teille. . . Toivon, että tämä juttu on nyt päättynyt emmekä me enää palaa siihen, niinhän?

— Niin olkoon menneeksi. Huomaan olleeni siinä väärässä. . . Mutta kuulkaapas, Vjera Polykarpovna, minkätähden otitte minut vaunuihin?

— Eikö se teitä miellytä?

— Oi, ei, päinvastoin. Mutta minun mielestäni voi se teidän suhteenne johtaa ikävyyksiin.

— Oh, jättäkäämme se! Minä en ole niin ennakkolta harkitseva enkä tahdo ollakaan. Mitä arvelette, halusinko suuresti nähdä tänään setää?

— En tiedä.

— Ettekä tahdo arvata?

— Enhän voi luulla teidän tulleen minun tähteni?

— Niin, tietysti, sitä ei teidän tule luulla . . .

Ja Bertyshevistä näyttivät hänen huulensa menevän törälleen.

— Oletteko jostakin tyytymätön? Teenkö taida kärsimättömäksi? — kysyi Bertyshev.

— Ette vielä. Mutta kuulkaa, naivisuudellakin taalee olla rajansa.

Bertyshev oli ääneti. Mutta tästä äänettömyydestä voi huomata, että sitä seuraa jotakin merkittävää, — ja todellakin valtasi hänet äkkiä päättäväisyys tehdä Vjera Polykarpovnalle suora ja yksinkertainen kysymys.

— Vjera Polykarpovna. — sanoi hän, katsoen häneen odottavasti. — Sanokaa, mitä päämäärää me teidän kanssanne ajamme takaa? Mihin se voi viedä?

Vjera Polykarpovna hymähti ja virkkoi puoliksi leikillä, puoliksi häntä ivaten:

— Vladimir Nikolajevitsh! mistä sen tiedän ja miksi tarvitsisi minun se tietää?

— Mitä miksi? Siinä tapauksessa tämä on leikkiä.

— En tiedä, ehkäpä leikkiäkin!

— Siihen vastaan teille vakavasti ja vilpittömästi. Minä ymmärrän leikkiäkin. Jos kaksi ihmistä miellyttää toisiaan, niin miksipä he kahden eivät voisi leikkiä jotakin sellaista, joka voisi heitä molempia huvittaa? Mutta sellaisissa tapauksissa valitaan leikkiä varten karkeahkoja, vähemmän hauraita esineitä, joita ei uhkaisu särkymisen vaara, ja jotka, jos särkyvätkin, eivät ainakaan herättäisi silmä — voisihan ostaa uuden. . . Sellaisilla ei tulisi leikkiäkään.

— Niin ollen otan asian vakavalta kannalta, jollei se ole teistä ikävää. Tahtoisitte siis, ettei se olisi leikkiä?

— En tiedä vielä. . . Olen hämilläni. . . En ole niin paljon oma herrani. . .

— Oo! No niin, löytäkää sitten itsenne ja hallitkaa itsenne. Tunnustan, että minua on analyysi ruvennut äärettömästi kyllästyttämään ja pitäisin parempana kuin mitään maailmassa saada olla edes tunnin ilman sitä, ilman kysymyksiä tarkoitusperän laadusta, mihin se vie! Olen ajatellut teitä koko aamun. . . Muistitin, että menette setäni luokse, ja sentähden ajoin sinne. Etsin teitä ja löysin. Ja kaikki se tapahtui sentäh-

den, että saisin teiltä muutamia filosofisia ratkaistavia . . . Luulin, että tässä kasematissa, jossa kaikki suhteet on järjestetty ehdollisuudelle, jossa kukaan ei ota askeltakaan, kysymättä ensin itseltään, mitä käytännöllisiä tuloksia siitä on, — on olemassa edes yksi pienoinen ilmareikä, johon voi pistää päänsä ja hengittää vapaasti raitista ilmaa . . . Mutta ilmeneekin, ettei ilmareikää ole olemassakaan, että se oli vain maalattu, samoin kuin maalataan valeikkunoita sopusuhtaisuuden vuoksi . . . Valitan suuresti, että olen häirinnyt rauhaanne, jos todellakin olen häirinnyt sen . . .

Ja juuri tällä hetkellä kun Vjera Polykarpovna laumi näitä sanoja, kun hänen äänensä värisi pettymyksestä ja vihasta, tunsivat Vladimir Nikolajevitsh, kuinka laajalle häneen jo ulottuu tuon tytön valta. Jo hänen äänensä ensimmäiset värisevät nuotit tärisyttivät häntä. Jo silloin tunnusti hän olevansa täydellisesti syyllinen hänen edessään ja häntä halutti pyytää Vjera Polykarpovnalta anteeksi. Ja kun tämä äkkiä keskeytti puheessa ja kääntyi hänestä pois päin, tarttui Bertyshev hänen käteensä ja rupesi sitä suutelemaan.

— Älkää puhuko niin! Olen täydellisesti syyllinen edessänne! No, antakaa anteeksi, antakaa! Tämä

kaikki vain siksi, että pelkään sekä teitä että itseäni ja kaikkia sitä, mikä minulle häämöttää tulevaisuudessa. . . Vjera Polykarpovna, tokkohan annatte anteeksi minulle?

Vjera Polykarpovna käänsi kasvonsa häneen päin. Ne eivät enää olleet ankarat, mutta Bertyshev huomasi, että hänen silmänsä olivat kyynelissä. Hän katsoi suoraan hänen silmiinsä ja näki, kuinka ne vaivoin hetkiseksi sulkeutuivat, suurenivat sitten sanomattomasti ja niitä valaisi kirkas, syvä loiste. Ikäänkuin jokin voima olisi ojentanut heidät toisiaan kohden, ja siinä he istuivat hyvin lähellä toisiaan, syleilemättä kuitenkaan toisiaan, suutelematta; Bertyshev vain pitää hänen kädestään ja puristaa sitä lujasti ja Vjera Polykarpovna katsoi häneen kyynelistä kosteilla silmillä mutta samalla täydellisestä onnesta hymyillen.

— Istua näin kahden ja unhottaa, että mitään maailmaa onkaan olemassa! . . . Ymmärrättekö sitä? — sanoi Vjera Polykarpovna, — oletteko onnellinen?

— Oi, kyllä, sekä ymmärrän että olen onnellinen kuin Jumala!

— Mutta ymmärrättekö myös, ettei meillä ole mitään syytä puhua tulevaisuudesta, ettei meillä ole tu-

levaisuutta, että se on kokonaan tässä meidän kanssamme, meissä? . . . Että siinä, missä olemme yhdessä, on myös onnemme, siinä on tulevaisuutemme? . . .

— Niin, niin. . . ja me vaikenemme siitä. . . Niinhän?

— Niin, me emme puhu siitä lainkaan. Sehän merkitsee — muista puhumista, eikä meitä muut liikuta. . . Me yhdessä, — siinä on kokonainen maailma! Oo, meistä on kyllin sitä maailmaa! Kuulkaa, tahdon vain yhden jakaa kanssanne tästä kaikesta, — kykynne. Tahdon että loisitte yhdessä minun kanssani! Ymmärrättekö tämän halun? Että loisitte minua ajatellen. . . Että loisitte kuvanne ääneen, minun edessäni, niin kuin minä olisin teidän mielikuvituksenne, teidän sielunsa. . . Otatteko minut sieluksenne? — sanoi hän valoisasti hymyillen, ja Bertyshev nyökäytti päätään suostumuksen merkiksi.

Ne istuivat vaunuissa aivan lähellä toisiaan, välillä ollen ääneti pitkät ajat; mutta heistä tuntui silloinkin, että kuulevat toisiansa, ikään kuin heidän ajatuksensa näkymättömästi olisivat olleet toistensa yhteydessä.

Mutta äkkiä loittoni Vjera Polykarpovna hänestä

kuin olisi herännyt.

— Tuossa on jo Kasanin kirkko! — sanoi hän: — meidän täytyy erota.

Ne olivat todellakin jo Kasanin kirkon torilla. Vaunut ajoivat Kasanin kadulle. Vjera Polykarpovna napautti ikkunaan, ajaja katsoi taakseen. Hän antoi ajajalle merkin kääntyä oikealle. Hevoset poikkisivat poikkikadulle ja pysähtyivät katukäytävän viereen.

— Kello kaksi on istuntomme, Vladimir, — sanoi Vjera Polykarpovna ja katsoi hänen silmänsä uudenoudolla silmäyksellä. Bertyshev tarttui hänen käteensä ja suuteli sitä mitään sanomatta. Sitten avasi hän vaunujen oven ja hyppäsi katukäytävälle. Vjera Polykarpovna ei katsonut enää vainuisia. Vaunut jatkoivat matkaansa.

Erään kellosepän ikkunaan asetettu suuri, pyöreä kello osoitti neljännestä vailla kahta. Hänestä tuntui, ettei hän nyt voi mennä kotiin eikä sinne, Spontanejeviin. Ei ainakaan kotiin; häntä ihan pelotti sen ajatteleminenkin, sillä Vjera lukisi kaikki hänen silmistään. Hänhän ei osannut salata mitään. Eikä tahtonutkaan häneltä salata. He olivat olleet hyviä ystäviä lapsuudesta asti, ja Bertyshev puhui aina hänelle kaikki, mi-

tä hänen mielessään oli. Lapsuudesta asti! Ja nyt. . .

Mutta kahden kadun risteyksessä ympäröi hänet kokonaan raitis tuuli, puhalsi hänen kasvoihinsa ja ikäänkuin puhalsi pois synkät verhot hänen ajatusiltaan. Hän astuikin jo reippaasti ja toiset olivat hänen mietteensäkin.

»Mutta mitä sitten oikeastaan otan Vjeralta ja lapsilta? Enhän ota heiltä mitään. Jos kerran sydämestäni on löytynyt kolkka, johon olen voinut päästää toisen, merkitsee se, että se kolkka on ollut tyhjä, merkitsee, ettei Vreja ole voinut sitä täyttää. Mutta tulenhan edelleen elämään heidän kanssaan ja työskentelemään heidän hyväkseen. . . Ei mikään muutu. . . Jumala varjelkoon mitään muuttumaan».

Hän katsoi ympärilleen. Hän oli Ofitserskaja-kadulla. Hän siis kulki oikein. Spontanejevin tilalle ei ollut kuin parin minuutin matka. Hän joudutti kulkuaan. Tuossa on rappukäytäväkin. Hän astui sisään.

Rappusten yläpäässä, kun hän aikoi kääntyä oikealle mennäkseen saliin ja sen läpi tilapaiseen atelieriin, kohtasi hän Polykarpus Antonovitshin, joka juuri tuli sieltä. Jo hänen liikkeistään huomasi Bertyshev, että Spontanejev oli kuohuksissaan.

— Kas, tekö olettekin, Vladimir Nikolajevitsh! Tu-
littepa parhaiksi! Valitan teille . . . Ajatelkaa . . . Men-
käämme tänne . . . Olkaa riidanratkaisijanamme . . .
— puheli Spontanejev, ja puristaen hänen kättään ja
päästämättä sitä irti vei hänet saliin, josta juuri oli tul-
lut.

Vjera Polykarpovna istui samassa nojatuolissa,
jossa hän tavallisesti istui maalattaessa, ja oli tavan-
mukaisessa asennossa. Hänen yllään oli sama puku,
jossa häntä maalattiin, ja tukkalaite oli samallinen.

— Ajatelkaa, — jatkoi Spontanejev: — tällaisel-
la säällä pakenee kotoa yksin, ajoneuvoitta. Ja mitä
huomataan? Huomataan, että hän ajeleo ajurin vau-
nuissa, joissa ehkä tänä aamuna on kuljetettu jokin
lavantauti- tahi kurkkumätäsairas sairaalaan! . . . Sa-
nooka nyt, onko tämä mielestänne hyvä?

— Niin, todellakin, Vladimir Nikolajevitsh, teidän
mielestänne se on hyvä? — toisti Vjera Polykarpovna,
nähtävästi härsyttäen isäänsä.

— Ei, ole hyvä, Vjera Polykarpovna, ei lainkaan hy-
vä! — vastasi Vladimir Nikolajevitsh.

— No, kiitos, että edes te kannatitte minua! Käsi-
tätte, — että me, saatuamme tietää hänen lähteneen

jalkaisin, kauheasti pelästyimme. Ja kun hän sitten palasi ajurin vaunuilla, pelästyimme vieläkin enemmän. . . . Mutta teidänhän on ryhdyttävä työhön, en tahdo häiritä. Tietäkää, että olen yhä vielä kuohuksissa. Sain sydämentykytyskohtauksen! Mutta ryhtykää työhön, ryhtykää!

Hän läksi. Niinkauan kun hänen askeleensa kaijuivat salissa, seisoivat Vladimir Nikolajevitsh ikkunan luona kädet ristissä rinnalla; kun askeleet lakkasivat kuulumasta, käänsi Vjera Polykarpovna päänsä häneen päin ja sanoi:

— No, torukaa minua ja osottakaa, ettei minun vastedes tule tehdä sellaisia tyhmyyksiä.

Bertyshev astui hänen luoksensa, tarttui hänen käsiinsä ja painoi ne poskiansa vasten.

— Oikeastaan minun pitäisi tehdä se; mutta olen samalla valmis osottamaan aivan vastaista. Olemme taas kahden: eikö siinä teidän mielestänne ole liian paljon onnea kahdelle? Muilla ei ole edes miljoonatta osaa siitä.

— Mitä me muista välitämme, Vladimir Nikolajevitshin? Emmehän vie heiltä mitään. Meidän onneamme eivät he voisi mitenkään käyttää hyödyk-

sensä. Meidän onnemme on vain meitä varten, eikä se kelpaa muille. . . Tulkaa lähemmäksi. . . Katsokaa minua silmiin. . . Hiljaa. . . hiljaa. . . Kuunnelkaamme kuinka sydämemme lyövät. . . Onhan hurjaa nautintoa saada kuulla kun toisen sydän lyö sinun tähtesi. . . Vielä hetkinen! Antakaa minulle tukkanne. . . Oikeata silkkiä! . . . Suutelen sitä.

— Vjera! . . . Tämä on kauheata! . . .

— Niin, tämä on kauheata! — toisti Vjera Polykarpovna kuin kaiku, loitoten verkkaan hänestä. Hänen silmänsä paloivat, tiheät hienot kulmakarvat värisivät hiljaa. Hän nosti kätensä ja teki liikkeen, jotta Bertyshev poistuisi hänen luotaan. Bertyshev meni maalausjalustan ääreen.

— Nyt minä istuudun, ja te maalatkaa. . . Täytyy tehdä työtä, täytyy tehdä työtä, Vladimir Nikolajevitsh!

Vjera Polykarpovna istui tavanmukaiseen asentoon.

— Maalatkaa uutterasti! Puoleen tuntiin ette saa laskea sivellintä kädestänne, — niinhän?

Bertyshev alkoi maalata.

— Rohjetkoonpa joku sanoa, ettemme teidän kans-

sanne todella työskentele! — virkkoi Vjera Polykarpovna.

— Niin pitääkin! — sanoi Vladimir Nikolajevitsh.

— Oo, siinä ei ole läheskään kaikki, mitä pitäisi. Muotokuva, se on hyvä. Voi muotokuvankin luoda. Mutta minä tahdon, että me yhdessä loisimme jonkin taulun, joka herättäisi yleisen ihastuksenhuudon ja saisi kaikki äänekkäästi huutamaan teidän nimeänne! Tapahtuuko niin?

— Jos te tahdotte.

— Minähän tahdon sitä.

— Siis se tapahtuu! — sanoi Bertyshev syvällä varmuudella.

Tänään sujui häneltä työ helposti, nopeasti ja onnistuneesti. Hän lopetti pian tukan maalaamisen, mikä hänelle ennen oli tuottanut melkoisia vaikeuksia, niiden kullan hohtoisia väri ei kuitenkaan täydellisesti alistunut hänen siveltimeensä.

— Nyt kääntäkää kasvot . . . Ryhdyn niitä maalamaan.

— Mitä? Joko lopetitte tukan?

— Oo, minua auttaa tänään hyvä henki!

— No, sanokaa hyvälle hengellenne, ettei se lii-

aksi hoputtaisi teitä. En tahdo, että liian pian saisitte muotokuvan valmiiksi. Se miellyttää minua enemmän keskentekoisena! — lisäsi hän hymyillen.

— Ei, täytyy käyttää hyväkseen mielialaa! Värit eivät vielä koskaan ole olleet niin täydellisesti vallassani kuin tänään.

— Mutta teidän täytyy tästä lähin pitää ne aina niin vallassanne.

— Toivon. Nostakaa vähän päätänne! Katsokaa pääni ylitse! Kas niin! elkääkä enää lörpötelkö!

Vjera Polykarpovna vaikeni; Bertyshev ryhtyi taas maalaamaan. Hän kiintyi kokonaan työhön. Hän tunsi sitä, jota kutsutaan luomisinnostukseksi ja joka niin harvoin oli vallannut hänet. Näytti kuin hän olisi sulautunut väreihin ja siveltimiin, tuntien itsensä niiden kanssa kuin yhden suuren elimistön osaksi. Välistä hän unohti, että hänen edessään istui Vjera Polykarpovna, se sama tyttö, joka oli synnyttänyt hänessä tämän lennokkuuden, tämän innostuksen, tämän mielialan, jotka ovat antaneet hänen kädelleen sellaisen voiman.

Ja hän huomasi, että nuo palttinalla olevat kasvat, jotka ennen olivat tuskin näkyneet sumealta pohjal-

ta, saavat nyt eloa ja henkevyyttä. Huulet, joita hän maalasi, olivat kuin valmiit puhumaan.

Hän ei huomannut ajan kulua; hänen teki mielensä työskennellä nopeasti, työskennellä loppumattomiin, jotta saisi muotokuvan valmiiksi. Ensi kerran elämässään tunsikin hän taiteilijan täydellistä nautintoa.

— Olen väsynyt! — virkkoi Vjera Polykarpovna.

Bertyshev katsahti häneen säälin-silmäyksellä. Mutta Vjera Polykarpovna oli todellakin väsyksissä eikä voinut enää istua. Hän oli jo muuttanut asentoa ja ottanut vyönsä alta kellon.

— Tiedättekö, paljonko on kello?

— En, enkä tahtoisi sitä tietää. . .

— Nyt on jo puoli neljä! — sanoi Vjera Polykarpovna.

— Todellako? Olemmeko sitten levähtämättä työskennelleet puolitoista tuntia? Ja te olette kestänyt!

— Kysykää ennemminkin, kuinka te olette kestänyt? Teillä ei ole koskaan ollut niin paljon kärsivällisyyttä.

— Näin, kuinka päällenne lensi tulikieleke! Niin, kuinka te siirryitte taivaaseen, ja minä tartuin sortuu-

kinne liepeeseen ja pääsin myös sinne . . .

Vjera Polykarpovna nousi ylös ja astui väsyneesti maalausjalustaa ääreen.

— Tekö olette tämän maalannut? — huudahti hän lyöden kätensä yhteen. — Se on suuremmoista! Kuinka olette voineet? Siinähan on kokonaisen viikon työ! Peittäkää se, peittäkää, ettei kukaan näkisi . . . Ah, kuulkaa, Vladimir, — virkkoi hän laskien kätensä hänen olkapäälleen: — olen väsynyt tänään onnestamme! Olemme todellakin olleet kuin jumalat! Enempää on voi . . . Hyvästi.

— Menettekö! — sanoi Bertyshev, kallistuu päätänsä suudellakseen hänen kättään.

Mutta Vjera Polykarpovna tempasi nopeasti kätensä hänen olkapäältänsä, tarttui kiihkeästi hänen päähänsä molemmilla käsillään ja suuteli hänen otsaansa.

— Hyvästi, Vladimir!

Vjera Polykarpovna läksi astumaan ovea kohden, sitten pysähtyi.

— Huomenna on perjantai. Näemme siis toisemme.

— Niin! — vastasi Bertyshev, kun Vjera Polykar-

povna jo oli salissa.

Hänen teki mielensä juosta hänen perästään, pysäyttää hänet, heittäytyä polvilleen hänen eteensä. Mutta hänen jalkansa horjuivat.

Hän astui vaivoin nojatuolin luokse ja heittäysi siihen. Hänen rintaan kohoili katkonaisesti, sydän löi vimmatusti. Hänen silmissään hämärsi, ja kaikki hänen edessään sulautui yhdeksi solakan nuoren tytön kuvaksi, joka ei lainkaan ollut minkään muun naisen näköinen, ja hän tunsi, tunsi selvästi, että Vjera Polykarpovna oli saanut hänet täydellisesti valtaansa.

VII.

— Mutta minä teidän sijassanne, Voljtov, menisin kuitenkin tuon Spontanejevin luokse! — sanoi Vjera Petrovna, istuen ikkunan luona suuressa huoneessa sukien vanhimman tyttärensä tuuheata, mutta hyvin takkuista tukkaa. — Ei tarvitse häneltä ottaa rahaa, ei pyytää. sanoo sen aina; eihän Vladimirkaan ota häneltä mitään eikä pyydä; mutta siellä on aina henkilöitä, jotka pitävät taidetta käsissään.

— Ei, Vjera Petrovna, ketkään ihmiset eivät pidä taidetta käsissään! — väitti vastaan Voljtov, se on yhä taiteilijain käsissä. Jos taiteilijat ärjäisisivät noille ihmisille, niin ne peräytyisivät aika kyytiä.

— No niin, kuinkas muuten! Mutta rahojahan ei ole taiteilijoilla, vaan heillä.

— Niin, rahaa heillä tietysti on. Mutta taiteilijahan oleksii taiteellisten kuvien eikä hopearuplien piirissä. Jos taiteilijat kehittäisivät elämässään ainoastaan tositaiteellisia vaatimuksia eivätkä pyrkisi yhdeksän huoneen huoneistoihin, kalliiseen elämäntapaan ja muuhun sellaisiin . . . Sanalla sanoen, jolleivät

he saattaisi itseään riippuvaisiksi rahasta, jota on ainoastaan noilla kerroilla, niin eivät halkokauppiat eivätkä saunanomistajat pitäisi käsissään taidetta . . .

— Mutta ovathan taiteilijatkin ihmisiä. Heidän tekee myös mielensä elää mukavasti, ja onhan jokaisella oikeus siihen.

— Ei, taiteilijat eivät ole ihmisiä, Vjera Polykarpovna!

— Teidän mielestänne ne ovat varmaankin korkeampia olentoja?

— Minkätähden korkeampia? Ehkäpä korkeampia ehkäpä alempia, mutta muunlaisia he vain ovat. Taiteilija on luotu toisenlaiseksi kuin muut ihmiset. Hänen aivonsa ovat toisenlaiset. Hänen sielunsa on toisenlainen. Kun hän pyrkii asettamaan elämäänsä samalle kannalle kuin kaikki muut, niin sillä hän alentaa itseään ja tekee väkivaltaa sielulle.

— No, olkonpa niin! En osaa kiistellä kanssanne. Mutta kuitenkin ilman noita, ilman noita ihmisiä, joilla on rahaa, ei mitään saada aikaan. Tekin, esimerkiksi, saatuanne Jeruslaninne valmiiksi, tahdotte lähettää sen kiertämään kyliin, markkinoille, mutta siihen tarvitaan paljon rahaa. . . Jos teillä on hyviä tut-

tavia, saatte sen helposti järjestetyksi, mutta jollei ole, niin aikeenne jääkin vain aikeeksi ettekä saavuta päämääränne. Mutta kun teke työtä, haluaa myös aina savuttaa päämäärän, sillä muutenhan ei maksaisi vaivaa työtä tehdäkään. Mitä te siitä maalatte? No, mene nyt Asjan luo, Asjalla on ikävä! — lisäsi hän, saatuaan valmiiksi tyttösen tukkalaitteen, ja noustuaan ylös, lähetti tytön ruokasalin kautta toiseen huoneeseen.

Sitten hän kääntyi ja astui maalaustelineiden ääreen, joiden luona Voljtov työskenteli. Pieni palttina esitti nähtävästi jo ennen tehtyä harjoitelmaa. Nyt valmisti Voljtov sitä. Hänellä oli omituinen tapa maalata. Jos katsoi läheltä, näytti maalaus kirjavalta puurolta, josta ei voinut saada kerrassaan mitään selkoa; mutta täytyi jonkin verran loitota ja sitten katsoa, niin silloin esiintyivät reliefimäisesti kirkkaat olennot.

Harjoitelma esitti jonkinlaista kellarintapaista, jota valaisi heikosti pienestä ristikkoikkuna-pahasesta lankeava valo. Pitkä- ja harmaapartaiset, laihakasvoiset miehet istuivat silmät ummessa kivillä, jotka tekivät penkkien virkaa, ja jonkinlainen syvä, tylsä suru

kuvastui heidän alaspainuneissa päissään.

Tällöin oli VoljtoV jo lopettanut työnsä. Alkoi hämärtää; kello kävi jo viidettä.

— Vladimir luultavasti palaa pian, — sanoi Vjera Petrovna. — Nykyisin näkee häntä niin harvoin kotona. Kymmenen aikaan aamulla lähtee hän Spontanejevin veljen luokse, sitten työskentelee hän Spontanejevillä ja illalla menee hän myös usein toweriensa luokse. Tänään on Spontanejevissa illanvietto. Se on heillä aina perjantaisin. Hän menee taas . . .

Kuin vastaukseksi näihin puheisiin helähti soitto. Vladimir Nikolajevitsh tuli kotiin, ja hänen seurassaan oli myös Skorbjanski.

— Kuinka olette te yhteen joutuneet? — kysyi Vjera Petrovna.

— Woldemar teki minulle sen kunnian, että pistäysi luonani! — vastasi Skorbjanski.

— Etkö ole sitten tänään maalannuttaan muotokuva?

— Maalaisin kyllä, mutta lopetin aikaisemmin. Meitä häirittiin. Ompelijatar vai mikä lie tullut; minä poistuin. Minulla oli asiaa sille puolelle kaupunkia, missä Matvei Ivanovitsh asuu, — oli tilattava vä-

rejä; niinpä poikkessin hänen luoksensa.

— Ja vieläpä hän sai minut taivutetuksi urotyöhön! — lisäsi Skorbjanski. — Sai minut lähtemään tänään kykyjen perjantai-illanviettoon Spontanejevien luo. . . Te kai vastustatte sitä, Vjera Petrovna?

— Päinvastoin, taivuttelinpa vielä äsken Voljtovia-kin menemään sinne.

— Ja se oli tietysti turhaa työtä? — huomautti Vladimir Nikolajevitsh ivallisesti.

— Mutta minä hänet taivutan, — sanoi Skorbjanski. — Saattepas nähdä. En kuitenkaan nyt heti tässä yleisön läsnäollessa. Sitä varten täytyy meidän loitota johonkin salaiseen komeroon. . . Oh, halpamainen höyry, — huudahti Skorbjanski, pysähtyen maalaus-telineiden eteen. — Millaista hän maalaa! Onko tämä kaikki Jeruslania? Siinä on vankila. Kartaus-tsaari kaksinetoista uroineen. . . jotakin sinnepäin?

— Tunnetteko te Jeruslanin? kysyi Vjera Petrovna ihmetellen.

— Kuinkas muuten. Voljtov häpäsi minua, ja minä luin huolellisesti tarinan.

— Mitä arvelette? Enkä ole sitten oikeassa väittäessäni, että siinä on enemmän omintakeista ru-

noutta kuin kaikissa nykyajan romaaneissa? — sanoi Voljtov.

— Tahdotko, että vastaisin siihen kysymykseen? . . . Tulepa sitten tänne! — Ja hän vei Voljtovin pieneen huoneeseen, sulkipa vielä ovenkin jälkeensä.

— Mistä on kysymys? kysyi Voljtov?

— Mennään tänään Spontanejeville, tee nyt minun mielikseni.

— Mitä huvia sinulle siitä olisi?

— Olipa mitä tahansa, muodostamme siellä, sinä ja minä erityisen puolueen, vastustuspuolueen —. No, mennään, mennään! Taiteilijan täytyy nähdä maailmaa, hänen täytyy oppia tuntemaan ihmisiä kaikissa oloissa.

— Toisin sanoen, sinä itse olet alistunut Bertyshevinkin vakuutukseen, ja pelkäät nyt, että sinulle tulee ikävä.

— Ei, ei niin; olkoon menneeksi, ilmaisen sinulle salaisuuden. Kirjoitan novellia, jossa täytyy kuvata Spontanejevien illanvittojen tapaista illanviettoa, niinpä tahdon käydä katsomassa. Tee sinä minulle tämä palvelus ystävyystemme vuoksi.

— No, se on kelvollinen syy. Olkoon menneeksi. . .

— Ahaa! — sanoi Skorbjauski avaten atelierin oven. — Siinä tapauksessa olen valmis tunnustamaan, että Jeruslanissa on enemmän runoutta kuin koko Shakespearessa. Hän suostuu! — lisäsi Matvei Ivanovitsh, kääntyen Bertysheviin: — me lähdemme kaikki kolme. Ajattele, sinne tulee kolmea kykyä enemmän.

Vjera Petrovna oli jo järjestänyt päivällisen. Pian he menivät ruokasaliin ja istuivat siellä jutellen kello kahdeksaan asti. Sitten he rupesivat tekemään lähtöä. Skorbjanski tarkasti huolellisesti Voljtovia.

— Onpa sinun toalettisi aikalailla huonontunut! — sanoi hän; — eiköhän noita housujasi saisi jollakin lailla tuoreemman näköisiksi?

— En välitä, — sanoi Voljtov, — jos minä kerran kuljen tässä asussa kadulla, jossa joka askeleella kohtaan ihmisiä, jotka ovat Spontanejevia ja kaikkia, jotka hänen luonaan käyvät, paljon arvokkaampia, niin miksi rupeaisin pukeutumaan heitä varten paremmin!

— Viisaasti sanottu! — huudahti Skorbjanski, iskien Voljtoville silmää. — Ja minä kun luulin, että hän kulkee huonoissa housuissa sentähden, ettei hä-

nellä ole hyviä, ja ilmeneekin jotakin merkillistä! No niin! Olemmehan kykyjä, piru vie! Ja kyvyille annetaan kaikki anteeksi, — lähtekäämme!

He astuivat kadulle. Kello oli jo kymmenen tienoissa, kun he ajoivat Spontanejevin talon eteen.

Käytävä oli kirkkaasti valaistu. Ovenvartija tervehti ystävällisesti Bertysheviä, päästi kunnioittavasti Skorbjanskin sisään. Hän oli käsketty kohtelemaan kaikkia perjantai-vieraita kunnioittavasti.

Vladimir Nikolajevitsh, kuten konsanaan mies, joka tuntee hyvin talon tavat, johti heitä. Hän vei heidät toiseen kerrokseen.

Täällä seisoivat ovelle hännystakkiin puettu lakeija. Tapa oli sellainen, että hänelle annettiin saapuneiden nimikortit ja hän voi ne isännälle. Koska talossa kävi joka illatsussa muutamia uusia vieraita, tahtoi isäntä tietää, kenen hän kulloinkin vastaanottaa ja kenelle sydämellisesti hymyilee. Usein eivät nämä henkilöt olleet itsensä, vaan syrjäisten kutsumia, eikä Polykarpus Antonovitsh ollut koskaan nähnyt heitä silmäkkäin. Hän piti kuitenkin velvollisuutenaan ottaa vastaan jokaisen, puristaa kättä ja viedä seuraan.

Tällä kerralla oli nimikortteja ainoastaan Vladimir

Nikolajevitshilla. Skorbjanski ei ollut oivaltanut asiaa eikä ollut ottanut nimikortteja mukaansa. Voljtovilla taas ei niitä koskaan ollut. Vladimir Nikolajevitsh voi tietysti mennä sisään ilman tätä muodollisuuttakin, koska isäntä tunsi hänet hyvin, mutta nyt otti hän nimikortin ja kirjoitti lyijykynällä nimensä viereen Skorbjanskin ja Voljtovin nimet.

Lakeija poistui, palasi pian ja avasi juhlallisesti oven heidän edessään. Ne astuivat sisään. Spontanejin jyrävä olento astui jo sisään heitä vastaan.

— Hyvät herrat, olen hyvin iloinen, että olette tehnyt minulle kunnian. . . — puheli hän molemmin käsin puristaen Skorbjanskin ja Voljtovin käsiä. — Olkaa hyvä, pyydän teitä. . . Kuulen, että olette tuttu kaikkien kanssa. . . Tietysti! Mutta jollette ole, niin tutustukaa itse, minulla on sellainen tapa. No, teitä, Vladimir Nikolajevitsh, olen jo tänään tavannut. Pyydän, olkaa hyvä.

Vladimir Nikolajevitsh meni vierashuoneeseen. Hän tunsi olevansa hyvin kärsimätön, — hänen teki mielensä tavata Vjera Polykarpovnaa mitä pikimmin.

Tänä aamuna oli heillä ollut lyhyt istunto. Vjera Polykarpovna oli ottanut vastaan hänet pikem-

min herttaisesti kuin ystävällisesti; hänessä oli liian paljon pidättyväisyyttä. Hän oli näyttänyt väsyneeltä eikä ollut hyvällä tuulella. Ei oltu sanottu ainoatakaan sellaista sanaa, joka olisi ollut ristiriidassa eilisen kanssa, mutta Bertyshev ei kuitenkaan tuntenut tänään sitä likeisyyttä, joka oli syntynyt heidän väliin eilen.

Tänään oli hänen mielensä levoton. Niin ei enää voinut kauan kestää epätietoisuutta Vjera Polykarpovnan mielentilasta.

Hän huomasi seitsenhenkisen ryhmän, joka istui puoliympyrässä, ja aivan seinän vieressä ruudukkaassa, lyhythihaisessa puvussa istui Vjera Polykarpovna. He keskustelivat vilkkaasti, — mistä, siitä ei hän saanut selvää. Hän näytti kiistelevän hyvin tulusesti ja miltei kaikkien kanssa. Bertyshev läheni ryhmää ja pysähtyi, odottaen, milloin Vjera Polykarpovna huomaisi hänet.

Kiista äkkiä itsestään hiljeni ja vähitellen loppui. Kiistelijät alkoivat siirtyä lukusaliin. Jokunen meni saliin. Kolmisen minuuttia kuluttua oli Bertyshev kahden Vjera Polykarpovnan kanssa.

— Toin Voljtovin, — sanoi Vladimir Nikolajevitsh.

— Ah, näyttäkää hänet minulle!

— Ei mitenkään vain sanaakan siitä. . .

— Oletteko hullu? Voitteko todellakin edes otuksua, että minä voisin ryhtyä puhumaan hänen kanssaan rahasta?

— En, mutta minä en ole vielä kertonut teille, kuinka se päättyi. Kerron sitten jälestäpäin. Ja vielä antakaa anteeksi hänen ulkoasunsa. Ja lopuksi: — teille ei lainkaan sovi tuo puku.

— Niinkö arvelette?

— Niin.

— Puen sen aina ylleni, kun tahdon suututtaa teitä. Mutta ette kai sentähden ole lakannut minua rakastamasta?

— Oh, en!

Vjera Polykarpovna rupesi nauramaan ja läksi nopeasti Bertyshevin kanssa saliin. Salista kuului pianon säveliä. Puhelu taukosi. Vladimir Nikolajevitsh meni ovelle, pysähtyi kynnykselle ja silmäili salin, etsien ystäviään. Hän huomasi Skorbjanskin ryhmästä, jossa oli muutamia soittotaiteilijoita ja kaksi näyttelijää. Mutta mitä suurimmalla huomiolla pysähtyi hänen katseensa etäisimpään nurkkaan, jossa istui Volj-

toivon muutaman naisen kanssa, jonka harvinaisen kirkas puku miesten mustien sortuukien joukossa näytti vieläkin kirkkaammalta. Naiset olivat sangen harvinaisia vieraita Spontanejevin illatsuissa. Pari kolme taiteilijattaria, yksi näyttelijätär, joka miltei aina saapui vasta näytöksen jälkeen, niin että ennätti vain illalliselle, hyvin harvoin soittotaiteilijattaria ja vielä harvemmin kirjailijattaria.

Skorbjanski selitti sen siten, että »kyvyt ovat liian paljon kiintyneet itseensä eivätkä tule ilman sitä toimeen».

Vladimir Nikolajevitsh astui siihen nurkkaan, jossa istui Voljtovin kirjavan puhekumppaninsa kanssa, mutta päästyään puoliväliin salia, huomasi hän, että hänellä on toinenkin puhetoveri — keski-ikäinen nainen, tanakka, ikäänkuin liian harteikas, jonka yllä oli yksinkertainen tummanharmaa puku. Nähtävästi toisen puvun kirkkaus himmensi hänet kokonaan niin ettei häntä heti voinut huomata.

Kirkkaan naisen, joka oli nuori ja sievänläinen, näki Bertyshev ensi kertaa, mutta vanhemman naisen oli hän jo ennen tavannut. Hänen nimensä oli Beresova, hän kuului tunnettuun musikaaliseen per-

heeseen ja kirjoitteli itsekin oopperoita, jotka muuten tähän asti eivät olleet onnistuneet.

Vladimir Nikolajevitsh oli tätä ennen hyvin vähän puhellut hänen kanssaan, mutta oli kuullut Spontanejeviltä, että hän asuu maalla ja suunnittelee jonkinlaista kansanopereatteria! »Kas siinä, — mietti hän: — oli löytö Voljtoville. Hänellä on mitä puhua sille. Mutta ompa merkillistä, että hän vaikenee ja että Voljtov puhuu kirjavan naisen kanssa».

Bertshev astui heidän luokseen ja tervehti Beresovaa. Voljtov puhui puhumistaan ja hänen silmänsä paloivat.

— Sallikaa, ymmärrän mielialankin, luulenpa vielä että taiteessa on mielialaa, se on kaikki; mutta antautua minkä tahansa mielialan, ensimmäisen teidät vallanneen mielialan valtaan, sehän merkitsee suorastaan töpöryyttä. Kaikki on siinä, ettei mikätahansa mieliala ole taiteellista, vaan taiteen esineenä voi olla ainoastaan taiteellinen mieliala.

— Kenen kanssa se Voljtov niin tulisesti kiistelee? — kysyi Vladimir Nikolajevitsh hilja Beresovalta, istuttuaan hänen viereensä.

— Mitä, ettekö tunne? Sehän on tunnettu naisru-

nolijamme Krepsina.

— Mitä? Hänkö se on?

— Tahdotteko että tutustutan teidät häneen?

— En, en tahdo keskeyttää Voljtovia, hän kun näyttää niin innostuneen.

— Mutta kuka on tuo nuori mies? — kysyi Beresova: — puheestaan päättäen on hän suuri intoilija. Hän on kai taiteilija?

— Niin, taiteilija, ja lisäksi hyvin kyvykäs, kyvykkäämpi kuin kaikki muut täällä olevat yhteensä.

— Niinkö todellakin? Sepä mieltäkiinnittävää! Esitäkää minut hänelle.

Vladimir Nikolajevitsh käytti hyväkseen sopivaa hetkeä ja sanoi:

— Kuule, Voljtov, Earja Feodorovna Beresova tässä tahtoo tutustua sinuun.

Voljtov nousi ja kumarsi hänelle jotenkin juron näköisenä.

— Olen kuullut teistä hyvin mieltäkiinnittäviä asioita, — sanoi Beresova, vaihtaen paikkaa ja istuen toiselle puolelle hänen rinnalleen, eristäen hänet siten kokonaan Krepsinasta.

— Minustako? — kysyi Voljtov hämmästyen.

— Niin, minulle sanoi Bertyshev juuri, että te maalaatte taulunne kansaa varten.

— Niin, vasta alottelen maalata. Mutta tähän asti en ole maalannut valmiiksi ainoatakaan taulua.

— Se on yhdentokevää. Mitkä ovat aiheet?

— Minulla on vain yksi aihe. Tahdon kuvasarjassa esittää Jeruslan Lasarevitshin.

— Sepä omituista!

— Niin, samaa olen kuullut sadoilta henkilöillä. Mutta se ei merkitse mitään. Mutta minkätähden se kiinnittää huomiotanne. Se tahtoo sanoa, miksi kiinnittää huomiotanne se, että maalaan kansalle? Oleteko myötätuntoinen sille?

— Tietysti. Kuinkas muuten!

— Mutta kaikkihan ovat sille myötätuntoisia, koska se on vapaamielistä. Mutta kukaan ei missään osota tätä myötätuntoisuutta kansaa kohtaan.

Molemmat he näyttivät olevan huvitetut toisistaan. Vladimir Nikolajevitsh huomasi sen ja koetti tarkastaa mitä siitä syntyisi. Hän esitti itsensä välttämättömyyden pakosta Krepsinälle, ja hänen ja Krepsinan välillä syntyi jotenkin laimea keskustelu, joka salli hänen välistä kuulla palasia naapurien keskus-

telusta.

Kello alotteli jo yhtä. Vihdoin tuli sisään lakeija ja haki huolestuneen näköisenä silmillään Polykarpus Antonovithsia. Ja keksittyään hänet, meni hän hänen luoksensa ja ilmoitti hänelle jotakin salaperäisesti.

— Hyvät herrat, pyydän nöyrimmästi lähtemään illalliselle! — huudahti Spontanejev. — Pyydän siirtymään alakertaan?

Näiden tenhosanoja jälkeen menivät kaikki ruokasaliin ja istuivat pitkän pöydän ääreen.

Veitsien kalina, viinilasien ja juomalasiin kilinä sekottui monenlaisiin vilkkaisiin ääniin. Vladimir Nikolajevitsh tarkasteli läsnäolijoita ja näki sellaisiakin henkilöitä, joita ei lainkaan ollut tavannut yläkerroksessa. Ne olivat vieraita, joita Spontanejevin luona oikeastaan miellytti vain illallinen, ja he olivat koko illan viettäneet lukuhuoneessa odottaen illalliskutsua.

VIII.

Vjera Polykarpovna istui Vadimir Nikolajevitshin oikealla puolella, ja hänen vasemmalle puolelleen olivat sijoittuneet Voljtov ja Beresova.

— Minusta ei näytä että hänellä olisi hauskaa! — sanoi Vjera Polykarpovna kääntyen Vladimir Nikolajevitshin puoleen.

Bartyshev katsoi häneen ensin epätietoisena, mutta ymmärsi sitten hänen silmistään heti, että huomautus tarkoitti häntä, ja hänen mielessään välähti heti ajatus, joka näytti hänestä loistavalta: kahta syrjäistä henkilöä koskevan keskustelun muodossa voi sanoa sen, mitä suorassa keskustelussa ei tule sanooneeksi. Hän vastasi:

— Onko se sitten ihmeellistä?

— Mitä ihmettelet, Voldemar? — kysyi pöydän toiselta puolelta Skorbjanski, joka oli kuullut hänen sanansa.

— Päinvastoin, — vastasi Bertyshev: — minä kysyn, onko se sitten ihmeellistä? Vjera Polykarpovna antoi lukeakseni erään kirjan, ja siitä nyt tässä kes-

kustelemme.

»Kuinka hän on viisas!» — kuiskasi hänen korvaansa Vjera Polykarpovna.

— Mikä kirja se on? — kysyi Skorbjanski.

— Se on erään vähän tunnetun ranskalaisen kirjailijan romaani. Sinä et varmaankaan ole sitä lue-
nut.

— Niin, se on hyvin luultavaa. — sanoi Matvei Ivanovitsh: — sillä mies on enää pitkän aikoihin ole lue-
nut kirjoja, — minä vain kirjoitan niitä.

— Oletteko kyllästyneet kirjoihin? — kysyi Vjera Polykarpovna häneltä.

— Niin nähkääs, tiedän liian hyvin, kuinka niitä tehdään. Sanotaan että kun kerrankaan on nähnyt, kuinka vehnätaikinaa alustetaan leipomoissa, niin ei enään syö sitä vehnästä.

— Teitä ei kirja ole luultavasti miellyttänyt? — sanoi Vjera Polykarpovna Bertysheviin kääntyen.

— Minä en voi sitä arvostella, olen lukenut vasta alkupuolen, — vastasi tämä.

— Mitä arvelette sen sankarittaresta?

— Hän on tietysti herttainen.

— Hän sanoisi teille siitä: merci! Mutta eikö hän

mielestänne ole hiukan... varomaton?... Kuinka sen selittäisin? Hän puhuu liian suoraan tunteistaan, en sijaan että aiheuttaisi miehen puolelta tunnustuksen...

— Mutta sehän vain puhuu hänen vilpittömydestään ja välittömydestään.

— Niinkö luulette?

— Niin, mitäs muuta? Oletteko te sitten toista mieltä?

— Voi antaa toisenkin selityksen.

— Sepä mieltäkiinnittävää.

— Niin, mutta se on jo psykologiaa ja merkitsee jotakin mielivaltaista.

— Se on, että mikä on, ei voi ollakaan niin...

— No niin... Nähkääs, minusta tuntuu, ettei sankaritar itsessään lainkaan olekaan niin välitön luonne. Hänen luonteensa pääominaisuutena on kuitenkin pidättyväisyys.

— Niin, niin, niin minustakin on tuntunut... — Niin, että te ihmettelitte sitä päättäväisyyttä, jolla hän lennätti eteenpäin tunteitaan?

— No, ensiksikään en ole huomannut siinä mainittavampaa päättäväisyyttä ja toiseksi en ole sanonut,

että hän olisi vilpitön.

— Kuinka, voitteko odottaa vieläkin suurempaa päättäväisyyttä? Hänhän miltei suoraan tunnustaa miehelle rakkautensa. Hän ottaa selon siitä, missä mies tulee olemaan, seuraa hänen kintereillään, kutsuu hänet vaunuihinsa saadakseen vain istua muutamian hetken lisää hänen rinnallaan? Eikö se teidän mielestänne ole päättäväisyyttä?

— Esitätte minulle tilin? — sanoi Vladimir Nikolajevitsh hänelle hiljaa.

— Älkää kuitenkaan unhottako, ettemme syö illallista kahden.

— Olette pelkuri! — vastasi Vjera Polykarpovna hänelle yhtä hiljaa ja jatkoi ääneen: — mitä tahtoisitte vielä?

— Seuraavana päivänä sen jälkeen otti nainen kuitenkin hänet kylmästi vastaan.

— Sehän on ymmärrettävää. Täytyyhän miehenkin joskus ilmaista jotakin omasta puolestaan. Muutenhan hän vain vastaa naisen kutsuun.

— Naisessa on siis herännyt järki? — huomautti Vladimir Nikolajevitsh.

— Niin, on kyllä herännyt, mutta ei hänessä, vaan

hänen tunteissaan . . .

— En ymmärrä sitä.

— Koska ette mitään ymmärrä tunteista . . .

— Entä mistä te sitten olette oppinut sitä tiedettä? — kysyi Skorbjanski? — Voivatko sitten neitokset ymmärtää mitään tunteista? Minun mielestäni tulee kokea kolmesataatuhatta hämmennystä, ymmärtääkseen tunteita, tulee rakastaa, tulee olla rakastettu, täytyy tulla petetyksi ja itse pettää, täytyy olla tullut hyljättyksi ja itse olla hyljännyt, j. n. e. j, n. e.

— Se on tarpeen teille miehille. Naisessa se on synnynäistä, nainen ymmärtää tunteen hienoimmatkin hienoudet olematta valintaan kokenut . . .

— Jatkan keskusteluumme, Vladimir Nikolajevitsh. Sanon että se on tunteiden järkevyyttä. Sen, tunteen, on täytynyt saada se valtaansa hinnasta mistä tahansa. Minusta näyttää että sekin todistaa voimasta ja vilpittömyydestä.

— Samaa mieltä olen minäkin.

— No niinpä sitten. Se oli saatava valtaan hinnasta mistä tahansa, siksipä tunteet päästivät liikkeelle kaiken tarmonsansa. Ne eivät haikailleet mitään, uskalsivatpa ne hyvin maineensakin. Eikö totta?

— Niin kai oli.

— Varmasti oli. Ne ehkä ottivat ylenmäärinkin käytäntöön sellaisen asean kuin keimailun. . . Olettehan kai huomannut, Vladimir Nikolajevitsh, että nainen välistä keimaili miehen kanssa siiheen määrään, että mies mahtoi välistä pitää häntä miltei ammatti-keimailijana?

— En ole sitä huomannut, mutta. . . Te pakotatte minut niin luulemaan. . .

— Niin, se on varmasti niin. Tarkastakaa hänen menettelytapaansa, ja silloin huomaatte, ettei hän luonteeltaan ole kemailija, vai kuinka?

— Sitä en ole hänestä kertaakaan ajatellut.

— Älkääkä ajatelkokaan, Vladimir Nikolajevitsh. Hänestä on keimaiminen vastenmielistä. Hänen mielestään on keimailussa sieluttomuutta, kylmyyttä, laskettua. Mutta se on vain keimailua keimailua tähden, ajanvietettä, turhamaisuuden tyydyttämistä, — jotta tulisi vielä varmemmin vakuutetuksi voitosta. Mutta hänhän ei tarvitse sitä. Hänen keimailunsa on yksi niistä aseista, jotka hänen tunteensa ovat ottaneet käytäntöön valloittaakseen hänet. Ja sitä hän käyttää niin kauvan, kunnes tulee vakuutetuksi, et-

tä hän on lopullisesti voitettu, ettei hän ilman häntä voi. . .

— Malttakaa! Minä olen vasta lukenut siihen asti. Minun mielestäni on mies jo voitettu, nainen on vanginnut hänet täydellisesti. . . ei ilman naista voi. . . mitä sitten tulee?

— Lukekaa, lukekaa. Sitten näette, mitä tulee.

— Ei, kertokaa, minä tahdon tietää.

— Ei, ei, Vjera Polykarpovna, älkää kertoko hänelle. Hän tulee teitä sitten moittimaan! — puuttui Skorbjanski taas heidän keskusteluunsa. — Nähkääs, herra, arvostelijat, tahtoessaan erityisesti meille hyvää, vievätmeiltä lukijat. Arvostelija alkaa ylistää kirjaa: erinomainen, sanoo, on kirja! mainio kirja! erittäin mieltäkiinnittävä! Arvostelkaa itse. . . Ja alkaa sitten kertoa sen sisällöstä ja kertoo kannesta kanteen. No, lukija sen luettuaan ajattelee: nythän tiedän kirjan sisällön. Mitäpä enää kirjaa ostamaan! Eihän se enää ole mieltäkiinnittävä. Älkää kertoko hänelle; lukekoon itse. Taiteilijat ovat lukemiseen laiskoja. Heitä täytyy opettaa.

— Ettekö siis kerro — kysyi Vladimir Nikolajevitsh kärsimättömästi ollen kiukuissaan Skorbjanskille, jo-

ka yhä sekaantui heidän keskusteluunsa.

— Mitä teille kertoisin, Vladimir Nikolajevitsh.

— Nähkääs: ensiksikin heidän asemansa eivät ole yhtäläiset missään suhteessa. Nainen on hyvin rikas ja mies taas hyvin köyhä.

— Luuletteko sitten sillä voivan olla mitään merkitystä? — Näin kysyessään katsoi Vjera Polykarpovna tutkivasti Bertyshevin silmiin.

— Voi kyllä... Mikäli heidän luonteistaan voi päättää...

— Millaiset heidän luonteensa sitten ovat?

— Naista on elämä hemmoitellut; hän on tottunut siihen, että jokainen hänen päähänpistonsa tulee täytetyksi: hän ei tiedä, mitä merkitsee tehdä työtä jotta-kin varten, tehdä työtä ei huvin vuoksi, vaan välttämättömyyden pakosta. Mutta miehen elämänkatsantokanta ei sallisi koskaan hänen, olipa miten tahansa, käyttää naisen rikkautta, vaikkapa he yhdistyisivätkin koko elämäksi.

— Te näytte hyvin tuntevan miehen mielipiteet?

— Niin, minusta tuntuu kuin olisin oikein käsittänyt hänen luonteensa.

— Sitten on se omituinen luonne. Omituista, että

tahtoo jakaa naisen kahteen osaan: toinen niistä on nainen itse, jota hän rakastaa, ja toinen naisen asema.

— Mutta onko sitten pakko rakastaa hänen asemaansa?

— Kyllä, kaikkea mikä häneen kuuluu, muuten en ymmärrä. Muuten se on jonkinlaista puolinaista rakautta. Jos mies on köyhä ja nainen rikas, niin merkitsee se vain, että miestä ei ole onnistunut, vaan naista on onnistunut. Miksi sitten mies kieltäytyisi jakamasta naisen kanssa hänen satunnaista onneaan.

— No, se on monimutkainen kysymys, Vjera Polykarpovna! On muitakin seikkoja, joita en minä kirjan alun mukaan vielä voi arvata. Esimerkiksi vaikka tämä: nainen on vapaa, mutta mies on sidottu, sitä paitsi nainen on vapaa ei ainoastaan aineellisesti vaan myös siveellisesti. Hänen luonteensa on vapautta rakastava, eikä salli missään suhteessa personallisuutta rajoitettavan.

— Oi, niin! Se on totta!

— Mutta kuinka käy heidän siinä suhteessa? . . . Siinä suhteessa, että mies on naimisissa.

— Niin. . . se on totta. . .

Ja Vjera Polykarpovna rupesi hermostuneesti veit-

sellä leikkelemään edessä lautasella olevaa pyytää.

— Siinä kysymys . . . Ja mikä tärkeintä, — aikanaan tehty . . .

Vjera Polykarpovna sanoi sen paljon hiljemmin, ja hänen äänensä vapisi. Bertyshev huomasi selvästi tämän vapisemisen, ja hänen sydäntänsä rupesi ahdistamaan. Hän huomasi aiheuttaneensa hänelle mielihapaa ja kirosi varomattomuuttaan.

Vjera Polykarpovna lisäsi:

— Mutta siitä he jo ovat keskustelleet vaunuissa? Mies ei vain . . . vain näytä käsittäneen . . .

— Antakaa, Herran tähden, anteeksi! — virkkoi Vladimir Nikolajevitsh aivan hiljaa.

— Kuinka lähelle sydäntänne koskeekaan tuon kirjan sankarien harrastukset! — huudahti Skorbjanski, joka sillä välin jo oli ryyppinyt melkoisen määrän viiniä. — Piru vieköön, jos minulla olisi niin tarkkoja lukijoita, en pyytäisikään taivaalta mitään muuta! Ei, — lisäsi hän koomillisesti siristäen vasenta silmänsä: — mutta katsokaapa, mikä sovinto on syntynyt naapuriemme kesken! Voldemar, katsopas!

Skorbjanski tarkoitti Voljtovia ja Beresovaa. Voljtov ei enää sanonut »minä», vaan »me.» Ja tämä »me»

tarkoitti nähtävästi sekä häntä että hänen naispuolista naapuriaan. He näyttivät jo täydellisesti tutustuneen toisiinsa. Kymmenisen minuuttia ennen voi kuulla ehdotuksen, jonka Beresova teki hänelle. Beresova kutsui Voljtovin luokseen maalle.

— Siellä saatte rauhassa valmistella laulujanne! — sanoi hän.

Voljtov ei hetkeäkään epäillyt. Hän ymmärsi heti, että esitys oli tehty todellakin sydämen hienotunteisuudesta.

— Tiedättekö mikä on tärkeää! On tärkeä yhdistää nämä kaksi taidetta. Te kirjoitatte ooperoita, — luopukaa siitä. Ei tarvitse kirjoittaa ooperoita! Nuo teidän orkesterinne eivät kelpaa mihinkään. Meille riittävät hanurit, rakkopillit ja kalistinrummut. Saattehan nähdä, millainen orkesteri niistä syntyy. Te kirjoitettu Jeruslanin aiheeseen musiikin. Ajatelkaa, että jokaisen taulun ilmestymistä seuraisi soitannollinen kuvaus, jota kansan korva täydellisesti ymmärtäisi! Ymmärrättekö sitä?

Beresova katsoi häneen ihastuneena. Aate, jonka Voljtov oli esittänyt, tuntui hänestä kauniilla ja erinomaisen sopivalla. Hänen aikaansa esittää kansalle

»Ruslan» ja »Rognjeda» kalpenemistaan kalpeni tämän aatteen rinnalla.

— Viettekö siis meiltä Voljtovin, Darja Feodorovna? — sanoi Skorbjanski.

— Niin, tahdon viedä, jos hän suostuu. Hänellä on erinomaisia aatteita!

— On kyllä, aatteiden puolesta on hän mestari! No, ja sitä paitsi kyky. . . Muuten lisäsi hän ironisesti hymyillen: — Täällähän ei olekaan muita kuin kykyjä. Vai kuinka?

— Kuulkaa, — sanoi Vjera Polykarpovna hiljaa Vladimir Nikolajevitshille: — minkätähden toitte meille tuon ilkeän koiran?

Se oli ensimmäinen lause, jonka hän sanoi sen hämmästyksen jälkeen, jonka Skorjbanskin keskeytys oli synnyttänyt.

— Ei, hän on parhaita ihmisiä! — vastasi Vladimir Nikolajevitsh. — Mutta ettehän te enää suuta minuun?

— Päinvastoin suutun aivan kauheasti. . . Ja teidän täytyy puhdistautua.

— Ehdottomasti teen sen. Tunnen tarvetta siihen.

— Oo! huomenna siis tapahtuu meidän kesken rat-

kaiseva selitys? . . .

— Sanokaa ennemminkin: ratkaiseva taistelu.

— Minkätähden taistelu?

— Sentähden, että minä tulen puolustamaan oikeuttani maksoi mitä maksoi.

— Onko sitä sitten joka koettanut riistää?

— Eikö teidän mielestänne kukaan ole sitten sitä yrittänyt?

Nyt nousi Spontanejev ja lausui:

— Taide, hyvät herrat, on sängen tärkeä asia. Tokkopa sitä kukaan kunnioittanee niin suuresti kuin Polykarpus Spontanejev. Ja kun minä ajattelen taidetta, en voi sitä kuvitella muuten kuin parhaiden, tunnetuimpien taiteilijaimme maalaamien taulujen ohessa. Nyt, hyvät herrat, heidän terveydekseen me olemme useasti juoneet. Mutta mille nyt tahtoisin kohottaa lasini erityisellä innostuksella, se on nuorisollemme, jolle toivon kaikesta sydämestäni vain yhtä, sitä nimittäin että se syrjään poikkeamatta astuisi opettajiensa jälkiä.

Tietysti tämän maljapuheen jälkeen huudettiin korvia huumaavasti, ja taas kilisivät lasit. Mutta äkkiä, aivan odottamatta nousi Voljtov ylös. Hänen pu-

nottavat, tavallisissa oloissa kalpeat poskensa, hehkuvat silmänsä, joilla hän jo ennen oli silmäillyt miltei vihaisesti kaikkia pitkän pöydän ääressä istuvia, eivät luvanneet mitään rauhallista. Jo hänen ensimmäiset sanansa, jotka lausuttiin hermostuneesti ja räikeästi, saivat Vladimir Nikolajevitshin pelkäämään seurauksia.

— Hyvät herrat! — lausui hän kovaa: — koska ei kukaan nuorista ole vastannut rakastettavan isännän maljapuheeseen, niin koetan minä suorittaa tämän miellyttävän velvollisuuden. . . Hyvät herrat! isäntä on hyvä ja rakastettava sekä vanhoja että nuoria kohtaan. Se on hänen isännänvelvollisuutensa. Minä kun olen yksi vieraista, tulen myös puhumaan eräästä vierasta, joka niin ystävällisesti on vastaanotettu tähän taloon, — taiteesta. Sen kukoistamisen kunniaksi on täällä juotu, ja minä join myös sen puolesta. Mutta täällä sanottiin vielä, että sen tulevaisuus on nuorison käsissä, ja siihen lisättiin, että sen tulevaisuuden loistoksi tarvitaan vain että nuoret syrjään poikkeamatta seuraavat vanhusten jälkiä ja että silloin muka taiteen tulevaisuus on turvattu. Hyvät herrat! Minkätähden meille nykyajan nuorille pannaan velvolli-

suudeksi ehdottomasti syrjään poikkeamatta kulkea tätä tietä, joka aikoinaan on ollut uusi, mutta nyt tullut vanhaksi? Minkätähden tahdotaan, että me astuessamme kotimaisen taiteen rajattomaan metsään, ehdottomasti kulkisimme sitä polkua, jota he ovat tallanneet, kun joka taholla metsässä on vielä tiheikkö ja tämän tiheikön keskellä on vielä kätkössä miljoonia aatteita, joiden luokse ei vielä kukaan ole päässyt, koska teitä on puuttunut. Ei, hyvät herrat, edelläkulkijaimme polkema tie on hyvä; mutta mitä ansiota meille on siitä, jos me nuoret, jotka olemme voimakkaita, lähdemme rauhallisesti, mitään uskaltamatta, kulkemaan sitä myöten? Ei, älkää pakottako meitä niin surulliseen tehtävään; ei se ole meidän velvollisuutemme, vaan se että me vanhojen sukupolvien esimerkkiä noudattaen uhmaten raivaisimme uusia polkuja oikealle ja vasemmalle, pitkin ja poikki, pelkäämättä pimeää metsää, pistäviä pensaita, villipe-toja. Ja puhdisteessamme tätä uinailevaa metsää tulee meidän työskennellä itsenäisesti, sillä vasta silloin taide todellakin edistyy eikä tule poljetuksi paikalleen. Jokaisen sukupolven on raivattava joitakin uusia polkuja! Esitän sentähden maljan sille että mei-

dänkin sukupolvemme tekisi jatakin siinä suhteessa . . .

Kuului hyvä-huutoja, meluttiin, liikuttiin, kaikki nousivat paikoiltaan ja menivät kivistämään Voljtovin kanssa.

Kaikki olivat samaa mieltä, kaikki puhuivat Voljtovista, ja Voljtovin nimi sinä iltana tuli tässä piirissä kuuluisaksi.

Kello oli jo kolmen tienoissa. Alettiin nousta pöydästä. Kaikkien kasvot hehkuivat hyvästi viinistä ja innostavista puheista.

— Hyvät herrat, — sanoi kaikille ja jokaiselle Spontanejev: — olen suuresti kiitollinen teille tästä illasta . . . Katsokaa vain, ettette unhota, että joka viikko on perjantai, ja että ensi viikollakin ehdottomasti on perjantai.

— Huomiseen asti! — sanoi Vjera Polykarpovna Bertyshevilie, puristaen lujasti hänen kättään. Sitten rupesi hän heittämään hyvästiä muille vieraille. Hänen täytyi myös sanoa jokaiselle ystävällinen sana. Vladimir Nikolajevitsh vei Voljtovin mukaansa, ja he läksivät yhdessä.

IX.

Vjera Polykarpovna heräsi puolenpäivän tienoissa, ja muistettuaan että häntä odottaa ratkaiseva selitys, tunsi hän itsensä äkkiä rohkeaksi ja voimakkaaksi, »valmiiksi puolustamaan oikeuttaan».

»En peräydy vähääkään! — sanoi hän itsekseen. — Minä tarvitsen häntä, siis hänen täytyy olla minun kokonaan». Hän söi aamiaisen ja rupesi odottamaan istuntoa. Kello kahden tienoissa meni hän atelieriin. Hänen yllään olivat tavalliset kotivatteet; hänen mielensä oli niin kiintynyt tulevaan selitykseen, että hän unohti sekä muotokuvan että puvun, jossa Bertyshev häntä maalasi. Kymmenisen minuutin kuluttua nousi Vladimir Nikolajevitshkin portaita ylös. Hän oli myös nukkunut huonosti. Kotiin tullessaan oli hän tavannut kaikki makaamassa, ja häntä ilahutti, ettei hänen tarvinnut puhella Vjeran kanssa ja katsoa hänen silmänsä. Aamulla hän tahallaan nousi vuoteeltaan tavallista myöhemmin ja pukeuduttuaan alkoi kiirehtiä Avksentti Spontanejevin luokse. Häntä pelotti jo pelkkä ajatus, että Vjera rupeaisi puhumaan hänelle josta-

kin vahvasta asiasta; hän kiiruhti poistamaan kotoa.

Spontanejevin luona työskenteli hän huonosti. Ajatus tulevasta ratkaisevasta keskustelusta oli vallannut hänen kokonaan, mutta samalla pelkäsi hän tulla Ofitserskajalle edes viittä minuuttia liian aikaiseen.

Hän astui saliin, meni sitten atelieriin ja nähtyään Vjera Polykarpovnan yllä puvun, joka ei sopinut muotokuvaan, hän pysähtyi.

— Emmekö . . . Miksei? Ai, niin. En ole pukeutunut . . . Niin . . . En ole sopivassa mielentilassa tänään. Kuinka olette nukkunut?

— Hyvin huonosti. Entä te?

— En yhtään paremmin. Se on liikuttavaa, vai kuinka?

— Niin, hyvin liikuttavaa. Hyvää päivää!

— Oh, olemmehan unhottaneet tervehtiä! Istukaa tähän. Siirtäkää tuo nojatuoli tuosta tänne; istumme vastatusten, jotta voimme ottaa huomioon ei ainoastaan sanat, vaan myös kasvot . . .

Bertyshev teki niin. He istuutuivat vastatusten.

— Kuulkaa. On puhuttava vain ne sanat, jotka ilmaisevat asian.

— Sitä minäkin toivon.

— Mutta sanokaa aivan selvästi. . .

— Hyvä Jumala! Mikä voi olla enää selvempää? Olen mieletön. . . Olen kadottanut maaperän jalkojeni alta. Minä. . .

— Puhukaa, puhukaa loppuun asti. . .

— En voi elää ilman teitä. . .

Vjera Polykarpovna ojensi hänelle kätensä. Bertyshev tarttui siihen ja suuteli sitä kiihkeästi.

— Onko se totta? — kysyi Vjera Polykarpovna, vapisten kokonaan mielenliikutuksesta. Se oli arvokas voitto. Hänellä oli nyt luja maaperä jalkainsa alla. Ensimmäinen hyökkäys ei ollut vaatinut häneltä paljon vaivaa.

— Hiljaa, Vladimir, älkää innostuko! Älkää unhotako, että olemme tulleet puhumaan asiasta.

— Asiasta! — toisti Bertyshev.

— Niin. . . Ettekö sitten tunne, kuinka kauheita vaikeuksia meillä on edessämme?

— Oo, parempi on olla niistä puhumatta!

— Ei niistä täytyy puhua, Vladimir! Tänään täytyy niiden tulla ratkaistuksi. Malttakaa. . . Rakastatteko minua todellakin? Mitä se teidän mielestänne merkit-

see?

— Olla aina kanssanne, olla aina jalkojenne juuressa, jakaa teidän kanssanne ajatukset, tunteet, surut, ja ilot . . . ja elämän, elämän . . . Mutta . . .

— Mutta . . . juuri tuon »muttanne» tähden minä tulinkin tänne . . . Sanokaa, sanokaa, mikä se »muttanne» on!

— Te tiedätte sen . . .

— Minä en tahdo sitä tietää.

— Mutta se on olemassa.

— Se ei saa olla olemassa!

Vjera Polykarpovna pudotti hänen kätensä, jota siihen asti oli pitänyt lujasti kädessään, ja he vaikeivivat hetkisen. Sitten Vjera Polykarpovna puhui taas.

— Kuulkaa, Vladimir. Meidän täytyy puhua suoraan, salaamatta mitään. Niin, tähän asti me olemme leikkineet paljon . . . Meidän suhteessamme on ollut paljon lapsellista. Se on ollut herttaista, kaunista, sympaattista . . . olen käyttäytynyt . . . No niin, ehkäpä se on ollut keimailua, mutta ei sittenkään sielutonta . . . Rakastan teitä, Vladimir, ja rakastan niin, että tahdon teidät joko kokonaan tahi en teitä lainkaan tahdo. Osaa, vaikkapa se olisi suurikin, en ota. Ym-

märtäkää se. Minä en voi niin. Puhun nyt kanssanne keimailematta; puhun sitä, mitä tunnen. Ja minussa puhuu paljon järkeä. . . Jos teidät kadotan, tulen kärsimään kauheasti ja kauan, mutta sitten se heikkenee, ja minä jotenkin taas voin tulla toimeen. En sano, että se menetys surmaisi minut. Mutta jakamaan teitä kenenkään kanssa en suostu. Ymmärrättekö, ei kenenkään kanssa, ei kenenkään. . .

— Minun täytyy siis jättää. . . jättää myös lapset?

— Vladimir, sen kysymyksen olisitte voinut olla tekemättä minulle. . . Luuletteko todellakin, että minä olen niin yksinkertainen ja kaavamainen, että voisin vaatia teitä sitä? Ei, ei. Se on niin rumaa, Vladimir. . . Kun ihminen toisen rakkautensa tähden hylkää vaimonsa ja lapsensa. . . Se on rumaa siveellisesä merkityksessä. . . Ei, se ei voisi tyydyttää minun itserakkauttani. Sitä paitsi on se liian vanhanaikaista. En, sitä en tahdo. Tahdon muuta. Me emme rakasta toisiamme yleisön tähden, emme maailman tähden, vaan itsemme tähden. Meidän onnestamme ei saa olla osallisena kukaan, kenenkään jalomielisyyttä, kenenkään uhrausta emme ota vastaan.

— Ja te luulette, että se on mahdollista?

— Oo, en luule mitään, en tiedä mitään. . . Hyvä Jumala! Kun kerran rakastaa, niin täytyyhän sitä tehdä jotakin sen tunteen tähden. . .

— Malttakaa, Vjera, antakaa minunkin lausua ajatukseni. Niin, minä rakastan teitä! sen tiedän jo varmasti. Ja te olette oikeassa: tunteeni on jo kihittynyt sille asteella, ettei enää voi peräytyä, ei paeta eikä piiloutua. . . Te sanotte samaa itsestänne. . . Mutta te tiedätte, että on ihmisiä, joilla on oikeus ojentaa minun kohden kätensä ja vaatia itselleen osan sielustani. Ja te luulette, että voi järjestää niin, että laskee noihin käsiin almun leipäpalan tahi rahan muodossa sielun osan sijasta. Niinkö luulette? Mutta ei, ette ole oikeassa. Oh, kuinka on kauheata, ettette ole oikeassa! Täytyy joko antaa heille osa sielusta tahi leikata poikki nuo kädet, etteivät ne enää ojentaudu. ja mikä on kauheata, Vjera, on se, että tunnen voivani tehdä senkin! Ymmärrätkö nyt, mihin asti tunteeni on minut vienyt? Se on — mielettömyyteen, rikokseen! Voisin senkin tehdä tunnen sen, rakastan siksi paljon. Vjera. . . Ah. . . miksi tämä kaikki on tapahtunut? . . .

— Juoskaa pakoon, niin kauan kuin ei ole myöhäistä! — sanoi Vjera Polykarpovna omituisen anka-

ralla äänellä. Mitään vihamielistä ei ollut kuitenkaan hänen äänessään eikä silmissään. — Juoskaa pakoon, Vladimir, sanon teille sen ilman vihaa. Tulen onnettomaksi, mutta . . . Muistakaa, olen jo sanonut teille, etten tahdo ottaa teitä pirstottuna . . .

— Se on myöhäistä, Vjera, se on myöhäistä, myöhäistä! Se on jo mahdotontakin! — huusi hän, ja äkkiä vierahi kyyneliä hänen silmistään.

— Hiljaa . . . — virkkoi Vjera Polykarpovna, laskien kätensä hänen olkapäälleen. — Armas, en tahdo että niin kärsisitte . . . Ja sentähden . . . Pelkään sitä sanoa . . . ei tarvita kyyneliä . . . Herran tähden, ei tarvita! Pelkään niitä, sillä ne saavat minut myöntyväisemmäksi, saavat minut sovitteluihin. Ja se ei saa tapahtua, Vladimir. Armas, ymmärrätkö minua?

Vjera polykarpovna siirtyi aivan lähelle häntä ja painoi päänsä hänen olkapäälleen. Bertyshev painoi riemukkaasti ja kiihkeästi hänen päänsä poskeansa vasten, ja äkkiä täytti hänen rintansa jokin kauhean voimakas, luja, kaikkivaltias ajatus.

— Vjera, — sanoi hän. — Katso, en enää itke. En enää kärsi. Kun ihmisellä on sellainen onni, voiko hän silloin en kärsiä mistään? Kaikki on niin vähäistä

ja mitätöntä siihen onneen verrattuna. Ei ole sellaista ristiä, joka ei tuntuisi kevyeltä oljenkorrelta siitä, jolla on sellainen onni. Olemmehan sinun kanssani yksi? Olemme sulautuneet kanssasi yhdeksi sieluksi, yhdeksi elämäksi. Mutta me emme ole petoja, me emme tahdo onnea muiden kärsimysten kautta. Älkäämme puhutte siitä. Jätä se minun huostaani. . . En vielä tiedä. . . En vielä tiedä. . . Mutta minun tunteeni. . . Oo, se on niin voimakas, sen pitäisi olla kekseliäs, se keksii keinon. . . Meidän täytyy olla yhdessä, meidän täytyy kuulua toisillemme; se on meidän oikeutemme. Kukaan ei voi riistää meiltä sitä iloa.

— Mitä aiot tehdä?

— Alan heti ajatella ääneen, kuuntele sinä. . . Älkäämme pelätkö sanoja, älkäämme kiertäkö niitä esteitä, jotka ovat tiellä; valloittakaamme ne rynnäköllä. . . Kuule, minulla on vaimo ja lapset. Tiedät, että minä en rakasta vaimoani, onhan se selvää, koska rakastan sinua. Mutta hän on hyvä ihminen. Hän ei ole tehnyt pahaa minulle eikä sinulle. Hän ei voi kenellekään tehdä pahaa. Hänen tunteensa minua kohtaan ovat rauhalliset, miltei kylmät. Olemme hänen kanssaan vanhoja lapsuudenystäviä. Mutta mei-

dän ystävyyskuntamme ei ole ulottunut tavallista jokapäiväistä ystävyyttä etemmäksi, kuten kaikilla muillakin. Tunnustukseni tulee häntä enemmän ihmetyttämään kuin musertamaan, mutta ainoastaan sillä ehdolla, ettei hänen ulkonaisessa elämässään tapahdu mitään muutoksia. Ei, kuule, älä keskeytä minua, Vjera. Tulee säällä hänen oikeuttaan, hänen tulee tottua siihen elämään, jota hän tulee viettämään. Näes, jos me myönnämme hänelle sen, niin eihän se ole paljo! . . . Minun ei pidä erota hänestä. . . Ymmärrätkö? Sinä ymmärrät. . . Sitten tottuu hän uuteen ajatukseen. Sinä et voi antaa minulle onnea eikä saada sitä itsellesi. Mutta kuinka. . . Entä lapset? Lapset. . .

— Älä puhu enempää, ei tarvitse. . . Älä synkistä! . . . — huudahti Vjera Polykarpovna, sulkien pelästyneen näköisenä hänen suunsa kämmenellään ikäänkuin tuntien että sinä hetkenä kun hän alkaisi puhua, lapsista, hänen onneansa uhkaisi pelottava vaara.

— Siitä sitten. . . Se selviää jotenkuten itsestään. . . Katso aina vain silmiini ja sano: ethän tule olemaan kenenkään oma?

— Niin. . . Vain sinun omasi, Vjera. Vannon sen on-

nemme kautta. Jo tänään, heti, puhuu hänelle. . . Enkä ole enää kenenkään. Niin, Vjera, sinun tulee tietää se, — en ole ollut enää kenenkään siitä lähtien kun me ensi kerran puhelimme sinun kanssasi iltasella. . . Se maksoi minulle kaikenlaista valhetta, lapsellisia viestelemisiä; sen jälkeen en ole ketään syleillyt. Vaimon olit sinä. . . Ijäksi. . .

— Ijäksi. . . — toisti Vreja Polykarpovna.

— Anna minun katsoa sinuun, silmiisi! Tahdon että ne kuvastuisivat minun silmiini ja jäisivät sinne pitkiksi ajoiksi. Lähden heti, syleile minua, anna minun suudella silmiäsi. Minulla on jo siihen oikeus. . . Olethan jo minun, minun. . .

Bertyshev painoi hänet itseään vasten, suuteli hänen silmiään, ja Vjera Polykarpovna ikäänkuin huumautuneena, kalpeana, laimein silmin ikäänkuin kadotettuaan vallan itsensä, — oli hänen sylissänsä kuin tottelevainen lapsi. Bertyshev pani hänet nojatuoliin istumaan ja syleili häntä.

— Vjera, hyvästi! . . .

— Menetkö! — sanoi Vjera Polykarpovna ja ojensi avuttoman näköisenä kätensä häntä kohden. Bertyshev tuli taas hänen luoksensa. Vjera Polykarpovna

painautui häneen kiinni väristen, sanatonna. Sitten irroitti hän hiljaa itsensä hänestä ja kuiskasi:

— Mene... mene, ethän ole kenenkään... Sinä et voi ollakkaan kenenkään... Olethan minun. Olet taattu minuun... mene, jätä minut. Muuten voin kuolla onnesta... Mene!...

Bertysev kääntyi ovea kohden ja läksi hiljaa kulkemaan saliin. Vjera Polykarpovna istui kauan ikäänkuin tiedottamana. Bertyshevin askeleet olivat jo kauan sitten lakanneet kuulumasta, hän oli jo laskeutunut alakerrokseen, pannut palttoon päällensä ja astunut ulos, horjuen kuin päihtynyt.

Mutta Vjera Polykarpovna istui yhä lumouksen maailmassa. Nyt avasi hän silmänsä ja katsahti ympärilleen. »Hyvä Jumala!» Hän muisti kaikki. Kuinka vaarallinen seikka on onni!... Hän oli vannonut itselleen olevansa peräytymättä hiventäkään, mutta kuinka oli käynyt?

Mutta ei, näin on parempi. »Hän ei voi kuitenkaan ilman minua.» Niin, hän tietää sen varmasti. Kaikki siis käy niinkuin pitääkin.

»Mutta miksi uhreja? Nehän ovat vain mustia pilviä kirkkaalla taivaalla»... Ei, olkoon hänen taivaas-

sa kirkas, pilvetön. Ei pidä olla ahne. Onhan kohtalo hänelle muutenkin antanut jo niin paljon onnea . . .

»Entä sitten . . . Mitä tulee sitten? Mitäpä sitä tutki-
maan? Siitä tulee elämä vain ikävämmäksi . . . Ja elä-
mä on jo ilmankin kyllin ikävää! . . .

X.

Lähtiessään Spontanejevilta ymmärsi Vladimir Nikolajevitsh äkkiä että nyt, tällä hetkellä, tässä tilassa hänelle ei ollut mitään vaikeampaa asiaa kuin kotiin meneminen.

«Oo, mikä satu se on, — välähti hänen mieleensä: — että rakkaus muka tuottaa ainoastaan iloa! Ilo loistaa siinä vain sivumennen kuin salama, mutta kaikki muu on niin synkkää, raskasta ja — mitä tärkeintä, — niin armotonta muiden suhteen, jotka miltei aina ovat viattomia ja heikkoja.»

Mikä kauhea yö odottaakaan häntä!

Oli syntynyt lumipyry. Hän veti päänsä palttoon kauluksen sisään ja painoi lakia syvään päähänsä. Hänen jalkojaan palelsi. Hän lupasi ajurille juomara-haa, ja tämä huimi hevostaan ruoskalla.

Tuossa on viimeinen katu. Hän pysähtyi ja meni pihaan, sitten nousi portaita ylös.

Porraskäytävässä oli pimeätä. Hän sytytti tulitikon erottaakseen oman ovensa. Sen edessä hän pysähtyi. Käsi, joka oli ojentunut soittamaan, vavahti ja

laskeutui. Hän kuunteli. Huoneustossa vallitsi hiljaisuus.

Hän astui sisään. Eteisessä piti palvelijatar kädes-
sään sytytetty kynttilää: hän riisui palttoonsa. Atelie-
rissa oli pimeätä samoin kuin muissakin huoneissa.
Hän astui sinne. Palvelijetar poistui!

— Sytytä kynttilä, Vjera, — sanoi hän.

— Ei tarvitse.

Jo hänen äänessään huomasi Bertyshev jotakin kauheata.

— Ei, sytytä. Minusta tuntuu niin omituiselta. . .

— Hyvä.

Vjera Petrovna meni ruokasaliin ja sytytti siellä
kynttilän. Bertyshev meni myös sinne.

— Kuule, Vjera, — yritti hän alkaa, mutta keskeytti.
Jokin ahdisti hänen kurkkuaan.

Hän istuutui tuolille, nojasi raskaasti päätänsä kä-
siinsä ja purskahti itkemään. Vjera Petrovna tuli hä-
nen luoksensa.

— Älä itke. . . neuvotelkaamme ennemmin. . .

— Voitko vielä neuvotella, Vjera?

— Kyllä, voin. . . Minun täytyy. Jos toinen kado-
tessa on lapsi, niin täytyy toisen olla täysikasvuinen.

Täytyy neuvotella . . . jollei ajoissa neuvotella, voi koti luhistua, mutta kodissa paitsi meiltä on kolme lapsukaista. No, neuvotelkaamme . . . Mitä on tehtävä?

— Vjera! Vjera! Kuinka mitätön olen! Mutta sinä, — sinä näytät minusta niin suurelta . . . Kärsitkö sinä?

— Oo, älkäämme puhuko siitä . . .

Mutta Bertyshevistä oli kylliksi vilkaista hänen kasvoihinsa ymmärtääkseen kuinka suurta tuskaa Vjera koki. Hänen kasvonsa olivat tulleet teräviksi, painuneet, posket olivat aivan kalpeat. Hän oli laihnutunut näinä tunteina. Silmissä oli tuskanilme.

— Mistä sitten puhuisimme, jollemme siitä? — virkkoi Vladimir Nikolajevitsh: — ymmärrä, Vjera, etä en ole tahtonut tehdä sinulle kipeätä. Sehän tulee, en tiedä mistä, se on tullut kuin rajumyrsky ja temmannut minut ja vie, tietymätöntä minne . . .

— Niin, niin . . . Vie sinua yksin! — Vjera Petrovnan wietti katse oli liikkumatta tähdättynä ei häneen, vaan jonnekin avaruuteen. — Sinua yksin lennättää voimakas rajumyrsky, mutta ne, jotka ovat kiinnitetyt sinuun, sinun elämääsi, juoksevat perästä maassa saman rajumyrskyn riistämiä, juoksevat kompastellen ja haavottaen jalkansa teräviin kiviin . . . Ei, ei, en sii-

tä tahtonut puhua. Tahdon puhua ainoastaan sinusta. Niin, Vladimir, olet nyt sokea. . . Sinua täytyy tarttua käteeni ja taluttaa. . . Niin, niin! . . .

— Kuinka voit ajatella minua, kun itse kärsit!

— Voin. . . En tiedä kuinka, mutta voin. Ehkäpä se on siitä, että minä olen jo kauan kärsinyt. Älä luule että minä vasta tänään olen saanut siitä tietää. . . Se johtuu siitä, että te miehet ette tunne naisen sielua. Se, mikä teidän täytyy nähdä, tietääksenne, sen me tunnemme, itsekään tietämättä kuinka; tunnemme pitkiltä matkoilta. . . Hienoinakin äänen värähdys, vähinkin silmäin loisto kertovat meille kokonaisia historioita. . . Nämä tarinat ovat sanattomia, ne eivät nojaudu tositapahtumiin, ne ovat asia mielialoja. . . Nyt jo kahden viikon aikana joka päivä niinä tunteina, kun sinä olet ollut maalaamassa tuota muotokuvaa, on minun sydämeni ollut niin levoton, niin tuskaisen. . . Niin, niinä tunteina kun te olette puhuneet toisillenne rakkaudestanne. . . Ei, ei, älä pelästy siitä. . . Sinä pelkääät sanoja. . . Minulle taas sanat eivät merkitse mitään. Niin, niinä tunteina, kun te olette puhuneet rakkaudestanne, olen minä ollut levoton, enkä ole saanut sijaa missään; olen tuntenut, että mi-

nuu uhkaa onnettomuus. Ja kun sinä aina olet tullut kotiin, olen minä silmistäsi saanut vahvistuksen levottomuudelleni; ja minä olen tietänyt kaikki, kaikki, Vladimir. Minä vain en ole ymmärtänyt antaa sille oikeata nimeä.

— Vjera, mitä on meidän tehtävä?

— Sano ensin, kuinka te ilman minua ratkaititte sen kysymyksen?

— Sitä ei ole ratkaistu.

— Eikö? Eikö teillä ole ollut aikaa?

— Ei, ei se ole siitä johtunut. . . Mutta voiko sen kysymyksen ratkaista ilman niiden osanottoa, joilla on minuun kaikki oikeudet, kaikki oikeudet? . . .

— Mitä oikeuksia siinä olisi, Vladimir? Mitä oikeuksia? Me jäämme oikeuksinemme, vaan sinä tulet kuulumaan toisille. . .

— Ei, Vjera, minä kuulun sinulle ja lapsille. . .

— Mitä se merkitsee? Sitäkö, että sinä työskentelet ja elätät meitä? Oo, siinäkö asia onkin? Olenko sitten epäillyt hetkeäkään? Sinä olet kunnollinen ihminen, mutta siihen tarvitaan kunnollisuuttakin hyvin vähän. Täytyy vain kunnioittaa itseään.

— Mutta mitä on minun tekeminen, Vjera?

— Minulle et voi tehdä mitään. Kun se kerran on tapahtunut, on minulta otettu kaikki, etkä sinä enää sitä edes voi takaisin antaa. . . Et voisi vaikkapa tahdoisitkin. . . Sillä se mitä antaisit minulle, ei enää olisi samaa kuin se on ollut. . . Mutta lasten tähden täytyy sinun tehdä kaikki. . . Sanon: kaikki. Sinun tulee elää meidän kanssamme, aina, aina, tapahtuipa mitä tahansa, kuinka pitkälle te menettekin. En minkään tunteen tähden uhraa sitä. Minä voin kestää mieheni menettämisen, mutta minä en salli, että lapseni kadottaisivat isänsä! Ymmärrätkö sen?

— Kyllä ymmärrän.

— Ei, Vladimir, sinä et ymmärrä. Sinun tulee tietää, että itserakkauteni kehottaa minua eroamaan sinusta, poistumaan luotasi, mutta nainen on aina ennen kaikkea äiti ja vasta sitten vaimo, ja minä osaan tukahduttaa itserakkauteni. Se, mitä puhuu, on ankaraa, tiedän sen. Olen ankara, mutta pysyn sellaisena loppuun asti. Sinun täytyy luvata minulle, sinun täytyy vanhoa juuri tässä, nyt heti, vanhoa lastemme elämän kautta, ettet koskaan, kävipä kuinka kävi, lakkaa asumasta meidän kanssamme. Niin, minä tahdon, että lapsemme kasvaisivat terveissä norma-

lioloissa, että heillä olisi äiti ja isä, etteivät he silmät hämästyksestä suurina kysyisi: minkätähden muilla on isä, mutta ole ei meillä? Minkätähden meillä oli ennen isä, mutta nyt äkkiä häntä ei ole? En tahdo että heistä tulisi kahtiajaettuja ihmisiä. En salli myöskään, että sinä jakaisit itsesi meidän ja toisten kesken. Ei, isäni täytyy sinun kuulua meille. Malta, malta. . . Tahdot sanoa, että voi olla muitakin lapsia ja että myös niillä on oleva oikeus siihen? Ei, se ei ole totta. Nämä lapset ovat jo olemassa, ne eivät ole olemassa omasta vaan sinun syystäsi, ne eivät enää voi lakata olemasta. Mutta ne toiset, niitä ei vielä ole ja ne voivat olla olemattakin, sekin on sinun vallassasi. Eivätkä mitkään vastaväitteet, Vladimir, eivät mitkään vakuutukset ole minusta todellisia, en usko niitä. Jollet sinä voi antaa minulle sitä lupaus, niin lähden huomenna lasteni kera luotasi etkä sinä koskaan, koskaan elämässäsi saa nähdä meitä.

— Minne sinä lähdet? —

— Mistäpä sen tiedän? Lähden sinne missä varmasti en kohtaa sinua. Milläkö elän? Oo, se on samantekevää; mutta emme me hukkaan joudu. . . Olen terve, minulla on pää, siellä on säilynyt joitakin tietoja

ja sitäpaitsi, onhan minulla kädet. . . En tiedä, en tiedä mitään siitä mahdollisesta elämästä, minä vain sanon, että niin käy, ja huomannet minusta nyt, että se myös on totta.

— Malta, Vjera, en ole sanonut mitään, en ole myöntänyt enkä ole kieltänyt. Mutta voisitko todellakin riistää lapsilta mahdollisuuden koskaan nähdä minua? Eiväthän ne voi olla tietämättä että minä olen olemassa!

— Oo, ei, eivät he sitä tietäisi. Minä sanoisin heille että sinä olet kuollut. Niin, niin, minä vakuuttaisin heille sitä. Se ainakaan ei herättäisi heidän ihmettelyään. Siitä olisi heille surua, mutta he huomaisivat että se olisi järjestyksessään koska muidenkin isät kuoleva. Ja onhan totta, kuolisithan sinä heiltä ainiaaksi.

Vjera Petrovna nousi, meni ikkunan ääreen ja katsoi tummista ikkunalasista yön pimeään. Vladimir Nikolajevitsh sanoi:

— Ja sinä olet voinut luulla että minä suostun tähän viimeiseen ehtoon?

Vjera Petrovna kääntyi häneen päin ja katsoi häneen pitkään.

— Vladimir, oli aika, etten voinut ajatella sinusta

muuta, kuin että olet minun, että minun sieluni on osa sinun sielustasi ja lapset yhteisen sielumme pieniä siruja. Minä ymmärsin perheen niin, enkä voinut sitä toisin itselleni kuvitella. Näin muita perheitä, useita muita perheitä, joissa sitä ei ollut, ja minä ajattelin, se ei ole oikeata, se ei ole oikea liitto. Oikea liitto on meidän, minun ja Vladimirin ja lapsiemme. Se — meidän liittomme — näytti minusta kokonaiselta, aivan kuin erityiseltä olennolta. Minusta tuntui, että jos siitä riistettäisiin yksi, niin se kokonaan luhistuisi. Minusta tuntui, että jos sinut riistettäisiin, niin ne kaikki kuolisimme sen tähden ettemme voisi elää ilman päätä. Ja jos minut riistettäisiin, niin — ei hän voisi elää ilman sydäntä. . . . Mutta sitten minä äkkiä huomasin että se oli erehdystä. Sinut riistettiin äkkiä ja sinä jäit henkiin ja me kaikki jäimme henkiin sen jälkeen. Minä tässä, tietäen ettei sinua enää ole meillä, elän, liikun, puhelen, sinun ja muiden kanssa. Olen siis erehtynyt liitostamme. Se on siis samallinen satuma kuin kaikki muukin; Nyt kysyt sinä, kuinka voin ajatella että sinä suostuisit hylkäämään meidät iäksi? Niin, ennen olisin itsekin ihmetellyt, jos joku olisi minulle sanonut sen ajatuksen; olisin sanonut, että

se on mieletön ajatus. Mutta sen jälkeen kun tulin vakuutetuksi, ettei sellaista liittoa ollut, voin edellyttää kaikkea, kaikkea.

— Vjera, Vjera, olet väärässä! Sitä sinun ei olisi pitänyt otaksua . . . Kiintymykseni sinuun ja lapsiin olisi pitänyt olla sinulle epäilyksen yläpuolella.

— Ah, Vladimir, onko niillä sanoilla todellakin vielä mitään merkitystä sinulle? Kiintymys? Mutta mitä se kiintymys on? Ei, on usko enää mihinkään kiintymykseen enkä voi eikä minulla ole oikeutta perustaa siihen lasten onnea. Nyttemmin on minulla sitä varten vain yksi seikka. Uskon vielä rehellisyyteesi. Ja nyt sanon: anna minulle heti rehellisen miehen lupaus, vannoo minulle, vannoo lastemme elämän kautta, että jäät luoksemme ainiaaksi, ainiaaksi, tapahtuipa mitä tahansa. Jää edes siihen asti ainakin, kunnes he ovat kasvaneet aikuisiksi ja käsittävät järkevästi elämän. Silloin, jos pidät sen vielä tarpeellisena, silloin sanot heille totuuden ja he tuomitsevat sinua. Ehkäpä he antavat sinulle vapauden. Mutta sen saat sopia heidän kanssaan, kun he ovat täysikasvuisia ja järkeviä olentoja. Mutta niinkauan kun he ovat lapsia, katson velvollisuudekseni puolustaa heidän oikeuk-

siaan, minä yksin, koska tahtoni on vielä, Jumalalle kiitos, ehyt, vaan toinen tahto, sen toisen henkilön tahto, jonka myös nähtävästi olisi pitänyt puolustaa heidän oikeuksiaan, on heikentynyt. Niin, vanno siten, vanno . . .

— Oo, hyvä Jumala! — huudahti Vladimir Nikolajevitsh voihkaen, — vannon sinulle lastemme elämän kautta, että kaikki tapahtuu niinkuin olet sanonut! Vannon, vannon! . . .

— Vladimir, olet todellakin kokonaan, aivan kokonaan kadottanut tahtosi! — sanoi Vjera Petrovna, huomattuaan hänen nousevan, menevän seinän viereen ja painavan itkien kasvonsa sitä vastaan.

Vjera Petrovna läheni häntä.

— Rauhoitu, Vladimir . . .

— Olen tappanut sinut! Kuinka voisin rauhoittua? . . .

— Rauhoitu, ystäväni! Suo anteeksi, — en voi sinua muuten kutsua; minulla ei ole muuta ystävää. Mutta minuun ei koske enää niin kipeästi, on tullut helpompi ollakseni . . . Nyt olemme järjestäneet lastemme kohtalon . . . Nyt puhumme sinusta. Tule tänne, istukaamme tähän sohvalle, tähän näin . . . ja an-

na minulle anteeksi jos minä sekaannun sydämen-asioihisi.

Vjera Petrovna vei hänet sohvan luokse ja pani istumaan. Vladimir Nikolajevitsh oli nöyrä kuin lapsi.

— Niin, puhukaamme sinusta. Vladimir, tahdotko?

— Niin, puhukaamme. . . Ah, mutta ei, minkätähden? Eihän minusta ole mitään puhumista. . . Minä en näe mitään, en mitään tunne.

— Mutta tunnetko hänet?

Vladimir Nikolajevitsh katsoi häneen oudosti.

— Sanoit, että puhuisimme minusta.

— Pelkää etten minä vain häntä loukkaisi! — sanoi Vjera Petrovna katkerasti hymyillen. — Älä pelkää.

— Ei, en pelkää mitään. . . En sitä tarkoittanut. Mutta minkätähden puhuisimme. . . syrjäisistä?

— Voi, Vladimir, mikä lapsi sinä ole vielä kahdeskymmestäviidestä ikävuodestasi huolimatta! Sinä tahdot sanoa ja ajattelet niin, että hän on syrjäinen minulle, mutta läheinen sinulle. Niin, niin, niin olisikin, jollei hän olisi terävänä kiilana tunkeutunut minun elämäni. Ei, hän ei ole minulle syrjäinen, hän on aina oleva tässä meidän välillämme, minun ja si-

nun ja lasten välillä, alituisesti, joka hetki. . . Mutta aina erehdyt Vladimir, jos luulet että hän on sinulle läheisempi kuin minä. . . Siitä huolimatta, mitä on tapahtunut, siitä huolimatta, että olet lakannut rakastamasta minua, ja rakastunut häneen, kuitenkin se ei ole niin. Sinä erehdyt. Hän on sinulle läheinen ainoastaan onnen hetkinä. Niin, silloin kun te molemmat olette iloisia. . . Kun teidän tunnettanne ei mikään synkistä, silloin te olette läheisiä, hyvin läheisiä toisillenne. Koska teitä sitoo ainoastaan yhteinen onnen halu, ainoastaan se nautinto, jota te annatte toisillenne. Mutta kunhan vain sattuu surua, kunhan vain syntyy epäilyksiä, keskinäisiä väärinkäsityksiä, tahi joitakin ulkonaisia ikävyyksiä, silloin sinä tunnet että minä olen lähempänä sinua kuin kukaan maailmassa. Ei, ei, en tahdo sanoa sillä, että silloin palautat minulle rakkautesi. Ei, vaan että ainoastaan minun luonani saat helpotusta. Ja tiedätkö minkätähden? Sentähden että minä olen koko sinun elämäsi, minun sieluni on kasvanut kiinni sinun sieluusi, ja olitpa sinä missä tahansa, jouduitpa mihin asemaan hyvänsä, aina tulee olemaan kanssasi sirunen minus-takin.

Hänen äänensä alkoi vapista ja oli tuskin kuuluva . . . Vladimir Nikolajevitsh katsahti häneen; kyynelitä vierä Vjeran poskille.

— Vjera, älä itke! — sanoi hän. — Se menee ohitse . . . Se on mielettömyyttä, hulluutta! Sen täytyy mennä ohitse . . . Minä pakotan itseni! — sanoi hän, koettaen saada äänensä vakuuttavaksi ja tarmokkaaksi.

— Olet nähnyt kyyneleeni, niinpä rupesit sääliämään minua. Ei, ei, älä pakota itseäsi . . . Se, mihin itseäsi pakotat, sitä en tarvitse. Se ei olisi enää *sitä* . . . Harppu katkenneine kielineen . . . Kaikki kielet ovat katkenneet, Vladimir, kaikki . . . Sitä ei voi enää korjata . . . Mene huoneeseesi . . . Hyvää yötä.

Vjera Petrovna nousi, meni makuukamarin ovelle . . . Hän pysähtyi hetkiseksi ja kääntyi häneen päin.

— Älä vain rupea ajattelemaan traagillisesti . . . Katsokaamme sitä kuin yhteistä suruamme ja kanta-kaamme sitä yhdessä . . .

Vladimir Nikolajevitsh nousi myöskin, läheni häntä ja tartuttuaan hänen käteensä suuteli sitä syvästi kiitollisena. Vjera Petrovna avasi hiljaa oven ja katosi makuuhuoneeseen.

Vladimir Nikelajevitsh meni omalle taholleen. Se pieni huone, jossa hän makasi, oli ruokasalin vieressä. Kynttilää sytyttämättä riisuutui hän koneellisesti ja laskeusi vuoteeseen.

Hän oli vakuutettu ei voivansa nukkua koko yönä. . . Outo tunne täytti hänen rintansa. Hän ei ajatellut sitä naista, joka oli tämän päivän kaikkien kaudeiden mielenliikutusten syy, vaan hän ajatteli omaa vaimoaan. »En ole koskaan luullut, että Vjera olisi sellainen. . . En ole häntä tuntenut, en ollenkaan häntä tuntenut. . . Ei se riitä ihmisen tuntemiseen että on elänyt hänen kanssaan useita vuosia; täytyy kärsiä jotakin. . . Vasta kärsimykset avaavat eteemme koko sielun. . . Millainen Vjera onkaan, millainen hän onkaan» . . .

Mutta luultavasti olivat sen päivän vaikutukset liiaksi rasittaneet hänen hermojaan. Silmät sulkeutuivat kuin itsestään ja hän nukkui aivan heti vuoteeseen laskeuduttuaan.

Mutta Vjera Petrovna istuutui lähelle lasten vuoteita, nojasi päänsä käsiinsä ja ikäänkuin jähmettyi siihen asentoon. Niin istui hän koko yön kunnes sinisten ikkunaverhojen läpi alkoi tunkeutua aamusa-

rastus.

Silloin hän riisumatta heittäysi vuoteella ja unhot-
ti itsensä levottomassa unessa. .

Toinen osa.

I.

On harvinaisen tyyni, kirkas päivä. Nyt, kello neljän jälkeen, on kuumuus jo vähentynyt. Kapeasta jokipahasesta leviää omituisia seisovan mudan haisevia höyryjä. Uuden kylän pienten yksikerroksisten talojen rivit seisovat ääneti täynnä vaatimattomia asukkaitaan.

Ajuri pysähtyi viheriäikkunaisen huvilan portin eteen.

Vieraalla ei näkynyt olevan mitään matkatavaroita lukuunottamatta pahvirasiaa, jota hän kantoi kainalossaan. Hän maksoi ajurin ja astui pienelle rappukohennukselle. Soittokelloa ei näkynyt olevan; hän tunnusteli ovea, ja se aukeni. Hän astui sisään, kulki lasikäytävän läpi, joka antoi pihalle, ja kääntyi vasemmalle.

Mutta ovesta kohtasi hän äkkiä unisesti venyttyleivän Skorbjanskin jonka yllä oli sangen väljä purjekankainen nuttu. Huomattuaan vieraan hypähti hän takaperin ja oli olevinaan kauhuissaan.

— Kuolematon henki! Sinäkö se olet?! vaiko vain

varjosi?! — huudahti hän.

— Minä se todellakin olen, vastasi Voljtov.

— Mistä tulet?

— Suoraan maalta.

— Tule sitten syliini!

Skorbjanski avasi sylinsä ja syleili Voljtovia.

— Noh, menkäämme pihalle; siellä on meillä varjoisa paikka.

He läksivät »varjoisaan paikkaan». Varjoa oli täällä vielä hyvin vähän: se oli vasta alkamassa. Täytyi asettaa tuolit ihan vajan seinän viereen, jotta pääsi tämän lyhyen varjon viileyteen.

siihen Skorbjanskin vaimokin, tervehti, kysyi kuumiset ja läksi valmistamaan päivällistä. He istuutuivat.

— No no, puhuhan nyt! Kuinka sujuu Jeruslanisi? Sillä eihän sinulta voi muuta kysyäkään. Eläthän kokonaan siinä. Ero on vain se että ennen asui Jeruslan kaupungissa, mutta nyt on se muuttanut maalle.

— Jeruslanin takia juuri olen tullutkin! — vastasi Voljtov.

— Mihin Jeruslan Pietarin tarvitsee?

— Tiedäthän, että asun nykyisin Darja Feodorov-

na Beresovan maatilalla. Darja Feodorovna, kuten tiedät, on soittotaiteilija. Mutta tähän asti on hän kirjoittanut roskaa.

— Aivan oikein sanottu. Mutta epäiltävää on että hän sinut tavattuakaan on ruvennut kirjoittamaan kyvykkäästi.

— Roskaa aiheiden valintaan ja suuntaan katsoen, musiikista on sano mitään, sillä sitä en lainkaan ymmärrä. Kuule, hän on valinnut aiheensa jostakin epäiltävästä historiasta, sankarit ovat aina jonkinmoisia Gromwellejä ja niin edespäin. Mutta minun on onnistunut suunnata hänen mielikuvituksensa. . . .

— Luonnollisesti Jeruslaniin.

— Juuri niin.

— Ihmeellinen olet mieheksesi, Voljtov. Sanoppa omantuntosi mukaan, olisitko todellakin onnellinen, jos kerran kaikki ihmiset koko maapallolla äkkiä jättäisivät kaikki työnsä, suuret ja pienet, ja rupeaisivat puuhaamaan Jeruslanin kera?

— Ei siitä ole nyt kysymys. Mutta siitä että se, mitä on aloitettu, jos siinä sitten on järkeä, on saatettava loppuun ja sitä paitsi parhaalla tavalla. Niin, taivu-

tin hänet ottamaan aiheeksi Jeruslanin, ja hän ihastui siitä aatteesta suunnattomasti. Hänen mielikuvitukseensa ilmestyi heti kokonaisia soitannoilla kuvia. Suunnitelma on sellainen että me, kun Jeruslanitauluni valmistuvat, lähdemme kuljettamaan niitä ympäri maaseutua kiertävänä näyttelynä, ja samalla, taulujen täydennykseksi, valaisemme niiden merkitystä musiikilla. En voi kertoa sinulle kaikkia yksityiskohtia, mutta suunnitelma on todellakin loistava. Ja nyt on meillä sinulle pyyntö.

— Ottamaan seurueessanne ensimmäisen tenorin tehtävät? Mutta ei, rakas ystävä, olen basso, olen luonnostani basso. On mahdotonta kulkea luontoaan vastaan.

— Tietysti, mutta siitä ei olekaan kysymys. Pyydämme, että kirjottaisit meille tekstin.

— Se tahtoo sanoa, libretton?

— Noh, librettolla tavallisesti ymmärretään mauttomuutta ja tyhmiä säkeitä, mielettömyyttä, mutta me tarvitsemme elävyyttä, kuvannollista, totuudenmukaista. Aiheena on Jeruslan. Muuten on tekijällä täydellinen vapaus.

— Runonmuodossako?

— Tietysti voi sekä »valkoisilla» säkeillä että käyttämällä kansaneepoksen runomittaa.

— Sydämestäni kiitän minulle osotetusta kunnias-
ta, mutta en ole koskaan kirjoittanut säkeitä, en val-
koisia, enkä sinisiä, en vihreitä enkä punasia. Kään-
ny sinä ennemmin yhteisen ystävämme Voldemar
Bertyshev in puoleen. Vaikkei hän tavallisesti kirjoita-
kaan kynällä, niin kun hänellä nyt on nuoren rakkau-
den aika, tulee hänen sentähden hallita erinomaisesti
runoakin.

— Minkä rakkauden? — kysyi Voljtov hämmästy-
neenä.

— Etkö sitten tiedä? Voi perhana, jopas minä lör-
pöttelin. . . Jopa olen aika akka! No niin, eihän naska-
lia sakkiin voi kätkeä. . . Hänhän on rakkaussuhteissa
Spontanejevin neitosen kanssa.

— Mitä? Entä Vjera Petrovna?

— Niin, ja Vjera Petrovna. . . On luonnollista ettei
hän ole juuri hauskimmassa asemassa.

— Mutta sehän on kurjaa! — huudahti Voljtov
kiihtyneesti.

— Jotakin sellaista.

— Ja Bertyshev on jättänyt vaimonsa!

— Ei sentään; jopa huononsit ystävääsi. Siihen ei hän kykene. He elävät kyllä yhdessä, mutta sydämen vain sykkivät erillään. Sinä ihan ällistyt . . .

— Niin, ällistyin kyllä . . . Vaikka tunnustankin että Bertysheviltä voi odottaa vaikka mitä. Hän on kevytmielinen ihminen.

— No? Mitä sinä?

— Se on mielipiteeni.

— Ei, ei hän ole kevytmielinen, vaan heikkoluonteinen — siinä kaikki. Mutta se, ystävä hyvä, on ominaisuus, joka on kaikkia vikoja pahempi. Kun on heikkoluonteinen, niin ei voi taata askeleestaan. Voi olla vaikka kuinka kauniita ja jaloja vakaumuksia, mutta ei voi täyttää niitä heikkoluonteisuutensa tähden.

— Se on viheliäistä!

— Aivan niin. Mutta jätetään nyt heidät. Asia on arkaluonteinen eikä sitä sovi arvostella. Mutta sano pa sinä, mitä sinulla on tuossa pahvirasiassa?

— Siinä on harjoitelmia.

Voljtov otti esiin harjoitelmat. Skorbjanski kiitti niitä vilpittömästi. Sitten menivät he taloon ja söivät päivällisen.

Kello kuuden tienoissa ajoi huvilan eteen ajurin

vaunut, ja aivan odottamatta saapuivat Bertyshevit — Vladimir Nikolajevitsh ja Vjera Petrovna. Skorbjanski hämmästyí vain hiukan nähdessään heidät molemmat yhdessä, mutta Voljtov vilkasi kysyvästi häneen. Skorbjanski kuiskasi hänelle:

— Muistakin, höyry, että olen puhunut sinulle vastoin tahtoani. Älä sinä ole tietävinäsikään.

Vjera Petrovna selitti ensi työkseen, että hänen luokseen oli maalta tullut sisar, joka oli jäänyt lasten luokse ja ajanut hänen ajelemaan.

— Ette siis ole muuttaneetkaan maalle? kysyi Skorbjanskin vaimo.

— Meidän on vuoriopiston luona hyvä ollaksemme, aivan kuin maalla.

Tietysti he kumpikin suuresti ihmettelivät Voljtovin täällä olemista, ja kyselivät häneltä hyvin paljon maaoloista.

Vjera Petrovna oli muuttunut, mutta jokainen ei olisi voinut ymmärtää, missä suhteessa se muutos oli tapahtunut. Hänen kasvonsa, jotka aina ollessaan rauhalliset olivat taipuvaiset liiotellun vakavaan ilmeeseen, olivat nyt saaneet lisäksi suljetun ilmeen. Hänen silmiinsä oli tullut jonkimmainen vartiotuli,

joka paloi levottomasti ja leimahti voimakkaammin, kun keskustelussa jokin, vaikkapa vain sivumenneen, kosketti hänen sielunsa kipeää kohtaa. Hän oli laihtunut ja hänen kasvonsa olivat vähemmän altiit punastumiselle kuten laita oli ennen. Ja vielä kun tarkasti huolellisesti, voi huomata että hän näytti välttävän katsoa Vladimir Nikolajevitshiin, ja kun hän kääntyi hänen puoleensa, näytti hänen katseensa vain pintapuolisesti koskettavan miehensä kasvoja.

Vladimir Nikolajevitshissa tapahtunut muutos oli selvempi. Hän oli huomattavasti laihtunut, hänen leukapartansa oli kasvanut ja pitentäen hänen kiihkoja kasvojaan antoi hänelle uuden kauneuden, jossa oli jotakin arvoituksen tapaista. Hänen liikkeensä eivät olleet enää niin äkillisiä, eivätkä niin keskittymättömiä kuin ennen. Hän näytti ikäänkuin säästävän niitä. Hiljainen, mutta alituinen, koskaan sammumaton loiste hänen silmissään oli omituinen. Kuvastiko se sielun sietämätöntä tuskaa vaiko rajaton onnea, jota hän ei tahtonut kenellekään näyttää, ei voinut määrätä.

VoljtoV rupesi heti asettamaan olevansa huoma-

matta Vladimir Nikolajevitshiä ja koetti keskustella sangen vilkkaasti Vjera Petrovnan kanssa. Hän osotti siten vastalausestaan.

Hän kertoi Vjera Petrovnalle maaelämästä, töistään ja aikeistaan.

Aurinko laski, ainakin Uudenkylän huvila-asukkailta. Se kätkeytyi metsän taakse ollakseen enää sinä päivänä näyttäytymättä. Silloin vajan luoma varjo, jonka piirissä he olivat istuneet, valautui illanvarjoon, joka laskeusi koko huvilaseudun yli. Vladimir Nikolajevitsh nousi ylös kärsimättömästi ja kääntyi Skorbjanskin puoleen.

— En ole koskaan ollut näillä mailla. Onko täällä mitään näkemisen arvoista?

— On täällä katsomista paljonkin, mutta kaikki on yhtä ja samaa. Mutta emmeköhän kuitenkin lähde hiukan kävelemään?

— Lähtekäämme, — vastasi Vladimir Nikolajevitsh erittäin halukkaasti.

— Ota palttoo yllesi! On jo kosteata! — sanoi Vjera Petrovna hänelle.

— Hyvä on, Vjera!

He läksivät ensin kulkemaan pitkin jokea, jonka

sileällä pinnalla liikkui venheitä, enimmäkseen lasten ohjaamia, kulkien rannalta toiselle. Kuului äänevästä puhelua, jossa lasten äänet kuuluivat ylinnä. Lapsia juoksi pihoista ja riensi huutaen pitkin katua. Välistä kuului läheltä sillan yli ajavien rattaiden jyrinää. Etäällä olevissa suurissa huviloissa sytytettiin tulet, vaikka yö oli vielä kaukana.

He kulkivat ääneti ja Matvei Ivanovitsh, isäntä kun oli, katsoi velvollisuudekseen katkaista äänettömyyden, joka tuntui hänestä niin painostavalta.

— Meidän seutumme on ikävää, — sanoi hän vihdoin, — mutta sitä pidän suuressa arvossa, sillä eivät hän ainakaan tunkeilevat vaikutelmat ahdistaa!

— Oletko vaikutelmien vihollinen? Sepä kuulostaa oudolta kirjailijan suusta! — sanoi Bertyshev ikäänkuin muodollisesti.

— Ei, olen ainoastaan meidän pietarilaisten vaikutelmiemme vihollinen! Ne ovat siinä määrin harmaita ja samanlaisia, että niiden tekemä vaikutus minuun tuntuu sellaiselta kuin sielulleni laskettaisiin niinimatto, sitten toinen, kolmas ja niin loppumattoon, joka hetki uusi niinimatto, ja ne kaikki olisivat toistensa näköisiä niin kuin vain niinimatot voivat ol-

la, ja kaikki ne samalla tavalla haisisivat viimevuotiselle niinelle. . . Onhan sieluni täällä edes pelastettu niinimatoista ja onhan täällä pari kolme kertaa viikossa hauskaakin, kun tehdään retkiä. Silloin asetun sillan päähän ja katselen ohikulkevia. Näkee välistä mieläkiinnittäviäkin kasvoja ja ilmeitä, mutta kuunteletko sinä minua, Voldemar?

— En niin huolellisesti kuin ansaitsisi.

— Hm. . . Kuinka niin? Onko jotakin sydämelläsi?

Mitä?

— Aina ja kaikkialla ja joka paikassa. . .

— En uskalla tunkeutua sen syvyyksiin!

— Ei, tunkeudu vain, ole hyvä! Tiedätkö, minkätähden olen tullut tänne? Vjera teki todellakin ehdotuksen. Minä olisin voinut keksiä syyn kieltäytymiseeni, ja hän olisi lähtenyt yksin. Olla hänen kanssansa kahden on minusta aivan samaa kuin jos olisi tappanut miehen ja kantaisi koko ikänsä sen ruumista selässään. . . Mutta minä vielä ilostuin ja läksin. Ajattelehan, kuinka monta kuukautta jo olen kantanut sielussani kokonaista merta sovittamattomia riskiriitoja, eikä kukaan koskaan vilkaise sinne, enkä itsekään rohkene, en tohdi, en voi. . .

— Luonteenlujuutesi ei näytä lisääntyneen. . .

— Ei, päinvastoin, ja sekin vähä mikä minulla on on kuin muserrettu. . . Vjera luulee että minä olen onnellinen mies ja että ne ajat, jotka vietän kotona, ovat minusta onnelta riistettyjä hetkiä. Niin hän katsookin minua, niin hän myös puhuu, ikäänkuin pyytelee anteeksi minulta tuosta vasten tahtonut tapahtuneesta ryöstämisestä. Mutta se on hirvittävä valhe. Minä olen siellä paljon onnettomampi kuin kotona. . .

— Kiitos sitten Jumalalle. Sehän merkitsee että kadonnut paratiisi palaa!

— Eli et ymmärrä minua. Ei se palaa, eikä voi palata. Erinomaisista inhimillisistä suhteista huolimatta, jotka Vjera ymmärsi aikaansaada, olimme me hänen kanssaan niin kaukana toisistamme. . . Sitä paitsi on siellä myös voima, jota on voi vastustaa. . .

— Onpas se sekavaa! Täällä voima ja siellä voima! Sinä, hyvä ystävä, olet vain psykopaattisten epätarkkuuksien uhri. Onpa todellakin ikävää, ettet ole kirjailija, se tahtoo sanoa, ettet ole oppinut tuntemaan sitä kapinetta, jota kutsutaan sieluksi. Voisit muuten olla vakuutettu, että se on aivan yhtä yksinkertainen ilmiö kuin tämä kuoriainen, jonka poljen jalkojeni alle.

Eikä siinä ole voimaa, siinä on vain sinun oma heikkoutesi. Syy on voi se, ettet pitänyt varaasi ajoissa, vaan ehdit kietoutua, ja tuli vaikea ollaksesi: kuinka muka kaiken tämän jälkeen voin peräytyä? Enhän ole poikanen enää. . . Mutta takaisin sinä kuitenkin menet, kuten oas, joka ehkä aiheuttaakin märkäpaiseen ja paljon muuta pahaa, mutta tahtoo kuitenkin ulos ruumiista. Käytkö useinkin heidän luonaan?

— Miltei joka päivä.

— Kaupungissako!

— Ei, he ovat muuttanut kesäksi Tsarskoje Seloon. Heillä on siellä oma huvila.

— Mitä sitten teet heidän luonaan?

— Maalaan hänen äitinsä muotokuva. . .

— Niin vainen. Oikeassapa oli Voljtov sanoessaan että sinä maalaat kaikkien Spontanejevien kuvat vuoronsa jälkeen. Sinä kai olet jo maalannut hänet itsensä, mesenaatin?

— Niin, rupesin maalaamaan hänen kuvansa heti näyttelyn jälkeen, jossa Vjera Polykarpovnan muotokuva, kuten tiedät, herätti suurta huomiota.

— Muistanhan minä. Mutta sano, jollei se ole salaisuus, kuinka paljon he maksavat sinulle muotoku-

vista?

— Katsos... Myönnäthän itsekin etten minä voi tinkiä heidän kanssaan.

— Hm... Mutta he varmaan tinkivät sinun kansasi... No, kuinka paljon?

— Vjera Polykarpovnan muotokuvasta maksoi hän minulle kaksisataaviisikymmentä ruplaa...

— Hahaa! Ja sinä otit vastaan?

— Ei voinut olla ottamatta...

— Mutta annoit kai sinä ainakin heidän ymmärtää että se on mahdoton hinta!

— En antanut mitään ymmärtää.

— Entä hänen omasta muotokuvastaan?

— Kaksisataa...

— Mitä? Vieläkö hän tinki?

— Minä en ainakaan tinkinyt.

— Olen vakuutettu, että tuo viekas kauppias epäilee, ellei jo tiedäkin, tunteitasi hänen tyttärtään kohtaan, ja koettaa hyötyä siitä. Maltahan joku aika, niin sinulle tehdään esitys maalata hänen Ofitserskajalla olevan palatsinsa katot mitättömästä summasta... Mutta selitäppä sinä minulle, mistä karsimyksesi aiheutuvat? Vjera Petrovna on järjestänyt teidän suh-

teenne rauhallisesti, niin että voi elää. Mistä sitten on kysymys . . . Tahi haluttaako sinua kokonaan sinne?

— Ei, ei! Päinvastoin . . .

— Mitä, päinvastoin?

— Niin. Näes, olen nyt päässyt lähemmäksi heidän elämäänsä ja huomaan selvästi, mikä kauhea kuilu erottaa meitä, ja jospa sinä tietäisit, kuinka hyvilläni siitä olen.

— Jospa tietäisit kuinka hyvilläni olen! — huudahdi Skorbianski vilpittömästi. — Olen aina sydämestäni vihannut tuota kauppiaspiiriä. Kaikesta kiskotaan siellä voittoa, yksinpä tunteistakin . . . Olisinpa vihainen, jollet olisi keksinyt sitä kuilua.

— Sanon — minun ja sen elämän välillä. Ainoastaan.

— Entä hän, onko hän mahdollinen sen elämän ulkopuolelle?

— Sitäpä en juuri tiedä! se juuri onkin minulla kirottu ratkaistava.

— Kuulepas, en sinua ymmärrä. Minä olen katsonut asiaa niin, että sinut on odottamattasi, arvaamattasi, temmannut mukaansa myrsky ja sinä olet joutunut sen valtaan. Mutta olen ajatellut, että sie-

lusi ja kaikki sympatiasi ovat tällä puolella, ja kun vain keksit pujahdusreiän, josta päästä pois, niin heti käytät sitä hyväksesi ja pujahdat tiehesi. Mutta sinä et näe ainoastaan pientä reikää, vaan kokonaisen kuilun, mutta sinä et siitä iloitse, vaan päivastoin suret. . . Tahtoisitko siis hypätä tuon kuilun poikki?

— En tiedä!

— Mutta jos on niin, niin millä silmillä katsot sitä uutta perhejärjestelmää, jonka Vreja Petrovna on asettanut? Sehän on, niin sanoakseni, minimi, johon hänellä on oikeus, mutta sinä näyt olevan valmis hyökkäämään senkin minimin kimppuun. . .

— Vjera on tehnyt palaamisen mahdolltomaksi. Hän loittoni heti minusta. . .

— Mitä? Voitko vielä jostakin syyttää Vjera Petrovnaa? . . .

— En syytä. Hän on tuhannesti oikeassa. Mutta se on tosiasia.

— Hyvä ystävä, sinä vain etsit mihin takertua. Olet tullut häikäilemättömäksi, toimitpa vielä omaatuntoasi vastaan.

— Palatkaamme takaisin. On jo aika lähteä!

He palasivat. Skorbjanski sanoi, tahtoen nähtäväs-

ti osottaa haluttomuutta jatkaa entistä keskustelua:

— Etkö ole vielä keksinyt mitään työtä?

— En, ei tahdo tulla mitään mieleen. . . — vastasi Vladimir Nikolajevitsh. — Se mitä olen alottanut ennen, on ruvennut kyllästyttämään.

— Entä etkö valmista mitään näyttelyyn?

— Oo, se on vielä kaukana. . .

— Mutta kuitenkin, voisithan miettiä aiheita. . .

— En tiedä. Ei johdu mieleen. . .

»Siinä se nyt on se elähyttävä, suuriin asioihin kannustava, korkeisiin luomiin innostava rakkaan», — mietti Matvei Ivanovitsh.

— Etkö ole nähnyt Voljtovin harjoitelmia? Kuinka mainosta ne ovat! Hän työskentelee todellakin kuin taiteilija. Muuten on hän alkanut Jeruslan-sarjansa. Tunnethan hänen kauniin aatteensa järjestää liikkuva näyttely maaseutua varten. Hän tarvitsee siihen rahaa. Puhupa sinä siitä Spontanejeville.

— Hyvä on, minä sanon hänelle. Voljtov muuten on jo kauan osottanut halveksimistaan minua kohtaan. Oletko sanonut hänelle jotakin?

— En ole sanonut, — valehteli Matvei Ivanovitsh jotenkin vakuuttavasti: — mutta hän näyttää kuiten-

kin tietävän. . .

— Sepä omituista!

He tulivat kotiin, kun jo alkoi hämärtää. Voljtov, joka parastaikaa puhui jotakin kiihkeästi taiteesta, vai-
keni äkkiä.

— Meidän on aika lähteä, Vjera, — sanoi Vladimir Nikolajevitsh synkällä äänellä; nähtävästi ei hänen toiveensa, että keskustelunsa Skorbjanskin kanssa helpottaisi hänen raskasta mielialaansa, ollut toteutunut.

— Lähdetään vaan! Asummehan niin kaukana, — vastasi Vjera Petrovna ja nousi. Bertyshevit alkoivat hyvästellä.

— Entä te, Voljtov, ettekö pistäydy meillä? — kysyi Vjera Petrovna.

— Lähden huomenna maalle, — vastasi Voljtov. Bertyshevit lähtivät.

II.

Kello yhdeksän aikaan seuraavana aamuna Vladimir Nikolajevitsh teen juomaan otti palttoona ja sanoi vaimolleen:

— Minä lähden.

— Syötkö päivällistä meidän kanssamme? — kysyi Vjera Patrovna.

— Jotenkin luultavasti.

Hän kävi joka päivä Spontanejevin huvilassa. Ainoastaan sunnuntaisin ja pyhäpäivisin oli hän kotona ja vietti koko päivän lastensa kanssa kaupungin ulkopuolella.

Vjera Petrovna ikäänkuin lepäsi niinä päivinä siitä jännitetystä mielenkiinnosta, jota hänen täytyi kestää joka hetki viikon kuluessa. Hän ei lähtenyt heidän mukaansa, vaan jäi kotiin yksin eikä kertonut koskaan, mitä hän sillä välin tunsu.

Aihe näihin tiheisiin matkoihin keksittiin hyvin helposti, Vjera Polykarpovna oli sanonut haluavansa kiihkeästi oppia maalaamaan. Kenenkäpä muun voikaan kutsua opettajaksi kuin juuri Bertyshevin, jo-

ka nuorista taiteilijoista oli huomattavin ja seurusteli enimmin heidän perheessään.

Polykarpus Antonovitsh tarjosi hänelle viisikymmentä ruplaa kuukaudessa ja sitä paitsi hankki vapaan kesäkausilipun rautatiellä. Oikeastaan oli palkka Vladimir Nikolajevitshin mielestä aivan mitätön. Hänen täytyi työskennellä joka päivä, ja siihen meni matkoineen puoli päivää. Mutta siinä olisi kuitenkin ollut merkitystä, jos ne todellakia olisivat olleet oppitunteja. Asiain nykyisellään ollen vaivasi häntä kauheasti yksinpä saamansa palkkiokin, ja hän aikoi tuon tuostakin puhua siitä Vjera Polykarpovnalle. Hänen mielestään oli tuolla palkkiolla ruma merkitys ikäänkuin heidän välillään vallitsevissa suhteissa olisi ollut jotakin proosallista ja omanvoitonpyyntiä.

Tällä kerralle ei hän ajanut suoraan asemalle, vaan suuntasi kulkunsa Hiekoille, jossa hänellä oli muuan tehtävä suoritettavana.

Toissa päivänä oli Vjera Polykarpovna saanut kirjeen muutamalta köyhältä naiselta, joka pyysi häneltä avustusta. Kirjeessä kuvailtiin kauhea asema. Nainen, jonka mies oli hyljännyt, sairas, sydänvikainen, joka ennen oli säännöllisesti tehnyt työtä hierojana,

oli nyt menettänyt työkykyisyytensä. Hänen hoidossaan oli puolihullu vanha nainen — hänen äitinsä, poika ja tyttö, jotka molemmat olivat ennen käyneet lukiota, mutta joiden nyt oli täytynyt keskeyttää opintonsa köyhyyden tähden.

Saatuaan tämän kirjeen ilmoitti Vjera Polykarpovna kuten hänen tapansa aina oli tällaisissa tapauksissa, siitä hänelle.

— Mitäs muuta, täytyy auttaa, onhan se selvää! — sanoi Bertyshev.

— Niin, tietysti täytyy. Kas tässä, olkaa hyvä ja lähettäkää hänelle kymmenen ruplaa.

— Miksi juuri kymmenen? — kysyi Vladimir Nikolajevitsh.

— Minun mielestäni on se jo kylläkin hyvä apu.

— Mutta ehkäpä sillä ei paranneta mitään.

— Mutta voihan olla niinkin, että koko hänen kertomuksensa on keksittyä tahi liioiteltua.

— Siinä tapauksessa ei pidä lainkaan auttaa. . . Sannalla sanoen, Vjera Polykarpovna, täytyy ottaa selvää. Vasta sitten voidaan oikeuden mukaisesti arvostella.

Vjera Polykarpovna ei vastannut siihen mitään.

Ja Bertyshev päätti käydä Hiekoilla ilmoitettun osotteen mukaan.

Ensi hetkestä sai hän jonkinverran epäiltävän vaikutuksen. Perhe asui kolmessa jotenkin suuressa huoneessa, jotka tosin olivat miltei kokonaan tyhjät. Sisäänkäytävä oli likainen ja siellä vetelehti muutamia huonekalupahasia. Silmä ei ikäänkuin tottunut näkemään että raukat asuivat kolmessa suuressa huoneessa. Näkyviin tuli vanha nainen, jonka harmaat hiukset olivat sotkuiset. Hän katosi heti ikäänkuin jotakin pelästyen. Laiha, noin kymmenvuotias poika, yllä harmaa koulupojan pusero, näyttäytyi vierisessä huoneessa, mutta piiloutui hänkin heti.

Sitten tuli kalpea tyttönen, nähtävästi poikaa vanhempi, jonka silmät näyttivät pikkuvanhoilta, ja kysyi:

— Tahdotteko tavata äitiä?

— Ketä tahansa! — sanoi Vladimir Nikolajevitsh.
— Sanokaa, että minut on lähettänyt neiti Spontanejev.

Tyttö katosi, mutta hetkisen kuluttua tuli hänen luoksensa karttuuniviittaan puettu pienikokoinen nainen. Nainen oli leveäharteinen, mutta laiha,

nähtävästi perin rasittunut, posket epätasaisen sairaaloksen punan peittämät.

Hänellä oli pienet ruskeat silmät, jotka loistivat ja vilkkuivat omituisesti. Hänen katseessaan oli jotakin sairaloista, joka muistutti äskeisen harmaapäisen naisen katseesta.

Saatuaan tietää Bertyshevin käynnin syystä, pyysi hän hänen istumaan ja alkoi nopeasti, pysähtymättä, välistä aivan hengästyen sanatulvasta kertoa elämäkertaansa.

Vihdoin onnistui Bertyshevin siirtyä asian käytännölliseen puoleen. Hän sai tietää että heidät ajetaan asunnosta, koska eivät ole kolmeen kuukauteen maksaneet vuokraa, ettei mistään enää anneta velkaa, ettei ole työtä, lapset eivät ole puoleen vuoteen käyneet lukiota eivätkä päässeet siirtymään seuraaville luokille. Näytettiinpä hänelle lasten todistuksetkin, jotka olivat hyvät.

Bertyshev rupesi kirjoittamaan paperille mitä tarvitaan pelastaakseen heidät vaikeasta asemasta. Siitä syntyi melkoinen summa, joka nousi yli neljänsadan ruplan. Sillä summalla voi jotenkuten suoriutua ja päästä jaloilleen, ja jos vielä saadaan työtä, niin tu-

lee aivan hyvä olla.

— Minkätähden käännysitte neiti Spontanejevin puoleen, — kysyi Vladimir Nikolajevitsh.

— Kenenpä puoleen minä en olisi kääntynyt! Ensin kirjoitin hänen jetilleen, Polykarpus Antonovitshille. Hän, kiitos hänelle, lähetti kuitenkin vain ruplan hopeassa. Mitäpä voi saada aikaan sillä ruplalla? Mietin mielessäni: Kirjoitan hänen tyttärelleensä, onhan hän nuori ja herttainen, hänen sydämensä täytyy olla lämpimän, ehkäpä tuntee hän osanottoa. Niin se kävi. Kiinnittihän edes huomiotaan.

Saatuaan nämä tiedot läksi Vladimir Nikolajevitsh Tsarskoje Seloon.

Tunnin kuluttua oli hän jo Spontanejevissa. Hän tapasi koko perheen terrasilla aamiaista syömässä.

Hän saapui tavallisesti puolisentoista tuntea ennen aamiaista ja ryhtyi heti työhön Vjera Polykarpovnan kanssa, mutta tänään sai hänet Hiekoilla käymisensä myöhästymään.

Hänet otettiin vastaan ystävällisesti kuten mies konsanaan, joka on totuttu joka päivä näkemään talossa.

Polykarpus Antonovitsh oli sinä päivänä harvinais-

sen vilkkaalla tuulella.

Vladimir Nikolajevitch kertoi Voljtovista.

— Niin, Voljtov, Voljtov! — huudahti Spontanejev kovasti. — Olen kadottanut hänet näkyvistäni, ja hän kiinnittää suuresti huomiotani. Tahtoisin hankkia itsellen jonkin hänen tauluistaan.

— Mutta hänellä ei ole muita tauluja kuin Jeruslainsa, ja Jeruslania hän ei myy.

— Mutta minkätähden hän sitten työskentelee?

— Hänellä on laaja suunnitelma.

Ja Vladimir Nikolajevitsh kertoi seikkaperäisesti Voljtovin ja Beresovan aikeista, kuljetettavasta näytelmästä ja soitannollisista kuvaelmista.

— Sepä hyvin mieltäkiinnittävää! — sanoi Spontanejev. Se on orginaaliaate!

— Originaali ja hyödyllinen, — sanoi Bertyshev. Taiteemmehan ei oikeastaan ikäänkuin ole olemassakaan kansaa varten. Kirjallisuus on jo kauan ollut kansan saavutettavissa. Näytelmätaide tekee myös sensuuntaisia yrityksiä, mutta meidän taiteemme on suorastaan tuominnut itsensä ainoastaan varakasten kansanluokkien käytettäväksi. Ehkäpä tässä yksipuolisessa Jeruslan-aatteessa on paljon kömpelöä ja lii-

oteltua. Mutta ei se tee mitään, — itse ajatus on hyvä. Tärkeätä on alkuunpano! Alkuunpanoa varten tarvitaan uhrausta. Jos tämä menestyy, silloin löytyy muitakin taiteilijoita, joiden aatteet eivät ole niin ilmavia kuin Voljtovin, ja asia edistyy.

— Niin, niin, kaunis aate! erinomainen aate — huudahti Spontanejev miltei ihastuneena.

— Se vain vaatii kuluja, ja sellaisia kuluja, jotka ovat suoranaista uhrausta, koska tulo ei voi toivoa! — lisäsi Vladimir Nikolajevitsh.

— Niin, tietysti. . . Mitäpä tuloja siitä saisi! . . .

— Tarvitaan rahaa! . . .

— Niin, rahaa tarvitaan! Mutta missäpä sitä ei tarvittaisi? Rahaa tarvitaan kaikkialla, aivan kaikkialla!

Ja sanottuaan tämän jotenkin uskottavan ajatuksen, Spontanejev ei kuitenkaan tarjonnut rahojaan Valtavin yritykseen. Siksiäpä Vladimir Nikolajevitsh päätti olla lopettamaan tätä keskustelua ennen kuin saa hänet ajattelemaan asiaa.

— Hyvä olisi, — sanoi hän, — jos löytyisi sellainen omanvoitonpyytämätön taiteenharrastaja, todellinen mesenaatti, joka auttaisi heitä!

— Mutta onko sellaisia olemassa? — kysyi Sponta-

nejev.

— Luulen olevan. Te esimerkiksi, Polykarpus Antonovitsh, teette suuria palveluksia taiteelle.

— Hra . . . niin. Ehkäpä . . . Se vain tapahtuu toisella tavalla, Vladimir Nikolajevitsh.

— Kuinka? — kysyi Bertyshev.

— Kas näin. Otaksutaan että herra Voljtov on maalannut taulunsa valmiiksi. Erinomaista. Otaksukaamme että neiti Beresova on saanut valmiiksi musiikkinsa. Sanalla sanoen, heillä on kaikki valmista, mutta rahaa ei ole. Silloin muistavat he että on olemassa Spontanejev, tulevat Spontanejevin luokse ja sanovat: niin ja niin. Tässä annamme teille työmme ja suunnitelmamme, antakaa te meille rahojanne ja järjestäkää yritys. Eikä Spontanejev hylkäisi kumpaistakaan pyyntöä. Hän sanoo heille: hyvä on. Taulusta ja musiikista maksan teille rahat. Tässä on, olkaa hyvä; mutta taulut ovat minun ja yritys on minun. Sen minä ymmärrän, mutta mitä tämä olisi; minä annan heille rahat, he kokoovat itselleen laakereita, mutta mikä olen minä heidän rinnallaan?

— Ei hän tee sitä laakerien tähden, Polykarpus Antonovitsh, vaan aatteen tähden. Hän on aatteen-mies.

— Hänkö muka kieltäytyisi laakereista? Ei sentään. Yritys on rohkea... Siitä tullaan huutamaan ylt'ympäri Venäjää. Mutta Spontanejev, vaikka hän onkin mesenaatti, kuten te sanotte, ei ole kuitenkaan niin tyhmä että rupeaisi omin käsin noukkimaan kastanjoita tulesta herra Voljtoville ja neiti Beresovalle. Myönnän jo kauan sitten kuulleen Voljtovin ja Beresovan aikeesta, minulle on siitä kirjoitettu. Ja yhä vain huomautetaan: rahaa muka tarvitaan, rahaa... Tietysti tarvitaan rahaa! Mutta kukaan ei anna rahaa ilmaiseksi, ei ainakaan kukaan järkevä ihminen...

— Millä ehdoilla te siis antaisitte rahaa?

— Sillä ehdolla että taulut ovat minun ja kaikki, mitä he järjestävät, on minun. Järjestäkööt he tuon näyttelyn, mutta minun nimessäni, se tahtoo sanoa Spontanejevin nimessä. Älkää luulko, että minä haluan nylkeä herra Voljtovia. Maksan hänelle taulusta runsaasti. Arvostelkoon ne asiantuntija, ja minä maksan arvion mukaan.

— Hän tuskin siihen suostuu!

— Jollei suostu, etsiköön rahoja mistä tahtoo. Kukaan vaan ei hänelle anna.

Tämä keskustelu päättyi aamiaisen kanssa. Vla-

dimir Nikolajevitsh lisäsi vain että hän esittää asian Veljtoville.

— Ryhdymmekö työhön? — kysyi hän Vjera Polykarpovnalta, kun kaikki nousivat pöydästä.

— Tietysti.

Ja he menivät atelieriin.

Vjera Polykarpovnan hallussa oli kokonainen kerros, ja sinne oli hän järjestänyt suuren atelierin, jossa oli valoa ja ilman yllinkyllin. Atelieriin oli koottu paljon tauluja ja veistokuvia, jotka oli ostettu vartavasten häntä varten, koska Polykarpus Antonovitsh ei luovuttanut mitään kokoelmistaan.

Vjera Polykarpovna oli alkanut piirtää kipsistä jo Pietarissa, nyt oli hän siirtynyt väreihin. Työ edistyi hitaasti ja veltosti. Hänellä ei ollut lahjoja ja se voimakas halu, jota hän osotti, johtui pikemmin turhamaisuudesta kuin taiteen harrastuksesta. Sentähden hän työskenteli niin sanoaksemme puuskittain, välittä laiskotellen useita päiviä, välistä taas äkkiä ryhtyen innokkaasti työhön.

— Tänään ei minun haluta työ! — sanoi hän heidän tultuaan yläkerrassa olevaan atelieriin. — Se on myöhästymisenne syy!

Bertyshev astui hänen luokseen ja suuteli hänen molempia käsiään.

— Kävin teidän asiallanne! — sanoi hän.

— Kas niin, puhukaamme siitä.

Bertyshev kertoi mitä oli nähnyt ja kuullut, ja lisäsi:

— Heitä täytyy auttaa!

— Annoitteko heille jotakin? — kysyi Vjera Polykarpovna.

— En.

— Minkätähden? Olisinhan minä antanut teille takaisin.

— Epäilemättä. Mutta minulla ei ole niin suurta summaa . . .

— Teillä ei ole kymmentä — kahtakymmentä ruplaa? Kuinka köyhiä olette! — sanoi Vjera Polykarpovna hymyillen.

— Sellainen summa olisi kyllä ollut. Mutta sillä eivät he tulleet autetuiksi.

— Mutta voiko sitten antaa enemmän?

— Mitä merkitsee voiko? Voitteko te? koko kysymys on siinä.

— Ei, ei se ole siinä. Vaan siinä, onko meillä oikeut-

ta? Sillä köyhiä on paljon ja useat pyytävät. Jos me annamme yhdelle liian paljon, niin toiselle ei riitäkään.

— Minun mielestäni on teillä vielä liian paljon, ettei tarvitse pelätä loppumista.

— Se on samantekevää, täytyy olla varoillaan.

— Olla varoillaan! — toisti Vladimir Nikolajevitsh ivallisesti hymyillen. — Se on kaikista onnettomia luonteenomaisuus. Kun edessämme on tositarve, me katsomme sen yli, eteenpäin, ja koetamme saada selville eikö siellä ole vielä muuta puutetta; me emme silloin tee mitään toisen emmekä toisen hyväksi.

— Ah, aina me kastelemme tuosta asiasta! — huuhahti Vjera Polykarpovna hiukan suuttuen.

— Niin, aina! — sanoi Vladimir Nikolajevitsh jurosti, ja pysähtyen ikkunan ääreen alkoi ääneti katsoa kadulle.

Syntyi jotenkin pitkä äänettämyys.

— Taas aina suutuit, Vladimir! — sanoi Vjera Polykarpovna oikullisella äänellä.

Bertyshev kääntyi ja katsoi häneen.

— Suutuit? Vjera, sinä et aina valitse sanojasi. En minä suuttunut, mutta minua aina katkeroitaa se . . .

— Mikä?

— Tuo varoillaan oleminen ei ole paikallaan.

— Mutta missä se sitten on paikallaan?

— Siellä, missä me emme ole tekemisissä elävien ihmissielujen, vaan kuolleiden esineiden kanssa. Siellä voi olla varoillaan kuinka paljon tahansa. Mutta kun me autamme lähimäisiä, niin siinä ei tarvita varoillaan olemista, vaan välitöntä tunnetta.

— Rahoja tarvitaan, rakas ystävä, eikä tunnetta!

— Ei, ei rahoja. Rahat ovat toisessa sijassa. Jos minulla tällä hetkellä olisi rahaa niin paljon kuin tarvitaan, antaisin ne epäilemättä ja unohtaisin sen. Sama olisi sinun laitasi, jos sinä minun kertomustani kuullessasi tuntisit vilpitöntä, välitöntä tunnetta.

— Mutta kuinka paljon sitten mielestäsi tarvitaan?

— Tarvitaan noin vilustaa ruplaa.

— Mutta sehän on mahdotonta, Vladimir . . . Meidän satatuhattamme tuottavat vuodessa kaikkiaan vain neljä ja puoli tuhatta. Viisisataa ruplaa, sehän on jo yhdeksäs osa siitä; voimmeko me antaa sellaisen summan yksiin käsiin? —

— Täytyy antaa niin suuri summa, joka todellakin voi auttaa, tahi lakata koko tästä toiminnasta. Muuten syntyy tästä vain herttainen hyväntekeväisyysleikki,

— joka on vastenmielisintä kuin mikään muu!

Bertyshev vaikeni taas, ja Vjera Polykarpovna siirtyi sohvan toiseen päähän, nojautui sen kaidepuuhun eikä näyttänyt olevan hyvällä tuulella.

Bertyshev ymmärsi sen ja tahtoi pahan tapansa mukaisesti, jota hän itsekin mielessään ei hyväksynyt, lieventää sanojensa vaikutusta. Hän astui Vjera Polykarpovnan luokse ja istui hänen viereensä.

— Katsos Vjera, tämä johtuu siitä ettet sinä itse koskaan ole ollut nälkäinen. Sinä et tiedä kokemuksesta mitä on puute, mitä merkitsee esimerkiksi, kun ei ole millä maksaa lastensa koulunkäynnistä, millä vaatettaa heitä. Minä olen kaiken sen kokenut; minä olen itse kärsinyt puutetta, ja vanhempani minun poikana ollessani olivat usein vaikeassa pulassa; minä sen kaiken näin ja tunsin. Siitä juuri johtuu meidän suihtautumisemme eroavaisuus tähän asiaan.

— Niin. . . Ehkäpä. . . Mutta ei se käy sittenkään päänsä, Vladimir. . . Jos nämä rahat joutuisivat sinun käsiisi, niin jakaisit sinä kaikki satatuhatta yhdessä viikossa.

— Oo, ehkäpä paljon nopeamminkin! Voihan ne jakaa yhdessä tunnissakin. Mutta kuinka paljon hy-

vää tekisinkään silloin! Minä auttaisin ehkä kaikkiaan vain sataakuntaa ihmisiä, mutta minä tekisin ne todella onnellisiksi. Sinä autat kymmenkuntaa tuhatta, mutta siitä saat vain sinä tyydytystä, vaan eivät he.

Pidätkö minua saiturina? — kysyi Vjera Polykarpovna lauhkeasti.

— Oi, en, päinvastoin, silloin minä taivuttaisin sinut.

— Ethän nytäkään vakuuta minulle asian tarpeellisuutta, murisethan vain. . .

— Ei, vakuutan kyllä. . . Tee se! Auta heitä kuten tulee. Anna heille viisisataa ruplaa. Näethän että pyytämällä pyydän. . .

Ja Bertyshev katsoi häneen kauniilla silmillään, jotka samalla kun hymyilivät myös rukoilivat. Vjera Polykarpovna ehdottomasti hymyili. Hän ei voinut vastustaa tuota katsetta.

— Niin. katsos. . . Minussa puhuu kauppiaanveri! — virkkoi hän. — Nouda tuolta rasiasta, tiedäthän, tässä on avain.

— Hyvä. — Bertyshev nousi ja meni viereiseen huoneeseen. Matalassa kaapissa oli hänelle hyvin tuttu sievä rasia. Siinä oli aina muutamia sataruplasia;

hän otti viisisataa ruplaa, palasi ja näytti niitä hänelle.

— Tuon teille, Vjera Polykarpovna kuitenkin! — sanoi hän leikillisesti ja pisti rahat taskuunsa.

Vjera Polykarpovna kohottihe hiukan ja suuteli hänen otsaansa.

Outo melu kuului sisäkäytävältä ikäänkuin olisi joku kiivaasti juossut ylös puuportaita. Vjera Polykarpovna ojentautui ja rupesi kuuntelemaan.

— Mitähän siellä juostaan? — kysyi hän ja hänen poskensa kalpenivat.

— Pelästyitkö? Onhan niillä aina puuhaa!

— Olen tuntenut tänään itseni levottomaksi aamusta asti.

— Mitä sitten voisi tapahtua?

— En tiedä. . . Nouse ja mene etemmäksi.

Se olikin välttämätöntä, sillä askeleet kuuluivat jo viereisestä huoneesta. Vladimir Nikolajevitsh siirtyi akkunan eteen.

Ovi avautui ja huoneeseen syöksyi lakeija kalpeana. Vjera Polykarpovna hypähti ylös.

— Mitä on tapahtunut?

— Herra. . . Herralle on. . . — sopersi lakeija.

— Mitä on tapahtunut isälle? Mutta puhukaa jo!

— Herra ei voi hyvin. . . Juuri tuotiin heille vau-
nut. . . He nousivat nojatuolista lähteäkseen, mutta
äkkiä älähtivät ja taas istuivat ja menivät tunnotto-
maksi.

— Halvaus?

— Mitä te? Se on mahdotonta! — huudahti Vladi-
mir Nikolajevitsh.

— Lähtekäämme alas! — sanoi Vjera Polykarpov-
na ja Vladimir Nikolajevitshia odottamatta riensi no-
peasti huoneesta.

Hän juoksi rappusia pitkin hypäten useita portaita
kerrassaan. Vladimir Nikolajevitsh pysyi tuskin hä-
nen jäljissään, mutta lakeija oli jo loitolla. Alakerrok-
sessa hälistiin ja puuhattiin. Maria Ivanovna vapisten
ja itkien oli hetkeksi menettänyt puhekykynsä. Poly-
karpus Antonovitsh istui nojatuolissa, hänen päänsä
retkotti taaksepäin ja silmät olivat selkosen selällään.
Hänen ohimoitaan hierottiin.

— Onko lähetetty noutamaan lääkäriä? — kysyi
Vjera Polykarpovna.

Maria Ivanovna nyökäytti päätään. Lääkäri asui
vastapäätä ja saapui heti, tarkasti sairasta ja rauhoit-

ti. Halvaus ei ollut syvä. Polykarpus Antonovitsh alkoi pian tointua. Hänet kannettiin leposohvalle ja jätettiin rauhaan. Hän saattoi vaivoin puhua, mutta lääkäri sanoi että hän siitä pian paranee. Halvaus-sana teki kuitenkin kaikkiin masentavan vaikutuksen. Kukaan ei ollut sitä odottanut.

Olihan hän niin terve, että näytti kuin hän ei koskaan voisikaan sairastua. Vladimir Nikolajevitsh muisti hänen harvinaisen vilkkautensa aamiaispöydässä, luonnottoman silmiin loisteen, kaulan ja poskien omituisen punan, ja ymmärsi että halvaus hänessä jo silloin teki tuloaan.

Vjera Polykarpovna astui edestakaisin mieli kuuksissa. Hänet ja äiti oli rauhoitettava.

— Täytyy kutsua Pietarista spesialisti! — sanoi Vjera Polykarpovna.

— Minä teen sen? — sanoi Vladimir Nikolajevitsh.

— Tahdotteko lähteä? — kysyi Vjera kauhistuen.

— Mutta eihän sitä voi muuten tehdä . . .

— Mutta me jäämme yksin . . . Veljeni ei ole täällä! Hän ei ole koskaan kotona!

Vjera Polykarpovna astui syrjään, Bertyshev meni hänen luoksensa.

— Vladimir rakas, tule sitten!

— Tänäänkö?

— Niin, tänään. . . Jos voit. . . Tunnen mieleni niin raskaaksi; pelkään kaikkea.

— Se ei ole minun helppo tehdä! — sanoi Vladimir Nikolajevitsh, — sillä en arvannut edeltäpäin ilmoittaa. . .

— Tee se jotenkuten!

— Minä koetan. Niinpä sitten lähden lääkäriä noutamaan! — lisäsi hän ääneen Maria Ivanovnalle: — ja ehkäpä itsekin vielä palaan!

— Tulkaa, Vladimir Nikolajevitsh, — sanoi Vjera rukoilevasti.

Hän läksi, istuuntui portin edessä vaunuihin, jotka oli varattu Polykarpus Antonovitshille ja ajoi asemalle.

III.

Rautatievaunussa oli hänellä riittävästi aikaa har-
kita uutta asemaa, joka oli syntynyt Polykarpus Anto-
novitshin äkillisen sairauden johdosta.

Hänestä tuntui omituiselta, ikäänkuin tämä tau-
ti toisi suuren muutoksen hänen elämäänsä. Se joh-
tui luultavasti siitä, että hän oli liiaksi lähestynyt tä-
tä perhettä, erityisesti Vjera Polykarpovnaa, jonka
kohtaloon isän sairaus tulee tietysti syvästi vaikutta-
maan. Oikeastaan hän ei edes voinut kuvitella mieles-
sään mitä muutoksia juuri voisi tapahtua. Hän ei lain-
kaan tuntenut Spontanejevin asioita. Hän tiesi vain
että hänellä oli suuri halkokauppa. Hänen halkopi-
hojansa oli joka puolella kaupunkia, kanavissa seiso-
i satoja hänelle kuuluvia lotjia, jotka olivat täynnä hal-
koja.

Kaikki sanoivat Spontanejevin olevan hyvin rik-
kaan. Vahvistuksen siihen voi saada hänen elämän-
tavastaan. Mutta se olikin kaikki minkä Vladimir Ni-
kolajevitsh tiesi.

Sen sijaan tiesi hän hyvin että mieskohtaisesti Po-

lykarpus Antonovitshille tämä halvaus oli ratkaiseva. Jos lääkäri sanoi, ettei ole vaaraa, niin tarkoitti hän vain lyhyttä aikaa, mutta luultavasti tulisi mesenaatti siitä päättäen, miltä hän hänestä tänään näytti, pakotetuksi pysymään kotonaan nojatuolissaan.

Asemalta ajoi hän suoraan professorin luokse, joka, kuten hän tiesi, välistä oli hoitanut Spontanejeviä. Siellä järjestyi asia viidessä minuutissa. Professori oli kotona ja kun hän vain sai tietää, mitä oli tapahtunut, oli hän heti valmis matkustamaan Tsarskoje Seloon.

Sitten ajoi Vladimir Nikolajevitsh ajan täpäryydestä huolimatta Hiekoille ja antoi turvateilleen viisisataa ruplaa. Hänellä ei ollut aikaa jäädä katsomaan sitä vaikutusta, jonka hänen käyntinsä aiheutti. Hänen päässään oli muita ajatuksia. Hän ajatteli sitä, että hänen täytyi ajaa kotiin, ja mikä tärkeintä, joutua taas pian matkalle.

— Olkaa hyvä, — sanoi hän, — ja kirjoittakaa neiti Spontanejeville että olette saaneet rahat! — Luvattuaan sitten käydä katsomassa, poistui hän nopeasti kiinnittämättä huomiotaan tulisiin kiitollisuudenosotuksiin ja ilon-kyyneliin.

Tunnin kuluttua oli hän kotonaan ja hämmästy

hiukan kuullessaan eteiseen astuessaan miesääniä. Muuten arvasi hän pian että Matvei Ivanovitsh ja Voljtov olivat vierailmassa Vjera Petrovnan luona.

Vjera Petrovna katsoi häneen kysyvästi. Hän ei ollut odottanut miehensä pelaavan niin aikaiseen. Bertyshev ei ollut koskaan palannut Tsarskoje Selosta ennen päivällisaikaa.

— Oletko ollut Spontanejevien luona? — kysyi Matvei Ivanovitsh.

— Kyllä. . . Siellä on sattunut huomattava tapaus!

— Huomattavilla henkilöillä on aina kaikki huomattavaa! — huomautti Skorbjanski.

— Ei lasketa leikkiä tällä kerralla! — sanoi Vladimir Nikolajevitsh: — Spontanejevia on kohdannut halvaus.

— No, mi, mitä?

— Halvaus, oikea halvaus! Kun läksin, oli hän miltei tunnoton. Hän ei voi puhua sanaakaan.

Vladimir Nikolajevitsh kutsui vaimonsa toiseen huoneeseen ja pyysi hänen mikäli mahdollista jouduttamaan päivällistä.

— Onko sinulla jonnekin kiire? — kysyi Vjera Petrovna.

— On, minun täytyy... Olen ottanut tehtäväkseni... Siellä näet ovat kaikki hätäännyksissään... — aikoi hän ruveta kertomaan ikäänkuin puolustukseeseen.

— Hyvä on, päivällinen valmistuu kohta! — keskeytti Vjera Petrovna hänet osottaen äänensävyllään ja katseellaan, ettei halunnut antautua yksityiskohdaisiin selityksiin.

Pian oli päivällinen valmis. Päivällisen päätyttyä rupesi Vladimir Nikolajevitsh hyvästelemään.

— Mitä? siellä vieraat? — huudahti Matvei Ivanovitsh: — Kerran pitkistä ajoista kokoonnuimme luoksesi...

— Toivon etteivät vieraat lähde niin pian, vaan viettävät meillä illan; palaan varmasti kello kahdeksan. Minulla on hyvin tärkeä asia toimitettavana.

— Onpa sinusta tullut puuhun mies! No, olkoon menneeksi, mutta jollet saavu kello kahdeksan, niin en tahdo sinua enää tunteakaan.

Vladimir Nikolajevitsh läksi, mutta palasi ennenkuin itse oli odottanutkaan. Tultuaan Tsarskoje Seloon oli siellä jo Spontanejevin poika ja perillinen. Nuori Spontanejev otti hänet vastaan kuivasti, miltei-

pä röhkeästi, jonka tähden Bortyshev, Maria Ivanovnan ja Vjera Polykarpovnan pyynnöistä huolimatta, ei tahtonut viipyä neljännestuntia kauempaa.

Samassa saapui Pietarista professori ja kaikkien huomio kiintyi häneen. Spontanejev voi jo melkoista paremmin. Talossa ei enää oltu niin hätäännyksissä kuin ennen.

— Etkö todellakaan voi jäädä luokseni vähäksi aikaa? — kysyi häneltä Vjera Polykarpovna heidän ollesaan kahden.

— Ei voi. Ensiksikin minulla on vieraita, joilla olen luvanneet palata pian. Ja toiseksi on minusta vastenmielistä jäädä tänne veljesi seuraan. Hän katsoo minua ikäänkuin minä veisin jotakin häneltä. Kaikesta päättäen on hän minulle mustasukkainen sinusta.

— Mustasukkainen? Hän välittää minusta yhtä vähän kuin minä hänestä. Hän ei välitä kenestäkään. Mutta miksi aina välität hänestä?

— En voi olla välittämättä. Se hermostuttaa minua. En voi kohdella sinua niinkuin pitäisi. Enhän ole tottunut hänen seuraansa. Ja muutenkin minusta tuntuu että asiain tällä kannalla ollen syrjäisen henkilön pitkällinen talossa viipyminen. . .

— Ethän sinä ole syrjäinen! Olet minun! Eikö se sitten enää olekaan totta. . .

— Niin, mutta kaikista muista olen minä syrjäinen. Tulen ennemmin huomenna. Toivon että Polykarpus Antonovitsh silloin voi jo aivan hyvin, ja me saamme rauhassa ryhtyä työhömmе.

— No, mene sitten, mutta tule huomisaamuna mahdollisimman aikaiseen.

Bertyshev läksi. Hänen saapumisensa kotiin paljoa ennen lupaamaansa aikaa, kello kahdeksaa, teki suotuisaa vaikutuksen ei ainoastaan Skorbjanskiin vaan myös, mikäli hän voi huomata, Vjera Petrovnaan. Tämä ei nähtävästi ollut sitä toivonut.

On jo kulunut toista viikkoa siitä kuin Spontanejevia kohtasi halvaus. Hän on jotenkin pian tointunut, mutta siitä huolimatta ei ole toivoa hänen täydellisestä parantumisestaan. Hän liikutti vaivoin vasenta jalkaansa ja oikeaa kättänsä. Hänen puhekykynsä on täydellisesti palannut, vaikka äänessä ei ole entistä kaikua, vaan lausuu hän sanat hiljaa ja hitaasti.

Viikko takaperin oli hänen luonaan joukko tateilijoita, mikä tuotti hänelle suurta iloa. Hän istui nojatuolissa ja kävi vain puutarhassa, silloinkin sauvojen

varassa ja palvalijain avulla.

— Kuinka pelottavalta tuntuu katsoa isää! — sanoi Vjera Polykarpovna Bertysheville. — Pidin häntä mitä vankimpana miehenä, ja äkkiä sitten tulee hän niin avuttomaksi. Se tekee ihan synkäksi.

Vladimir Nikolajevitsh tapasi Spontanejevin usein. Joka kerran kun hän saapui Tsarskoje Seloon, kyse li Spontanejev häntä, pyysipä hänen välistä pistäytymään luonaan.

— Olen tottunut teihin, — sanoi hän — sitä paitsi tulen ehkä tekemään teille suuren pyynnön.

— Minulle?

— Niin, niin. . . Voitte olla minulle hyvin hyödyllinen. Mutta sen sanon sittemmin. . . En ole vielä päättänyt sitä lopullisesti. . .

Saapui Spontanejevin veli Avksentti Antonovitsh, ja veljesten välillä tapahtui pitkä afäärikeskustelu. Keskustelu päättyi siten, että Avksentti Spontanejev poistui synkän näköisenä, ja Polykarpus Antonovitsh oli hyvin hajamielinen.

— Sellaisia ne nykyajan veljet ovat! — valitti Maria Ivanovna miltei kyöneleet silmissä. — Polykarpus Antonovitsh on sairastunut; kukas muu, kuin oma ve-

li voisi auttaa asioissa? Mutta hän ei kuullakaan tah-
tonut. Minä, sanoo, en ymmärrä mitään haloista en-
kä tauluista, minun toimialani on sauna. Mutta liike
isännättä on samaa kuin mies päättä.

Mutta Avksentti-veli puolestaan selitti asian san-
gen yksinkertaisesti. Oli aika, että hän vasta alotteli
toimintaansa, mutta Polykarpus oli silloin jo satojen
tuhansien ruplien ja halkopihojen omistaja. Avksen-
ti laski, että vanhempi veli auttaa häntä ensi alussa,
mutta Polykarpus sanoi:

— Hunningolle tietysti en anna sinun joutua, olet-
han lihallinen veljeni; mutta älä odota silti suurta
apua. Minua ei ole kukaan kainaloista kohotellut.
Ponnistelin itse itseni ihmiseksi, tee sinä samoin.

Ja Avksentti alkoi ponnistella ja hänestä tuli ihmi-
nen. Mutta hänen täytyi paljon kärsiä, ja vaikka vel-
jesten välit ajan eloon tasottuivatkin, ei hän voinut
sitä unhottaa eikä anteeksi antaa.

Nyt hän kieltäytyi jyrkästi väliaikaisestikaan hoi-
tamasta veljensä asioita.

— Sinulla on aikuinen poika, veli Polykarpus! Hän
on ylioppilas, sivistynyt. Hoitakoon hän asioitasi.

Mutta pojasta huomauttaminen tuntui Polykar-

pus Antonovitshilta mitä katkerimmalta. Hän tiesi hyvin, ettei hänen poikansa voinut olla konttorissa viittä minuuttia kauemmin, eikä hän ymmärtänyt asioista mitään eikä tahtonutkaan ymmärtää.

Sellaisen kasvatuksen oli hän antanut hänelle. Hänen turhamaisuuttaan oli kutkuttanut nähdä poikansa upeaan majavanahka-kauluksiseen sinelliin puetuna rikasten maailman miesten joukossa.

Hämmästykseksen huomasi Vladimir Nikolajevitsh, että Spontanejev itse oli mieskohtaisesti hoitanut kaikki asiansa. Hän ajoi joka päivä kaikissa halkopihoissaan ja konttoreissaan, ja iltaisin otti päämyyjiltään vastaan tilit.

Koskaan ei hänen valvontansa heikentynyt hetkeksikään ja sentähden kai hänen asiansa luistivat mallikelpoisesti.

Mutta nyt helpponivat äkkiä ohjaket ja Spontanejevia vaivasi hänen nojatuolissaan istuessaan ajatus että nyt ne siellä halkopihoissa ehdottomasti häikäilemättä ryöstävät; hänen mielestään se oli aivan luonnollista. Koko järjestys ylläpidettiin ankaruudella. Hän oli itse valinnut kaikki kauppa-apulaisensa koska hän itse tarkasti vähäpätöisimmäkin seikat, ei

hän tarvinnut vaatia heiltä rehellisyyttä.

Sentähden oli hän etsinyt ainoastaan sukkelia ja ovelia apulaisia. Mutta sellaiset eivät enimmäkseen ole puhdaskätisiä. Jo kun nyt isännän ankara silmä lakkasi valvomasta, sukkelat ja ovelat kauppaapulaiset pidättivät itselleen vapaan toimivallan.

Joka päivä tuli Polykarpus Antonovitsh yhä levottomammaksi. Kerran keskusteli hän poikansa kanssa. Mutta nuori mies ei edes ymmärtänyt kun hänelle ehdotettiin että hän ryhtyisi hoitamaan asioita.

— Minkätähden? Onko se sitten tarpeellista? — kyseli hän. — Kulkevathan asiat erinomaisesti!

Mutta Spontanejev huomasi heti, että väite oli perusteeton.

Vihdoin, kun vanhin apulainen, joka väliaikaisesti hoiti kaikkia halkopihoja, kerran antoi seikkaperäisen selostuksen, raivostui Polykarpus Antonovitsh ja rupesi huutamaan: rosvot, varkaat! kunpa edes säällisesti varastoisitte, mutta kun rosvoatte kahmalokaupalla.

Täytyi ihan kutsua lääkäri ja uhata sairasta uudella halvauskohtauksella, jollei hän tyynty.

Tämän kohtauksen jälkeen tapahtui lyhyt, mutta

tärkeä keskustelu lukittujen ovien takana Maria Ivanovnan kanssa. Sitten tuli Maria Ivanovna itse yläkertaan juuri kun siellä oli maalaustunti ja ilmoitti salaperäisesti:

— Polykarpus Antonovitsh pyytää teitä, Vladimir Nikolajevitsh, pistäytymään hänen luonaan. Hänellä on asiaa.

— Mitä asiaa? — kysyi Vladimir Nikolajevitsh.

— Hän kyllä sanoo teille. Mutta totelkaa te häntä vain, Vladimir Nikolajevitsh; huomaattehan itsenkin, millaisessa asemassa hän on. Joka taholla varustetaan. Ah, hyvä jumala, kukapa olisi voinut arvata!

Vladimir Nikolajevitsh ei ymmärtänyt mitään tästä hämärästä selityksestä. Oppitunnin jälkeen meni hän alakerrokseen Spontanejevin luokse.

— Istakaa, rakas Vladimir Nikolajevitsh, — sanoi Spontanejev, ojentaen hänelle vasemman kätensä. — Kuinka voitte? Kuinka on asioittenne laita?

— Kuten ennenkin! — vastasi Vladimir Nikolajevitsh, ymmärtämättä minkätähden Spontanejevia hänen asiansa rupesivat äkkiä huvittamaan. — Ei oikein hyvin, mutta ei aivan huonostikaan.

— No, taidemaalaus elättää kai kuitenkin huonon-

puoleisesti, eritoten alussa, kun vasta raivaa itselleen tietä! — sanoi Spontanejev. — Tiedän sen, vasta sitten, vasta sitten, kun alkaa saada tilauksia. . . Silloin on toista, niinhän?

— Kun vaatimukset ovat vähäisiä. voi olla tyytyi vainon siihenkin mitä taidemaalaus tuottaa! — vastaa Vladimir Nikolajevitsh: — ja minun vaatimuksetni ovat vähäisiä.

— Mutta kuitenkin, suokaa anteeksi tunkeileva kysymykseni, kuinka paljon ansaitsette kuukaudessa?

Vladimir Nikolajevitsh hämmästyi toistamiseen vielä enemmän Spontanejevin omituista uteliaisuutta. Hänhän ei ollut koskaan ennen udellut hänen taloudellisista asioistaan.

— En voi itsekään tarkalleen sanoa! — vastasi hän: — välistä enemmän, välistä vähemmän.

— Mutta ansaitsetteko keskimäärin sataa ruplaa kuukaudessa?

— Niin, ei juuri enempää.

— Se on vähän, rakas Vladimir Nikolajevitshini, se on hyvin vähän!

— Riittää minulle.

— Mutta riittäähän kirjurillekin kaksikymmentä ruplaa kuukaudessa, vaikka hän on perheellinen, mutta millaista hänen elämänsä on! Olen itse aikoinani ollut puutteessa ja ymmärrän. Sadalla ruplalla Pietarissa eläminen, kun on vaimo ja lapsia, on hyvin vaikeata, hyvin vaikeata!

»Eihän hän vain aikone tarjota minulle rahaa? — ajatteli Vladimir Nikolajevitsh vavahtaen, se olisi kauheata ja anteeksiantamatonta!»

— Niin, vähänhän se on, — sanoi hän ääneen: — mutta ei se meitä rasita.

— Mutta voihan ansiota suurentaa vieläpä helposti! — virkkoi Spontanejev. — Voihan sen esimerkiksi suuremmitta puuhitta lisätä kaksinkertaiseksi. —

— Millä tavalla?

— Juuri sentähden pyysin teidän pistäytymään luonani? Näethän, että tauti on minut nujertanut. . . Olen kuin sidottu käsistä ja jaloista. Mutta liike on minulla suuri. Ja nyt näen kuinka se alkaa horjuu. Päätäkää itse, millainen on asemani.

— Mutta mitä minä voisin siihen tehdä, Polykarpus Antonovitsh? kysyi Vladimir Nikolajevitsh.

— Voitte kyllä, voitte hyvinkin!

— Mutta enhän minä ymmärrä niistä asioista mitään!

— Opite kyllä pian ymmärtämään! Asia on yksinkertainen; niin ja niin paljon edestä on ostettu ja niin ja niin paljon edestä on myyty. Ei siinä tarvita ymmärtämistä, rakas Vladimir Nikolajevitsh, tarvitaan vain kunnollista, rehellistä miestä. Sitä juuri en tahdo löytää mistään. Väkeni ovat kaikki lurjuksia; heti kun valvonta lakkasi, alkoivat he kilvan varastaa. Mutta te Vladimir Nikolajevitsh, olette rehellinen mies, tiedänhän sen.

— Toivon olevani! — sanoi Bertyshev hymyillen.

— En epäilekään, vaan olen vakuutettu. Nähkääs, veljeni, lihallinen veljeni kieltäytyi, ja poikani taas on kevytmielinen tuulihattu, mihin hänestä! Sanon teille, Vladimir Nikolajevitsh, että te olette nyt ainoa toivoni.

— En käsitä, Polykarpus Antonovitsh, kuinka se on johtunut mieleenne!

— Siksi johtui, että tarvitsen rehellisen miehen. Eihän siinä työssä ole mitään taiteellista, mutta eihän leipäkään, jota täytyy syödä, katso onko se taiteellista tai ei. Ei, ei, älkää Jumalan tähden kieltäytykö. Salli-

kaa, että selitän mistä on kysymys.

— En todellakaan käsitä mistä on kysymys!

— Te luulette varmaankin että siihen tarvitaan joi-takin erityisiä tietoja; mutta suoraan sanoen siihen ei tarvita mitään. Parissa kolmeen päivässä käsitätte koko asian. Tarvitaan vain että he huomaisivat hei-ttä valvottavan. Te olette minun sijaiseni. Ajatte jo-ka päivä hevosillani halkopihoissa ja tarkastatte tilit! Annan teille tietoja. Muistan kaikki ulkoa. Te sanotte ansaitsevanne sata ruplaa, ja minä annan teille vielä sata, aluksi, tietysti, myöhemmin sitten määrääte it-se työnne arvon, en minä sääli rahaa. Ansionne tulee kaksinkertaiseksi niin helposti! Ja työtä on vain kol-misen tuntia päivässä. Tehtyänne kiertomatkan, an-natte minulle ainekset, minä otan sitten vastaan apu-laiset, siihen vielä kykenen. No, suostutteko? Sanokaa että suostutte. Se ehkä pelastaa minut turmiosta. No, rakas Vladimir Nikolajevitsh, no, olkaa hyvä!

— Polykarpus Antonovitsh, en voi sanoa mitään! En voi tällä hetkellä lausua siitä mitään ajatusta; mi-nun täytyy miettiä. Antakaa minulle siihen aikaa.

— Sehän on erinomaista! Siitä voin vain teitä kiit-tää. Sehän merkitsee ettette ole kevytmielinen ihmi-

nen, joka umpimähkään ryhtyy asiaan. Se on teille suositukseksi. Miettikää, miettikää! Kunhan vain siten ehdottomasti suostutte, ehdottomasti sillä muuten saatatte minut perin tukalaan tilaan.

Vladimir Nikolajevitsh nousi.

— Vastaan teille huomenna! — virkkoi hän ojentaen kätensä.

— Odotan teitä huomenna kärsimättömästi! sanoi Spontanejev. — Mitä, edistyykö tyttäreni? Ei, ei, älkää hämmästykö. Tiedänhän että hän harrastaa maalausta, kun hänellä ei ole muutakaan tekemistä. Kykyä hänellä ei ole, tiedän sen. Hemmotellut olen heitä, ja nyt äkkiä . . Ah, päätäni huimaa nytkin, istun tässä ja odotan häviötä. No, menkää, menkää. Riistin teidät työstä. . . Mutta huomenna otan teidät vastaan apulaiseni. Niin, niin, älkää kiellelkökään!

Vladimir Nikolajevitsh meni toiseen kerrokseen.

Siellä odotti häntä Vjera Polykarpovna uteliaana.

— Laskettiinko hartijoillenne raskas taakka? — virkkoi hän, huomattuaan hänen astuvan hitaasti pää miettivästi painuksissa.

— Ainakin odottamaton! — vastasi Bertyshev. Eihän täällä ole ketään?

— Ei sieluakaan.

— Kuule, Vjera, sittenpä saan tilaisuuden puhua vähän kanssasi muustakin; olen jo kauan aikonut.

— Puhelen mielelläni kanssasi, mutta kun sinä tahdot »vähän puhua», niin sitä en voi sietää. Silloin tiedän että tarkoitat jotakin terävää, arkaluontoista kysymystä.

— Mitä tehdä! Sallitko siis?

— Niin, jos kerrat tarvitaan, niin täytyy.

— Isäsi teki minulle omituisen esityksen ja sitoi minut samalla ilmoittamalla että kieltäytymiseni voi turmella kaikki hänen asiansa.

— Niin, äiti on minulle kertonut että isää varaste-
taan. . .

— Sinä siis näyt jo tietävän.

— Sain juuri äsken tietää.

— Sitä parempi. Hän ehdottaa että rupeaisin hänen liikkeensä valvojaksi, ja tahtoo maksaa minulle siitä palkkaa, yhdentekevää kuinka paljon. Mutta minä olen jo aikoja sitten tahtonut sinulle sanoa että minua kiusaa suuresti jo sekin maksu minkä saan ope-
tuksesta.

— Miksi? Teethän sinä työtä, kulutat aikaa?

— En sano sitä siksi että olisin kokonaan omaa etuani katsomaan. Mutta meidän suhteemme ollessa tällainen, tekee se huonon vaikutuksen.

— Tahdotko siis että meidän suhteemme olisivat kaikkien tiedossa?

— Tahdonko minä, se on eri kysymys; mutta kuitenkin, sehän on mahdotonta kuten tiedät.

— No, sehän on sitten selvää. Jos sinä opettaisit minua ilmaiseksi ja auttaisit isääni myös ilmaiseksi, niin se herättäisi kysymyksen: minkätähden? Ja vastaus keksittäisiin ehkäpä paljon pahempi kuin se todellisuudessa on: eikö niin?

— Niin, tietysti, niin. . . Kuinka kaukonäköinen olet. . .

— Se tahtoo sanoa että pääsi on sekaisin.

— Sinun mielestäsi siis minun tulee suostua Polykarpus Antonovitshin ehdotukseen?

— Ei suinkaan. En minä ota ratkaistakseni sitä kysymystä. Päätä itse. Oikeastaan sinulta pyydetään uhrausta. Isä on todellakin avuttomassa asemassa. Olen kuullut hänen keskustelunsa myyjiensä kanssa, ja olen tullut vakuutetuksi että häntä varastetaan armottomasti. Mutta sehän on sinun asiiasi tahdotko uh-

rata aikasi hänen hyväkseen vaiko et?

— Mutta entä sinun mielipiteesi, toivomuksesi?

— Minulla ei ole kumpaistakaan. Muuten jos minä asetun »Kauppahuone Spontanejevin» kannalle, niin tietysti täytyy minun toivoa sitä, koska siitä riippuu meidän ja siis minunkin hyvinvointini. Mutta minä en lainkaan halua osottaa painostusta tahdollesi. Minä vain sanon, että jos sinä suostut pelastamaan isäni, niin ota ehdottomasti maksu ja vaadi vielä enemmän. Isäni on kauppias, ja sinä olet luultavasti helpottanut. Kauppiaat aina tinkivät, ja sinun olisi myös pitänyt tinkiä.

— Mutta Vjera, sinähän unhotat etten minä ole kauppias vaan taiteilija.

— Rakas ystäväni, en ole sitä unhottanut ja pidän sitä arvossa. No, menettele niinkuin tahdot. Ah, jättäkäämme tämä keskusteluaine! Viime aikoina on aina ollut asioita ja taas asioita; äiti ei muusta osaakkaan puhua kuin asioista ja tulevaisuudestamme. Lopulta tahdotaan sinustakin tehdä afääri-ihminen; silloin tulee vallan ikävää. Ollaan edes hetkinen asioitta. Ah, niin, sain kirjeen Hiekoilta. Kiitos sinulle. . .

— Mistä?

— Siitä että sait minut vakuutetuksi. Olen tuntenut suurta nautintoa.

— Onnellisia olette te ihmisiä! Kuinka helposti saatte nautintoa. Tarvitsette vain ottaa laatikosta rahaa ja antaa toiselle.

— Sehän on sosialistista! — huomautti Vjera Polykarpovna nauraen. — Toivon ettet enää pidä kiirettä!

— En, matkustan vasta päivälliseksi kotiin.

— Menkäämme sitten metsään. Olemme muutenkin jo tulleet jonkinlaisiksi ansarikukiksi ja tunteemme...

— Mitä tahdot siitä sanoa?

— Etkö sitten huomaa mitään siitä?

— Huomaan, mutta... mutta en tiedä mitä...

Kuinka sitä kutsua...

— Minä sanon sen.

— Onko se jotakin kauheata?

— On. Ajattelepa että maa pysähtyisi äkkiä liikkumasta, mitä tapahtuisi?

— Tapahtuisi onnettomuus.

— Etkö sitten ole huomannut että meidän tunteemme on ikäänkuin pysähtynyt eikä edisty?

— Niin, ehkäpä.

— Älä vain koetakaan vakavasti punnita tätä kysymystä. En ole tänään lainkaan kykenevä aivotyöhön. Lykätäkäämme se määräämättömäksi ajaksi. Lähtekäämme metsään, tiedän siellä kauniita paikkoja.

Mutta metsässä käveleminen ei tuottanut Vladimir Nikolajevitshille oikeata tyydytystä, hän ei voinut saada sitä mielialaa, joka syntyi aina heidän ollessaan kahden Vjera Polykarpovnan kanssa tarvitsematta pelätä mitään silmälläpitoa.

Hän ajatteli Spontanejevin ehdotusta, mutta ei kuitenkaan niin paljon sitä että hänen tulee keskustella siitä Vjera Petrovnan kanssa.

Kello neljän aikaan heitti hän jäähyväiset Vjera Polykarpovnalles ja meni suoraan metsästä asemalle. Kello puoli kuuden aikaan oli hän jo kotona.

Siellä oltiin jo ryhtymässä päivällistä syömään. Hän ei puhunut heti asiastaan. Kun alkoi hämärätä, sytettiin kynttilät, lapset pantiin maata, teekeittiö seisoi pöydällä ja Vjera Petrovna kaatoi ja antoi hänelle teetä ja oli tapansa mukaan valmis lähtemään huoneeseensa jättääkseensä hänet yksin koko illaksi. Vladimir Nikolajevitsh pysähdytti hänet.

— Tahdon neuvotella kanssasi, Vjera! —

— Minunko kanssani? — kysyi tämä nähtävästi kummastuneena.

— Niin. Näet, minulle on tänään tarjottu työtä, josta saisin sata ruplaa kuukaudessa.

— Mitä työtä?

— Näes . . .

Hän pysähtyi. Hänen täytyi puhua Spontanejevista. Hänen kurkkuaan rupesi aina kutkuttamaan kun hänen täytyi lausua tämä nimi vaimolleen; mutta täytyihän hänen puhua.

— Spontanejev on pyytännyt minua kauppansa valvojaksi. Päävalvojaksi . . . Oikeastaan en minä tule puuttumaan afääreihin, vaan ainoastaan pitämään huolta tileistä . . . Koska hän ei nyt itse voi . . .

Vjera Petrovna hymähti.

— Oletko sinä perehtynyt sellaiseen?

— Tietysti en. Mutta hän sanoo ettei siinä tarvita mitään tietoja, tarvitaan vain rehellinen mies. Minun mielestäni ei minulla asiain nykyisellään ollen ole oikeutta kieltäytyä tästä ansiosta.

— Mitä minun sitten tulee sanoa?

— Tahdon tietää mielipiteesi.

— Jos luulet voitavasi, niin ota . . .

— Siinäkö kaikki mitä voit sanoa?

— Niin.

Ja Vjera Petrovna läksi astumaan makuukamaria kohden.

— Vjera . . . Tahtoisin, että sanoisit vilpittömästi.

Vjera Petrovna pysähtyi ja kääntyi häneen päin.

— Sanoin vilpittömästi: jos luulet kykeneväsi, niin ota.

Ja hän poistui makuuhuoneeseen. Vladimir Nikolajevitshin pää painui avuttomasti pöytään.

»Ovatko sitten meidän välit kaikki loppuneet? Kuinka hän on kivettynyt!«

Seuraavana päivänä saapui hän Spontanejevin luokse ja ilahdutti tätä suostumuksellaan.

IV.

Vladimir Nikolajevitsh heräsi tavallisesti täsmälleen kello kuusi aamulla. Vaikea oli hänen tottuu uuteen elämäntapaan, jonka uudet velvollisuudet aiheuttivat. Ennen ei hän ollut koskaan noussut ennen kello yhdeksää.

Talossa oli kaikki hiljaista. Lapset makasivat vielä eikä Vjera Petrovnakaan avannut silmiään. Vladimir Nikolajevitsh pukeutui hiljaa ettei ketään herättäisi, eikä edes herättänyt palvelijaa teetä keittämään. Teetä ei hän juonut kotona.

Täsmälleen puoli seitsemän ajoi sen talon portille, jossa hän asui, kiesit, joiden eteen oli valjastettu komea ravuri. Se saapui Ofitserskaja-kadulla olevasta Spontanejevin talosta. Tähän aikaan Vladimir Nikolajevitsh oli tavallisesti valmis ja läksi kotoaan. Kiesit olivat häntä varten.

Ennenkuin läksi kiertomatkalleen poikkesi hän lähimpään kahvilaan, jossa joi teetä tai kahvia ja söi kevyen aamiaisen. Sitten teki hän pitkin koko päivää suuria kierroksia Vasili Ostrovilta Viipurin puolelle,

sieltä Kolomnaan, sitten kaupungin keskiosiin, ja koko päivä oli omistettu afääreille.

Ensi alussa tuntui se hänestä oudolta, eikä hän luullut siihen koskaan tottuvansa. Mutta jo kahden viikon kuluttua oli hän niin tottunut uusiin velvollisuuksiinsa, että heräsi vaikeudetta määrätyllä kellonlyönnillä ja välistä, kun hän sai olla muutamia tunteja joutilaana, tuntui se hänestä oudolta, ja kolmannella viikolla oli hän perehtynyt täydellisesti asioiden menoon.

Hän tuli kotiin syömään päivällistä aina määrätyllä ajalla, ja silloin oli hänellä aina kiire, koska hänen illalla täytyi ehtiä Tsarskoje Seloon antamaan selostuksen Spontanejeville.

Polykarpus Antonovitsh, joka yhä edelleen oli pakotettu istumaan kotona nojatuolissaan, oli hyvin tyytyväinen valintaansa. Hän sanoi usein:

— En koskaan epäillyt, Vladimir Nikolajevitsh, ettei teistä tulisi puuhan mies, en koskaan epäillyt.

— Mitä te turhia, mikä puuhanmies minä olisin!
— väitti Vladimir Nikolajevitsh: — minä en voi vieläkään saada kokonaiskäsitystä yrityksestänne.

— Se kyllä tulee, . . . Teette hyvin kun ette tavottele

sitä yhtäkkiä . . . Yhtäkkiä ei koskaan mitään ymmär-
rä . . . mutta vähitellen, pieni pala kerrassaan ja jona-
kin päivänä sitten on koko asia selvänä kuin kämme-
nellä.

Vjera Polykarpovnan kanssa ei hänen nykyisin
onnistunut olla kahden juuri koskaan. Oli kuin it-
sestään tapahtunut, että piirustuksen oppitunnit oli
jätetty syrjään eikä niistä edes puhuttukaan. Se oli-
kin välttämätöntä, koska Vladimir Nikolajevitshilta ei
jäänyt tuntiakaan vapaaksi, jonka olisi voinut omis-
taa niihin töihin.

Ainoastaan sunnuntaisin, kun konttori oli suljet-
tu ja halkopihoissa tehtiin kauppaa ainoastaan pa-
rin kolmen tunnin aikana, tuli Vladimir Nikolajevitsh
päivällä Tsarskoje Seloon, ja he viettivät muutamia
tunteja yhdessä.

Kaksi sunnuntaita kului ilman muuta, mutta kun
hän palasi kolmantena sunnuntaina, huomasi hän
ensi katseella, että Vjera Polykarpovna oli huonolla
tuulella. Hänen kasvonsa olivat synkät ja kylmät.

— Kuinka suututtaa, — sanoi Vladimir Nikolaje-
vitsh: — että olen niin laiminlyönyt.

— Niin, suututtaa kylläkin . . . Mutta maksaneeko

vaivaa puhua sellaisesta mitättömyydestä kun on tärkeämpiäkin asioita tehtävänä?

Ja hänen äänestään huomasi Vladimir Nikolajevitsh, että hän on suutuksissaan.

— Ehkä ryhdymme tänään työhön, — ehdotti hän: — ehdimmehän edes jotakin.

— Ei, minua ei haluta, — vastasi Vjera Polykarpovna kylmästi.

— Sinä taidat olla vihoissasi? — virkkoi Vladimir Nikolajevitsh.

— Suuttumiseen ei minulla kai ole oikeutta?

— Suuttumiseen oikeutta? Sehän on aivan uusi oikeus.

— Tietysti ei minulla ole oikeutta, koska asiat . . . Niin vakavien seikkojen edestä täytyy minun oikkui-neni peräytyä.

— Ovatpas ne seikkoja, Vjera Polykarpovna.

— Mitähän muutakin voisi olla . . . Minulla on sie-tämättömän ikävä, minun mielestäni on elämä kau-hean ikävää . . .

— Asiat ovat siis niin suuresti yleistyneet . . . Mutta mitäpä elämällä onkaan merkitystä tähän verraten? Sehän on vain ikävää . . . Ikävää sentähden että mi-

nä olen takertunut noihin asioihin. Ymmärrän sen ja tunnustaa oikeutesi olla tyytymätön.

— Niin, minäkin olen tyytymätön. . .

— Mutta kuinka muuten menettelisimme. . . Jos kerran asiat vaativat minulta koko aikani. . .

— Ah, nuo asiat, aina vaan asiat. . . Suoraan sanoen en tahdo kuulla niistä mitään. . . Mitä ne minua liikuttavat? Ennen ei puhuttu mitään asioista, vaan asiat kulkivat järjestyksessään. . . Ehkäpä sinä rupeat pitämään minua syyllisenä siihen, koska minä en neuvonut hylkäämään noihin asioihin ryhtymistä.

— En sinua syytä siitä. . . Muistan aivan hyvin että sinä kieltäydyit lausumasta mielipidettäsi siitä.

— Niin, minä kieltäydyin, koska en tahtonut sitoa sinua. Tahdoin että menettelisit vapaasti. . .

— Mutta tuskinpa tätä voi kutsua vapaudeksi. Jos kerran isäsi niin itsepäisesti vaati sitä. . .

— Vaati? Kuinka hän voi vaatia?

— No, se on yhdentekevää. . . Hän pyysi, vedoten vaikeaan asemaansa; hän sanoi että häntä uhkaa vararikko, ja ties mikä. . . Mitä tahdot? Tahdotko että minä luopuisin asioista?

— En tiedä. . . Tahdon vain että olisit kanssani. . .

— Mutta sehän merkitsee juuri että luopuisin asioista. Mutta jos ne todellakin siitä kärsivät. . . Suoraan sanoen tahtoisin että se selviäisi itsestään ilman minua. . . Tiedäthän varsin hyvin että minä kärsin siitä samoin kuin sinäkin.

Sinä päivänä erosivat he toisistaan miltei kylmästi. Vladimir Nikolajevitsh suuteli hänen kättään, mutta Vjera Polykarpovna ei edes tahtonut suudella hänen päätään kuten hän tavallisesti teki. Hän ei edes noussut paikaltaan, kun Bertyshev läksi astumaan eteisen ovea kohden.

Kotiin tullessaan huomasi Bertyshev Vjera Petrovnan olevan omituisella tuulella. Häntä näytti ikäänkuin vaivaavan jokin seikka.

Teetä juotaessa alotti hän ensiksi keskustelun.

— Lapset kysyivät minulta tänään, minkätähden sinä et edes sunnuntaisin ole heidän kanssaan. Ennen sinä tavallisesti omistit heille pyhäpäivät.

— Mutta tiedäthän sinä, minkätähden, — vastasi Vladimir Nikolajevitsh.

— Mutta enhän voi heille sanoa: isä ei ole sentähden teidän luonanne, kun hänen täytyy olla Spontanejevissa.

— Miksei voisi sanoa niin? Tiedäthän että asiat pakkavat minun olemaan Spontanejevilla.

— Otaksukaamme, etten minä sitä tiedä. . . — virkkoi Vjera Petrovna häneen katsomatta ja sekotaen kiiwaasti lusikalla teetään.

— Kuinka et tiedä?

— Tiedän, että arkipäivisin asiat vievät aikasi, mutta pyhäpäivisin olet kaiketi vapaa.

— Niin, mutta pyhäpäivisin. . .

Hän pysähtyi äkkiä. Pyhäpäivisin kävi hän Spontanejevissa asiatta. Se oli ainoa päivä jolloin hän voi olla Vjera Polykarpovnan seurassa. Mutta eihän hän sitä voinut sanoa vaimolleen. Ja sentähden hän pysähtyi. Mutta samalla heräsi hänessä vihan kaltainen tunne Vjera Petrovnaa kohtaan, ja juuri sentähden, että tämä oli vienyt hänet niin pitkälle: pakottanut hänet keskeyttämään puheensa ja punastumaan. Tiedäthän Vjera Petrovna aivan hyvin mikä on syynä, ja tietää myös kuinka se kaikki tuntuu hänestä raskaalta, ja sittenkin pakottaa hänet miltei julkilausumaan sen.

— Mutta tiedäthän, — sanoi hän jotenkin terävästi: — että tämä toimi tuottaa meille sata ruplaa, ja sii-

tä seuraa että talvella voimme muuttaa lähemmäksi keskikaupunkia.

— Niin, tiedän kyllä. . . Mutta etkö luule että se vie sinulta enemmän kuin sata ruplaa. . . Mutta eihän se muuten tietysti ole minun asiani. . .

— Mitä tarkoitat?

— Olet taiteilija, etkä ole koko kesään maalannut mitään. . .

— Maalaan sitten. . .

— Sitten? . . .

— Niin, sitten. Yleensä en voi nykyisin maalata. Sieluntilani ei salli sitä. . .

Vjera Petrovna ei sanonut siihen sanaakaan. Kun tuli puhe hänen sieluntilastaan, näkyi hänen kasvoissaan erityinen ilme, joka vasta viime kuukauden aikana oli tullut omituiseksi hänelle, määrättyinä minuutteina, määrättyjä sanoja lausuessaan ilmensyi hänen kasvoilleen jonkinlainen umpimielisyys, ikäänkuin hän olisi sanonut: tässä alkaa se, joka ei enää koske minua. Tuossa seisoo muuri, jonka yli minulla ei ole oikeutta mennä.

Vladimir Nikolajevitsh tunsii vain yhden seikan ettei pitkiin aikoihin ollut ollut niin inhottavaa päivää

kuin tänään. Siellä Tsarskoje Selossa ahdistettiin häntä siitä että hän Spontanejevin asioita hoitaessaan omisti hän vähän aikaa tunteille ja Vjera Polykarpov-nalle. Täällä käytiin hänen kimppuunsa lauhkeasti ja hienosti siitä, että hän oli hyljännyt lapsensa. Kumpaisessakaan paikassa ei tahdota ottaa huomioon, että hän samalla tavalla kärsii molemmista. Inhottava päivä! Hän heittäysi vuoteeseen aivan hermostuneena.

V.

Kerran huomasi Vjera Polykarpovna Vladimir Nikolajevishin olevan omituisesti kuohuksissaan. Mutta tämä mielenkuuhu ei nähtävästi koskenut häntä, koska hän ei tullut hänen luokseen, ei istunut hänen rinnalleen, ei puhunut jäämisen mielihyvystä, vaan käveli edestakaisin huoneessa kädet selän takana, ja hänen kävelyssään oli jotakin hermostunutta.

— Sinut on jotenkuten saatu hermostumaan, Vladimir? — sanoi Vjera Polykarpovna.

— On, niin, — vastasi hän ikäänkuin alleviivaten sanoja: — minua on jo kauan hermostutettu.

— Kuka tahi mikä?

— Sekä kuka että mikä . . . Tahdoinkin juuri puhua vähän kanssasi siitä.

— Toivon ettei se vain koskisi asioita, halkoja, lotjia ynnä muuta sellaista.

— Ajattelepas, että se juuri koskee niitä.

Vjera Polykarpovna tunsi kuumetaudin tapaisen väristyksen ruumiissaan: viime aikoina ei hän ollut voinut kuulla tyynesti asioista. Hän vihasi niitä, koska

ne tekivät hänen elämänsä ikäväksi.

— Kuinka omituista, — huudahti hän: — että kaikki tämä mahtuu yhteen sieluun: tunteet ja asiat. . . Ennen me aina puhuimme kanssasi tunteista, mutta nyt on meistä tullut harvinaisen tärkeitä afääri-ihmisiä.

Hän sanoi sen kylmästi ja kuivasti, pitäen itseään loukkaavana tätä puheenaihetta. Kun Vladimir Nikolajevitsh kuuli hänen äänestään kylmän sävyn, pysähtyi hän, katsoi häntä tarkkaan, astui sitten hänen luokseen, ja tarttui hänen käteensä.

— Sillä äänensävyllä, Vjera, ei meidän tule puhua keskenämme. Kuuntelepa äänesi sävyä, niin huomaaat että me puhumme kuin ihmiset, jotka ovat jo kaksikymmentä vuotta asuneet yhdessä ja täysin kylästyneet toisiinsa ja ovat toisistaan välinpitämättömiä. . .

Mutta onko se meidän suhteittemme kaltaista? Myönnä, että se on tunteitamme loukkaavaa.

— Se on sinun syysi eikä minun, — vastasi Vjera Polykarpovna jo paljon lauhkeammin, koska Vladimir Nikolajevitsh osotti hänelle huomaavaisuutta.

— Et ole sinä enkä ole minä siihen syypää. . .

— Asianhaaratko sitten? — virkkoi Vjera Polykar-

povna hymyillen. — No, Jumalalle kiitos että mitä vielä on olemassa maailmassa; voimme siis vyöryttää kaiken syyn niille.

— Niin, olkoon menneeksi, asianhaarat, jotka ovat saattaneet minut tekemisiin sellaisten asiain kanssa, jotka eivät sinua huvita, ja jotka ovat saattaneet näkemään sellaisia suhteita, joiden olemassaoloa et ole epäillyt, vaikka ne ympäröivät sinua. . .

— Mutta sano jo, Vladimir; mitä pikemmin lopetat tämän keskustelun sitä parempi.

— Näes, rakas ystävä, valvoessani isäsi asioita olen huomannut että ne ovat väärässä suhteessa työväestöön. . . Asiat menevät loistavasti, — se on totta; mutta eivät läheskään kaikki saa nauttia hyödystä. . .

— Kuka sitten voi hyötyä siitä?

— Maltahan, salli minun puhua loppuun. Isäsi saa suunnattoman voiton, ja tietysti hän on tehnyt työtä ja uhrannut tälle asialle paljon tarmokasta vaivanäköä. Mutta paitsi häntä on suuri osa asioiden onnistumisessa kaikilla noilla vähäpätöisillä ihmisillä, kauppa-apulaisilla, nuorukaisilla, jotka tekevät työtä kello viidestä aamulla myöhään iltaan.

— Tähän asti en vielä ymmärrä mitään.

— Malta, niin ymmärrät kaikki. Ja tiedätkö, min-käläisen palkan saavat esimerkiksi niin kutsutut vanhemmat apulaiset.

— Mistä sen tietäisin. Vladimir!

— Mutta onhan todellakin omituista että sinä, joka oikeastaan olet hyvin lähellä tätä asiaa, et ole koskaan halunnut saada tietää sitä.

— Minun ei ole voinut pistää edes päähäni. . .

— Sepä se juuri onkin kauheata. . . Mutta hyvä; sanon sinulle: suurin palkka on kaksitoista ruplaa kuukaudessa; mutta onpa sellaisiakin, jotka saavat seitsemän, ja sillä summalla täytyy heidän elättää itsensä. Kuinka he sen tekevät, sitä en voi sanoa.

— Minä en todellakaan voi edes sanoa, onko se vähän tai paljon. . .

— Mutta onhan se hyvin helppoa, Vjera. Kuvittelepa, että sinä saisit seitsemän ruplaa, joilla sinun täytyisi elää kokonainen kuukausi. Käsittääksensä toisen ihmisen asemaa, on paras keino asettua hänen asemaansa.

— Sitä en lainkaan voi kuvitella.

— Niin, se on sinusta vaikeata, sillä seitsemän ruplaa ei ole sinusta edes rahaa. . . Täytyy siis osata

asettua toisen asemaan.

— Niin, sanoin, että he saavat seitsemästä kahdeentoista ruplaan kuukaudessa. He ovat vielä onnen poikia. Mutta on vielä muutamia kymmeniä nuorukaisia, viisitoista ja kaksikymmenvuotiaita, jotka eivät saa mitään. Heitä ylläpidetään halkopihoissa. He majailevat osapuilleen samallaisine mukavuuksineen puukojuissaa kuin sardiinit laatikoissaan. . . Heidän ruokansa on mahdollisimman huonoa, puvut uskomattoman. . . En rupea kertomaan sinulle yksityiskohtia, jotten saisi kuohumaan esteettistä tunnetta, joka on niin voimakas, — lisäsi Vladimir Nikolajevitch hiukan ivallisesti.

— Entä sitten? virkkoi Vjera Polykarpovna.

— Sitten on minusta ruvennut näyttämään, ettei sellaisissa oloissa voi ihmisiltä vaatia täsmällisyyttä eikä tunnollisuutta. Mutta että heiltä kuitenkin vaaditaan liiaksikin. . . Jos he eivät ole täsmällisiä, sakoetaan heitä; sakot ovat tosin vähäpätöisiä, muutamien kopeekoiden suuruisia vain, mutta palkan ollessa niin mitättömän vähäisen, on jokainoalla kopeekalla merkityksensä. Jokunen voi kopeekalla syödä aamiaisen tahi päivällisen. Kun minä isäsi puolesta

maksoin heille paikkoja, he pyytämällä pyysivät minua jotenkuten parantamaan heidän asemaansa. Minä en tietysti ole voinut tehdä mitään heidän hyväkseen, mutta olen kuitenkin puhunut siitä isäsi kanssa.

— Ja mitä hän?

— Hän otti asian omituiselta kannalla; hän laski miltei asiasta leikkiä. . .

— Mutta en minä sittenkään käsitä, Vladimir, missä suhteessa se voisi koskea minua, — virkkoi Vie Polykarpovna aivan vilpittömästi, sillä Bertyshevin kertomus ei ollut koskenut yhteenkään hänen sydämensä kieleen.

— Monessa suhteessa, Vjera. Ensiksikin koskee se elävästi sydäntäsi. Emmehän me puhu haloista emmekä lotjista, vaan elävistä ihmisistä. Ihmiset jakautuvat jyrkästi kahteen ryhmään. He käyvät alituista taistelua olemassaolonsa puolesta, eivätkä he välitä eivätkä voikaan välittää muista. Virkamies, joka joka päivä juoksee virastoonsa voidakseen elättää perheensä, konttoristi, työmies, — sanalla sanoen, — jokainen, jonka hartioilla on taakka, jota hänen tulee kantaa omin voimin, kaikki ne ovat ensimmäisen lajin ihmisiä, rasitettuja ihmisiä, ja kun he sanovat: jät-

täkää meidät rauhaan, meillä on ilmankin niin paljon huolia, — niin se on ymmärrettävää. Mutta on olemassa onnellisempia, jotka ovat vapautetut tästä taistelusta. He saavat kaikkea ei ainoastaan helposti vaan vieläpä ilmaiseksi, ponnistuksitta. Heillä on paljon aikaa ja voimia vastatakseen toisten huoliin. Sinä kuulut näihin viimemainittuihin. Minun mielestäni eivät sellaiset ihmiset voisi tuntea täydellistä onnea, jolleivät vastaisi toisten huoliin, vaikka kohtalon suosio on heitä itseään mitä suurimmassa määrässä kohdannut.

— Onni ja huolet? Minun mielestäni on siinä jotakin yhteensoveltumatonta. . . Toisten huolet herättävät kai meissä kärsimystä? Mutta mitä onnea se olisi, Vladimir? Minun mielestäni on onni siinä, että loitto-nee mahdollisimman kauas huolista.

— Mutta kuinka et ymmärrä, ettei ehdotonta onnea ole olemassakaan; onni tulee omaksi vasta suruun verrattuna. Mutta sellaisilla ei ole omaa, oikeata suruaan; niinpä tekee heille edes vieras suru sen palveluksen, ja ilman sitä, ilman että heissä löytyisi vastakaikua toisen suruun, nämä ihmiset kivettyisivät itsekkäisyyteensä.

— Tämä on opettavaista, — virkkoi Vjera Polykarpovna ivallisesti hymyillen.

Vladimir Nikolajevitsh katsoi häneen pitkään.

— En voi uskoa, että sinäkin, Vjera, olisit sellainen. . . — huudahti hän teeskentelemättömän pelästyneenä.

Vjera Polykarpovna katsoi häneen ja huomasi ei ainoastaan hänen äänessään, vaan myös kasvoissaan tämän omituisen säikähdyksen. Hän vavahti ja sanoi levottomasti:

— Ja jos olen sellainen, niin. . .

— Niin se on kauheata, — sanoi Vladimir Nikolajevitsh entisellä äänensävyllä.

— Niin sinä luovut minusta. . . Et enää tule minua rakastamaan. . .

— Älä puhu sitä, sillä se on mahdotonta. Olet liian nuori ollaksesi niin terästynyt; ihmiset eivät synny kivirintaisina. Mutta sydämen kivettymiseen tarvitaan paljon aikaa ja paljon kärsimystä. Älä puhu niin, Vjera, sillä oikeastaan et ole sellainen, tekeydyt vain sellaiseksi. Olen jo kauan huomannut sen. Se piirre sinussa on vain originaalisuuden hakemista keinolla millä hyvänsä. Se ei ole originaalisuutta tämän sanan

tavallisessa merkityksessä. Sinä et hae originaalisuutta puvuissa, puheessa, käytöksessä, liikkeissä. Sinusta olisi se liian yksinkertaista. Sinä etsit sitä tunteista, suhteistasi ihmisiin. . . Se ei ole vaarallista, mutta usein toistettaessa voi se tulla luonteeksi ja viedä vaikka mihin.

Vjera Polykarpovna katsoi häneen ja huomasi hänen kasvoistaan kuvastuvan sen sisäisen kiihkon, joka täytti hänen mielensä. Hänen silmänsä paloivat, kasvot olivat muuttuneet eläviksi, nuorekkaan kauniiksi.

— Vladimir, jos olisit useammin kanssani ja puhuisit niin. . . Niin, jolleivät asiat niin kokonaan täyttäisi mieltäsi ja karkoittaisi sieltä tunteita, niin ehkäpä olisin minäkin parempi. . . Ei, erehdyt luullessasi, että minä tekeydyn, että etsin originaalisuutta. Ei, olen egoisti kiireesti kantapäähän; sanoo sen sinulle suoraan.

— No, hyvä, — virkkoi Bertyshev. — Otaksukaamme, että siltä puolelta on vaikea lähetä sydäntäsi. Otaksukaamme, että se, mitä olet sanonut itsestäsi, on totta, vaikka minusta on hyvin katkerata uskoa sitä totuutta. Mutta on olemassa toinen puoli. . . Nuo kaik-

ki ihmiset tekevät työtä sinun hyväksesi. Niiden työhön — ja yksinomaan niiden työhön — perustuu koko hyvinvointisi.

— Yleensä, Vladimir, esiinnyt minulle tänään ikäänkuin uudelta puolelta.

— Samaa voin sanoa sinusta.

— En tiedä, tuleeko minun iloita siitä tahi surra . . .

— Miksi surra? Jokainen uusi tieto on hyödyllistä, ja erittäin hyödyllistä on, että ihmiset, jotka ovat niin läheisiä toisilleen, niin lujasti sidotut toisiinsa tunteella, kuin me, emme olisi erehdyksessä toisistamme. — Mutta kuitenkin, kuitenkin . . . Minkätähden puhut tästä minulle etkä isälle? Sehän koskee häntä.

— Isäsi ei kerrassaan voi käsittää minua . . . Häneltä ovat jo kuoleutuneet ne elimet, joilla ihmiset ymmärtävät toisen hätää.

— Mutta eihän minulla ole lainkaan vaikutusta asioihin. Mitä minä voisin tehdä?

Vladimir Nikolajevitsh tunsi tällä hetkellä vihan tapaista häntä kohtaan.

— Kuule, Vjera, — sanoi Vladimir Nikolajevitsh jotenkin terävästi. — Jollei kaikki se, mitä olen sinulle sanonut, liikuta sinua, niin en voi turvautua muuhun

kuin yhteen keinoon. Onhan sinussa itserakkautta.

— Itserakkautta? Mitä sillä tässä on tekemistä?

— Kuinkas muuten? Tiedät, tiedät sen jo nyt, että nuo ihmiset tekevät paljon työtä, saamatta riittävästi palkkaa, että he ovat kauheassa puutteessa, näkevät nälkää. Tiedät, että samasta työstä he voisivat toisessa paikassa saada enemmän, mutta he eivät tee sitä vain sentähden, että ovat tylsiä, kehittymättömiä ja nälkäisiä. . . Ja sinä tietoisena käytät hyväksesi ihmisten tylsyyttä. Mutta minun mielestäni pitäisi sinun ainakin itserakkaudesta kauhistua sitä.

— Onhan se ainakin originaali johtopäätös, — virkkoi Vjera Polykarpovna.

— Huomaat originalisuuden, mutta et näe yksinkertaista totuutta. . . Sinä katsot kuin sokea; sinulle ei riitä näkemisen vaikutus, koska näkövoimasi on tylsynyt, jonka tähden sinun täytyy tunnustella. Tartitaan että jokin terävä välittömästi pistäisi sinua, leikkaisi tahi polttaisi. . .

— Sinähän jo ärjyt minulle. . . tulet raa'aksi, Vladimir.

— En sinulle, enkä minä ärjy. . . Minussa ärjyy viha. . .

— Viha?

— Niin, viha niitä elämän oloja vastaan, jotka ovat kuolettaneet herkkyyden sielustasi. . .

— Eikö siis sinun mielestäsi minussa ole herkkyyttä?

— Herkkyyttä sinussa on, mutta mihin? Sinä tunnet maisemamaalauksen kauneuden, sinä osaat arvostella taulun, puvun, sukkelan lauseen kaikki hienoudet, mutta et kykene lainkaan tajumaan toisten surua. . . Ja sellainen herkkyyys ei kuitenkaan maksa mitään. . .

— Mitä tulee minun sitte tehdä, Vladimir?

— Sinun täytyy vaikuttaa isääsi.

— Se ei onnistunut sinulle; kuinka se sitte onnistuisi minulle?

— Kuinkako? Mikä olen minä hänen silmissään? Tavallinen palvelija, pehtori, joka täyttää hänen käsikynsä. Mutta sinä, sinä olet — epäjumalankuva; sinun pyynnöillesi hän tuskin voi olla itsepäinen.

— Kuinka omituista, Vladimir, silloin et sinä tahtonut lainkaan puuttua koko asioihin, vaan nyt näyttävät ne ruvenneen miellyttämään. . .

— Niin, koska noiden lotjien ja halkojen seassa

olen saanut kuulla elävien ihmissielujen voihketta. Lupaatko minulle sen, Vjera? Puhuthan isällesi?

— Tahdotko saattaa minut riitaan hänen kanssaan?

— Vaikkapa niinkin, jos niin tarvittaisiin. . .

— En ymmärrä sinua. . . Katsoppas, kuinka itsepäisesti olet puhunut minulle siitä jo toista tuntia, ikäänkuin meillä todellakaan ei olisi muuta puhumista. . . Emme ole tavanneet toisiamme lähes viikkoon. En pidä toistemme tapaamisena kohtaamistamme ruokapöydässä alhaalla. En ymmärrä sinun, Vladimir.

— Näen sen. Nyt juuri olen vihdoinkin huomannut, että on olemassa seikkoja, joissa me emme lainkaan ymmärrä toisiamme.

— Vladimir, Vladimir. . . Ja sen sanoo rakastava mies. Ja sinä olet puhuvinasi rakastamallesi naiselle?

— Niin, rakastamalleni naiselle? Jollen minä rakastaisi, ei minua vähintäkään liikuttaisi suhtautumisesi ihmisiin, maailmankatsomuksesi, sielusi. . . niin, Vjera: isällesi en tästä enää tule puhumaan; se on hyödytöntä, se ei johda mihinkään. Mutta sinulle sanon, että asiain näin ollen en voi enää tehdä työtä.

— Mitä se merkitsee?

— Niin, voit sanoa isällesi, tahi jos et tahdo puhua hänen kanssaan, äidillesi, että minä panen ehdoksi — vanhempien apulaisten palkan korottamisen, nuorkaisten asunto-olojen järjestämisen inhimilliselle kannalle, ruoan, vaatteen parantamisen. . .

— Tahdot siis, että minä puhuisin tuosta kaikesta isälle?

— Niin, sitä tahdon. Olen keskustelumme alusta asti pyytänyt sitä.

— Mutta minä sekoitan kaikki. . .

— Oo, hän kyllä tietää, mistä on kysymys.

— Mutta jollei hän suostu?

— Jolleiko hän suostu? Silloin voit lisätä, etten minä enää voi olla työssä.

— Toisin sanoen, sinä luovut asioista, jollei ehehtojasi täytetä.

— Niin, ehdottomasti. Jos isäsi lopullisesti sanoo: ei, niin minä en viivy päivääkään toimessani.

— Olkoon menneeksi, jos kerran sitä niin tahdot. . . Sanon kaiken tämän isälle. . .

VI.

Tämä keskustelu teki Vjera Polykarpovnaan odottamattoman vaikutuksen.

Heidän keskustellessaan tunsu hän loukkautuvansa, kummeksui hänen suorapuheisuuttaan ja sitä outoa sävyä joka kuvastui Vladimirin puheessa; mutta sittäntuntui hänestä ikäänkuin Vladimirissa olisi ilmennyt hänelle jotakin uutta, jokin voima; jota hän ei ollut ennen huomannut. Vladimir ikäänkuin olisi tullut valaistuksi hänen edessään. uudelta puolella.

Ennen oli hän nähnyt hänessä hehkuvaa rakkautta, hänen ihailemistaan, hänelle alistumista; välistä oli hän huomannut hänessä taipumusta idealismiin, haaveellisuuteen. Mutta ne olivat olleet kaikki puhtaasti ulkoisia ilmiöitä, todellisuudessa ei hän ollut koskaan nähnyt hänen sielunmaailmaansa.

Nyt äkkiä paljastui sen rikas sisältö, jotakin sellaista, jota ei ollut hänellä, jotakin voimakasta ja vastaanpanemista. Ilmeni, että on olemassa asioita, joita hän osaa vaatia. Äkkiä oli kadonnut hänen tavallinen pehmeytensä, joka lähenei heikkoutta.

Ja samalla kun hän luuli kantavansa mielessään jotakin häntä vastaan, solmiutuikin hänen rinnassaan uusi solmu, joka sitoi hänet Vladimiriin entistä lujemmin.

Isän kanssa puhuminen oli hänestä vastenmielistä, mutta hän katsoi sen jo nyt velvollisuudekseen. Hän ei ollut koskaan puhunut isänsä kanssa liikeasioista, eikä kai tämäkään voinut sitä edes kuvitellaakaan. Polykarpus Antonovitsh suhtautui häneen aina leikkillisesti, eikä Vjera puolestaan välittänyt siitä, sillä hän ei kaivannut sitä, että isä olisi vaihtanut ajatuksia hänen kanssaan. Isä suhtautui häneen kuin oikulliseen lapseen, hyväksyen hänen oikkunsa ja koettaen tyydyttää ne.

Vjera päätti tehdä sen silloin, kun Vladimir ei ollut Tsarskoje Selossa. Hän tuli isänsä luokse tuntia ennen aamiasta, kun tämä oli ikävissään luettuaan jo lehensä ja kun hänellä ei ollut mitään tekemistä. Suurimman osan päivästä vietti Spontanejev samalla tavalla, kovasti ikävissään. Hän oli tottunut koko ikänsä olemaan liikkeellä, ja siksipä tuntuikin hänestä sietämättömältä pakollinen nojatuolissa istuminen.

— Kas vaan, sinäkö tulit. . . Teitpä siinä ystävälli-

sesti, — sanoi Polykarpus Antonovitsh, joka piti aina samassa arvossa, kun joku kotolaisista omasta halustaan tuli hänen luokseen. — No, kuinka edistyvät työsi?

— Työni? — virkkoi Vjera Polykarpovna: — olen jo unhottanut ne . . .

— Ai, niin, veinhän minä sinulta professorin, mutta hankitaan uusi, jos tahdot.

— Ei, ei maksa vaivaa isä. Olen jo unhottanut hänen opetustapansa . . . Ei maksa vaivaa . . .

— Sen sijaan on hänestä tullut mainio liikemies. Niin, ajattelepa: En edes odottanut, että hän niin pian ja täydellisesti perehtyisi kaikkiin asioihin.

— Ei hän muuta teekään, kuin puhuu liikeasioista. Hän näyttää melkein unohtaneen olleensa kerran taiteilija.

— Niinkö? No, mitäpä siitä. Ehkäpä se yleensä ei ole hyvä, mutta minusta se on hauska kuulla. Hän siis on aivan tosissaan innostunut asioihin . . .

— Puhuimme aivan äskettäin hänen kanssaan, isä, — Vjera päätti vihdoinkin ryhtyä itse asiaan: — puhuimme hänen kanssaan . . . palkoista ja asunnoista . . .

— Palkoista? — kysyi Polykarpus Antonovitsh ihmetellen: — asunnoista? Tiedätkö sinä mitä niistä?

— Kyllä, Vladimir Nikolajevitsh on kertonut minulle niistä ja samalla maininnut keskustelustaan teidän kanssanne. Minun mielestäni, isä, on se tehtävä.

— Sinun mielestäsi. Mutta mitä se merkitsee? Luuletko sinä ymmärtäväsi jotakin siitä?

— Ymmärrän ainoastaan sen, että niin tulee hyvä. . . — sanoi Vjera Polykarpovna, ja hänestä tuntui nyt, kuin olisi hän itsekin siitä vakuutettu ja että se on välttämätöntä juuri hänelle eikä Vladimirille.

— Mutta tämähän on oikea hyökkäys. . . — huuhahti Polykarpus Antonovitsh. Mutta tiedätkö, ystäväni Vjera, mitä se merkitsee? Palkanlisäys, sitten uudet rakennukset kaikille halkotoreille. . . Tiedätkö, mitä se merkitsee? Siihen tarvitaan, useita kymmeniä tuhansia. Rakennukset ovat kuitenkin vain kerran kaikkiaan maksettava menoerä, mutta palkan lisäys — sehän merkitsee ikiajoiksi korottaa menoarviota; ymmärrätkö sitä?

— En, isä, en ymmärrä siitä mitään. . . Se tahtoo sanoa, en ymmärrä noita laskuja, mutta tiedän, että se on välttämätöntä.

— Välttämätöntä, välttämätöntä. . . Minkätähden välttämätöntä?

— Sentähden, että se on oikeudenmukaista.

— Mutta minä en lainkaan tahdo olla oikeudenmukainen. En lainkaan sitä tavoittele. Jokainen nyt huutaa oikeudenmukaisuudesta. Mutta jos minä menettelisin aina oikeudenmukaisesti, niin luuletko, että voisin koota omaisuuden tyhjästä? Heh, hee, lapseni, on jo vanha totuus, ettei rehellisellä työllä satoja tuhansia ansaita.

— Lakatkaa jo isä, mitä te puhutte?

— Puhun puhdasta totta. Mitäpä tässä ulkokultaisena olemaan; pian ehkä kuolen. En sano, että olisin tehnyt mitään konnantöitä; niitä en ole tehnyt. Konnantöitä ei tee kukaan, sillä niistä joutuu tyrmään. Mutta oikeudenmukaisuuteenkin on meikäläisellä pitkä matka. . . Niin, näes, olenko oikeassa tahi väärässä, mutta koko ikäni olen tehnyt työtä ja puuhannut, kenen hyväksi — teidän hyväksenne, mutta te vaaditte minulta mielettömiä tekoja, jotka tekevät lopun sekä minusta että teistä.

Polykarpus Antonovitsh oli suuresti kiihdytyksessä. Vjera alkoi rauhoittaa häntä. Tällöin saapui nuori

Spontanejev. Hän oli pistäytynyt vain hetkiseksi. Hän asui kaupungissa ja kävi huvilassa vain rahaa hake-
massa, jota hän tarvitsikin paljon.

— Oo, täällähän on ollut kiivas riita, — huudahti hän iloisesti, astuessaan huoneeseen.

— Niin, riita, riita, vastasi Polykarpus Antonovitsh vihaisesti: — koska te ette välitä minusta mitään. Ette tahdo edes tietääkään siitä, mitä minä kärsin. . . Sinä, esimerkiksi, — sanoi hän poikaansa kääntyen: — lepakoit kuin perhonen.

— Mitä pahaa siinä on, jos lepakoinkin, kun en kerran tee kenellekään pahaa — yhtä vähän kuin perhonenkaan. . .

— Niinpä niin. . . tietysti. Liikeasioista kieltäydyit, vaikka isäsi on sidottu tuoliin. . .

— Mutta onhan se samantekevää, sillä enemmänhän minusta olisi haittaa kuin hyötyä. . . En tosiaanakaan ymmärrä liikeasioista mitään. Olenhan ylioppilas, isä, olen — juristi. Jos kerran olette pannut minut lainopilliseen tiedekuntaan, niin ei kai se ole tapahtunut siksi, että tekisin halkokauppaa. Siellä ei opiskella sellaista tiedettä.

— Mutta, rakas lapsi, minähän voin kuolla, eten-

kin jos suututatte minua . . . Ja varmaankin kuolen kohta, koska te näytätte sitä tahtovan; mutta kuinka teidän sitten käy? Teistä tulee loppu.

— No, isä, te elätte vielä sata vuotta. Mutta mistä on oikeastaan kysymys?

— Kysymys on siitä, että Vladimir Nikolajevitsh, joka on sijaisenani, tekee mahdottomia ehtoja . . . Hän vaatii palkankorotusta työmiehille ja mitä kaikkea . . .

— Kuinka omituista! Onhan tuo herrasmies kai palkattu.

— Hän ei ole palkattu, — vastasi Vjera terävästi: — eikä häntä voikaan palkata. Hän ei edes tahtonut ottaa vastaan tätä työtä, mutta isä sai hänet taivutetuksi.

— Vai niin, mutta onhan se oikeastaan yhden tekevää. Hän saa siitä rahaa, siis on hän palkattu.

— Vjera on aivan oikeassa, — huomautti Polykarpus Antonovitsh jyrkästi hänelle. — Sinun pitäisi vain olla kiitollinen Vladimir Nikolajevitshille siitä, että hän suorittaa niitä velvollisuuksia, jotka oikeastaan kuuluisivat sinulle . . .

— Enpä oikein tiedä pitäisikö minun olla kiitollinen, mutta, suoraan puhuen, en tunne vähintä-

kään kiitollisuutta häntä kohtaan. . . Muuten poikke-
sin tänne vain pikimmittäin. Minulla on asiaa teille.

— Pyydän sinun odottamaan. . . Puhun asioita Vje-
ran kanssa.

— Mutta minulla ei ole aikaa odottaa. . .

— Mutta minä pyydän sinua odottamaan. . . —
toisti Polykarpus Antonovitsh yhä jyrkemmin ja lisä-
si: — tämä on sietämätöntä.

Spontanejev korotti ääntään, kohottipa vielä kep-
piäänkin. Nuori mies kohautti hartioitaan.

— Vjera on aina kotona, — virkkoi hän: — hänelle
ei olisi kai mitään maksanut luovuttaa vuoronsa mi-
nulle.

— Saat kärsivällisyyteni loppumaan, — jatkoi
Spontanejev. — Annan teille, tietääkseni, mitä suin-
kin tahdotte, ja luullakseni on minulla oikeus vaatia
edes hitunen kunnioitusta.

— Miksi vain hitunen, — virkkoi nuori mies, jota
hänen vihansa ei näyttänyt lainkaan liikuttavan. —
Olen valmis osottamaan sitä teille vaikka kuinka pal-
jon. . .

— Poistu nyt hyvällä täältä jollei tahdo minua rai-
vostumaan.

Nuori Spontanejev kohautti toistamiseen hartioitaan ja läksi. Hän ei tahtonut odottaa kunnes Vjera lopettaisi keskustelunsa isänsä kanssa, sieppasi rahat äidiltään ja läksi.

Keskustelu jatkui. Spontanejev valitteli katkerasti lapsistaan.

— Koetin häntä kasvattaa, kasvatin ja sivistin, mutta pölkkypää hänestä sittekin tuli. . . Sinä taas vaikka et ole sekaantunutkaan asioihin, vaikka siinä suhteessa olen saanut olla rauhallinen, niin nyt ainakin. . .

— Isä, minun mielestäni on sittekin välttämätöntä tehdä jotakin, — toisti Vjera itsepäisesti.

— Mutta minä en tee mitään. Ja pyydän sinun jättämään tämä keskustelu. Riittää jo. Saatte vapaan toimivallan kaikessa, kunhan annatte minun vapaasti määrätä omista asioistani. Ja Vladimir Nikolajevitsh on menetellyt omituisesti mennessään sinun luoksesi saatuaan minulta jyrkän kiellon. . .

— Mutta eihän siinä ole mitään omituista, isä. Me keskustelemme hänen kanssaan kaikesta, niinpä keskustelimme siitäkin. Hän sanoi mielipiteensä, ja minä yhdyin siihen.

— No, sanokin sitte hänelle, että kaikki se on haa-
veilua, ja että minä en aio mitään siitä toteuttaa.

— Mutta, nähkääs, isä, siinä on vielä muuan seikka . . . — virkkoi Vjera Polykarpovna ei aivan päättävästi.

— Mikä seikka se olisi? Mistä sinä tiedät mistään seikoista?

— Asianlaita on se, isä, että Vladimir Nikolajevitsh on päättänyt, jollette te täytä hänen toivomustaan, jonka pidän oikeudenmukaisena ja laillisena, kieltäytyä . . .

— Kieltäytyä? tahtooko hän kieltäytyä?

Ja Vjera Polykarpovna huomasi, että tämä tieto teki häneen valtavan vaikutuksen.

»Hän on siis todellakin hyvin hyödyllinen eikä ilman häntä voida tulla toimeen» — ajatteli Vjera.

— Niin, isä, hän sanoi sen päättävästi. Asiain näin ollen ei hän voi työskennellä. Hän sanoi sen sillä tavalla että varmaan täyttää . . .

— Ja luuletko sinä, että hän todellakin sen täyttää? — kysyi Polykarpus Antonovitsh vakavasti.

— Olen vakuutettu siitä.

— Hm! . . . Mutta onpa hän päättäväinen. Muuten

en luullut, että hänellä on sellainen luonne . . . Sanot siis, että hän voi tehdä sen?

— Kyllä, isä. aivan varmasti. Huomasin sen hänen kasvoistaan. Hän panee siihen suuren merkityksen.

— Hm! . . . Sitä täytyy sitten ajatella . . . Nyt sen näet. Jollei tuo paksupää, veljesi, olisi ollut niin kevytmielinen velvollisuuksistaan, ei minun täytyisi täyttää syrjäisen henkilön vaatimuksia. Mutta nyt on kaikki hänen vallassaan. Hän on kyllä rehellinen mies — ja sehän on pääasia. Mistä löytäisin toisen samallaisen? Rehellisiä miehiä on meidän aikanamme sangen vaikea löytää, ystäväni. On niitä sentään rehellisiäkin, mutta ne ovat haaveilijoita eikä niitä voi päästää asioihin. Mutta hän ei ole haaveilija, vaikka hänessä onkin vähän sitä hapatusta . . . Keskustelen vielä vähän hänen kanssaan . . . Mietin asiaa . . .

Ja Vladimir Nikolajevitshin ensi kerralla käydessä alotti Spontanejev itse puheen siitä.

— Mitä se Vjera puhui minulle, että te muka eroatte? — kysyi Polykarpus Antonovitsh.

— Se riippuu erinäisistä ehdoista, Polykarpus Antonovitsh, — vastasi Bertyshev. — Näette, että hoidan halusta asioitanne, mutta voin jatkaa ainoastaan

määrätyillä ehdoilla.

— Niillä ehdoilla, jotka olette minulle asettanut?

— En ole niitä asettanut, vaan asian tila on sellainen.

— Teit kuitenkin liian jyrkästi sen kysymyksen. En odottanut sitä teiltä. . .

— Nähkääs, Polykarpus Antonovitsh, — virkkoi Bertyshev: — en sekaannu teidän kauppasioihinne, täytän määräyksenne tarkasti enkä mene sen pitemmälle. Mutta tässä on kysymys niiden ihmisten elinehdoista, joiden kanssa työskentelen. . .

— Mutta olenhan minäkin työskennellyt niiden kanssa — ja kaikki on mennyt hyvin. . .

— Te olette isäntä. Te olette suhtautunutkin heihin kuin isäntä, ja he ovat kohdelleet teitä isäntänä. Se on aivan toista. Mutta minä olen apulainen. Sitäpaitsi asetuin heti heidän suhteensa hyvälle kannalle, että he odottavat minulta. . . Ja heillä on oikeus odottaa minulta sitä. . .

— Kuulkaapas, — sanoi Spontanejev mieltävästi. — Antakaa minulle edes ajatusaikaa. . . Tulkaa ensi sunnuntaina; silloin on meillä enemmän joutoaikaa ja silloin puhukaamme asiasta lähemmin. Laatikkaa

kuitenkin kaiken varalta menoarvio . . . osapuilleen. Olettehan perehtynyt asiaan; tarkastamme sitten, mitä se oikeastaan tulee maksamaan. Samalla päätämme asian lopullisesti.

Bertyshev oli kahden vaiheilla, katsoako tämä voitoksi. Muuten luki hän halusta menestyksen Vjeran ansioksi. Tavattuaan hänet, puristi hän lämpimästi hänen kättään ja katsoi häneen kiitollisesti.

— Hyvä asia ei koskaan painosta mieltä, — sanoi hän puolileikillä.

— En sitä tehnyt asian vaan sinun tähtesi, — vastasi Vjera Polykarpovna hymyillen.

— Se on yhdentekevää . . . tulos lankeaa kuitenkin asian hyväksi. Mutta älä luulekaan, ettei sinulta, enää vaadittaisi ponnistuksia; tulee vielä paljon auttamaan minua. Sano nyt, eikö olekin parempi, että suhteemme nojaa elävin ihmisten tarpeisiin ja puutteisiin? Ei tule liikkua ainoastaan tunteen alalla, sillä siten voi tunne väsyä.

— Mitä minulta vielä vaaditaan? — kysyi Vjera Polykarpovna.

— Tiedän, että on jälellä vielä ankara ottelu Polykarpus Antonovitshin kanssa. Pakottamallahan olem-

me saaneet hänen suostumuksensa, ja sentähden tulee hän puolustamaan joka askelta.

— Annatko minulle aina ohjeet? — kysyi Vjera Polykarpovna.

— Oo, mitä seikkaperäisimmät! Sanalla sanoen me solmimme liiton.

— Jotta olisi, millä pitää hengissä tunnettamme? — virkkoi Vjera hymyillen.

— Ei, ei siksi, vaikka pirahtaa siitä sillekin. . .

Vladimir Nikolajevitsh ryhtyi tarmokkaasti laatimaan kulunkiarviota.

Ja sitten kerran, saatuaan kysymyksen selväksi, saapui hän Spontanejevin luokse kulunkiarvio mukanaan.

Spontanejev syventyi numeroihin, alkaen niitä huolellisesti tutkia. Äkkiä kuvastui hänen kasvoillaan kauhistus.

— Mutta, Vladimir Nikolajevitsh, tähän menee kokonainen omaisuus. . . Uutisrakennukseen tarvitaan noin 35,000 ruplaa, eikä se ole enää leikinasia. . .

— Näettehän itsekin, kuinka vaatimattomia suunnitelmani ovat. . .

— Vaatimattomia. . . Näkyy, ettette ole koskaan

ollut rahojen kanssa tekemisissä, koska pidätte tätä vaatimattomana. . . Sitäpaitsi laskettu te palkankorotuksiin noin 5,000 vuodessa. Mutta sehän on mieleöntä. Joka vuosi tahdotte te rasitta menoarviota uusilla 5 tuhannella.

— Mutta katsokaa, Polykarpus Antonovitsh, kuinka vähäisiä korotukset ovat: oikeastaan ei olisi liikaa vaikkapa palkat korotettaisiin kaksinkertaisiksi.

— En voi, — vastasi Spontanejev: — tehän hävitätte minut.

— Mutta minä takasin, — sanoi Bertyshev, — että se vain lisää tulojanne.

— Millä tavalla?

— Työmiehet tulevat tekemään työtä tarmokkaammin, halukkaammin. . .

— Kertokaa. . . Kyllä minä tiedän heidän työintonsa. Silloin he vain huolehtivat kylläisyydestään ja vuoden kuluttua vaativat uutta korotusta.

— Mutta silloin olette jo oikeutettu kieltäytymään.

Vihdoin saatiin Spontanejev myöntymään. Hän laati kuitenkin itse piirustukset, pienensi rakennuksia puolet, pyyhki pois sängyt ja ne vähät huonekalut, jotka Vladimir Nikolajevitsh oli ehdottanut hankit-

tavaksi. Palkankorotuksen vähensi hän kolmeen tuhanteen ja pyysi Vladimir Nikolajevitshin jakamaan sen eri työmiehille.

Tämä ei tietysti tyydyttänyt Vladimir Nikolaievitshia ja hän aikoi pyytää eroaan, mutta Vjera rupesi taivuttelemaan häntä.

— Mutta onhan se edes jotakin, Vladimir. Hän ei ole tottunut siihen. Tämä tapaus on hänelle harjoitukseksi . . . Sitten voi taas jotakin uutta yrittää.

— No, olkoon menneeksi, — sanoi Bertyshev: — olet oikeassa. Parempi edes jotakin kuin jäädä entiseen surulliseen tilaan. Jos minä eroan, jää kaikki entiselleen; ehkäpä vielä ruvetaan heitä entistä enemmän kiristämään kostoksi rohkeista toivomuksista . . .

Ja hän suostui.

— Kalliiksi tulee minulle tuo nuori mies, — sanoi Spontanejev, kun kaikki jo oli lopullisesti päätetty.

Mutta Vladimir Nikolajevitsh ryhtyi innokkaasti uuteen työhön. Nyt tarjosivat Spontanejevin asiat hänelle suurta mielenkiintoa.

VII.

Tuskin oli kulunut kuukautta siitä kun työväelle oli ilmoitettu heille suunnitelluista parannuksista, kun pääkonttorin hoitaja, vanhin apulainen, oli esittänyt Spontatanejeville kuukaustilin. Spontanejev, joka tähän asti oli aina näissä tilaisuuksissa ollut kiuksissaan odottamattomista menoista ja sentähden ollut harvasanainen, rupesi äkkiä puhumaan hänelle toista kieltä.

Sunnuntaina päivällisen jälkeen pidätti hän hänet luokseen ja sanoi:

— Oletteko lukenut kuukaustilin, Vladimir Nikolajevitch?

— Kyllä sen tunnen, — vastasi Bertyshev: — olen tarkastanut sen joka numeroa!

— Ja verrannut viime vuoden saman kuukauden tiliin?

— Tarkasti en ole. Minulla ei ole ollut sitä käsillä. Mutta yleensä tiedän, mikä on ero.

— Mutta kuinka ette sitä tiedä? Se ei enää ole mikään tavallinen ero, vaan ihme kerrassaan. Tulot ovat

kasvaneet 35:llä prosentilla. . . Eikä se enää ole leikinasia.

— Niin, se on jo jotakin, Polykarpus Antonovitsh!

— Mutta sallikaapa minun kysyä, maanko alta ne olette kaivanut vai mistä? Luulen minäkin olevani sukkela; olen koko elämäni hakenut keinoja tulojeni lisäämiseksi enkä ole häikäillyt mitään, ja olen melkoisesti lisännyt tulojani, mutta näin korkealle ei minun ole onnistunut koskaan päästä. . .

— Ja ajatelkaapas, Polykarpus Antonovitsh, etten minä sen saavuttamiseksi ole tehnyt vähintäkään ponnistusta, en kerrassaan mitään. . .

— Te koetatte vakuuttaa, että se on tapahtunut itsestään. Olette liian vaatimaton, Vladimir Nikolajevitsh.

— Eikä se itsestään olekaan tapahtunut. Te äsken sanoitte käyttäneenne koko elämänne keinojen keksimiseksi, joilla lisätä tulojanne ettekä häikäilleenne mitään ja olette kuitenkin sivuuttanut yhden keinon, yritittepä vielä nytkin hyljätä sen. . .

— Mikä keino se sitten olisi? Eihän vain palkankorotukset ja muut parannukset?

— Ne juuri, juuri ne!

— Olette kerrassaan merkillinen mies!

Ja Spontanejev nauroi kovasti mikäli hänen vaikea tilansa sen salli.

— Tämä on kai teidän mielestänne palkinto hyvästä työstä? En ole minä vielä silmilläni nähnyt, että olisi tullut palkituksi hyvästä työstä. Konnamaisuudesta saa kyllä usein suuria palkintoja, hah, hah, haa! Mutta hyvästä työstä — sitä sattuu vain saduissa. . .

— Ei Polykarpus Antonovitsh, ei tässä hyvällä työllä ole mitään merkitystä. Tässä on ollut vain, jos niin voi sanoa, yksinkertainen aritmeettinen laskelma.

— Aritmeettinen laskelma?

— Niin, ja luulen, että sen voi laskea yksinkertaisen aritmetiikan avulla, Jokainen asia onnistuakseen vaatii ensiksikin halua ja toiseksi reippautta ja tarmoa tekijäinsä puolelta. Mitä enemmän näitä ominaisuuksia on, sitä paremmin sujuu työ ja tuottaa siis suuremman tulon. Teillä, Polykarpus Antonovitsh, on ollut kyllin sekä halua että tarmoa, mutta ettehan te ole suorittanut päätyötä. Vaikka te olettckin isäntä, niin on työ kuitenkin ollut työmiesten huolena eikä teidän. Kaikki riippuu siis siitä, onko heissä ollut tarpeeksi halua ja tarmoa.

— Piruako minä heidän halustaan! Seison heidän ääressään keppi kourassa, niin kyllä heihin syntyy halua tahtomattaankin. . . Niin käsitän minä asian. . .

— Mutta se ei ole sitä oikeaa halua, Polykarpus Antonovitsh. Oikea halu syntyy tyytyväisyydestä tilaansa. Se on sitä oikeata halua, joka lähtee työmiehen sydämestä. Se synnyttää tarmoa, ja sitä enemmän, mitä täydellisempi tyytyväisyys on. Tarmo taas lisää yrityksen tuottavuutta. Siinä teille matemaatiikka; mitä tyytyväisempi työmies on asemaansa, sitä suurempi on tuottavuus, tietysti — itse työn laadun rajoissa.

— Se on viisasta aritmetiikkaa!

— Todistin sen teille tällä laskelmalla. Vakuutan etten ole tehnyt mitään tuottavuuden lisäämiseksi. Se on itsestään kasvanut. Kun työmiehet tunsivat olevansa paremmassa asemassa, tuli heistä huolellisempia, puuhaavampia ja ehkäpä rehellisempiäkin, ja siitä saatiin 35 prosenttia, jotka tuottivat teille niin mieluisan hämmästyksen.

— Mutta luuletteko, että se tulee näin jatkumaankin?

— Luulen niinkin. Samat syyt aiheuttavat saman-

laisia seurauksia.

— Hm! Saadaanhan nähdä, saadaanhan nähdä. Enpä voinut koskaan luulla että te olisitte niin kallisarvoinen ihminen. Me tietysti katsastamme. . . Enkä minä laiminlyö palkita työtänne arvokkaalla tavalla. . . Nyt aluksi voin vain korottaa palkkanne kaksinkertaiseksi. . .

— En kieltäydy sitä vastaanottamasta. Mutta pyydän kuitenkin muistamaan, etten minä ole sitä tavoitellut — sanoi Vladimir Nikolajevitsh. Tässä odottamattomassa palkanlisäyksessä oli mielyttävimpänä puolena se, että hänellä oli nyt täysi syy omistaa kaikki aikansa Spontanejevin liikkeelle. Koskaan ei hän taiteilijantyöllään ollut ansainnut niin paljon, ja jos otettiin huomioon tulojen säännöllinen saanti, niin oli se hyvinkin tärkeä teikka.

Samana päivänä jouduttautui hän nopeasti kotiin ja ilmoitti heti Vjera Petrovnalle tulojensa kaksinkertaistumisesta. Hän lisäsi:

— Nyt on meille turvattu puutteeton elämä, vai mitä arvelet?

— Niin, on kyllä turvattu! — sanoi Vjera Petrovna mutta hänen äänessään kuulosti jokin erityinen sävy,

ikäänkuin hän ei olisi sanonut kaikkia mitä olisi siitä voinut sanoa.

— Mutta mitä vielä? — kysyi Bertyshev, tahtoen saada hänet puhumaan.

— Ei mitään! — vastasi Vjera lyhyesti.

— Todellakinko — ei mitään? Minusta tuutuu kuin mielessäsi olisi jotakin. . .

Vjera Petrovna hymähti hiljaa.

— Vielä jotakin. . . Ja siinä kaikki? . . .

— Tiedän että mielessäsi on paljon, Vjera, mutta en katso olevani oikeutettu. . .

— Etkä sinäkään ole oikeassa, et olekaan oikeutettu, niin se onkin. . .

— Mutta sano edes, mitä arvelet siitä. . .

— Ajattelen kauheita asioita, Vladimir. . .

— Kauheita asioita ei ole maailmassa, olen siitä tullut vakuutetuksi. . . Ihmiset tottuvat mitä kauheimpiin tunteisiin. Ihmiset tottuvat kaikkeen ja tyytyvät kaikkeen. . .

Vjera Petrovna kuohahti vähän.

— En ole tyytynyt mihinkään. Vladimir. . . — sanoi hän hillityllä tulusuudella: — olen pakoittanut itseni paljon. Tiedät kyllä, miksi se on tarpeellista. . .

— Ah, Vjera, olet huonosti ymmärtänyt minut! . . . Luuletko todellakin että minä voisin raa’asti koskettaa niitä haavojasi, jotka minä olen aiheuttanut? Tiedän kyllä sankarityösi arvon . . .

— Ei se ole sankarityö . . . Ei ole tapahtunut sankarityötä. Sankarityön täytyy olla vapaaehtoinen, mutta minut on pakoittanut välttämättömyys . . . Mutta siitä, toivon, emme puhu . . .

— Olkaamme mieluummin puhumatta. Sano sinä, mitä voit sanoa . . .

— Et kai, Vladimir, pidä minua sokeana? Et kai kuvittele tuottavasi minulle iloa puhumalla uusista kahdensadan ruplan tuloistasi? Usko, että vaikka sinulle annettaisiin 200:n sijasta 1,000 ruplaa kuukaudessa, minä vastaisin sinulle samalla tavalla . . .

— Mutta rahaa tarvitaan kuitenkin, Vjera, ilman sitä ei käy eläminen! — vastasi Beryshev epävarmasti.

— Millä tavalla tahansa ne sitten on hankittukin?

— En näe mitään kunniatonta siinä tavassa, jolla hankin rahaa . . .

— Kunniatonta tetysti siinä ei ole. Mutta onko se sinun ammattisi? Voitko todellakin olla rauhallinen

ajatellessasi, että olet unhottanut kuinka sivellintä pidetään? . . .

— Sitäkö sinä tarkoitatkin! . . . No, no, sitä taitoa en unhota . . . — virkkoi Vladimir Nikolajevitsh.

— Ei — kyllä se unhottuu . . . Kaikesta voi vieroitua ja kaiken voi unhottaa. Muuttuuhan maku ja taipumukset muuttuvat, eikä ainoastaan tunteet. Tahi ehkäpä et enää tunnekaan itsessäsi kykyä?

— En tiedä, en tiedä sitä . . . En ole siitä pitkiin aikoihin ottanut selkoa . . . —

— Mutta kaiketi sinua ainakin vetää entiseen työhösi? . . . — kysyi Vjera Petrovna huolestuneesti.

— Ei, ei edes vedäkään . . . En ajattele sitä koskaan . . .

— Sinä et siis ole taiteilija!

— Ehkäpä en olekaan taiteilija! . . . Ja suoraan sanoen, se ei sureta minua vähääkään . . .

Vjera Petrovnan pää painui alas. Hänen kasvonsa peitti äkkiä jonkinlainen surun pilvi. Hän huokasi.

— Merkillistä, kuinka ihminen voi muuttua! — huudahti hän hiljaa kuin itsekseen.

Tämä yksinkertainen huudahdus häiritsi jotenkin Vladimir Nikolajevitshin mielentilaa, ikäänkuin jo-

kin olisi koskettanut hänen sielun kieliä, jotka eivät pitkiin aikoihin olleet soineet. Hän nousi ylös ja rupe- si hermostuneesti astumaan edes takaisin huoneessa.

— Niin, voi muuttua! Voi muuttua ei yksin ihmi- nen vaan enkelikin, puhumattakaan sellaisesta ta- pauksesta kun minunlaiseni heikko mies muuttuu! Voi muuttua ja alentua voipa vielä langetakin kui- luun, kun kaikki on työntämässä sinne. Hän horjah- taa, lankeaa, mutta sen sijasta että hänelle ojennet- taisiin käsi, hänet työnnetään yhä lähemmäksi kui- lua, raivataan tietä sinne, kivet noukitaan tieltä, pu- toa vain, ole hyvä putoa. . .

— Sitä allegoriaa en ymmärrä. . . — virkkoi Vjera Petrovna hiljaa pudistaen päätään.

— Ei tässä ole allegoriaa! Kaikki tämä on niin sel- vää! Minulle on tapahtunut onnettomuus. . .

— Onnettomuusko? — kysyi Vjera Petrovna kohot- taen katseensa häneen.

— Niin, onnettomuus. . . Onnettomuus sekä mei- dän perheellemme että minun työlleni. . . Sanon että se on onnettomuus, tunnen että niin on. Ja nyt sen si- jasta että minua pidätettäisiin, sidottaisiin kiinni, mi- nua tyrkitään, ympärilleni muodostuu kylmä ilmake-

hä, sieluni lukotaan tuhansilla lukoilla . . .

— Pidätettäisiin kiinni, sidottaisiin! — virkkoi Vjera Petrovna huoaten: — ah, Vladimir, se, joka väkisin on kiinni sidottu, puree poikki köytensä ja pakenee . . . Samaa voi sanoa kylmyyden ilmakehästä! Hyvä jumala, kuinka pitkälle voi itserakkaus mennä! Siinä itse sieppaat molempiin käsiisi sen tulen, joka lämmitti meitä kaikkia ja veit sen toiseen paikkaan, ja meidän lietemme kylmeni, se tuli pimeäksi ja kaikki sen ympärillä jäähtyi . . .

— Niin, mutta sinä olet liian takaisinpalaamattomasti loitonnut minusta, olet heittänyt minut tielle, jota olemme yhdessä kulkeneet, heitit juuri silloin, kun minä kompastuin . . . kun minä olisin tarvinnut apua . . .

— Vladimir, jättäkämme ennemmin se, sillä se on jo liikaa! . . . — huudahti Vjera Petrovna. — Muista, etten minä kertaakaan ole moittinut sinua, minä, jolla olisi niin paljon aihetta siihen, mutta mitä teet sinä? Eikö se mielestäsi ole armotonta?

— Niin, tietysti, en ole tietysti mitenkään oikeassa sinua vastaan, — sanoi Vladimir Nikolajevitsh nähtävästi kylmeten: en sanokaan, että olen oikeassa . . .

Mutta jollet sinä niin päättävästi nostaisi kysymystä meidän suhteistamme, jollet niin räikeästi katkaisisi palausmatkaa minulta. . .

— Palausmatkaako? — kysyi Vjera Petrovna, ja hänen silmissään välähti äkkiä tuli. — Mutta entä jos minä sanoisin sinulle: tässä sylini, se on auki. . . Palaa heti! Minä sanon sen sinulle! Mitä siihen sanot?

Vladimir Nikolajevitsh asettui ääneti nojatuoliin eikä virkkanut mitään. Vjera Petrovna jatkoi:

— Ei siis pidä lausua sanoja, joilla ei ole vastinetta sydämessä. Siellä on sinulla ruvennut kiehumään. Tiedän sen, sillä muuten ei voikaan olla. Tilasi on surullinen, senkin tiedän, ja minun tulee usein sääli sinua ja mieleni tekee keventää mieltäsi. Mutta sitä en voi tehdä, sillä en tiedä tietä sydämeesi. Se tie, se polku, jota sinne ennen kuljin, on häipynyt. . .

Hän jätti miehensä yksin, ja tämä tunsu äkkiä epä-määräistä yksinäisyyttä, otti popeasti lakkinsa ja läksi kotoa.

Tämän keskustelun jälkeen alkoi Vladimir Nikolajevitsh entistä halukkaammin antautua uudelle urheilulleen kiertää Spontanejevin halkopihoissa, pirsseissä ja konttoreissa.

Kerran pisti hänen päähänsä poiketa Matvei Ivanovitshin luona, hän kun sattui liikkumaan niillä paikoin missä tämä asui.

— Bab-bab-bab! Siinä mies, joka voi nähdä ainoastaan kohtalon oikusta, mutta ei koskaan omasta halustaan! — Huudahti Skorbjanski hänet nähdessään: — mutta enhän voinut sittenkään odottaa sinua sellaisena päivänä kun itse Pietarin lyijynharmaa tai vaskin on alkanut vuotaa! . . . Mutta milläpä sinua nyt kestitsisin? Lämmittäisinkö teekeittiön?

— Ei, älä lämmitä mitään. Poikkesin vain sivumennen, kauan en joudakkaan istumaan, sillä asioita on paljon.

He menivät huoneeseen ja istuivat sohvalle.

— Selitäppä minulle, ole hyvä, mitä asioita sinulla on? Oletko todellakin ottanut erikoisalaksesi halko-
taiteen?

— Se on sellainen erikoisala, jota jokainen voi ymmärtää.

— Mutta kuitenkin, täytyy olla jotakin joka sinua siihen vetää. Sinähän, jollet juuri et ole polttanutkaan laihoja, niin olet kuitenkin, niin sanoakseni, vetänyt ne rannalle ja kaatanut kumolleen. En minä tahdo

ajatella että sen tekisit, kuten sanotaan herra Spontanejevin kauniiden silmäin tähden. Hän kai ainakin maksaa hyvästi?

— Hän maksaa 200 ruplaa kuukaudessa.

— Vai niin! 200 ruplaa on rahaa, muuta ei voi sanoa! Mutta katso sinä vai, ettet erehdy laskuissasi. . . Taiteilija, jolla on ei ainoastaan kykyä vaan myös taitoa olla yleisön maun mukainen, voi vaivatta ansaita paljon enemmän. Ja sinulla näyttää näitä ominaisuuksia olevan riittävästi. . . Katsos, ystävälläni Voljto-
tov toisella ei ole näitä ominaisuuksia.

— Kesken puheen, kuinka on Voljto-
tovin laita?

— Voljto-
tov on tehtävänsä tasalla. Hän on jo päässyt puoliväliin. Voi veikkonen, mikä runoelma siitä saadaan! Mieleton aate tehdä väreillä kuolemattomaksi Jeruslan, mieleton, sanon, sanoissa, mutta kun katsoo sitä mitä hänen siveltimestään on lähtenyt, niin alkaa olla yhtämieltä hänen kanssaan.

— Oletko nähnyt sitten hänen töitensä?

— Kuinkas muuten! Matkustin sinne! Ja kuinka miellyttävä nainen tuo Beresova on! On, veliseni, olemassa sellaisia ihmisiä, jotka ikäänkuin synnynnältään ovat jokaisen jumalallisen kipinän sylikummiä.

Ja mitä on Voljtov hänelle? Hän on, veli hyvä, mese-naatti sydämensä syvyydestä eikä sellainen kuin sinun Spontanejevisei! Jospa näkisit kuinka Voljtov on esittänyt vankilassa olevat sokaistut vangit! Vielä nyt-kin olen näkevinäni heidät kuin elävät ihmiset. Eikö Spontanejevisei ole vielä katunut? Etkö ole uudestaan pyytänyt häneltä rahaa Voljtovin suunnitelmaan?

— En ja pidänkin sen hyödyttömänä. Hän ei anna muilla ehdoilla kuin entisillä.

— Mutta sanoppas, eikö voisi jotenkuten saada Vjera Polykarpovnan kautta? Mitä? Onhan siinä tyttö, jolla on makua ja ymmärystä, tai ainakin pitäisi olla. Eiköhän hän voisi vaikuttaa isäänsä, kun sinä tietysti ensin vaikutat häneen? Puhupas, rakkaani? Sanon sinulle, että Voljtov tekee suorastaan ihmeitä . . . Entä sinä . . . Etkö sinä maalaa mitään uutta?

— Ei ole aikaa!

— Mitä? Meneekö koko aikasi halkojen parissa?

— 200 ruplaa, Matvei Ivanovitsh, ei ilmaiseksi makseta . . .

— Mutta kuitenkin . . . et kai kokonaan antautune tuohon ihoittavaan työhön?

— Kokonaan, aamusta iltaan . . .

— Oo, siitä täytyy ottaa selko! Eukko pistäppäs teekittiö tulelle! Hän jää luoksemme juomaan teetä. . . Tämä asia vaatii aikaa. En voi sallia, että alenemisesi alkaisi niin aikaisin. Selitä nyt. Tietystihän laskit leikkiä?

— En, Matvei, en minä leikkiä laske. On todellakin kulunut kaksi kuukautta ilman että olen pitänyt sivellintä kädessäni. . .

— No, kaksi kuukautta, se ei sentään, jumala paratkoon ole mikään ijäisyys. Meikäläiselle tapahtuu se usein. Moni rakkaudesta taiteeseen ei voi vuosiin astua maalaustelineiden luokse. Te, maalaustaiteilijat, olette yhä vielä taiteenylimyksiä. Te suvaitsette herrastella odottaen siksi että kärpänen teitä puree, että saatto inspirationia ja silloin vasta te juoksette »erämaan aaltojen rannoille, ja kohahteleviin lehtometsiin». . . Te voitte sen tehdä, sillä joskin inspirationin mukana teitä potkaisee onni niin voidaan teille maksaa taulupahaisesta niin monta tuhatta, että voitte niillä tukkia ne reijät, jotka ovat syntyneet kulunkiarvioonne sinä aikana, jolloin sielunne nautti rauhan unta, vieläpä voitte hitusen viedä säästöpankkiinkin. Me emme voi niin menetellä. Jos me ru-

peamme sopivaa mielentilaa odottamaan, on se samaa kuin tappaa lapsensa nälkään. Meille taas kohiseviin metsiin juokseminen on vain anturain kuluttamista; siksipä on parempi kirjoittaa vaikkapa shakespearelainen pätkä, sillä sinua arvostellaan kuitenkin painoarkittain, 16 sivulta, sana sanalta. Minä, veli hopea, kirjoittelen sekä yöllä että päivällä; kun kuulen lasten vikinää, niin heti istun kirjoittamaan. Ja heti se inspirationikin tulee. Tietystihän se ei ole sellaista, jota täytyy odottaa, uutta inspiratsionia se kuitenkin on. . . Niinpä sanon, että kaksi kuukautta ei ole vielä paljon. Mutta jos sinulta menee aika Pietarin lämmitämiseen, niin merkitsee se, ettei sinulta jää vastaisuudessa aikaa omaan työhösi. Tulee näet talvi, lämmittäminen lisääntyy. . . Mitä arvelet?

— En lainkaan ajattele sitä!

— Siispä et ole taiteilija. Oletko siis pettänyt meitä kaikkia?

— Ehkäpä. . .

— Mutta sanopa, mitä ajattelet ajellessasi noilla mainioilla rattaila?

— Etkö sinä sitten ole tuntenut tyytyväisyyttä mitään ajattelematta?

— En, olen vaan epäillyt sellaisen tyytyväisyyden olemassaoloa, mutta en ole koskaan kokenut sitä. Mutta tapahtuuko se itsensä unhotuksen tähden?

— Niin juuri, itsensä unhotuksen tähden. Olla mitään ajattelematta, poistua hetkiseksi tästä elämänpöörästä ja olla kuitenkin astumatta toiseen, väliaikaisesti olla poissa elämästä sen kaikkine kysymyksineen ja epätietoisuuksineen. . .

— Ajatus, että olet saanut päähäsi tutustua Spontanejevin liikkeeseen perinpohjin, koota sen kaikki nyörit lopullisesti käsiinsä, sitten naida perintöprinssessa ja kaikki muut halkokauppaan kuuluvat, se ajatus olisi toimitettava hiiteen!

— Se on todellakin keho ajatus!

— Siksi minäkin sitä kutsun!

— Ensiksikin, minä en voi naida sentähden että minulla on vaimo ja lapset! . . .

— No, sehän ei merkitse mitään! Haloista saadulla rahoilla on se sängen helposti järjestettävissä! . .

— Toiseksi ajattelet minusta niin huonoa, ikäänkuin olisit lakannut pitämästä minua kunnollisena ihmisenä.

— Mikä on kunnollinen ihminen! Eihän niitä teh-

dä teräksestä. Mutta anna kuitenkin anteeksi, ja si-
vuuttakaamme sitten tämä kohta ja pysähtykäämme
sen sijaan, luvallasi, ensimmäiseen kohtaan. Sano nyt,
hyvä ystävä, kuinka sinä oikeastaan tämän käsität?

— Minkä sitten?

— No tämän. Sinulla on Spontanejevin neitosen
kanssa rakkaussuhde. Hyvä. Mutta luuletko sinä, että
hän koko ikänsä voi sietää sinua luonaan, kun sinua
rasittavat vaimo ja lapset ja kun sinä lisäksi asut hei-
dän kanssaan? Mutta mistä luulet hänen olevan ko-
koonpannun? Eiköhän vain lihasta ja verestä? Ei kai
Spontanejev ole veistänyt häntä, piru vie, kuusiha-
lost, — suo anteeksi raaka sanantapani. . . Ja sitten,
kuinka te olette rakastavianne toisianne? Niinkuin
enkelitkö, vai? Minä, tunnustan sen suoraan, en ole
koskaan uskonut sellaiseen. . . Teilläkin nousee ker-
ran kysymys tulevaisuudesta. . .

— Tähän asti ei ole noussut. . .

— No niin se nousee siis kerran vesipyörten muo-
dossa, jota vastaan eivät mitkään varovaisuustoi-
menpiteet voi mitään. Ja se on paljon pahempaa. Tahi
teillä ei ole kummallakaan temperamenttia, verenne
on kylmä kuin kalalla, — mitä, niinkö? En minä teitä

ymmärrä. Koskaan en ole hyväksynyt tätä pirun romaaniasi, mutta minun mielestäni, jos se kerran on romaani, niin se on romaani — kaksi- tai kolmiosainen, mutta osien tulee olla huomattavissa, jotta ne kehittyisivät edelleen, jotta näkyisi päämäärä, eikä tällainen hims-hamsu, jossa on valkosta ja keltaista, sokeria ja kalanmätiä, kaikki sekotettuna pelkäksi sekasotkuksi . . .

— Voi, Matvei Ivanovitsh, jospa tietäisit mitä kysymyksen puolta olet koskettanut! — huudahti Vladimir Nikolajevitsh ikäänkuin vasten tahtoaan, mutta keskeytti äkkiä puheensa ja rupesi miettivästi katsomaan jonnekin sivulle.

— Tiedän, veli hyvä, — olen koskettanut juuri sitä puolta, josta te kaikki asianosalliset käännytte pois tahallanne. Suuri määrä arkuutta on tässä teidän sankariryössänne! Mutta turhaan te sen teette hyvät ystävät, turhaan! Te itse kiristätte kultalankaa, kuvitellessanne mielessänne että kohtalo kyllä pitää huolen teistä ja tekee kaikki puolestanne. Mitään se ei tee! Te pelkääte vanhan rappeutuneen rakennuksen repimistä, varoen että teidän itsenne täytyy jäädä raunioihin. Mutta piruako te siitä vanhasta välitätte, kun se ker-

ran on osottautunut kaikkeen kelpaamattomaksi. Jos te olette eläviä ihmisiä ja jos teitä sitovat elävät tunteet, niin raunioille te varmasti rakennatte jonkin uuden rakennuksen. Mutta jos te olette kuoliaita ja siihen kykenemättömiä, niin vieköön hiisi teidät! . . .

— Se kaikki on helppo puhua! Mutta pannaan tämä käytännölliselle pohjalle! Sanopa, mitä mielestäsi on tehtävä?

— Mitä, kuinka? Onhan se aivan selvää: lakkaa tuolla tavalla tasapainoa haipuilemasta. Istu ja mieti hyvin: mihin sinun on tarpeellisempi mennä? Sinnekö vai tänne? Ja kun sen kerran teet, niin seuraa kaikki muu itsestään.

— Mutta jos selviää, että on tarpeellisempi poistua Vjeran luota?

Vladimir Nikolajevitsh vilkaisi kelloaan ja huomasi istuneensa paljon kauemmin kuin oli aikonut. Hän rupesi nopeasti heittämään hyvästiä. Matvei Ivanovitsh saattoi hänet kadulle.

Vladimir Nikolajevitsh erosi ystävästään. Heti kun kuski päästi hevosen liikkeelle, tunsu hän heti omistuista onnen tunnetta, ikäänkuin hänet olisi tempaistu ylös kaikesta maaperästä, kaikista mieskohtaisista

huolista ja harrastuksista, ja joka sai hänet sietämään tätä niin epätaiteellista toimintaansa.

Se tapahtui lauantaina. Huomenna aikoi hän syödä aamiaista kotona lasten seurassa ja viettää lopun päivästä Tsarkoje Selossa. Tultuaan kotiin mainitsi hän siitä Vjera Petrovnalle. Mutta hän lisäsi, hyvin tietäen valhettelevansa:

— Minulla on paljon puhuttavaa liikkeestä!

Vjera Petrovna ei virkkanut mitään. Hänellä juuri sunnuntaisin ei ollut liikeasioista mitään puhumista. Hän vain tunsu olevansa noleissaan Vjera Polykarpovnan edessä.

VIII.

Hän saapui Tsarskoje Seloon k:lo kolmen aikaan päivällä. Spontanejevin talossa tuntui vallitsevan omi-
tuinen hiljaisuus.

Vladimir Nikolajevitsh meni leveätä rappukäytävää ylös suoraan Vjera Polykarpovnan huoneisiin. Tällä kertaa ei hän tavannut häntä. Hän kiersi kaikki huoneet, mutta häntä ei ollut missään. Bertyshev luuli hänen olevan äitinsä luona alakerroksessa, ja odotti sentähden verannalla häntä puolisen tuntia, mutta Vjeraa ei kuulunut. Hänen täytyi mennä alas kysymään palvelijoilta.

— He ovat luultavasti puistossa tahi metsässä, sillä he läksivät ratsain! — selitti kamarineitsyt.

— Yksinkö? — kysyi Vladimir Nikolajevitsh.

— Ei, herrojen kanssa. . . .

— Kenen herrojen?

— Tuossa erään huvilan nuoret herrat ovat tutuneet. Vesitehtailijan poikia. . . Unhotin nimen. . . Saksalainen nimi se oli!

Se oli hänelle yllätys. Hän ei ollut kuullut mitään

tästä uudesta tuttavuudesta. Ja tuttavuuskin lie syntynyt sattumalta. Olipa kuinka tahansa, hänestä oli selvää, ettei Vjera Polykarpovnalla ollut tänään ikävää. Hän siis oli turhaan pitänyt kiirettä, suotta valehdellut Vjera Petrovnalle liikekeskusteluista Spontanejevin kanssa, turhanpäiten jättänyt lapset.

Ja hän istui istumistaan kuulostaen pienintäkin kadulta kuuluvaa ääntä. Kului toista tuntia, eikä Vjera Polykarpovnaa kuulunut. Pian saapui hänen luokseen lakeija, joka pyysi hänen tulemaan Spontanejevin luokse.

Vladimir Nikolajevitsh meni alakertaan, ja otettiin hänet siellä vastaan ystävällisesti hymyillen.

— Heräsin ja kysyin teitä, rakas Vladimir Nikolajevitshiä! Muistin, ettei Vjera ollut kotona, ja arvelin teillä siellä olevan ikävää. Istukaa, ystävä hyvä! Olemme tuumineet Pietariin muuttamista, mutta lääkärinlurjukset vakuuttavat, että minun täytyy viettää talvi täällä. En nyt tiedä kuinka tehdä. Pelottaa jäädä yksin, mutta ei myöskään tee mieli vangita perhettä koko talveksi. . . Antakaapa neuvo!

— Minun luullakseni jää perheenne halusta, jos se on välttämätöntä! — sanoi Vladimir Nikolajevitsh.

— Jää kyllä onhan se totta, mutta jääkö halusta, se on epäiltävää! He kyllä tulevat sanomaan, että kyllä me halusta mutta se vain siksi, etteivät tuottaisi minulle mielipahaa. Mutta enhän ole enään itserakas!

— Kyllä se järjestyy tavalla tahi toisella! — sanoi Vladimir Nikolajevitsh, jonka mielestä keskustelu ei ollut huvittava. — Onko Vjera Polykarpovna lähtenyt ratsastusretkelle metsään?

— Luultavasti! Hän on kauan toivonut päästä ratsastusretkelle, mutta ei ole ollut sopivaa seuraa. Satuivat nyt tänne Bruchmannin, vesitehtailijan pojat, tunnette kai. . . No, hän läksi.

— Asumatko he täällä Tsarskoje Selossa? Oletteko ollut kauan tuttu heidän kanssaan? — kysyi Vladimir Nikolajevitsh omituisen uteliaana.

— Ei, ei, vasta tässä viikolla tutustuttiin. Niin, täytyyhän minun ilmoittaa siitä teillekin. Seikka on sellainen, että heillä on suuria metsäpalstoja Kalugan läänissä. Aion ottaa häneltä yhden palstan hakkavaksi ja luullakseni hyvillä ehdoilla. Mutta ennen kuin kauppa lopullisesti päätetään, täytyy metsää käydä tarkastamassa. Käsitätte kai, etten minä itse voi sitä tehdä. Kukapa muu kuin te, Vladimir Niko-

lajevitsh, menette minun sijastani.

— Tahdotteko antaa minun toimekseni metsän tarkastamisen? Mutta enhän minä ymmärrä mitään!

— Rakas ystävä, teillä on niin mainio pää, että käsitätte heti koko asian. Te saatte tietysti mukaanne taitavan apulaisen, joka antaa teille tarvittavia neuvoja.

Kadulta kuului kopsetta joka pian siirtyi pihaan. Vladimir Nikolajevitsh nousi vaistomaisesti ja alkoi katsoa ikkunaan.

— Siinäpä he tulivatkin! — sanoi Spontanejev — Tutustukaa nyt heihin. He ovat kelpo nuoria miehiä, ja sitäpaitsi saa heistä kukin miljoonan tahi puolitoista.

Vladimir Nikolajevitsh katsoi ikkunaan. Ratsastajat hyppäsivät nopeasti hevosten selästä ja autoivat Vjera Polykarpovnan astumaan maahan. Vjera hymyili heille, taivutti päätään, sanoi muutamia sanoja ja ikäänkuin kiireissään astui taloa kohden ja katosi käytävään, luultavasti noustakseen omiin huoneisiinsa.

— Rakas ystävä, auttakaa minut ikkunaan! — pyysi Spontanejev.

Vladimir Nikolajevitsh työnsi hänet nojatuolineen

ikkunan luokse. Spontanejev avasi ikkunan.

— Hyvät herrat, jättäkää hevosenne kuskille, ja tulkaa taloon! Nöyrimmästi pyydämme! Ivan Albertovitsh, Osip Albertovitsh! Olkaa hyvä!

Ivan ja Osip Albertovitsh olivat kookkaita nuoria miehiä, kumpainenkin tanakoita ja ikäänkuin itse terveys.

He jättivät hevosensa kuskille, riisuiivat paksut hansikkaat ja astuivat taloon. Heidät otti vastaan Marja Ivanovna ja pyysi astumaan alakerroksessa olevaan ruokasaliin.

Mutta kului kymmenkunta minuuttia, ja äkkiä ilmestyi pihalle avoimen ikkunan eteen Vjera Polykarpovna, joka jo oli ehtinyt muuttaa pukua. Kokonaan vaalessa puvussa, posket punasina, silmät vilkkaina ilmestyi hän Bertyshevin eteen kuin ilmestys.

— Oletteko jo kauankin ikävöinyt täällä? — kysyi hän, ja hänen äänensä oli sointuva, jollainen se ei ollut ollut pitkiin aikoihin, ja hänen hymysään oli jotakin houkuttelevaa.

— Tultuani vakuutetuksi, ettette te ikävöi, saavuin minä tänne ja lakkasin myös ikävöimästä! — vastasi Vladimir Nikolajevitsh tahtomattaan kylmästi.

— Sitä parempi! — virkkoi Vjera ja katsoi häneen pitkään tutkivasti. Hänestä tuoksui vieno hajuveden tuoksu, josta Bertyshev niin paljon piti. Tällä kerralla se ärsytti häntä. Vjera oli näet kerran luvannut hänelle käyttää niitä ainoastaan silloin kun oli hänen seurassaan.

— Meillä Vladimir Nikolajevitshin kanssa on ollut kyllin mielenkiintoista keskusteluainetta ollaksemme ikävöimättä! — sanoi Polykarpus Antonovitsh.

— Tietysti haloista? — virkkoi Vjera Polykarpovna.

— Tietysti haloista; — vastasi Spontanejevin sijasta Vladimir Nikolajevitsh.

— Ei haloista, Vjera, vaan metsästä . . . Vladimir Nikolajevitsh aikoo matkustaa Kalugan lääniin tarkastamaan muuatta metsää . . .

— Vain niin!

— Niin, olen lupautunut . . .

— Mitäs, onhan se hauska huvimatka! — sanoi Vjera ja näytti ikäänkuin olisi saanut uuden päähänpiston. Sitten hän lisäsi: — Menkäämme kuitenkin nyt minun luokseni. Te puhutte metsästä ja minä kuuntelen . . .

— Mennään vain.

Bertyshev meni sisätietä ja he kohtasivat toisensa ruokailuhuoneen ovella. Vjera Polykarpovna pysäytti hänet.

— Jos sinä aiot olla murjollaan, niin menen yläkertaan ja sulkeudun huoneisiini enkä tule näkyviin ennenkuin huomenna . . . — sanoi hän hiljaa.

— Mitä sinä turhia, Vjera, enhän minä murjotaan. Minä vain olin luullut saavani viettää tämän päivän toisin . . . Siinä kaikki.

— Oo, rakas Vladimir, minäkin olen jo kaksi kuukautta toivonut saavani viettää joka päivän toisin . . .

— Onko se siis kosta?

— Ei, epätoivoa! . . . Puhumme sitten siitä . . . Katso vain ettet lähde, ennenkuin olemme puhuneet.

IX.

— Kuinka hauska on ratsastaametsässä . . . Kuinka ikävää, Vladimir, ottet sinä osaa ratsastaa! — sanoi Vjera Polykarpovna, kun he istuutuivat rakkaalle sohvalleen.

— Mutta ratsastavathan Bruchmannit hyvin!

— Kuinka alentuva huomautus! Hyvin! Se on liian vähän. He ratsastavat erinomaisesti!

— Sitä parempi! Silloinhan ovat taajat ratsastusretkesi metsään turvatut!

— Kuinka et häpeä olla minulle mustasukkainen joidenkin Bruchmannien tähden, Vladimir!

— Niin, olen mustasukkainen enkä sitä salaa. Ehkäpä se on suuri puute . . . Mutta en ole tähän päivään asti tietänyt voivani olla . . .

— Mustasukkainen . . . Ei, ei se ole puute! Jos tahdot, on se minusta mieluistakin. Mutta sinussa ilmenee se niin sanoakseni porvarillisesti . . . Nyt puhut minulle pistopuheita . . .

— Mutta minkätähden läksit ratsastamaan, vaikka tiesit, että saan niin harvoin olla seurassasi, jota

kuitenkin pidän niin kalliina?

— Minkätähden? Olkoon menneeksi. En lähte nyt sattumalta, vaan tahallani, ennakolta harkittuani, ja sinun tähtesi. . .

— Se tahtoo sanoa, tehdäksesi minulle mielipahaa!

— Ei, ainoastaan muistuttaakseni sinulle, ettei minua niin saa laiminlyödä. . . Ja antaakseni tuntea, millä tuntuu olla yksin, kun tahtoisii olla kahden.

— Mutta tiedäthän, että minua kiinnittävät isäsi asiat, siis myös sinun asiasi.

— Minun? Oo, ei! Sinua kiinnittää isäni tulojen lisääminen. . . Mutta minun asiani ovat vain täällä, ainoastaan meidän kahden kesken. . . Ja ne käyvät hyvin huonosti, Vladimir. . . Minun tuloni eivät ole vähääkään kasvaneet; ne ovat päinvastoin kauheasti vähentyneet. Ja minä pelkään erästä seikkaa. . .

— Mitä sinä pelkää, Vjera?

— Pelkään, että lakkaan rakastamasta sinua. . .

— Voitko tehdä sen, koska tahdot?

— En. Mutta kun sinä teet kaikki sen edistämiseksi. Myönnä, että niin on. Olen itsekäs. Tunnustan vain sen rakkauden, joka antaa minulle onnea. Mutta sa-

tunnaisuuteen perustuva rakkaus on vastenmielinen luonteelleni. . .

— Sittenpä sinun täytyy lakata rakastamasta minua. . . minulla ei ole vähintäkään edellytyksiä antaa sinulle onnea.

Ja hän väistyi vaistomaisesti sohvan nurkkaan. Mutta Vjera kumartui äkkiä hänen puoleensa ja ojensi hänelle kätensä.

— En tahdo, Vladimir. . . Ymmärrätkö, en tahdo lakata rakastamasta sinua! Saada olla sinun kanssasi on minulle niin suuri onni. . . Sitä sinä et voi ymmärtää, enkä minäkään voi sitä sinulle selittää. . . Ei, elä tee niin, että minä lakkaisin rakastamasta sinua. . . Minut valtaisi silloin niin suuri tyhjyys. . .

Bertyshev tarttui hänen käsiinsä ja veti hänet hiljaa luoksensa. Nämä sanat oli lausuttu niin syvällä vilpittömällä äänellä ja ne olivat niin yksinkertaiset ja totuuden mukaiset, että hänkin äkkiä tunsu, että hänen elämänsä tulee pelottavan tyhjäksi, jos tämä rakkaus loppuu. Vjera oli niin hellä ja salaista intohimoa uhkuva ja kun Bertyshev veti hänet luoksensa, painautui hän häneen kiinni ja vaiken.

— Mitäpä minä voin tehdä, Vjera, kun elämä on

tullut sellaiseksi? — sanoi hän.

— Elämä ei saa tulla sellaiseksi. . . Täytyy järjestää elämä oman mielensä mukaan. Niin olen minä aina tehnyt, mutta nyt en voi. . . Äkkiä tuli vastaan jotakin, joka oli minua voimakkaampi. Välistä tunnen itseni syvästi loukatuksi, ja sanon itselleni: sinun täytyy, täytyy lakata rakastamasta! Sinussa on tullut loukatuksi nainen, naisellinen ylpeys, naisen persoonallisuus. . . Ja minusta tuntuu, — ja niin tuntui minusta tänäänkin, — että voin sen tehdä; mutta kun näen sinut — niin päättäväisyyteni on lopussa. . .

— Naisellinen ylpeys! persoonallisuus! mitä sinä puhut, Vjera?

— Niin se onkin. . . Olimmehan me silloin lapsia, muistathan, rakkautemme alussa. . . Olimme lapsia, kun sanoimme, että voimme tyytyä vain siihen tosiasiaan, että rakastamme, että olemme inhimillisten heikkouksien yläpuolella, yläpuolella ennakkoluuloja, että meitä ei liikuta se, mikä seuraa elämäämme. Mutta nyt olen kypsynyt, oo, kuinka täysikasvuiseksi olenkaan tullut, kuinka olenkaan kehittynyt, kuinka pitkälle minussa on päässyt nainen. . .

— Vjera!

Hän painautui häntä lähemmäksi.

— Ole vaiti, älä paljasta salaisuuttani. . . Niin, nainen! . . . Minä en voi enää sietää ajatusta, että toisella naisella olisi mitään merkitystä elämässäsi, se koskee minuun, tunnen tuskaa sitä ajatellessani. . . Ymmärätkö sinä? Kuinka olla? Kuinka meidän menetellä?

— Kuinka meidän menetellä? — toisti Vladimir Nikolajevitsh kuin kaiku.

— Niin, kuinka menetellä? Ja tiedän, ettet sinä voi. . . No, niin, samalla sanoen, en tahdo, en vaadi sitä, sillä se olisi sydämetöntä, epäinhimillistä. . . Sillä onhan siellä lapsia. . . ja lasten takaa katsoo nainen. . . Oo, jospa tietäisit kuinka kärsin siitä etten voi asettua hituistakaan korkeammalle muita, ketään muuta naista, — koska minä tunnen samaa kuin jokainen muu nainen! Sinä varmaankin olet luullut, että suurin suruni on ollut se, että sinä käännät minuun niin vähän huomiotasi, että olet harvoin kansani. . . Niin, niin oli ennen, eikä siitä kauan olekaan! Mutta se oli lapsellisuutta, tyttömäisyyttä. Nyt äkkiä muuttui kaikki. Oo, voisin olla kuukausia, vuosia näkemättä, kun vain sinä aikana tietäisin että kuulut kokonaan minulle. . . Mutta etkö sinä sitten kärsi siitä?

Kuinka sinä voit? Kuinka kestät?

— Kuinka minä kestän, en tiedä, Vjera. Välistä ihmettelen sitä itsekin. Ehkäpä minä olen niin voimakas. Viime aikoina olen oppinut erityisen taidon — olla ajattelematta . . . Niin, niin, voit ihmetellä sitä, sillä se taito on ihmeteltävä! Olla mitään ajattelematta! Siihen opetti minut uusi toimintani. Ajaa lennätän kiireissäni pitkin kaupunkia, katsolen ympärilläni enkä ajattele mitään. Ensi aikoina oli vaikeata karkoittaa pois ajatuksia, mutta sitten ne kaikkosivat. Tiedätkö, kuin koiria, kun ne tulevat johonkin paikkaan, ensin ajalellaan kepeillä, sitten vasta näytetään keppejä, ja sen jälkeen ne vasta alkavat loitolta kiertää sen paikan . . .

— Niin ei saa, Vladimir! Täytyy keksiä jotakin . . .

— Täytyy! . . . Malta sinä, koen juuri nyt jotakin tärkeätä . . . Jotakin täytyy särkyä minussa . . .

— Eikö se tunnu pelottavalta?

— En tiedä . . . Ehkäpä pelottavaltakin! . . . Mutta sen sijaan tulee selvyyttä ja lopullista . . .

— Minua jo nyt on ruvennut pelottamaan! — virkoi Vjera, painautuen yhä lähemmäksi häntä. — Maltahan! Koettakaamme olla mitään ajattelematta. Si-

nähän matkustat pian kotiin . . . ja sitten muutamiksi päiviksi kauaksi. . . Ah, kuinka omituinen tunne valtasi minut! Ajattellessani, että matkustat kauaksi, tunnen iloa! Eikö se ole omituista? Niin, iloa, sillä silloin olet vapaa kaikista huolista ja vaikutuksista ja kuulut ainoastaan minulle. Niinhän? No, olkaamme mitään ajattelematta. Ole ääneti, niin olen minäkin ääneti, ja kuuntelen, kuinka sydämesi tykkii.

Ja he istuivat kauan ääneti, kunnes jossakin alakerroksessa kuului kello lyövän puoli yksitoista.

— Nyt lähde, matkusta! — sanoi Vjera Polykarpovna, syleillen häntä.

Bertyshev nousi, pudistihe ja läksi laskeutumaan alas epävarmoin askelin. Pitkiin aikoihin ei heidän välinsä ollut ollut niin läheinen, pitkiin aikoihin ei Vjera ollut hurmannut häntä hellyydellään. . . Pitkiin aikoihin ei hän ollut tuntenut hänen valtansa voimaa itseensä. Ja nyt hän, vasta äsken horjuen, oli taas kokonaan hänen vallassaan.

Junassa, joka vei hänet Pietariin, oli tuttavvia; hän tervehti heitä sivumennen ja astui sellaiseen vauunuun, jossa oli vähän väkeä.

Oven avasi hänelle kotona Vjera Petrovna itse.

— Käskin palvelijattaren mennä maata! . . . — sanoi hän.

— Mutta miksi sinä valvot vielä?

— Liisan kanssa puuhatessa meni aika . . . Tyttö sai minut pelästymään . . .

— Mikä sitten vaivaa Liisaa?

— Nyt ei enää mikään. Mutta minä luulin vaikka mitä. Tyttö rupesi äkkiä voihkamaan, mutta kun hoitelin vähän, niin luultavasti nyt on kaikki hyvin.

— Kun menet aamulla asioillesi, niin pistäydy lääkärissä ja pyydä hänen käymään meillä.

— Sen kyllä teen. Mutta minun täytyi tavata sinua . . .

— Minua? Se ei kaikei ole vaikeasta . . .

— Tahdoin tavata sinut tänään. Minun täytyy matkustaa pois viikoksi . . . Asioille. Spontanejev ostaa Kalugan läänistä metsän . . . Minun täytyy käydä tarkastamassa sitä . . .

Vjera Petrovna naurahti.

— Etpä sinä kieltäydy mistään . . .

— Sanoin hänelle, etten siitä ymmärrä mitään. Mutta hän tuikkaa vain. Hän lähettää mukaani tottuneen apulaisen . . .

— Mitä teet sinä sitten siellä?

— Se on hänen asiansa. Ja tahdon käyttää tilaisuutta hyväkseni hiukan tunkeutuakseni. . .

— Niin, onhan se totta, — sanoi Vjera Petrovna omituisesti: — sinun on välttämätöntä tunkeutua. . .

Ja Bertyshev tunsi hänen äänessään ivaa. Mutta hän ei kiinnittänyt siihen huomiota. Hän oli hyvillään, kun oli tehnyt pääasian, — sanonut hänelle.

— Kutsu sitten huomenna lääkäri; — lisäsi Vjera Petrovna.

— Kyllä kutsun. Jos Liisalle tapahtuisi jotakin, niin lykkään tietysti matkani! — sanoi Vladimir Nikolajevitsh.

— Kuinka vain tahdot. . . Tuskinpa sinusta on kuitenkaan mitään apua. Ethän kuitenkaan asu kotona. . .

— Asun juuri kotona, Vjera!

— Niin, muodollisesti kyllä. . . Olet kirjoissa täällä. . . Mutta sillä on merkitystä ainoastaan poliisille, mutta ei. . . lapsille. . .

— Tiedäthän, Vjera, että olen työssä kaiket päivät. Miksi moitit minua? Anna muuten anteeksi. . . Onhan sinulla oikeus siihen. . .

— Luopuisin mielelläni siitä oikeudesta, jos vain lapset saisivat nähdä siuaa enemmän. Valitettavasti he rakastavat paljon sinua. . .

— Valitettavasti?

— Niin, heidän suhteensa. . . Kun he tuskin saavat nähdä sinua. . . Muuten on tästä tarpeetonta puhua. Hyvää yötä. Älä unohda kutsua huomenna lääkäriä! . . .

Seuraavana päivänä kävi Bertyshev lääkärissä, ja aamiaisella sai hän tietää, ettei tyttöä lääkärin mielestä, vaivannut mikään. Itsekin hän huomasi, kuinka terve ja iloinen tyttö oli.

Aamiaisen perästä kävi hän sillä puolella kaupunkia, jossa Skorbjanski asui ja pistäytyi hänen luokseen ilmoittamaan matkastaan.

— Käy sinä, Matvei, Vjera Petrovnan luona: — sanoi hän, — sillä muuten saa hän olla aivan yksin.

— Minua miellyttää tällainen pyövelin huolenpito, joka tahtoo uhrillaan valmistettavaksi pehmeän vuoteen ja annettavaksi illalliseksi hyvän pihvin. . .

— Ah, Matvei. . . Kuinka ankaroita sanoja käytät!

— Entä, valitsetko sinä asioita!.. Mutta sanopa omantuntosi mukaan, matkustatko yksin sinne? Tällä

matkalla on tietysti enemmän huvittava kuin asiallinen luonne. . . Sellainen yöllinen allegro amoroso. . .

— Ei sinnepäinkään! En ole lainkaan sellaisessa tilassa, että voisin ajatella huvimatkoja. Matkustan yksinomaan asioille, Spontanejevin pyynnöstä, joka on saanut päähänsä luottaa minun tietoihini. . .

Vladimir Nikolajevitsh joudutti matkalle lähtöään, Hän valitsi toverikseen Ivan Semjonovitsh nimisen työnjohtajan, joka oli ollut Spontanejevin palveluksessa liikkeen perustamisesta asti ja sitä ennen palvelut muilla. Sitten sai hän Polykarpus Antonovitshilta tarkan matkaohjelman ja ohjeet, ja matkalle päätettiin lähteä Nikolain radan pikajunalla.

Hän heitti jäähyväiset Vjera Polykarpovnalle, jolloin hänen onnistui olla hetkinen kahden kesken hänen kanssaan. Sitten läksi hän kotiin.

— Tässä on sinulle matkalaukku. Siinä on kaikkea mitä tarvitset! — sanoi Vjera Petrovna hänelle.

— Kiitos, Vjora! Matvei Ivanovitsh lupasi käydä sinua katsomassa. Viivyn matkalla viikon, en enempää. . .

— Äälä minusta huoli, jos tarvitsee. . . Olenhan tottunut poissaoloosi.

Hän suuteli lapsia, tarttui matkalaukkuun ja läksi. Asemalla odotti häntä Ivan Semjonovitsh, joka oli ostanut liput, hänelle ensiluokkaan, mutta itselleen toiseen, nähtävästi Spontanejevin erityisestä määräyksestä.

Noin viisi minuuttia ennen junan lähtöä saapui Vladimir Nikolajevitshin suureksi hämmästykseksi Skorbjanski, ja Bertyshev ymmärsi, että Skorbjanski oli salaisesti epäillyt hänen ei lähtevän yksin. Mutta huomattessaan, että lähtijöinä oli vain paitsi Bertysheviä Ivan Semjonovitsh, Matvei Ivanovitsh ei ainoastaan rauhoittuvan, vaan myös hiukan häpeävän ja suuteli sentähden erityisin tuntein lähtevää ystävänsä.

Ja nyt läksi juna liikkeelle. Vladimir Nikolajevitsh heilautti viimeisen kerran jäähyväisiksi lakkiin, meni vaunuun ja istui paikalleen. Hänen hallussaan oli nojatuoli, jonka Ivan Semjonovitsh ajoissa oli hommannut. Hän sytytti paperossin ja istui hajamielisesti kuunnellen matkatoveriensa sekalaista keskustelua.

Äkkiä aukeni viereisestä vaunuosastosta ovi ja Vladimir Nikolaievitsh miltei kauhistuen heittihe no-

jatuolinsa selkämystä vastaan nousten sitte nopeasti ja astuen oteenpäin.

— Te? Tekö siinä? — huudahti hän hypähtäen ovelle.

Siinä seiso i Vjera Polykarpovna pitkä matkaviitta yllään; hän seiso i hymyillen.

— Lähtekää kanssani! . . . — virkkoi hän. — Siellä selitän kaikki. . . Muuten, onhan tämä niin yksinkertaista . . .

Hän läksi takaisin ja Bertyshev seurasi häntä. He kulkivat kahden vaunun läpi. Toisen vaunun päässä vei hän hänet erityisosastoon: Siellä puuhasi tavaroita järjestäen Spontanejevien vanha imettäjä, jonka Vladimir Nikolajevitsh heti tunsi.

— No, kas niin, istukaa nyt! Olette nyt vieraani. . . Eikö tämä ole hauskaa? — sanoi Vjera Polykarpovna nauraen.

— Mutta minkätähden te matkustatte? — jatkoi Vladimir Nikolajevitsh ihmettelemistään.

— Rupesi haluttamaan, niinpä läksin. Vain kolmisen tuntia sitten sain tämän päähänpiston. Sanoin isälle, että te matkustatte työnjohtajan kanssa ja että minä olen kyllästynyt yksin istumiseen. Hauska hui-

matka. . . Minulle annettiin mukaan imettäjä, ja minä läksin: Tämä erityisosasto on minun; imettäjä on toisessa luokassa. Täällä voimme puhella kuinka paljon tahansa.

— Mutta että saitte luvan?

— Mutta ei hänen tarvitse pyytää lupaa, — virkkoi imettäjä. — Hänen tarvitsee vain lausua toivomuksensa, ja se on laki. . .

— No, istukaa nyt! Oletko lopettanut jo, muori? Mene nyt vaunuusi. Konduktööri lupasi sinulle kokonaisen penkin. Voit maata niin paljon kuin haluttaa. Hänelle on maksettu vähän. . .

— Oh, sinua hemmoittelijaa! Hyvä jumala sentään! — virkkoi imettäjä päätään pudistaen mensesään.

Heti muijan poistuttua rupesi Vjera Polykarpovna nauramaan. Kahden matkustaminen Vladimir Nikolajevitshin kanssa teki hänet iloiseksi. Mutta Bertyshev ei vieläkään voinut mitenkään tointua yllätyksestä. Vjera kertoi hänelle nauraen, kuinka kiire hänellä oli ollut matkavalmistuksissa, kuinka hän oli pelännyt myöhästyvänsä junasta, kuinka sitten oli asemalla huomaamatta pujahtanut vaunuun kas-

voillaan paksu harso. Hänen ohitsensa oli kulkenut Skorbjanski, mutta ei ollut tietysti tuntenut häntä.

— No, nyt olet kokonaisen viikon minun! — huudahti hän istuutuen hänen sohvalleen aivan hänen viereensä. — Kokonaisen viikon! Meidän asemassamme on se miltei ylellisyyttä!

Bertyshevin sydän löi kovasti Vjeran läheisyyden vuoksi, mutta samalla valtasi hänet vähitellen levottomuuden tunne. Jokin pelotti häntä tällä matkalla kahden kesken, ja hänen mieleensä johtuivat Skorbjanskin ivalliset otaksumiset »allegro amoro-so'ista»...

X.

Vjera istui hänen rinnallaan ja kertoi milloin tavattoman totisena, milloin taas iloisesti nauraen, kuinka kaikki oli tapahtunut.

— Kuinka mainiota! Kuinka erinomaista! — keskeytti hän tuon tuostakin itsensä: — me emme ole ainoastaan kahden, me olemme sitä paitsi tempautuneet irti kaikista, kaikesta. . . Kaikesta siitä, mikä meidän elämässämme on liikanaista, tarpeetonta, rasittavaa! Me olemme vain me! Minä ja sinä, allamme maa, yläpuolellamme taivas, ja tämä — vaunu, nämä sohvut, nämä ihmiset, ne ovat vain sitä varten, että voisivat meidät yhä loitommalle kaikesta siitä. . . Etkö sinäkin ole hyvilläsi siitä, että me niin odottamatta satuimme yhteen?

— Olen iloinen enkä ole iloinen! . . .

— Mitä? mitä? mitä? Kuinka rohkenet?

— Täytyy rohjeta kaikkea. Sitä enemmän kun minä annan selityksiä. Olen iloinen sentähden, että sinä istut rinnallani. Olen iloinen sentähden, jonkatähden olen aina iloinen sinusta. Sen sijaan en ole iloinen

sentähden. . . Jos minun sallitaan puhua kaikki, vaikkapa sitten täytyisikin hetkiseksi laskeutua maahan.

— Olet herättänyt uteliaisuuteni. Puhu.

— Katsos, viime aikoina olen kauheasti mennyt sekaisin. No, kuinka sen sinulle selittäisin. Menin sekaisin oikeastaan sinä hetkenä, kun tunteeni sinua kohtaan syttyivät. Emme olleet kanssasi tasa-arvoisia. Siinä olet vapaa, vapaa määräämään itsestäsi, sielustasi, miten vain haluat, minua taas sitovat tuhannet siiveelliset velvollisuudet. . . Jokainen uusi sitoumus, jokainen vala jonka sinulle tein, ovat olleet varkautta, — olen varastanut ne toisilta, joille olen ne antanut aikaisemmin voimatta niitä kuitenkaan täyttää. Sitten lakkasin varastamasta, koska luonteeni ei sitä sietänyt ja rupesin ryöstämään keskellä päivää. Se tuntui vähän jalommalta. . .

— Vladimir!

— Malta! Me olemme nyt vapaat, vapaammat kuin koskaan, ja minä tunnen sen, ja tunnen myös, että sanon sinulle kaikki, mitä vain on mielessäni, niin ettei sinne jää mitään. . . Ja sinun täytyy syventyä tähän vapauteen ja kuulla kaikki viimeistä sanaa myöten. . . Ja sitten. . . Sitten löytyy sinullakin jotakin sel-

laista, joka olisi jo kauan sitte pitänyt sanoa minulle, mutta sinä et ole sanonut sentähden että meillä on ollut vähän vapautta.

— Kuinka olet äkkiä tullut kummalliseksi! — huudahti Vjera Polykarpovna. — Mutta se miellyttää minua . . .

— Niin, sen täytyy miellyttää sinua, koska sielusasi on totuuden tarvetta. No, kuuntele sitten. Olen sekkottunut. Suhteemme ovat kestäneet jo puoli vuotta, mutta kuitenkin et sinä enkä minä ole vielä voinut antaa niille nimitystä . . .

— Ne ovat nimettömät . . . Ei, maltappas, en sanonut oikein. Niillä tietysti on nimi, mutta me emme tiedä sitä, me emme ole löytäneet sitä, sillä me emme ole kekselijöitä, eivätkä löytyvät nimitykset sovi niihin.

— Ah, Vjera, ne ovat vain kauniita sanoja! Sinusta tuntuu mieluisalta ajatella, että meidän tunteomme ovat jotenkuten toisenlaiset kuin kaikkien muiden. Se on itsepetosta . . . Käyttäkäämme vapauttamme hajottaaksemme kaikki petokset ja asettuaksemme vastakkain totuuden kanssa. Kun me ensikerran mainitsimme toisillemme tunteestamme, niin ilmaissimme sen sanalla: rakastan, ja mikä meillä oli ja mi-

kä aina on, kun olemme kahden, se on kaikilla ihmisillä kun he rakastavat. Niinpä nytkin — sekä minun että sinun sydämesi lyö vimmatusti, kun liitämme ne toisiinsa, meidän tekee mielemme olla mitä lähimpänä toisiamme, tekee mielemme puristautua toisiimme kiinni, ja silloin se, jota me kutsumme tunteen siveelliseksi puoleksi, sielujen yhtyminen, tulee täydellisemmäksi. . . Onhan se niin? Me siis rakastamme, rakastamme, kuin kaksi nuorta petoa, jotka ovat elinvoimaisia, rakastamme samoin kuin rakastavat kaikki, ei paremmin eikä huonommin. . . Rakkauden tarkoitus on kahden elämän yhdistäminen yhdeksi, täydelliseksi yhtymiseksi — siveelliseksi ja ruumiilliseksi, jonka ilmaisee yksi sana — perhe. Se rakkaus, joka ei pyri siihen on tarkoitukseton; se rakkaus, joka pyrkii ilman että sillä on onnistumisen edellytyksiä, on järjetön. Me, jollet ole unhottanut, suhteemme alussa lupasimme tyytyä jonkinlaiseen ehdolliseen sielujen yhtymiseen ja olla koskaan ajattelematta sitä, joka voi synkistää tunteemme. Se oli varovaista, mutta sitä ei voinut riittää kauaksi, ei aina kaan minulle. Erillään sinusta eli minun rakkauteni omaa ominaista kehitystään; vaikka sitä kaikin voimin hillittiin vahvoilla

ohjaksilla, kulki se vain päämääräänsä kohden, ja sanon suoraan: en voi katsoa sinua enkä olla lähelläsi ilman että minulla on edellytyksiä sinun omistamisesi. . .

— Samoin minäkin — olla sinun! sanoi Vjera hiljaa, sulkien silmänsä ja laskien kätensä hänen olalleen.

— No, niin. . . Olemme tulleetkin siihen, johon pitääkin! . . . Katsokaamme nyt, sopiiko meille tämä tarkoitusperä siinä muodossa, jossa sen voimme ottaa? Ainoa muoto on se, että muodostaisimme sinun kanssasi perheen. Mutta minä olen jo osa perheestä. Älä koeta kieltää sitä, sillä se on tosiasia, jolle sanoilla ei voi mitään. Se perhe on sairas, niin, mutta sairaaksi olen tehnyt sen minä. Mutta siitä huolimatta pysyy tosiasiana se, että olen jo osa perheestä. Ei voi olla kahden perheen osana samaan aikaan ja lisäksi sellaisen perheen osana, johon se perustuu. Enkä minä voi lakata olemasta sen perheen jäsenenä. . .

— Pidätkö sen mahdolltomana? — kysyi Vjera.

— Vjera, sinun täytyy muistaa, että kun minä sain vaimolleni kaikki ja annoin sillä hänelle kauhian iskun, joka uhkasi hävittää perheeni, siis myös

turmella lasten elämän, niin perheeni pysyi ehyenä ainostaan vaimolleni antamani kunniasanan johdosta; olipa miten tahansa, minä pysyn sen perheen jäsenenä. Ei siis voi.

— Johtopäätös, sano mitä pikemmin johtopäätös!
— virkkoi Vjera Polykarpovna oudolla äänellä.

— Johtopäätös on selvä, vaikkakin pelottavan raskas: minun täytyy vapaaehtoisesti loitata luotasi ja sinun täytyy auttaa minua siinä. . . Meidän täytyy ero iäksi!

— Sellainen on siis logiikka tässä asiassa! sanoi Vjera.

— Niin, sellainen on logiikka tässä asiassa. . . Etkö ole yhtä mieltä?

— Oo, kyllä, kyllä olen samaa mieltä! — sanoi Vjera ja painui hyvin lähelle häntä sekä kiersi molemmat kätensä lujasti hänen kaulaansa. — Onhan se selvä kuin päivä. Sellainen on logiikka tässä asiassa!

— Vjera!

— No, mitä? Mitä?

— Kuinka menetellä? — kysyi Bertyshev liikuttuna ääni vapisten.

— Kuinka menetellä? . . . Kuinka tahdot! . . . — pu-

hui Vjera katkonaisesti, hiukan kohottautuen ja tiukasti puristautuen häneen, ja hänen huulensa ikäänkuin itsetiedottomasti lausuivat sanoja: — On yö... Himmeästi palaa kynttilä lyhdyssä... Tuo pieni ovi erottaa meidät koko maailmasta... Olemme kahden... Olemme vapaat!... Juna kiittää öistä ilmaa hallojen... Maassako olemme tahi pilvien yläpuolella, ken tietää? Olen kanssasi... Olen kasvanut kiinni sinuun koko ruumiineni... Sydämemme lyövät kuin vasarat... Järki, logiikka, oikeudenmukaisuus... Oo, niitä tarvitaan siellä, kovalla maalla, kaupungissa, taloissa, jossa on ihmisiä... Mutta täällä, täällä me olemme vain kahden... Täällä me rakastamme... Rakas Vladimir, silmäsi palavat... Olet kokonaan tullessa, samoin kuin minä... Palakaamme sitten, palakaamme siinä tullessa ja palakoot meidän kanssamme järki, logiikka ja oikeudenmukaisuus... Älkäämme luvatko mitään toisillemme... Olemmehan vapaat... Kokonainen elämä ei ole tämän yhden hetken arvoinen... Purista minua jotta tekee kipeätä... Tässä ruumiini... katso... Suutele sitä... Näetkö kuinka kohoilee rinta... Tahdon olla kokonaan omasi... Kokonaan, kokonaan...

— Vjera, Vjera! . . .

— Vaikene . . . ei sanaakaan. Tiedän mitä aijot sanoa . . . Mitä tulee sitten? . . . Se ei minua liikuta . . . Ei mitään lupauksia . . . Ei mitään valoja! . . .

Bertyshev sipasi ponnistaen kädellä otsaansa, ikäänkuin olisi tahtonut sillä liikkeellä karkottaa sumun, joka verhosi hänen silmiään; sitten nosti hän hänet syliinsä.

— Kuule. Vjera . . . Istu siinä hiljaa. Kas niin. Totta kyllä että olemme tulella ja ettemme tule sammuttamaan sitä tulta. Palakoon se loppuun . . . Mutta polttaa itseämme emme sen anna. Ei, ei . . . Siinä ei ole järkeä, logiikkaa eikä oikeudenmukaisuutta, vaan aivan muuta. Sitten, kun sinä selviät painajaisesta, sanot, että olen pelastanut kauniin tunteemme, et sallinut sen mennä sen rajan poikki, jonka takana se olisi ollut kaikkien muiden tunteiden kaltainen . . .

Bertyshev silitti hellästi hänen tukkaansa, ja Vjerran silmät tulivat kirkkaammiksi ja rauhallisemmiksi. Sitten nosti hän hänet istumaan viereensä.

— Tahdotko mennä? — kysyi Vjera pelästyen.

— En, en . . . Sytytän vain paperossin ja avaan ikkunan. Tarvitsemme raitista ilmaa . . .

Hän teki niin, ja vaununostoon alkoi löyhyä raitista yöilmaa.

— Istukaamme nyt näin rinnatusten ja katsokaamme yön pimeään. . . Mikset sano minulle kiitosta?

— Kiitos! — virkkoi Vjera hiljaa hymyillen ja vieden hänen kätensä huulilleen. — Nyt et enää rohkene minua jättää, sillä rakastan sinua vielä enemmän. . . Sidoit minut sillä. . . Tuolla urostyöllä. . .

— Vaikene. Vietämme kanssasi ihanan viikon! . . .

— Sinun ansiostasi! . . .

— Etenkin tulee hauskaa olla metsässä. . . Minä pelastin meille koko metsän runollisuuden. . .

— Niin, niin. . . Se on totta!

— Kuinka ikävää, etten ottanut mukaan värejä. . . Olisin maalannut jotakin.

Kello kävi jo neljättä aamulla. Näkyivät ensimmäiset aamun ilmaisijat. Alkoi tuulla kovemmin, tähdet alkoivat sammua.

— No, nyt nuku! — sanoi Vladimir Nikolajevitsh, suudellen hänen päättään ja samalla puristaen hänen kättään.

— Nukun varmaankin mainiosti! — Vastasi Vjera

ja katsoi häneen sanomattoman kiitollisesti.

XI.

Hämärsi jo kun heidän Tulassa täytyi muuttaa toiseen junaan. Hesijottuivat samaan vaununosastoon.

— En tiedä, kuinka on sinun laitasi, — sanoi Vjera Polykarpovna: — mutta minä olisin valmis kokonaan kieltäytymään unesta. Vapautemme joka hetki on kallisarvoinen!

— Minä en tahdo kokonaan kieltäytyä, mutta olen valmis vähentämään sen mahdollisimman vähän...

— Huomaatko, kuinka kainoiksi olemme tulleet! Emme edes ista rinnatusten, vaan vastatusten!

— Se on satunnaista...

— Ei, me ehkä lellittelemme hiukan toisiamme!...

— Ehkäpä... Mutta älkäämme paljastako salaisuuksiamme. Onko sinun hyvä olla?

— Erinomainen! Katsopas kuinka ihmeellinen on taivas! Pietarissa ei sellaista ole koskaan!

— Pietarissa ei kukaan katso taivaalle! Siellä on kaikki paras maanpäällä...

— Ehkäpä on niin. Mutta ei kuitenkaan... Tämä-

hän on jo Kalugan maita?

— Oo, minusta on todellakin korrassaan saman tekevää, mikä maa on allamme. Sillä olemmehan me taivaassa.

Ei ollut vielä merkkiäkään aamun tulosta, kun he eräällä pienellä asemalla poistuivat junasta, lähteäkseen jatkamaan matkaa hevosilla. Uninen ravintoloitsija otti huolekseen teekeittiön kiehumaan asettamisen, samalla kun Ivan Semjonovitsh puuhasi hevosia. Sitä ennen neuvotteli hän Vladimir Nikolajevitshin kanssa, ja tämä antoi hyvin päättävästi käskyn kaksien ajoneuvojen hankkimisesta.

Puolentunnin kuluttua olivat ajoneuvot jo aseman pihalla ja epätasaisesti soivat luokkiin kiinnitetyt kellot.

— Onko tie hyvä? — kysyi Vladimir Nikolajevitsh.

— Kuinkapa se ei olisi hyvä? Yhä vain metsän halki! . . . Kuinkapa se ei sitten olisi hyvä! — oli vastaus.

— Kuinka mainiota huudahti Vjera. — Mutta onko täällä susia? — kysyi hän kyytimiehiltä.

— Miksipä niitä ei olisi? Metsässä tietysti kuleksii kaikenlaisia petoja. . . Mutta mitäpä me niistä!

— Kuinka niistä eroon pääsemme?

— Kuinkako? Kuulkaas, soi kuin kirkonkello!

Kyytimies nykäsi ohjista, hevoset hätkähtivät ja kello helähti kovasti.

— Pelkäävätkö sitä?

— Kuin tulta! Täkäläiset sudet ovat hyvin opetetut. Kun ajaa kello aisassa, niin ne heti tietävät että ispravnikka se siinä ajaa. . . No, sehän on päälliköitä, ei siis saa. . .

Kyytimies näytti olevan iloinen veitikka, ja Vjera Polykarpovna valitsi hänen ajoneuvonsa. He istuivat ajoneuvoihin. Ivan Semjonovitsh ajoi imettäjänsä kanssa edellä.

Pian ajoivat he metsään, ja alkoi loppumaton, todellakin erinomainen tie, jota korkeat kuuset molemmin puolin reunustivat. Kyytimies vihelteli, puheli sukkeluuksia, lauleskeli. Alkoi sarastaa, ja aamun ensi valossa näytti metsä vieläkin kauniimmalta. Sitten äkkiä punertui metsä nousevasta auringosta, ja heti rupesi kaikki elämään. puhumaan, liikkumaan.

— Hyvä jumala kuinka lumoavata! — huudahteli Vjera Polykarpovna, painautuen matkatoveriinsa.

Saavuttiin suureen kylään ja pysähdyttiin sinne syöttämään hevosia. Kun taas kahden tunnin kulut-

tua lähdettiin liikkeelle, paistaa hellitti aurinko jo koko terältään.

Mutta metsä, kahtena vihreänä seinänä, suojeli heitä helteeltä. Välistä poistuivat he metsästä, ja silloin tuli näkyviin laajat, niitetyt peltoalat. Siellä täällä korjattiin viljaa ja tien varressa olevista taloista kuului ruittojen jyske riivistä.

— Kuinka tämä kaikki on minulle uutta! — puheili Vjera Polykarpovna katsellen ihmetellen ympärilleen.

— Sinulle ovat uusia yksinkertaisimmat seikat, mutta sen sijaan olet tottunut lapsuudestasi asti kaikkeen mikä ei ole yksinkertaista! Ja eikö totta, sinusta tuntuu, että voisit elää näissä yksinkertaisissa oloissa kymmeniä vuosia.

— Niin kyllä! Siltä minusta tuntuu! Mielestäni vain täällä voisi löytää onnen!

— Mutta koetapas, niin et jaksa olla täällä edes kymmentä päivää. Sinua rupeaa niin vetämään pois tästä yksinkertaisuudesta, tästä vapaudesta tukahduttavaan kaupunkiin, suuren, vankan talon raskaan katon alle, taiteellista elämää kohden. . .

He saspuivat pieneen piirikaupunkiin, joka oli

määrätty jonkinlaiseksi yhteyspaikaksi Polykarpus Antonovitshin kanssa. Täällä tuli heidän tiedustaa lennätinkonttorista, eikö ollut saapunut mitään määräksiä. Mitään ei ollut saapunut. He etsivät käsiinsä sen saksalaisen, joka hoiti metsää. Metsä oli noin viiden virstan päässä kaupungista, ja sinne päätettiin saksalaisen kanssa lähteä. Ravintolaa ei kaupungissa ollut, mutta saksalainen tarjosi Vjera Polykarpovnal-le asunnon talossaan, vieläpä koko talon, koska hän oli yksinäinen mies ja koska talossa kaiken kaikkiaan oli vain kaksi huonetta. Vladimir Nikolajevitsh ja Ivan Semjonovitsh päättivät ruveta asumaan majatalossa.

Syötyään päivällisen, vuokrasivat he kaupungista hevoset, jättäen omat kyytimiehensä hevosineen perin pohjin lepäämään. Tie kaupungista metsään oli mitä kehnoin. Sangen paksu tomukerros kohosi paksuna pilvenä ilmaan hevosten jaloissa ja vaunujen pyörissä, ympäröiden heidät joka puolelta. Ei voinut puhua eikä edes nähdä.

Metsä sen sijaan oli erinomainen. Satavuotiset puut loivat tumman varjon, ilma oli täynnä kuusen ja metsäruohojen tuoksua.

Vladimir Nikolajevitsh kulki koko ajan Ivan Semjonovitshin rinnalla tarkasti kuunnellen hänen huomautuksiaan. Tämä taas tarkasti omituisin metsäkauppiaan katsein joka puuta ja »näki sen läpi.»

— Se on sekä pitkä että paksu, — virkkoi hän milloin mistäkin puusta, — mutta vähän sillä on arvoa. Liiaksi on jo vanha. . .

Toisten puiden eteen pysähtyi hän ihastuksissaan, kolkutti varovasti sitä kepillään ja sanoi:

— Siinä! Teepä siitä mitä tahansa, kaikkeen kelpaa! Siitä lähtee sekä hyviä lautoja että kelpo polttoainetta! Siinä vasta puu!

He tarkastivat viidennen osan myytävästä metsästä. Jo alkoi hämärtää, kun he palasivat kaupunkiin. Ivan Semjonovitsh läksi toistamiseen lennätinkonttoriin tiedustamaan, eikö olisi tullut mitään Pietarista. Muut jäivät majataloon. Aiottiin viipyä kaupungissa kolmisen päivää, jotta ehdittäisiin tarkastaa koko metsä.

Ivan Semjonovitsh kun palasi lennätinkonttorista, avasi vähän sen huoneen ovea, jossa istuivat Bertyshev, Vjera Polykarpovna ja imettäjä ja sanoi omituisella äänellä, jollaista he eivät olleet häneltä ennen

kuulleet:

— Vladimir Nikolajevitsh. Tulkaapa tänne hetkiseksi!

— Miksi ette tule sisään? — kysyi Bertyshev.

— En, olkaa hyvä ja tulkaa hetkeksi!

— Mitä salaperäisyyttä tämä on! — virkkoi Vjera Polykarpovna.

Vladimir Nikolajevitsh meni ulos. He pysähtyivät pihalle.

— Mistä on kysymys? — kysyi hän.

— En itsekään tiedä... Saapui sellainen sana!...

— Keneltä?

— Maria Ivanovnalta...

— Spontanejevilta?

— Niin, heiltä... Teille... — hän otti povitaskustaan sähkösanoman ja antoi sen Vladimir Nikolajevitshille, lisäten: — Näkyy ettemme ole lähteneet matkalle onnelliseen aikaan.

Vladimir Nikolajevitsh, ponnistaen näköään hämärän tähden, luki: »Isä voi hyvin huonosti. Uusi halvauskohtaus. Palatkaa heti. Kiiruhtakaa. Pelkäämme pahinta. Maria Spontanejevna.»

— Huonoja kuuluu! — sanoi Vladimir Nikolajevitsh.

— Ei kuulu hyvää! — myönsi Ivan Semjonovitsh.
— Mitä tehdä?

— Koettakaapa te puhua kyytimiehille, että he läkisivät heti. . . Luvatkaa runsaasti juomarahaa. Minä sanon Vjera Polykarpovnalle!

Hän astui huoneeseen, jossa jo oli sytytetty kynttilät.

— Mitä siellä näkyi? — kysyi Vjera Polykarpovna.

— Älkää vain tulko levottomaksi. . . Polykarpus Antonovitshin tila on tullut huonommaksi. . .

— Isäkö? — buudahti Vjera paikaltaan hypähtäen. — Onko hänen tilansa huono? Halvausko?

— Niin, hän ei voi hyvin. Maria Ivanovna sähköittää että tulisimme pian takaisin. Olen käsenyt lähteä matkaan tänään, jos kyytimiehet suostuvat. . .

— Mutta jolleivät suostu, niin otettakoon muita vaikkapa sitten täytyisi maksaa kokonainen omaisuus! . .

— Tietysti, tietysti heti on lähdeävä. . . Ah, ehkäpä en anna tätä koskaan anteeksi itselleni. . .

— Mitä?

— Sitä että päätin lähteä matkalle sellaiseen aikaan. . .

— Ettehän voinut tätä tietää. . .

— Niin, tietysti. . . Ah, imettäjä, älkää ulvoko! Ei pidä itkeä ennen aikojaan — huusi hän imettäjälle, joka jo yritteli itkua.

XII.

Kaikki he viettivät tuskallisen yön matkalla Moskovasta Pietariin, ja kun juna vihdoin saapui Nikolain rautatieasemalle syntyi Vladimir Nikolajevitshille uusi huoli. Luonnollisempaa oli hänestä ajaa ensin kotiin edes ilmoittamaan Vjera Petrovnalle odottamattomasta paluustaan. Toisella puolen voidaan siellä Tsarskoje Selossa tarvita hänen apuaan. Hän ei tietänyt, minkä päätöksen tekisi.

Asemalla kohtasi heidät rankka sade. Vladimir Nikolajevitsh aikoi puhua epälyksistään Vjera Polykarpovnalle, mutta kysymys tulikin itsestään ratkaistuksi. Heti kun he tulivat asemasillalta odotussaliin, huomasi hän nuoren Spontanejevin ylioppilassinellin.

Spontanejev astui sisarensa luokse, ja vaikka hän ei sanonut ainoatakaan moitteen sanaa, niin voi hänen katseestaan ja äänensävyistään huomata hänen moitteensa.

— Täällä on vaunut . . . — sanoi hän: — vien sinut niillä Tsarskoje Selon asemalle . . .

— Kuinka isä voi? — kysyi Vjera Polykarpovna

lainkaan tervehtimättä häntä.

— Hyvin huonosti. . . Tällä kerralla hän tuskin paranee. . . Siellä vallitsee yleinen sokasorto. . . Lähdetään nyt, jotta ehdimme ensimmäiseen junaan.

Tällöin huomasi hän Bertyshevin ja nyökäyttäen huolimattomasti hänelle päätään kääntyi heti toisaalle.

— Vladimir Nikolajevitsh, te, toivon, tulette kai meille? — sanoi Vjera Polykarpovna.

— Tulen kolmisen tunnin kuluttua.

Vjera katsoi häneen pelästyneenä, mutta samalla ihmetellen.

— Ettekö voi lähteä meidän kanssamme?

— Miksi välittäisimme hra Bertyshevistä, — sanoi Spontanejev. — Hänellä on luultavasti omia asioitaan. . .

— Koetan tulla mahdollisimman pian! — vastasi Vladimir Nikolajevitsh, kääntyen Vjeraan ja ollen huomaamatta Spontanejevin huomautusta.

— Ette siis voi? — kysyi taas Vjera Polykarpovna.

— En, en voi! — vastasi Bertyshev miltei kylmästi vilkaisten samalla merkitsevästi Spontanejeviin.

Vjera Polykarpovna huomasi tämän katseen ja et-

tei hän suoraan sanoen tahdo matkustaa samassa junassa hänen veljensä kanssa. Hän ei enää pyytänyt.

He heittivät hyvästit. Vjera Polykarpovna istui veljineen ja imettäjineen vaunuihin. Vladimir Nikolajevitsh otti ajurin ja ajoi Vasili Ostroville. Kotona hän soitti ovikelloa ja hämmästyti suuresti, kun oven avasi Matvei Ivanovitsh Skorbjanski. Hän ihan astahti askeleen takaperin.

— Mitä tämä merkitsee? — kysyi hän. Mutta hänen hämmästyksensä tuli vielä suuremmaksi, kun hän huomasi, että Matvei Ivanovitshin yllä oli kesäpalttoo ilman nuttua ja kalossit paljaissa jaloissa.

Skorbjanski rupesi vastauksen sijasta nauraa hohottamaan.

— Astun pääsi sisään ja otan osaa ihmettelyysi, — sanoi hän, kun Vladimir Nikolajevitsh astui sisään ja riisuttuaan kastuneen palttoonsa, ripusti sen naulaan. — Mutta asia on hyvin yksinkertainen. Vjera Petrovna kutsuttiin eilen Vanhaan Pietarhoviin erään ystävättärensä luokse... Tiedäthän teillä on siellä joitakin kotiseutulaisia... Vähän ruokottomanlainen herra. Hänen vaimonsa kuului voivan huonosti. Mitenkään ei saa synnytyksi. Mies kirjoitti vai-

mollesi epätoivoisen kirjeen, ja hän minun luokseni. Vaimoni ei voinut tulla, koska lapset hänettä katkovat toisiltaan kädet ja jalat. Niinpä läksin minä. Ja Mitja on kanssani. . .

Tällöin tuli Mitja viereisestä huoneesta paitasillaan maanneen näköisenä.

— Vjera ei siis ole ollut yötä kotona? — kysyi Vladimir Nikolajevitsh, joka ei ollut voinut edes ajatellaakaan, että Vjera Petrovna voisi rohjeta tehdä mitään sellaista.

— Kuten näkyy. Minä kirjoitan, näes, kertomusta, joten minusta on yhdentekevää missä istun. . . Tässä se tekele on, ja Mitjani on jonkinlainen lastesi kotio-
pettaja.

Vladimir Nikolajevitsh meni makuusuojaan, tervehti lapsia ja sai tietää, että he ovat terveet ja ovat hyvin nukkuneet. Jostakin syystä olivat myöhään heränneet eivätkä olleet vielä puetut.

— Mutta miksi sinä niin äkkiä palasit? — kysyi Skorbjanski.

— Sanfien pätevästä syystä. Spontanejavia kohtasi uusi halvaus, ja luuultavasti käy hänen nyt huonosti. . .

Vladimir Nikolajevitsh ajoi Tsarskoje Selon asemalle ja ehti tuskin junaan, joka oli mennä menojaan aivan hänen nenänsä edessä.

Tsarskoje Selossa odottivat häntä vaunut. Vjera Polykarpovna oli käskenyt odottaa häntä joka junan tulolla. Talossa vallitsi hiljaisuus. Vasta mentyään etehisen läpi, kuuli Vladimir Nikolajevitsh naisen itkun tapaista jostakin kaukaisesta huoneesta. Hän nousi nopeasti yläkertaan. Mutta Vjera Polykarpovnan huoneisiin johtavan oven edessä pysähtyi hän vaistomaisesti. Hän kuuli selvästi ääniä ja tunsu, että keskustelijat olivat Vjera Polykarpovna ja hänen veljensä.

— Dmitri! Jätä minut... Se on alhaista... se on sietämättömän alhaista... Se lähenee konnamaisuutta... — kuului Vjera Polykarpovna sanovan katkonaisesti.

— Minusta on aivan yhdentekevää, mitä se lähenee... Tiedän vain omat oikeuteni enkä tahdo mistään muusta tietääkään... En mistään enkä kestään... En mistään teidän päähoitajistanne...

— En voi puhua kanssasi... Olethan kuullut isäsi tahdon? Sen ovat kuulleet äiti, imettäjä ja muutkin

palvelijat. . .

— Se oli houretta! . . .

— En voi puhua kanssasi! Jätä minut! . . .

Vladimir Nikolajevitsh, joka huomasi kaikki päättyneeksi, horjui hetkisen, mutta astui sitten heikkouttaan häveten sisään. Vjera Polykarpovna käveli kiiwaasti edestakaisin huoneessa; veli istui nujatuolissa paperossia poltellen.

— Ah! Tekö siinä! — huudahti Vjera Polykarpovna rientäen hänen luokseen. — Herran tähden, suojelkaa minua veljeni hävyttömyydeltä! . . .

— Rauhoittakaa, Vjera Polykarpovna. . . Olette kiihdyksissä. . . Polykarpus Antonovitsh. . .

— On kuollut. . . Isä-kulta kuoli puoli tuntia tuloni jälkeen. . . Pyydän teitä, puolustakaa minua. . .

Hän tarttui Bertyshevin käsiin. Nuori Spontanejev nousi.

— Vain tulette te häntä täällä puolustamaan. . . Sitten lähden minä — sanoi hän halveksivasti ja poistui.

Vladimir Nikolajevitsh katso hämmästyneenä hänen jälkeensä.

Sitten talutti hän horjuvan Vjera Polykarpovnan nojatuolin luokse ja pani hänet siihen istumaan.

— Mitä täällä on tapahtunut itse päätapahtumaan lukuunottamatta? — kysyi hän.

— Hyvä jumala! — huudahti hän käsiään väännellen, — Jospa olisit nähnyt! Hän oli ainoastaan tahdonvoimalla, ainoastaan kiihkeällä toivolla saada nähdä minut. . . Lääkäri sanoi minulle ihmettelevänsä mistä hänellä riitti voimia. Hänen piti kuolla jo eilen. . . Hän tuskin jaksoi liikuttaa kieltään. Hän sanoi minulle ainoastaan: „Tahtoisin mieheksesi Bertyshevin kaltaisen miehen”. . . Sitten kutsui hän luokseen kaikki ja sanoi äidin, kaikkien palvelijain läsnä ollessa: „Älköön kukaan antako ainoataan käskyä liikeasioista ilman Vladimir Nikolajevitsh Bertysheviä.» Hän sanoi sen niin selvään kuin voi. Pian sen jälkeen hän kuoli. Nyt tämä herra, veljeni, tahtoo ottaa kaikki omiin käsiinsä. . .

— Vjera! Kuinka voi ajatella ja puhua asioista, kun isä ei ole haudattu? . . . En sitä ymmärrä. . .

— Mutta enhän minä ajattelekaan niitä. . . Minusta olisi yhdentekevää, jollei siihen olisi sekoitettu sinun nimeäsi. Hän puhui jo ädillekin röyhkeyksiä. . . Tiedätkö minkätähden hän on sellainen? Hän on loukkautunut. . . Isä sanoi hänelle suoraan: tarvit-

te holhoojan. Ilman holhoojaa tuhlaavat kaikki yhdessä vuodessa ja saatat äitisi ja sisaresi puille paljaille. Ja nyt hän, ehdittyään tuskin sanoa jäähyväisiä vainajalle, vaatii jo käskyvaltaa itselleen . . .

— Kuitenkin . . . Mutta eihän voine olla mahdollista, että Polykarpus Antonovitsh, joka niin kauan ja varmasti eli odottanut kuolemaa, ei olisi jättänyt testamenttia! — sanoi Vladimir Nikolajevitsh.

— En tiedä mitään! En tiedä mitään. Ainakaan se ei minua nykyisin huoleta . . .

Heidät kutsuttiin alakertaan. Siinä huoneessa, jossa Polykarpus Antonovitsh oli kuollut, olivat jo kaikki valmistukset tehdyt ja ruumis siirretty saliin.

Noin viiden minuutin kuluttua hiipi palvelijatar hiljaa varpaisillaan Vladimir Nikolajevitshin luokse ja kuiskas hänelle korvaan:

— Rouva pyytää teitä luoksensa!

Vladimir Nikolajevitsh läksi salista.

Maria Ivanovna makasi sohvalla pää käärittynä kosteaan pyyheliinaan. Hän pyysi anteeksi ja jäi entiasentoonsa.

— Sulkekaa ovi, rakas ystävä! — sanoi hän: — istukaa lähemmäksi . . . Pelkään puhua kovasti . . . Mi-

nun täytyy sanoa teille jotakin. . . Vainaja sanoi minulle yhä: on vain yksi ihminen johon voi luottaa, ja se on Vladimir Nikolajevitsh. Luotakin häneen. Enimmin kaikista varo Avksentti-veljeä. Hän on omaisuuden kokooja, mitä vain tielle sattuu, sen taskuunsa pistää. . . Dmitri — on tyhjän toimittaja, päästää kaikki käsistään, ranskattarille jakelee. . . Enkä tiedä tässä, kuinka olla. . .

— Mikä teille sitten tekee vaikeuksia?

— Testamentin hän kyllä on tehnyt, rakas ystävä. . . Mutta en sittekään tiedä kuinka olla. . . Se on notariuksella. . . Kutsuin notariuksen luokseni, kun ei ollut ketään kotona. . . Hän antoi minulle otteen. . . Ottakaa te nyt tämä kopio ja lukekaa se yksin, ettei kukaan näkisi, etenäkään ei Avksentti-veli. . . Ja neuvokaa, mitä tekisin. . . Tuolla pesukaapin päällä on avain, avatkaa pöydällä oleva laatikko ja ottakaa. . .

Vladimir Nikolajevitsh otti laatikosta paperin ja pisti sen taskuunsa.

— Ja menkää nyt, mutta niin, etteivät he näkisi. . .

Vladimir Nikolajevitsh poistui. Hän oli tahtomattaan hyvin utelias taskussaan olevan paperin sisällyksestä. Hän palasi saliin ja asettui Vjera Polykar-

povnan rinnalle, joka näyt hajamielisesti katsovan ja kuuntelevan kaikkea mitä edessään tapahtui. Bertyshev valitsi sopivan hetken ja kuiskasi:

— Minun täytyy puhua kanssasi. . . Minulla on sinulle tärkeitä sanottavaa. . . Tulen yläkertaan.

Vjera nyökäytti päätään. Sielumessa päättyi.

XIII.

Vjera Polykarpovna odotti häntä silminnähtävästi kärsimättömästi.

— Mitä sitten vielä on? — kysyi hän: — odotan vain ikäviä asioita . . .

— Meidän pitäisi olla sellaisessa paikassa, jossa meitä ei kukaan kuulisi! — vastasi Vladimir Nikolajevitch.

— Mutta mitä? sano edes kaksi sanaa . . .

— Vjera, en voi . . . En tiedä onko se mieluisaa vai ko epämieluisaa. Odota, järjestän itse tämän. Sinun makuusuojojassasi ei kai ole ketään. No, niinpä suljemme oven sekä täällä että siellä ja eteisessä, ja menemme itse makuusuojaasi.

Hän sulki molemmat ovet, ja kun he olivat tulleet Vjeran pieneen makuukamariin, peitti Bertyshev ikkunat.

— Hyvä jumala, kuinka salaperäistä! Ikäänkuin me aikoisimme tehdä rikoksen! . . . — huudahti Vjera Polykarpovna.

— Täytän vain äitisi pyynnön. Hän pyysi, ettei ku-

kaan saisi tietää tästä. Mutta minä en voi ulottaa tätä pyyntöä sinuun. Näes, tietystihän on keinoa nostaa kysymyksiä perinnöstä silloin, kun vainajaa ei ole vielä ehditty baudata, mutta tämä kysymys on jo pantu vireille toiselta taholta. . . On jo puhetta omaisuuden jakamisesta lain mukaan, s. o., antaa siuulle 14:s osa ja äidillesi 7:s osa. . .

— Mitä tyhmyyksiä. Eihän kai sellaista lakia voi olla olemassa?

— On kyllä olemassa ja sitä sovelletaan myös, kun ei ole testamenttia.

— Mutta sitä ei ole, siis. . .

— Siinäpä se, että testamentti on olemassa. Avksentti-setäsi ryhtyy vanhimpana sukulaisena holhoojaksi ja pesän selvittäjäksi, jolloin hän ei tietysti unhota itseäänkään. . .

— Mistä testamentista sinä puhut?

— Tästä näin!

Hän otti taskustaan paperin ja avasi sen.

— Sen on laatinut Polykarpus Antonovitsh. Hän oli siksi varovainen, että kutsui luokseen notariuksen, jolla testamentti on. Tämä on vain kopio, jonka hän omakätisesti on antanut äidillesi.

— No, ja mitä se sisältää?

— En ole lukenut. Sain sen vasta äsken. Lukekaamme se yhdessä.

— Lue, ole hyvä!

— Kuule sitten: »Isän ja Pojan ja Pyhän hengen nimeen, minä allekirjoittanut ensimmäisen luokan pietarilainen kauppias Polykarpus Antonovitsh Spontanejev, ollen seivällä järjellä ja täydessä käsityksessä, ilmoitan tässä tahtoni, jota perilliseni täytyy noudattaa kuolemani jälkeen, poikkeamatta siitä hituistaan. Käteistä rahaa jää minulta 475 tuhatta ruplaa korkopapereissa. Katsoen siihen, ettei ainoa poikani Dmitri ole osottautunut kykenevänsä vakavia asioita hoitamaan, määrään minä, ettei metsänosto- ja halkokauppaliikettäni enää jatketa, vaan on se vähitellen kokonaan lakkautettava seuraavalla tavalla: koko liikkeen pääjohdon uskon Vladimir Nikolajevitsh Bertysheville, jota pyydän pysymään liikkeen johdossa siksi kun liike lopetetaan. Liikkeen lopettamisen tulee tapahtua vähitellen niin monen vuoden kuluessa kuin tarvitaan, jotta se kävisi päinsä tappiotta, ei kuitenkaan kolmea vuotta vähemmässä eikä kuutta vuotta pitemmässä ajassa. Kun koko omaisuus on

muutettu rahaksi, on pääoma jaettava seuraavalla tavalla: Tästä pääomasta on erotettava 10 prosenttia ja jaettava se kaikille palveluksessani oleville henkilöille heidän saamansa palkan mukaisessa suhteessa» . . .

— Siitä kiitos! — virkkoi Vladimir Nikolajevitsh kesken lukomistaan.

— Katsos, isä ei ollutkaan niin kovasydäminen, kuin olet luullut! — sanoi Vjera Polykarpovna.

— Minä jatkan. »Edelleen on siitä summasta, joka täten jää jällelle, maksettava kaikille palvelijoille Pietarissa ja Tsarskoje Selossa olevissa taloissani kolmen vuoden palkka, ja vihdoin jällelle jääpä summa ja käteiset rahat jaettava tasan vaimoni, Maria Ivanovnan, poikani Dmitrin ja tyttäreni Vjeran kesken. Sen ajan kuluessa, joka menee puutarhaliikkeenin vähitellen lopettamiseen, saakoon Vladimir Nikolajevitsh Bertyshev liikkeen tuottamista rahoista, jotka on säilytettävä Valtakunnanpankissa, 4,000 ruplan palkan vuodessa ja hänen apulaisensa, jonka hän saa itse valita, 1,500 ruplaa vuodessa. Kaikille palvelijoille taas, niitä lukuunottamatta, jotka liikkeen pienetessä erotetaan, maksettakoon heille tuleva palkka, ja perheeleni maksettakoon 15,000 ruplaa vuodessa yhdes-

sä elämiseen, vaimoni määräyksen mukaisesti, siksi kunnes koko omaisuus jaetaan. Siihen asti tulee kaikkien talojen sekä Pietarissa että Tsarskoje Selossa olla vaimoni hoidossa ja niistä saatavat tulot pantava säästöön Valtakunnanpankkiin, joka tulo on sitten yht'aikaa jaettava kolmen perilliseni kanssa. Kiinteän omaisuuteni määrään jaettavaksi yleisessä jaossa seuraavalla tavalla: Tsarskoje Solossa oleva talo puutarhoineen, sisustuksineen ja kaikkineen mitä siihen kuuluu, tulee vaimoni Maria Ivanovnan omaksi; Ligovkassa oleva talo kaikkineen joutuu poikani Dmirin omaksi, ja Ofitserskajalla oleva talo tauluineen ja muine taideteoksineen joutuu kokonaan tyttärelleni Vjeralle. Kaikki muu, mitä tässä ei ole mainittu, myytäköön ja saadut rahat jaettakoon tasan vaimoni, poikani ja tyttäreni kesken, jota paitsi ainoatakaan kappaletta ennen liikkeen lopettamista älköön myytäkö, vaihdettako tahi lahjoitettako ilman Vladimir Nikolajevitsh Bertyshevin määräystä, jonka pyydän valvomaan, että tässä esitetty tahtoni tulisi tarkasti täytenä tyksi.»

— No, ja sitten seuraa Polykarpus Antonovitshin allekirjoitus ja todistajain nimet. . .

— Mutta kuinka merkillistä! . . . — hudahti Vjera Polykarpovna.

— Mikä sinua ihmetyttää?

— Oikeudenmukaisuus!

— Hän on määrännyt kaikki oikeudenmukaisesti. Ja kauan hän näyttää ajatelleen jokaista yksityiskohtaa. Etenkin on huomattavissa se taulukokoelman kohtalon määräämisessä. Veljesi olisi huomenna myynyt sen huotokaupalla . . .

Maakerrokseen tultuaan pistäysi Vladimir Nikolajevitsh hetkiseksi Maria Ivanovnan luokse, joka yhä vielä oli sairaana. Hän sanoi hänelle:

— Olen ottanut selon paperista. Mielestäni on Polykarpus Antonovitsh määrännyt kaikki järkevästi ja oikeudenmukaisesti, ja minä koetan ansiokkaasti täyttää hänen tahtonsa. Olkaa te vain aivan levollinen. Me taas odotamme hautajaisten ohimenoa.

— Luotan kokonaan teihin, rakas Vladimir Nikolajevitsh! — sanoi Maria Ivanovna puristaen lujasti hänen kättään.

Vladimir Nikolajevitsh poistui. Sinä päivänä ei hänellä ollut täällä enää mitään tehtävää.

Kului vielä päivä. Polykarpus Antonovitshin hau-

tajaisten jälkeen alkoi tilinteko. Hautausmaalta ajoivat Avksentti Dmitri Spontanejevin kanssa samoissa vaunuissa Ofitserskaja-kadulla olevaan taloon, ja siellä tapahtui keskustelu, joka olisi voinut saada Maria Ivanovnan aivan pelästymään, jollei hän olisi varmasti tietänyt, että notariuksella oli säilytettävänä testamentti.

Dmitri pysäytti äitinsä ja sisarensa näiden kulkies-
sa ruokasalin läpi. Avksenti Antonovitsh nousi tällöin
portaita ylös.

— Äiti ja sinä, Vjera . . . Te voitte pysähtyä pariaksi
minuutiksi . . . Täytyy puhua hiukan asioista! — sanoi
hän ja hänen kasvoillaan oli mahtava ilme.

— Eiköhän se ole liian aikaista? — kysyi Vjera Polykarpovna ivallisesti.

— Ei, ei ole aikaista! — vastasi Dmitri, katsahtaen
kopeasti häneen. — Avksenti-setä tulee heti tänne.
Hänen läsnä olonsa on välttämätön.

Maria Ivanovna vilkasi pelästyneenä tyttärensä.

— Jäädään, äiti . . . Puhukoot mitä haluttaa! . . . —
sanoi Vjera Polykarpovna.

Astui sisään Avksenti Antonovitsh ja meni vasenta
jalkaansa nilkuttaen nojatuoliin istumaan.

— Meidän täytyy selvittää asiat sovinnossa. — alkoi Dmitri: — liikkeestä ei kannata vielä nostaa kysymystä. Se on tulevaisuuden asia. Täytyy kuitenkin sopia siitä, kenelle uskotaan isän jättämien asiain hoito. Minun mielestäni voidaan tämä kysymys ratkaista luonnollisesti: setä Avksenti Antonovitsh on läheinen sukulainen, kokenut, kunnioitusta nauttiva mies. . .

— Kyllä minä, mitäs siinä, mielelläni otan suorittaakseni tämän vaikean tehtävän! — sanoi Avksenti Antonovitsh: — katson sen velvollisuudekseni. . .

— Kun Polykarpus vainaja sairastui ja pyytämällä pyysi Avksenti Aptonovitshia hoitamaan liikettä, Avksenti Astonovitsh kieltäytyi! — virkkoi Maria Ivanovna epävarmasti.

— Veljen eläessä en tahtonut sekaantua hänen asioihinsa. Hän oli ankara mies, omapäinen, enkä minä olisi osannut olla hänen mielikseen. . . Mutta nyt, nyt ryhdyn mielelläni, sillä kukapa muukaan siihen ryhtyisi. Eihän se käy päinsä jättää liikettä kohtalon varaan.

— En käsitä, mistä tämä keskustelu, on aiheutunut, — huomautti Vjera Polykarpovna hermostuneen kärsimättömällä äänellä, — Isä itse on valinnut mie-

hen, jolle koko liike on uskottava... En näe olevan syytä muutoksiin...

— Mutta minä näen olevan syytä! — sanoi Dmitri jyrkästi: — meidän liikkeessämme ei tarvita syrjäisiä henkilöitä...

— Sinä itse olet syrjäisempi liikkeelle kuin Vladimir Nikolajevitsh... Muuten onhan isä tietysti selvästi lausunut tahtonsa, eikä kenelläkään ole oikeutta rikkoa sitä...

— Kenelle hän on lausunut tahtonsa? Sinulleko, joka hänen kuolinhetkenään olit huvitteleimassa hausalla huvimatalla? Mutta mistä sinä tiedät, ettei hän olisi lausunut toista tahtoa minulle, äidille kolmatta ja sedälle neljättä? Kaikella sillä ei ole merkitystä...

Vjera Polykarpovna sävähti, ja vaikka Maria Ivanovna katsoi häneen pelästyneenä, hän ei enää voinut hillitä itseään vaan ilmoitti:

— On merkitystä testamentilla jonka isä on merkinnyt...

— Testamentin? kysyi Avksenti Antonovitsh: — minä en ole siitä mitään kuullut...

— Mutta ei sitä voida keksiäkään! Se on notariuksella...

— Millä notariuksella?

— En minä tiedä. . . Vladimir Nikolajevitsh kai kohta. . . Hän näyttää teille otteen. . . Äiti-kulta, lähemmme. . . Keskusteluhan on päättynyt! . . . — lisäsi Vjera ja tarttui Maria Ivanovnan käteen. Avksenti Antonovitsh ja Dmitri eivät pidättäneet heitä.

— Toivon ettei isä ole sille herralle luovuttanut omaisuuttaan! — virkkoi Dmitri vihaisesti.

— Olipa miten oli, — virkkoi Avksenti Antonovitsh: — jos veli kerran on jättänyt testamentin, niin ei minulla tietysti ole täällä mitään tekemistä. Tunnen hyvin hänen luonteensa. . . Minä lähden nyt, — lisäsi hän, nousten raskaasti nojatuolista: — pistäydy sinä luonani päivällisellä, jolloin voit ilmoittaa, mitä testamentti sisälsi.

Setä läksi. Dmitri käveli kauan kärsimättömästi edestakaisin huoneessa, tuon tuostakin vilkaisen ulos ikkunasta Vladimir Nikolajevitshiä odottaen. Vihdoin ajoi tämä tavallisella ajurilla portaiden eteen ja soitti. Parin minuutin kuluttua astui hän sisään.

— Olen kuullut, että teillä on ote testamentista, — virkkoi Dmitri häntä tervehtimättä. — En ymmärrä, mistä moinen salaperäisyys johtuu. . .

— Minulle antoi sen äitinne, jolle taas isävainajanne oli antanut sen omakätisesti! — sanoi Vladimir Nikolajevitsh. — Tässä on se paperi.

Dmitri tempasi testamentin otteen hänen kädestään, riensi ikkunan ääreen ja rupesi lukemaan. Hänen huulillaan väreili ivallinen hymy, mutta hänen kasvonsa tulivat rivi riviltä kalpeammaksi. Päästyään loppuun, lennätti hän paperin pöydälle ja kulki raivostuneena muutamia kertoja poikki lattian. Sitteen hän äkkiä pysähtyi, ja hänen kiukkua hehkuvista silmistään voi arvata, että hän tahtoi sanoa tahi tehdä jotakin loukkaavaa.

— No, — virkkoi hän läähättäen: — ja te tietysti venytätte tätä kuuluisaa loppuunmyyntiä kaikki kuusi vuotta, voidaksenne hyötyä asemastanne mahdollisimman paljon! . . .

Vladimir Nikolajevitsh katsoi häneen silmät sirralaan ja vastasi näennäisesti tyyneesti:

— En ole vielä miettinyt asiaa enkä ehtinyt laskea kaikkia minua odottavia etuja. . . Joka tapauksessa voin kuitenkin jo nyt sanoa, että halveksin mielipidettänne ja ettei se voi saada minua kieltäytymään velvollisuuttani täyttämästä! . . .

Sanottuaan sen, hän poistui huoneesta ja meni nopeasti Maria Ivanovnan huoneisiin.

Kolmas osa.

I.

Erään vaatimattoman talon portille Vasili Ostrovin kaukaisessa osassa ajoivat kauniit vaunut, joiden eteen oli valjastettu parihevosek. Hevosten valjaat olivat uudenuutukaiset englantilaismalliset ja kuski oli myös englantilaisessa puvussa. Vaunussa istui Dmitri Polykarpovitsh Spontanejev.

Hän astui hitaasti, ikäänkuin haluttomasti vau-
nuista katukäytävälle.

Porraskäytävässä löysi hän oven, johon oli kiinnitetty Bertyshevinkin nimikortti. Hän soitti. Palvelijatar avasi oven.

— Onko herra Bertyshev kotona? — virkkoi Spontanejev.

— Kyllä he ovat kotona. He ovat syömässä.

— Yhdentekevää. Antakaa hänelle nimikorttini ja sanokaa, että minun täytyy häntä tavata.

Palvelijatar otti kortin ja poistui. Hetkisen kuluttua hän palasi.

— Olkaa hyvä.

Kuului nopeita askelia. Ruokahuoneesta tuli Vla-

dimir Nikolajevitsh pitäen kädessään hänen nimi-korttiaan ja nähtävästi hämmästyneenä lukien sitä.

— Tekö todellakin olette, Dmitri Polykarpovitsh —
virkkoi Bertyshev tuskin huomattavan ivallisesti.

— Niin, kuten näette, minä se todellakin olen;
— vastasi Spontanejev, astuen suureen huoneeseen,
jonka huonekaluina oli: maalausteline sillä jo kauan
sitten alotettu taulu, luonnoksia, harjoitelmia ja muu-
tamia sinne tänne asetettuja tuoleja.

Vladimir Nikolajevitsh katsahti Spontanejeviin, ja
häntä hämmästyttivät tämän kasvoissa olevat oudot,
uudet piirteet. Tämän nuoren miehen oli hän vielä äs-
kettäin nähnyt terveenä ja kukoistavana, mutta nyt
seisoi hänen edessään olento, joka oli uskomattoman
kulunut ja raihnainen ja jonka silmissä oli jotakin uk-
komaista.

»Onneton, — mietti Vladimir Nikolajevitsh, —
kuinka hän pitää kiirettä elämällä.»

— Otaksuin että syötte näihin aikoihin aamiaista
ja sentähden arvasin tapaavani teidät kotona — sanoi
Spontanejev.

— Tähän aikaan olen miltei aina kotona. Pyydän
istumaan ja antamaan anteeksi mukavuuksien puut-

teen. Teillä on tietysti asiaa minulle! — virkkoi Vladimir Nikolajevitsh.

— Valitettavasti on! —

— Valitettavasti?

— Niin, valitettavasti, sillä yleensä en voi kärsiäkään pyytämistä. Ja kun täytyy pyytää sitä, mikä oikeastaan kuuluu pyytäjälle, mutta joka jostakin käsittämättömästä oikusta on annettu toisen käsiin, niin tuntuu se, myöntäkää, miljoona kertaa vastenmielisemmältä. Sitäpaitsi olemme me teidän kanssanne sellaisissa suhteissa, että minusta on sangen hauskaa pyytää teiltä mitä tahansa.

— Eihän teidän tarvitse mitään pyytää minulta! — sanoi Bertyshev: — riittää, kun vain ilmoitatte toivomuksenne.

— Niin se ei tule täytetyksi? Niinkö? — jatkoi Spontanejev ivallisesti Bertyshevin lauseen loppuun.

— Päinvastoin . . . jollei se riko niitä ehtoja, jotka isä-vainajanne on määrännyt testamentissa . . .

— Minä, suoraan sanoen, en tiedä, rikkooko se vai eikö riko . . . te tiedätte että testamentissa on määrätty perheenne elatukseen 15,000 vuodessa . . .

— Mutta sitäpaitsi on teillä asunto, lämmitys ja he-

voset. . . Sehän tekee paljon enemmän. . .

— Se ei tee kerrassaan mitään, sillä kaikki se oli minulla jo isän eläessäkin. No, sanon teille suoraan: en voi tulla toimeen sillä summalla. . . suoraan sanoen, en ole tottunut. Se ei riitä minulle. . .

— Viisituhatta vuodessa. . . nuorelle miehelle sitäpaitsi vielä ylioppilaalle, kun on vapaa asunto ja hevoset, on, suoraan sanoen, hyvin suuret rahat! — sanoi Bertyshev.

— Paljon mahdollista, enkä minä uskalla väittää vastaan. Mutta se kaikkihan on suhteellista.

— Olette tullut luokseni määrätysä tarkoituksessa. Olkaa hyvä ja selittäkää minulle se.

— Niin, sehän on kaikista parasta! — myönsi Spontanejev. — Tehän sanoitte että liikkeen rahaksi muuttaminen päättyy kolmen vuoden päästä, niinhän?

— Toivon niin. . .

— Hyvä. Minulle annetaan elämiseen viisituhatta ruplaa vuodessa, se on, vähemmän kuin visisataa ruplaa kuukaudessa. Ollakseni tyytyväinen ja saadakseni tulot vastaamaan menoja, tarvitsen välttämättömästi vähintään tuhat ruplaa vuodessa. Toisin sanoen, tahtoisin että minulle maksettaisiin vuotui-

sesti lisää tarvitsemani seitsemäntuhatta ruplaa ennakkomaksuna jo ennen jakoa, ja jaossa vähennettäisiin ne minun osuudestani.

— Mutta tiedättehän varsin hyvin etten minä ole oikeutettu sitä tekemään. Olkaa hyvä ja lukekaa vielä kerran huolellisesti isänne testamentti, johon toimintani yksinomaan perustuu. Ja jos te löydätte siitä sanaakaan, joka sallii minun täyttää toivumuksenne, täytän sen heti. Muuten, olettehan juristi. . .

— Ei maksa vaivaa lukeakaan tuota epäonnistunutta asiakirjaa. . .

Spontanejev nousi.

— Ette siis suostu?

— En voi suostua enkä voi olla suostumatta. Minulla vain voi olla oikeus eikä olla oikeus. Tässä tapauksessa minulla ei ole oikeutta.

— Entä jos sitä pyytää äitini, ettekö sittekään suostu?

— En, en suostu.

— Tuntuupa todellakin, kuin emme olisi perineet isäämme, vaan te. . .

— Se riippuu siitä kuinka omantunnon mukaisesti asiaa ajattalette — vastasi Bertyshev.

— Surkuttelen hukkaan kulunutta aikaa! — virkkoi Spontanejev ivallisesti ja ojentamatta kättään ja kumartamatta käännähti ympäri ja läksi etehiseen.

Vladimir Nikolajevitsh meni siitä huolimatta, isäntä kun tuli hänen perästään etehiseen ja huusi palvelijattaren auttamaan sinelliä hänen päällensä.

— Mutta minkätähden ette voi suorittaa tätä puuhaanne setänne Avksenti Antonovitshin avulla? — kysyi hän. — Hänellä on varmaankin joutavia rahoja eikä hän tietysti ota teiltä suurta korkoakaan.

— Oo, ottakaa te lainoja tuolta. . . lurjukselta. . .

— Kas vaan! Enpä odottanut sitä.

Spontanejev heitti sinellin hartiolleen ja poistui kiivaasti eteisestä. Vladimir Nikolajevitsh palasi ruokasaliin.

— Kuinka ikävää, ettet nähnyt tuota nuorta miestä! Hän on ihanteellinen tyyppillinen, jota tyyppillisempää ei voi kuvitellakaan, — sanoi Bertyshev Vjera Petrovnalle, joka lasten kanssa istui ruokapöydässä.

— Syö nyt ensin kalapiirakasta, se muutenkin on jo miltei jäähtynyt! — sanoi Vjera Petrovna.

Vladimir Nikolajevitsh istuutui pöytään, jatkoi aamiaistaan ja puhui kiihkeästi:

— Siinä on nuorukainen, joka on paljon nauttanut! Hän on vasta kaksikymmentäyksivuotias, mutta hänen kasvoissaan ovat jo kaikki väsymyksen, kylästymisen ja pessimismin merkit. Jospa olisit nähnyt ne kasvot! Vielä vuosi sitten oli hänellä punakat posket, mutta nyt näyttää siltä kuin niistä olisi laskettu verta. Isä piti häntä ensin ankarissa käsissä, — se oli patriarkkaalista aikaa, kun he vielä elivät esi-isäin tapoja noudattaen; mutta sitten kosketti häntä kulttuuri, syntyi uusi elämä; hän päästi itsensä valloilleen, tehden samoin pojalleen, sydämensä yksinkertaisuudessa luullen, että kulttuuri sitä vaatii, ja nuorukainen osasi puolessatoista vuodessa muuttaa vahvan elimistönsä heikoksi. Hänen silmänsä ovat lasittavat, sieluttomat, suupielet avuttomasti painuksissa. . . Koskaan ei minun ole tehnyt mieleni niin suuresti määrätä saamaani vaikutelmaa, kuin nyt. Minusta tuntuu, että mielikuvitukseeni on jäänyt niiden kasvojen jok’ainoa vähäisinkin piirre. . . Minä maalaisin hänen olentonsa ja kutsuisin sen „Nautinnoksi». . .

— Maalaa, Vladimir! — pyysi odottamatta Vjera Petrovna.

— Ei ole aikaa . . . ei ole aikaa! . . .

— Mitä joutavia! Puhut niin innostuneesti, että varmaankin tekisit sen hyvin pian . . .

— Oh, ei, Vjera, minulla ei todellakaan ole aikaa!

Vjera Petrovna katsoi häneen hyvin tarkasti ja sanoi sitten ikäänkuin siihen olisi tarvittu ponnistusta:

— Tiedätkö mitä, Vladimir . . . minä en koskaan pyydä sinulta mitään, mutta . . . jos tahdot näyttää, että . . . niin täytä tämä minun pyyntöni, maalaa . . . asiat kyllä jotenkuten selviävät . . . Ryhdy jo heti aamiaisen jälkeen työhön ja tee luonnos. Se olisi minun tähteni.

— Sinunko tähtesi, Vjera? Pyydätkö sinä?

— Minun tähteni . . . minä pyydän . . .

— Hyvä on . . .

— Kiitos . . .

He vaikenivat molemmat ja äänettömyyden vallitessa päättyi aamiainen. Sitten vei Vjera Petrovna lapset makuukamariin ja jäi puuhaamaan heidän kanssa. Vladimir Nikolajevitsh taas meni suureen huoneeseen ja käveli siellä kymmenisen minuuttia edestakaisin, hieroen usein kädellään otsaansa.

Sitten astui hän päättävästi maalaustelineen ää-

reen, iroitti siitä kauan sitten alotetun kankaan ja asetti sen sijaan uuden.

Taas kuuluivat hänen askeleensa muutamia minuutteja. Hän pysähtyi ikkunalaudan viereen, jolla epäjärjestyksessä oli värejä, otti paletin siveltimet ja katsoi niitä hymyillen.

Kuinka omituista, ettei hän niin pitkään aikaan ollut pitänyt niitä kädessään! Kuinka omituista, ettei häntä ollut edes vetänyt niihin! Ja ennen kun oli tuntunut siltä kuin hän olisi erottamattomasti kasvanut yhteen niiden kanssa. Ja tokkohan ne enää rupeavat häntä tottelemaan? Täytyypä koettaa.

Hän astui nopeasti kankaan ääreen, asetti telinseen mukavammin, jotta tuli sopiva valaistus ja alkoi maalata.

Hän maalasi alkuluonnoksen nopein vedoin kuin leikillä, ja ensi hetkestä näytti että hän aikoi maalata karrikatyyrin. Mutta hän maalasi väsymättä ikäänkuin ahnaasti, aivan kuin joku olisi tuossa tuokiossa ollut tulossa vaatimaan häneltä tiliä.

Viereisessä huoneessa oli tullut aivan hiljaista. Vjera Petrovna oli vienyt lapset makuukamariin. Hän arveli Vladimirin ryhtyneen työhön ja tiesi, että hä-

nen tarvitsi vain ottaa käteensä sivellin ja vetäistä ensimmäinen vetäisy, innostuakseen, ja hän tahtoi, ettei mikään muistuttaisi häntä ympäröivästä todellisuudesta.

Hän tiesi, että oli kulunut jo kolmatta tuntia, mutta Vladimir ei tietänyt sitä. Vladimir oli siinä tilassa, kun ihminen elää ikäänkuin ajan ulkopuolella, kun minuutti, tunti, silmänräpäys eivät mitenkään eroa ijäisyydestä.

Alkoi hämärtää. Vjera jätti lapset makuukamariin, mennen itse hiljaa ruokasaliin. Sitten raotti hän atelieerin ovea.

Vladimir Nikolajevitsh seisoi seinän vieressä oven luona näyttäen ikäänkuin hämmästyneenä katsovan maalaustelinettä. Mutta maalaustelineeltä katsoivat kasvot, — elävät, luonteenomaiset nuorukaisen kasvot, nuorukaisen, jonka elämä on väsyttänyt, kyllästyttänyt, miltei vanhentanut.

— Vladimir, Vladimir! kuinka mainiota! — pääsi Vjera Petrovnalta, joka ihmetteli tätä parissa tunnissa valmistunutta luomaa. — Se on luonnos, se on miltei pilakuva! Mutta kuinka paljon puhuva se on! Lope-tathan sen? Teethän siitä taulun? Niinhän?

— Kyllä, jollei aurinko kieltäytyisi valaisemasta vielä kahdentoista tunnin aikana, niin en minä las-
kisi siveltimiä kädestäni. . . Siitä tulee sinun taulusi,
Vjera.

— Kiitos!

Vjera ojensi hänelle kätensä; Vladimir puristi sitä
lujasti ja suuteli. Sitten meni hän eteiseen.

— Menetkö ulos? — kysyi Vjera Petrovna.

— Kyllä, minua odotetaan konttorissa, — vastasi
Vladimir Nikolajevitsh eteisestä, jossa pani palttoota
päälleen.

Sitten hän palttoo päällä tuli atelieriin ja katsoi
vielä kerran työtään.

— Onpa todellakin ilme hyvin onnistunut! — sa-
noi hän. — Olet oikeassa. No, näkemiin asti, Vjera. Kii-
tos pyynnöstäsi. Päivälliselle tuskin tulen. Luultavasti
ovat pitkät selitykset odottamassa tuon nuoren mie-
hen vaatimuksen johdosta.

Hän läksi, mutta Vjera Petrovna seiso i kauan, sik-
si kun kokonaan pimeni, maalaustelineen luona kat-
soen eläviin kasvoihin.

Se ei ollut piirteiltään nuoren Spontanejevin kas-
vojen näköinen. Vladimir Nikolajevitsh oli tahallaan

välttänyt yhdennäköisyyttä. Mutta ne omituisuudet, joista hän oli puhunut ja jotka niin suuresti olivat kiinnittäneet hänen huomiotaan, olivat esitetyt jäljentämättömällä tavalla.

Pimeään tultua poistui hän syvään huosten ja silmät surullisina kuvan luota.

II.

Vladimir Nikolajevitsh ajoi pääkonttoriin, joka sijaitsee pienessä yksinkertaisessa puurakennuksessa Moikan varrella. Siellä tapasi hän Ivan Semjonovitshin. Tämä kunnianarvoisa vanhus, jota niin äkkiä oli kohdannut odottamaton ylennys, ja jonka palkka oli kohonnut jostakin neljästäsadasta ruplasta puoleentoista tuhanteen, ei ollut lainkaan muuttunut ulkoasultaan eikä käytökseltään, hänellä oli yhä edelleen sama kauhtana, samat pitkävartiset saappaat ja sininen lippalakki.

Täällä ei Bertyshev viipynyt tuntia kauemman ja sieltä hän ajoi Ofiterskaja-kadulle.

Hän ei ollut pitkiin aikoihin ollut sellaisessa mielentilassa kuin nyt.

Itsetietoisesti ei hän ollut tehnyt mitään johtopäätöksiä, muita jossakin hänen olemuksensa uumenissa oli ajatus »Minä olen siis pysynyt sinä mikä olen ollut, olen pysynyt taiteilijana, minussa elää voima, joka on vain piilotellut, — elävänä ja mahtavana».

Ja miten olikaan, hänestä tuntui, että tällä keksin-

nöllä täytyy olla ratkaiseva merkitys hänen elämässään. Jostakin syystä seisoj nyt noiden elävien kasvojen rinnalla, jotka hän niin onnistaneesti oli saanut esitetyksi kankaalle. Vjera Petrovnan kuva, ikäänkuin ne olisivat esittäneet jotakin yhtenäistä, eroittamatonta. ja kun hän oli saapunut Ofitserskaja-kadulle ja rupesi nousemaan rappusia myöten toiseen kerrokseen, tuntui hänestä, että hän saapuu tänne aivan toisenlaisena kuin eilen, että hänessä on jotakin uutta. Yksin hänen jalkansakin tömisivät lujemmin ja luottavammin.

Hän päätti mennä heti Maria Ivanovnan luokse ja hämmästyi suuresti tavatessaan hänet itkemässä.

— Mikä teitä nyt niin huolettaa? — kysyi hän osanottavasti tervehtiessään häntä.

— Ah, ah, Vladimir Nikolajevitsh! . . . en tiedä mitä tehdä! Poikani . . . Dmitri . . . yhä vaatii ja vaatii . . . olen jo antanut hänelle kaksituhatta vuosirahastani. Olen jo saattanut itseni pulaan.

Nikolajevitsh istui nojatuoliin eikä sanonut vähänaikaan mitään.

— Hyvä Jumala, hyvä Jumala, — jatkoi hän: — mitä tehdä? Hän vielä voi joutua vaikka minkälaisiin

vekseleihin. Häneltä voi odottaa vaikka mitä.

— Niin, se on totta. Yleensä se ei ole hauskaa, että Dmitri Polykarpovitsh on niin kärsimätön. Jos minulla olisi omia rahvoja tahi jos voisin hankkia rahaa, niin antaisin mielelläni. Minä näet tiedän, että jos hän hävittää itsensä ennen aikojaan, niin alkaa hän sitten hävittää teitä, ja te heikkoluonteinen kun olette, myönnytte. Malttakaapas! — lisäsi hän äkkiä sen näköisenä kuin olisi hänen päähänsä pälkähtänyt erittäin loistava ajatus, ja nousi nojatuolista. — Minun täytyy puhua vähän Vjera Polykarpovnan kanssa . . . minulla on eräs suunnitelma . . .

— Niin, Vjerotshka on huoneissaan! — sanoi Maria Ivanovna hyvillään, sillä hänen teki mielensä täyttää poikansa pyyntö jonka suhteen hän, kaikesta huolimatta oli hyvin heikko juuri sentähden, että hän oli poika. — Vjera oli täällä Dmitrin tullessa, mutta kun Dmitri rupesi röyhkeäksi, hän poistui. He eivät voi elää päivääkään sovinnossa, sillä he ovat niin erilaiset. Sanotteko siis, että asian voi järjestää?

— Sanon vain että minulla on suunnitelma . . . Ehkäpä voin hankkia rahat. En voi kuitenkaan mitään sanoa ennenkuin olen neuvotellut Vjera Polykarpov-

nan kanssa.

— Menkää, menkää, Vladimir Nikolajevitsh! Minä odotan.

Vjera Polykarpovna makasi sohvalla kasvot ylöspäin, molemmat kädet pään alla. Hänen kasvoissaan kuvastui viha. Vladimir Nikolajevitshin astuessa sisään kohottautui hän haluttomasti.

— Tuletko suoraan tänne, vai oletko käynyt äitini luona? — kysyi hän, ojentaen Vladimirille kätensä.

— Olen käynyt Maria Ivanovnan luona! — vastasi Bertyshev.

— Sinä siis tiedät Dmitrin pyynnön?

— Tiesin sen jo paljon ennen. Tasan kello yksi päivällä kunnioitti hän minua käynnillään. Tahdon puhua kanssasi tästä veljesi pyynnöstä . . .

— Se kysymys ei ole siis vielä päättynyt?

— Oo, se on vasta alussa. Katsos, veljesi on vielä liian nuori. Mutta kun hänen suonissaan virtaa isäsi veri, niin hänen luonteensa pohjalla on käytännöllisyyttä ja tarkkuutta. Kun hänessä pääsevät loppuun palamaan ennen aikojaan heränneet himot, niin tulevat pinnalle käytännöllisyys ja tarkkuus. Kaikista päättäen ei se kestä kolmea vuotta enempää, ja kol-

men vuoden päästä on meillä hänessä arvokkaan, vaikkakin vähän kuluneen kansalaisen esikuva, joka tulee täyttämään mitä yhteiskunnallisia luottamusvirkoja tahansa ja lisäämään tulonsa moninkertaisiksi. . . Tietysti edellytyksellä, että hänellä silloin on mitä lisätä. Sentähden olisi parempi nyt täyttää hänen itseasiassa kohtuullinen vaatimuksensa. . .

— Täytä vain jos voit. . . vaikka minulla ei olekaan suuria toiveita tuosta tulevasta kansalaisesta. . .

— Minä en voi, tiedäthän, testamentti ei salli minun tehdä sitä. Mutta sinä voit.

— Minä?

— Niin, sinä, yksin sinä. . .

— Millä tavalla?

— Sinulla on erityinen pääoma, joka ei ole sisältänyt yleiseen summaan. . .

Vjera Polykarpovna sävähti punaiseksi.

— Puhutko sinä niistä sadastahannesta? . . . Isäni lahjoitti ne minulle nimipäivänäni eikä kellään ole mitään tekemistä niiden kanssa.

— Ei niitä kukaan otakaan sinulta. . . Sanon vain, että sinä voisit pelastaa äitisi ja itsesi ikävistä puuhista vastaisuudessa hunningolle joutuneen veljesi täh-

den. Hän kyllä osaa tehdä velkoja puolisen miljoonaa ja tulee sitten olemaan teidän rasituksenanne.

— En ymmärrä kuinka se on voinut pistää päähäsi! — sanoi Vjera Polykarpovna miltei vihaisesti.

— Enkä minä myöskään ymmärrä, mistä moinen lujuutesi johtuu tässä tapauksessa. . . Minkätähden pidät niin kallisarvoisina noita sataatuhatta?

— Sentähden, että ne ovat minun. Ne ovat ainoat, mitä minulla on omaa, todellakin omaa, joka on varmasti minun. . . Se taas, mikä tulee, on tietymätöntä. . . Sattuuhan niitä usein ihmeitä, ja ehkäpä huomataan jakopäivänä, että osuuteni on yhtä kuin nolla. . .

— Kovinpa olet varovainen. Se on kuitenkin turhaa pelkoa. . . Mitään yllätystä ei voi tapahtua, takaan sen. Saat yli kolmesataatuhatta. . .

— Mutta sittenkin. . . sittenkin, tahdothan saattaa minut ikävään asemaan. Ei veljeni eikä äitini tiedä näiden rahojen olemassaolosta.

— Mitä? Onko se salaisuus Maria Ivanovnalleskin? — kysyi Vladimir Nikolajevitsh hämmästyneenä.

— On kyllä. Antaessaan minulle ne rahat sanoi isä: »Muista, että annan nämä ainoastaan sinulle, sinun

huostaasi, — oikkujasi varten.» Ja jos minä olisin maininnut niistä äidilleni, niin olisi heti syntynyt puheita, Dmitri olisi saanut siitä tietää, olisi syntynyt koko juoppakka, joka olisi päättynyt niin, että minä olisin lennättänyt ne rahat hänelle vasten silmiä. . .

— Kaikki se on hyvin käytännöllistä, mutta väärin.

— Kuinka väärin?

— Väärin olipa miten oli, sinä omistat sataatuhatta enemmän kuin veljesi. Olkoon niin, en minä tietysti ota vaivakseni oikeudenmukaisuuden palauttamista siinä. Mutta täytyy sinun ainakin auttaa meitä pelastamaan tuo tahdoton mies vararikosta tulevaisuudessasi. . . ja sinä sen teetkin, Vjera. . .

— Minä en tee sitä.

— Ei, sinä teet sen. . . Se on tehtävä. . .

— Muuten sinä ilmoitat veljelleni niiden rahojen olomassaolon, niinkö? — sanoi Vjera Polykarpovna ja hänen silmissään välähti vihan tuli.

Vladimir Nikolajevitsh katsoi häneen niin tarkoittavan-ankarasti, että Vjera aivan vetäytyi kokoon. Hän sanoi:

— Tämän jälkeen tulisi minun sanoa: kaikki on lopussa meidän välillämme, ja poistua enää takaisin

palaamatta. Mutta . . . sinä varmaankin kadut sanojasi.

Vladimir astui ikkunan eteen ja jäi seisomaan sinne selin Vjeraan.

— Niin, minä kadun! — virkkoi Vjera Polykarpovna huomattavasti alistuneella äänellä, — Tule tänne. . .

Vladimir ei liikahtanut paikaltaan.

Jokin esti häntä menemästä Vjeran luokse, jotakin miltei vihamielistä liikkui hänen sydämessään.

— Etkö tahdo tulla luokseni, Vladimir?

— Tällä hetkellä en tahdo! — sanoi hän, kääntyen häneen päin mutta jääden paikalleen.

— Vihaatko minua?

— En, en sitäkään. . . mutta muutamat luonteesi piirteet loukkaavat minua. Niitä ei saa olla olemassa. Ne ovat alentavia.

— Tule luokseni. Vladimir! — sanoi Vjera rukoilevalla äänellä ja ojensi häntä kohden kätensä.

Vladimir lähestyi haluttomasti häntä. Vjera tarttui hänen käsiinsä ja painoi hänet väkisin viereensä.

— Niin se on jonkinlainen kirous, — alkoi Vjera Polykarpovna kiivaalla äänellä, ja hänen silmänsä oli-

vat kyyneliä täynnä. — Se on isäni vääryydellä kankkimien rahojen kirousta. Tiedän että hän on puser-tanut ne rahat köyhiltä, hän on kiristänyt työväke-ään, käyttänyt heidän työtään ylenmäärin. . . Ja niihin, noihin rahoihin, on kai jäänyt noiden ihmisten kirous. . . Minussa myöskin juoksee isäni veri. . . Mut-ta minä tahdon lannistaa sen. . . Tapahtukoon niin kuin sinä tahdot. Ota, kuinka paljon hän tarvitsee, ja tee kuten parhaaksi näet. . . Älä vain halveksi minua. Minussa on paljon sellaistaakin, jonka tähden minua voi rakastaa. . . rakasta minua, Vladimir!

— Rauhoitu nyt. Kaikki on hyvin mikä hyvin päät-tyy, — sanoi Vladimir Nikolajevitsh. — Järjestän asian jotenkuten taitavasti. Sanon äidillesi saaneeni rahat yksityisteitä. Kolmen vuoden aikana annamme hä-nelle seitsemäntuhatta vuodessa. Sinun rahoistasi ei-vät he saa mitään tietää.

— Ja sinä sovit kanssani? Oletko jo leppynyt?

— En, Vjera en vielä, — sanoi Vladimir lauhkeasti.

— Kuinka kauheata!

— En ole leppynyt sinuun, en siihen Vjeraan, jonka minä tunnen, vaan siihen. . . Spontanejevin veeen. . .

— Kauheata, kauhesta! Voi siis olla hetkiä, päiviä, viikkoja, jolloin vihaat minua?

— Ei se ole vihaa, se on loukattua rakkautta . . . Sitä ei tule olla sinussa . . . sen ei tule alentaa sinua . . . ymmärrä se.

Vladimir tahtoi poistua, mutta Vjera pidätti häntä ja painoi päänsä hänen olkapäätään vastaan.

— Rakas, minä kyllä ymmärrän . . . Olet hyvin anteeksiantavainen minua kohtaan. Ai, niin, tahdoin puhua hiukan kanssasi . . . Muuten voinhan sen tehdä sittemmin. Mene niiden luokse ja järjestä se asia . . .

— Onko se tärkeäkin?

— On kai. Mutta siitä sitten . . . Siitä täytyy puhua kauan.

— Hyvä on. Mutta tänään me emme ehdi. Jätän sinulle hyvästit.

— Etkö sitten enää käy luonani?

— En, vasta huomenna.

— Olet niin vihainen minulle, ettei sinua enää haluta tavata minua?

— En, en suinkaan, mutta huomenna on parempi tavata kuin tänään.

Hän suuteli Vjeran otsaa ja läksi Maria Ivanovnan

luokse joka odotti häntä kärsimättömästi.

— Voitte lohduttaa Dmitri Polykarpovitshiä. — sanoi Vladimir hänelle.

— Todellako, rakas ystävä?

— Niin, olen keksinyt välikeinon . . . pyytäkää hänet tänne, hänhän on kai alakerroksessa?

Kolmisen minuutin kuluttua oli Dmitri Spontanejev Maria Ivanovnan huoneessa.

— Tahdotaanko minulle julistaa tuomio? — kysyi hän ivallisesti huoneeseen tullessaan.

— Rakas Mitja, sinun tulee olla kiitollinen Vladimir Nikolajevitshille. Näethän, kuinha hän puuhaa hyväksesi! — sanoi Maria Ivanovna.

— Kuinka vain tahdotte, olen valmis olemaan kiitollinenkin! — virkkoi Spontanejev entisellä äänensävyllä.

— En ole suinkaan puuhannut Dmitri Polykarpovitshin hyväksi, — sanoi Bertyshev: — olen pitänyt silmällä vain kanssaperillisten etuja, jotka välillisesti voisivat kärsiä, jos Dmitri Polykarpovitsh alkaisi varomattomasti kirjoitella vekseleitä.

— Vapaudunko siis kiitollisuudesta? Sitä parempi. No, missä muodossa onneni tulee? Onko se, mikä puo-

li tuntia sitten oli mahdotonta, kyllin harkittua tullut mahdolliseksi?

— Ei, ei lainkaan niin. Olen yksityistä tietä hankkinut teille rahaa, ja te sitoudutte maksamaan ne takaisin jaon tapahduttua. Perintörahoista ei saa ottaa ruplaakaan.

— Hm! . . . Kas vaan! Näen, että teillä on hyvänlainen luonto. Muuten se on minusta yhdentekevää.

— Huomenna saatte seitsemäntuhatta, ja saman summan saatte joka vuosi jakoon asti.

— Mutta eikö voisi saada jo tänään?

— Ah, Mitja, etkö nyt voi odottaa yhtä yötä? — huu-dahti Maria Ivanovna.

— Yksi yö, äiti-kulta on välistä kokonaisen ijäisyyden arvoinen . . .

— Ei se käy päinsä, — vastasi Vladimir Nikolajevitsh: — minun täytyy saada rahat toiselta henkilöltä.

— Mitä tehdä. Käskettehän minun toistamiseen käymään luonanne?

— En, saatte rahat täältä, Maria Ivanovnalta. Luulen, että se voi tapahtua kello kolmen aikaan.

— Eiköhän kävisi päinsä varemmin, kello yhden-toista aikaan esimerkiksi?

— Ei, ei käy päinsä, — vastasi Vladimir Nikolajevitsh jyrkästi, häntä kun alkoi harmittaa mokoma tinkiminen.

— Ja onko se lopullisesti varmaa? — kysyi Spontanejev.

— On kyllä.

Spontanejev suuteli jotenkin kylmästi äitinsä kättä, kumarsi jäykästi Bertysheville ja läksi.

— Jumala on rangaissut minua pojalla, — sano Maria Ivanovna, kyyneliään pyyhkien: — todellakin on rangaissut! Mutta suuri kiitos teille, Vladimir Nikolajevitsh, ja Vjerotshkalle kiitos siitä, että neuvoi teitä.

Vladimir Nikolajevitsh ajoi suoraan kotiin, tuntien olevansa ikävällä tuulella.

Vjera! Vjera! Kaunis, hento, tunteikas Vjera. . . Oo, kuinka hänelle ei sovi puhua tuolla tavalla rahoista, ja kuinka ikävää, että se tapahtui. Parempi ettei koko keskustelua olisi ollutkaan.

Mutta merkillistä, että häntä vetää tänään kotia. Tänään on hänen ja Vjera Petrovnan suhteissa pilkistänyt jotakin »inhimillistä.»

Tänään tuntui heidän välillään jonkinlainen löyhähähdys. Se oli vanha rengas joka entisaikaan oli hei-

tä yhdistänyt. Se on — taide, hänen kykynsä. Vladimir Nikolajevitsh oli kokonaan unhottanut sen, mutta Vjera Petrovna pakotti hänet muistamaan sitä ja uskomaan, että se oli koskemattomana.

III.

Kotona oli kaikki hiljaista. Vjera Petrovna oli pannut lapset maata ja istui ruokahuoneessa teepöydän ääressä nähtävästi odottaen häntä.

— Olen hyvin iloinen, ettet vielä ole nukkumassa, — sanoi Vladimir Nikolajevitsh.

— Onko sinulla sitten jotakin puhuttavaa minulle? — kysyi Vjera Petrovna.

— Ei, ilman vain olen iloinen. Tänään on niin hyvä päivä.

— Kuinka niin? Oletko taas saanut palkanlisäystä?

Vladimir Nikolajevitsh hätkähti ja hänestä tuntui kuin olisi kuume värähtänyt hänen ruumistaan.

— Siihenpä se hyvä päivä loppuikin! — sanoi hän surullisesti ja istuutuen pöydän ääreen nojasi päänsä käsiinsä.

— Anna anteeksi, Vladimir . . . en sitä tahtonut.

— Mutta jos et tahtonut niin et myöskään välittänyt! — sanoi Bertyshev taaskin ilostuen. — Niin. — sanoi hän: — on hyvä, kun ihmisten välillä on lämmin, näkymätön side . . . Lämpö, lämpö, — se on elämän

ehto. Niin kauan kun sairaassa, välistä liikkumattomassakin, ruumiissa on lämpöä, se vielä elää ja voi eloon viritä.

— Voi? — virkkoi epäillen Vjera Petrovna.

— Voi, vannon sen, voi, jos vain. . .

— Mitä?

— Mutta tiedätkö mitä. . . olethan sinä itse kärsivällisyys. Sinua minä ihmettelen. . . no. . . antaa ajan kuluu. . . unhottukoot erehdykset, ja jos harhateille joutunut vaeltaja saapuu vanhaan kotiinsa. . .

— Ethän vain myöhästynyt liikkeestä? — kysyi Vjera Petrovna, tahtoen nähtävästi keskeyttää keskustelun.

— En, Ivan Semjonovitsh oli tehnyt kaikki puolestani.

— Entä saitteko nuoren miehen tyydytetyksi?

— Kyllä, vaikkakin suurella vaivalla. . . Ah, Vjera, voisin kertoa sinulle paljon sukuvaikutelmien alalta. . . mutta sitä myöhemmin. . . yleensä täytyy lykätä paljon myöhemmäksi. . . Mutta huomenna nousen varhain ja. . .

— Ja lähdet?

— En, en, heti kun aurinko alkaa paistaa, ryhdyn

maalaamaan nuorta miestä.

— Yhäkö hän kiinnittää mieltäsi?

— Tavattomasti! Ehkäpä juuri sentähden, että se on sinulle . . .

— Lellittele minua ihan tänään, Vladimir.

— Enpä tahtoisi niin lellitellä sinua, Vjera. Malta, anna aikaa . . . mutta muuten en sitä tarkoitaakaan . . . Todella kaunista älköön mainittako sanoilla. Sanat ovat — kauhean raaka juttu, ne turmelevat kauniin, painaen siihen typeryyden leiman . . .

— Kuinka omituisella päällä olet tänään!

— Olen erinomaisella päällä! Olen sellaisella päällä, etten missään tunne voivani niin hyvin, kuin kotonani, täällä, sinun kanssasi keskustellen. Mikä voisi olla parempaa, — kuten ensimmäiselle ihmiselle, jos hänen sallittaisiin palata paraatiisiin, jos enkeli Mikael laskisi miekkansa.

Sinä iltana rupesi Vladimir Nikolajevitsh varhain maata, toivoen huomenna sitä aikaisemmin voivansa alkaa työn. Hän ei ollut pitkään aikaan tuntenut mieltänsä niin rauhalliseksi kotonaan, eikä hänen unensa ollut kaukaan aikaan ollut niin rauhallista.

Seuraavana päivänä heräsi hän jotenkin varhain

ja häntä tuntui vaivaavan omituinen tunne, jota hän ensi hetkestä piti levottomuutena.

Ennen, kun hän odotti jonkin hänen mieltänsä kiinnostävän taulun, ei tämä kärsimättömyyden tunne, halu saada valmiiksi alettu työ, jättänyt häntä moneen päivään, niin kauan kuin taulu ei ollut valmis.

Hiljaa nousivat lapset ylös, tänä aamuna eivät he tapansa mukaan mellastaneet, joivat hiljaa aamu-teensä, läksivät sitten pukeuduttuaan ulos juoksentelemaan.

Ja vasta kello yhdentoista ajoissa kuului ruokailuhuoneesta lasten ääniä, astiat alkoivat helistä ja kymmenisen minuutin kuluttua kutsuttiin hänet aamiaiselle.

Vjera Petrovna tuli atelieriin.

— No, miltä näyttää? Edistyykö työ? — kysyi Bertyshev.

— Parempaa ei voi toivoakaan! — vastasi Vjera Petrovna. — Olen hankkinut hyvän taulun. Se tulee huomatuksi päyttelyssä.

— Näyttelyssä? Sinä siis arvelet, että se on pantava näytteille.

— Tietysti! Vaikkapa et tahtoisikaan. Onhan se mi-

nun omani. Tiedätkö, mitä Skorbjanski eilen? Jollei hän vain sitä turmele, tulee siitä koko näyttelyn valtti.

— Helpostipa menestystä saadaan.

He läksivät syömään. Vladimir Nikolajevitshillä oli kiire, sillä hänen täytyi mennä Spontanejeviin. Hän söi kiireesti ja läksi jo puolen tunnin kuluttua.

Hän myöhästyi vähän ja tapasi Vjera Polykarpovnan lähtövalmiina. Vjera oli kokonaan mustissaan, joka kohta hänen puvustaan osotti surua, ja se ei sopinut hänelle. Musta väri teki hänet kymmentä vuotta vanhemmaksi.

Mitään kenellekään sanomatta astuivat he kadulle ja istuutuivat ajurin rekeen, jonka Vladimir Nikolajevitsh oli varannut itselleen, ajaakseen sitten konttoriin.

Ajuri sai käskyn ajaa Nevskille, erääseen pankkiin, jossa Vjera Polykarpovna talletti rahojaan.

Pian pysähtyi reki suuren rakennuksen eteen, jossa pankki sijaitsi. He nousivat yhdessä rappusia ylös eivätkä jääneet suureen saliin, jossa yleisö toimitti asiansa, vaan menivät erityiseen huoneeseen, joka oli varattu erittäin huomattaville liikeystävälle. Vjera Polykarpovna pelkäsi jonkun yleisöstä tuntevan hänet.

Kummastuksekseni huomasi Vladimir Nikolajevitsh, ettei hän pyytänyt seitsemää tuhatta, jonka summan Dmitri tarvitsi, vaan tasan viisitoista.

— Mihin sen tarvitset? kysyi Vladimir.

— Selitän sen sitten.

Asiansa toimitettuaan palasivat he takaisin.

— Mistä on kysymys? — kysyi Vladimir Nikolajevitsh.

Vjera Polykarpovna nauroi ja lupasi selittää kaikki kotona kun pääsevät kahden kesken.

Heidän saavuttuaan Ofitserskajalle poikkesi Vladimir Nikolajevitsh Maria Ivanovnan luokse ja pyysi hänen lähettämään hakemaan Dmitriä.

— Rahat ovat valmiit, — sanoi hän. — Odotan häntä Vjera Polykarpovnan luona.

Maria Ivanovna vuodatti ihan kyyneliä mielihyväästä ja kiitollisuudesta. Hänestä, satojen tuhansien omistajasta näytti Vladimir Nikolajevitsh hyväntekijältä. Hän lähetti heti Ligovokalta poikaansa hakemaan. Vladimir Nikolajevitsh meni Vjeran luokse.

Vjera Polykarpovna odotti häntä. Nähtävästi halutti häntä sangen suuresti ilmoittaa suunnitelmasa.

— Sinulla on siis suunnitelmaehdotus, tahi ehkäpä salaliitto tekeillä! — sanoi Vladimir Nikolajevitsh.

— Niin, olkoon menneeksi, salaliitto . . . sinua vastaan . . .

— Kenen kanssa olet salaliittoutunut? Ennenkun salaliitto voi syntyä, täytyy olla vähintään kaksi henkilöä.

— Meitä onkin kaksi, minä ja — itsekkäisyyteni.

— Sepä onkin uskollinen liittolainen; mutta kerro nyt.

— Matkustan ulkomaille. Tahtoisin, että sinäkin lähtisit kanssamme.

— Kanssamme? Kuka sitten lähtee kanssasi?

— Tietysti äiti . . .

— Onko se jo päätetty?

— Ei, en ole puhunut siitä vielä hänelle. Mutta ei hän kieltäydy. Olen itsepäinen, eikä hän voi päästää minua yksin.

— Sehän on sängen viisaasti harkittua. Mutta ei ole kuitenkaan hyvä, että lähdet kuljettelemaan vanhusta ympäri maailmaa, kun hän tarvitsisi lepoa.

— Mutta mitäpä tehdä, jos en voi pysyä liikkeellä, saamatta vähääkään tuulentua. Vladimir, lakkaa ar-

vostelemasta menettelyäni. Minun täytyy, ymmärrätkö, tunnen, että minun täytyy päästä tunkeutumaan, ja järjestä niin, että liike voi pari kuukautta tulla toimeen ilman sinua, ja lähde meidän kanssamme.

— Sitä en voi tehdä, Vjera.

— Mikset?

— Monesta, hyvin monesta syystä.

— Sano ennemmin, — virkkoi äkkiä tulistuen Vjera Polykarpovna, — yhdestä syytä, joka on sinusta tärkeämpi kuin mikään muu.

— Mitä tarkoitat?

— Tiedät varsin hyvin. . . en tahdo sitä mainita.

— Jos luulet, että se syy on — perheeni, niin erehdyt.

Vjera Polykarpovna sulki nopeasti korvansa.

— En tahdo kuulla sitä! En tahdo enää kuulla sitä!

Vladimir Nikolajevitsh katsoi häneen ihmetellen ja kauhistuessaan.

— Mitä oikeastaan vaadit minulta?

— En minä vaadi, vaan meidän suhteemme vaativat sitä. . . Näin ei voi enää käydä päinsä. Mikä minä oikeastaan olen sinun elämässäsi? Valoisa rauhallinen kolkka, jonne sinä voit tulla virkistymään ja

rauhottumaan perhehuolistasi? Rippi-isä, jolle voit helpotukseksi uskoa muutamia salaisuuksia? Perheesi, perheesi. . . siinä on elämäni suurin rengas. Sen ympärillä pyörivät kaikki ajatukset ja huolesi. . . Mutta se tietysti loukkaa minua.

Vladimir Nikolajevitsh pysähtyi pöydän ääreen ja jäykistyi paikalleen, ikäänkuin olisi äkkiä menettänyt liikuntakykynsä. Taas valtasi hänet kokonainen parvi ajatuksia, epäilyksiä ja epätietoisuuksia, joista hän niin suurella kärsimyksellä oli vapautunut. Taaskin menetti hän tasapainonsa, jota saavuttamaan hän niin kauan oli pyrkinyt.

— Vjera, sinä siis vaadit, että minä jättäisin perheeni?

— Vaadin, että meidän suhteemme tulisivat selviksi. Sitä ainoastaan vaadin. Tämä hämäräperäisyys, tämä epämääräisyys, tämä romanttisuus, kaikki se kelpasi niin kauan kuin tunteemme olivat lapsuusaatteella. Mutta nyt ovat ne naurettavia. Vladimir, tiedä, että nämä eivät ole ainoastaan sanoja, tällä kerralla ne eivät ole sanoja. Luulin, että sen jälkeen. . . meidän matkamme jälkeen, kun sinä voit nähdä, mihin kaikkeen olen valmis, sinä et enää horju, sinulla ei

ole enää valitsemisen varaa. Mutta näen, ettei niin ole. Tokkopa koskaan ennen olet seisonutkaan niin lujasti tuolla perhe-elämäsi pohjalla. Vladimir, kuu-letko? Sen täytyy tulla ratkaistuksi millä tavalla tahansa. Matkustatko minun kanssani?

— En, en, en matkusta! — vastasi Bertyshev odotamattoman lujasti.

— No, siis... siis, minä matkustan... yksin... matkustan äidin kanssa... mutta sinä... tee kuten tahdot...

— Mitä tämä on, riitako, eroko?

— Mikä sana! Onko sillä sitten mitään merkitystä? Riittääkö yksin sanan lausuminen, että se muuttuisi teoksi? Onko tämä ero tahi ei, sen sanoo meille tulevaisuus, mutta nyt minä vain matkustan... Jos minä olen sinulle tarpeellinen, löydät kyllä minut... jos voit tulla toimeen ilman minua, niin tapahtuu ero itsestään. Kaikki tapahtuu vain näyttämöllä sinä hetkenä, kun tekijä tahtoo. Mutta me, sinä ja minä, valitettavasti emme ole tekijöitä, vaan toimivia henkilöitä. Matkustan ylihuomenna; on jällellä vielä kaksi päivää ajatella...

Vjera pysähtyi sanoen kynnykselle, joka vei hänen

makuuhuoneeseensa. Ehkäpä hän odotti, että Vladimir Nikolajevitsh tulee hänen luokseen ja sanoo peruuttaneensa päätöksensä. Mutta Bertyshev ei liikahtanutkaan. Vjera seiso i hetkisen ikäänkuin odottaen. Sitten astui hän äkkiä makuuhuoneeseen ja sulki oven perästään.

Vladimir Nikolajevitsh seiso i muutamia minuutteja hämmillään, tuntien päässään tylsyyttä ja kykenemättömyyttä ymmärtää niin äkkiä mutkalliseksi tulutta asemaa. Sitten hän poistui huoneesta ja hiljaa laskeutumaan portaita.

Hän astui rekeen ja käski ajurin ajaa ulkopuolelle kaupungin, jossa oli mainio tie.

Vasta päivälliseksi hän palasi kotiin.

IV.

Seuraavana päivänä ei Bertyshev käynyt Spontanejevissa. Ei hän ajatellut poissaoloaan; se tapahtui kuin itsestään. Noustuaan aamulla varhain samoin kuin edellisenäkin päivänä, ryhtyi hän maalaamaan. Muuten oli herttainen ja aurinkoinen päivä. Aamiaisen aikaan sai hän kirjeen Skorbjanskilta. Tämä pyysi hänen pistäytymään luonaan erään tärkeän asian tähden.

Kello 5:n tienoissa meni hän Skorbjanskin luokse. Matvei Ivanovitsh makasi sohvalla työhuoneessaan jalat harmaaseen naisen huiviin käärittynä.

— Tässä nyt näet veli hyvä, en ole kumartanut selkääni kenenkään edessä, mutta särkee sitä sittenkin, — sanoi hän ojentaen kätensä vieraille. — Istu, hyvä ystävä, ja anna anteeksi, että vaivasin sinua yksityisissä asioissani.

— Se on sitä mieluisempaa! — sanoi Bertyshev: — Olet tehnyt minulle niin paljon palveluksia, vaan minun ei ole onnistunut tehdä sinulle vähintäkään vastapalvelusta.

— Riittää jo! Tiedän, että olen sinun hyväntekijäsi!
— virkkoi Matvei Ivanovitsh koomillisesti: — istukaa lähemmäksi, tähän sohvalle; keskustelu on oleva salainen. Tärkeintä on ettei sitä kuulisi vaimoni. . .

— Herätät utelijaisuuteni! toista se on! Mutta jos tulee naurettavaa, niin älä naura liian kovasti!

— Tiedätkö, mikä kohtalo äskettäin tuli kahden kirjailijan osaksi? . . . Toinen heistä hankki itselleen asteettaisin aivojen halpautumisen, toinen taas tuli suorastaan mielipuoleksi. . .

— Olen siitä kuullut.

— Olet kuullut, mutta et tuntenut, Jospa ne olisivat olleet taiteilijoita, kulkisit varmaankin surupuvussa. . . Missään eivät jakaudu niin määrätysti ammatteihin kuin meillä. No niin, tämä on johdantoa. Kirjailijat tulevat yhä useammin ja useammin mieli-
puoliksi. Se on tosin ymmärrettävää. Se johtuu siitä, että meidän toimintamme on luonnotonta.

— Mitä?

— Ehdottomasti, mitä kirjailija tekee? Ajattelee ja luo. Mutta voiko ajatella ja luoda ammatillisesti, s. o., joka aika, kun vain tarvitsee? Niinhän me teemme. Järjen ja kyvyn omituisuuden ja oikut me omistamme

sanomalehtityöhön. Aikakauslehdet ja sanomalehdet ilmestyvät joka päivä, ja me pakotamme aivomme luovaan työhön joka päivä. Entisaikaan eivät kirjailijat tulleet mielipuoliksi, vaan elivät hyvin kauan, harmaapäiksi asti. Se johtui siitä, etteivät ponnistaneet aivojaan sanomalehtityössä. Kirjailija-ammattia ei vielä silloin ollut. He olivat tilanomistajia tahi virkamiehiä, jotka joko hoitivat maatilojaan tahi palvelivat virastoissa, luoden vain silloin, kuin heidät valtasi luomisinto. Luomisinto! Sanopa, hyvä ystävä, mikä laitos se on? Minä olen kai tuntenut sitä aikaisimmas-
sa nuoruudessani, jolloin tuotteitani ei painatettu. . .
Mutta nyt — kas, tuolla juoksentelee luomisintoni! — Hän osotti katseellaan viereistä huonetta, jossa nuoremmat lapset tömistelivät jalkojaan. — Ja huomaa, luomisintokin on mätää. Mieleen johtuvat aina rännäinen aamu, kosteet seinät, kulunut palttoo. Päähän ei voi pälkähtääkään mitään ilahuttavaa, päähän, jota innostaa vanhin talonmies, joka tulee muistuttamaan maksamattomasta vuokrasta. . .

— Olet tänään liian synkkä, Matvei Ivanovitsh!

— Mutta tottahan se on, ehdottomasti totta! Minun mielestäni on suurena syynä siihen yleisömmе.

Sehän tarvitsee kirjailijoita, niinhän? Ilman kirjailijoita se täydellisesti raa’istuisi. Ja se, yleisö, sieppaa ahneesti jokaisen kirjailijan lausuman sanan, mutta kirjailijan elämään ei se tahdo tutustua eikä se tiedä, että kirjailija elämänolojen pakosta ei tee sitä mitä tahtoisi ja mitä paremmissa oloissa voisi tehdä, että hän tekee väkivaltaa aivoilleen, kiristää liiaksi lahjojaan, näännyttää kykynsä. . . . Mutta tiedäthän sinä tämän kaiken. . . ja päättyy niin, että menettää järkensä. . . . Äskeiset kaksi tapausta ovat pelottaneet minua. Hyvä jumala, vielä edellisenä päivänä luon erään onnettoman kirjoituksen. Rohkea kynä, lämpö, jalo suuttumus! Hän kutsui yleisöä johonkin sankariryöhön. Mutta jo seuraavana päivänä teki hän sellaisen hulluntyön, että hänet oli suljettava houruin hoitolaan. . . . Ja samahan voi sattua konelle tahansa meistä. Siksipä olenkin päättänyt ajoissa, niin kauan kuin olen täysissä sielunvoimissa, laatia testamenttini. . . . Mitä, onko mielestäsi naurettavaa?

— Ei, ei ole naurettavaa, vaan odottamatonta!

— Ei, kyllä se on naurettavaa, kirjailija, joka on tehnyt testamentin! . . . Katsokaas, kirjailija juuri onkin herrasmuotoinen Kalistratushka, josta on sanot-

tu, että hän »kylpee lähdevellä ja sormillaan syyhytää tukkaansa, odottaa satoa kylvämättä jääneestä sorasta». . . Ja vielä edelleen: »vaimo pesee alastomia lapsiaan, mutta pukeutua miestänsä koreimpaan. . . Hänellä on jalassa Karistetut niinikengät». . . Kas niin veliseni, minä ajattelinkin laillista tietä jättää perheelleni perinnöksi »kylvämättömän peltosoran sadon». . .

Hän naurahti ja saattoi Bertyshevinkin nauramaan.

— Mitä, — sanoi Vladimir Nikolajevitsh, — houkehon on arvokas. Mutta itse asiassa, mitäs sinä aijot määrätä sitten? . . .

— Katsos, ystävä hyvä, minä aivan hyvin käsitän, että koko minun pääomani sisältyy pääkallooni, ja jos se rupeaa tylsistymään, niin siitä seuraa, että kaikki tuotantokin loppuu.

Mutta onhan minulla kirjoja. Totta on että eivät juuri kehuttavasti käy kaupaksi, ja se johtuu siitä, etteivät jälkeläiseni minua ymmärtäneet, mutta jälkeläiset alkavat ymmärtää ja rupeavat niitä ostamaan. . . ymmärrätkö? Meidän yleisömmä on kummallinen. Kirjailijan eläessä se katsoo häneen kieeroon, mutta kun hän vaan kuolee, niin tuntee se ai-

vankuin katumusta ja alkaa ostaa hänen kirjojaan. Tunnen yhden kustantajan, joka ostaa ainoastaan sellaisien kirjailijoiden tuotteita, jotka kohta kuolevat. Hän painattaa kirjan ja lähettää sen kauppaan. Kirjaa luetaan vähän, mutta hän sanoo: »ei mitään, odotas, aikaa kuluu, niin vahingon korvaamme!» Ja todellakin, niin kohta kuin kirjailija kuoli, niin hän kuolilmoituksen vieressä ilmoittaa: »Kaikissa kirjakaupoissa saatavana j. n. e.» Ja kohta myö koko painoksen loppuun. . . Sanalla sanoen, minä en tahdo päästää käsistäni tilaisuutta, vaan tahdon käyttää hyödykseni omaa kuolematani. Niin hanki vielä kaksi ystävää, ja niin kohta kun minun selkäni tulee paikalleen, niin me menemme notarion luo. Sinulla varmaankin on tuttu notario? Sillä liikuttelethan sinä miljoonia, vaikkapa ne ovatkin vieraita.

— Kyllä tunnen. Hyvä minä teen sen. Mutta koska aijot sinä nousta?

— Huomenna tai ylihuomenna.

— Me tuumimme Vjeran kera yhdestä matkasta, mutta sinusta se on mieletöntä. . .

— Sinä ja Vjera Petrovna! Huvimatkan? Se huvittaa minua suuresti. Olen valmis osaa ottamaan, vaik-

kapa sitten selkärankani kahtia katkeaisi. . . Mutta minulle?

— Voljtoville, maalle. . .

— Beresovaan? Erinomainen ajatus! Lähden mukaanne. Mutta minulla ei ole rahaa ja sehän maksaa jotakin.

— Rahaa meillä on. Me tahdomme jakaa omasta menoerästämme tuhatta ruplaa Woltovskin osanottoa varten. . .

— Tuhatta ruplaa on paljon. . . mutta voi! niistä on vähän!

— Enempää ei meillä toistaiseksi vielä ole. . .

— Mutta sinun korkeat suojelijasi? Niin, sinun mannamajoille mennyt mesenaattisi oli jäntevä, mutta hänen jälkeläisensä, niin minusta tuntuu, toista maata. Kas he saivat sivistyksen. . . Tai, he, saatuaan rahaperinnön eivät tunne arvonantoa taiteita kohtaan!

— Ei, syy ei ole siinä. Mutta he eivät ole vielä saaneet perintöä käsiinsä. He saavat nyt tavallisen suuren ylläpitosumman, mutta perintö jaetaan vasta kolmen vuoden perästä. Sitten vasta voi puhua heidän mauistaan. . .

— Mutta mitä Vjera Polykarpovna aikoo nyt?

— Näinä päivinä hommautuu lähtemään ulkomaille. . .

— Yksinkö?

— Äitinsä kera. Mutta tämä on muuten noin vasta aikomus.

Ja hämärsi kun Vladimir Nikolajevitsh lähti Skorbjanskin luota pois. Hän ajoi suoraan kotiinsa. Täällä odotettiin häntä päivälliselle.

— Sinulle on kirje. Luultavasti Spontanejeviläisiltä, — ilmoitti Vjera Petrovna.

— Se on mummo Spontanejeviltä! selvitti Vladimir Nikolajevitsh vaimolleen. — Hänellä on joku suru. Pyytää tulemaan tänään. . .

— En ymmärrä. — sanoi hän, — mikä suru voi hänellä olla! . . .

— Luultavasti on poika tehnyt jonkin tepposen! — arveli Vjera Petrovna.

— Paljon mahdollista!

Bertyshev rupesi puhumaan sitten Skorbjanskista, hänen testamentistaan ja matkasta Voljtovin luokse. Viime mainittu tieto nähtävästi vilkastutti Vjera Petrovnaa, joka oli alakuloisella tuulella. Selvisi että hän oli ajatellut tätä matkaa jo ennen ja vieläpä laske-

nut matkaoppaasta, kuinka kauan matka sinne kestää.

— Täytyy valita luminen pakkaspäivä. Sielläkin täytyy ajaa kolmisenkymmentä virstaa hevosella. — sanoi hän. — Pietarista lähdemme yötä vasten... Lapset nukkuvat rautatievaunussa, ja aamulla varhain istumme rekeen. Se tuottaa heille suurta iloa.

Lapsetkin näyttivät jo odottavan tätä matkaa. Vjera Petrovna oli näet puhunut siitä otaksumana, mutta lapset pitivät sitä päätettynä asiana.

Bertyshev tunsi itsensä sinä päivänä omituisen väsyneeksi ja olisi mielellään jäänyt kotiin. Mutta hän ei voi olla suostumatta Maria Ivanovnan pyyntöön, vaan läksi päivällisen jälkeen Ofitserskajalle.

Hän tapasi eukon levottomana odottamassa.

— Luulin jo, ettette enää tulekaan tänään! — sanoi hän.

— En luullutkaan tänään tulevani teille, — vastasi Vladimir Nikolajevitsh: — jollen olisi saanut kirjetänne...

— Antakaa anteeksi rakas ystävä... Tiedän, ettei teillä ole aikaa lepäämiseenkään... Ja on sellainen, ettei se oikeastaan koskekaan teitä...

— Se koskee varmaankin sitä matkaa?

— Te tiedätte siis? Niinpä niin! Juuri sitä. . . Ajetelkaa Vladimir Nikolajevitsh, mitä hänen päähänsä on pistänyt! . . .

— Mutta minkätähden oikeastaan pidätte sitä matkaa sopimattomana.

— Mutta kuinka se kävisi päinsä, Vladimir Nikolajevitsh! Kauanko on siitä kun isän hautasimme, ja nyt jo ulkomaita kiertelemään. . . Mitä siitä ihmisetkin sanoisivat!

— No, siitä ei tarvitse välittää, Maria Ivanovna!

— Luuletteko siis, ettei se merkitse mitään?

— Siinä suhteessa en näe mitään pahaa. Minä luulin, että teistä tulisi vaivaloiseksi matkustella kaupungista kaupunkiin.

— No, siitä taas en minä hiiskahdakaan. . . Mutta sanokaa, Herran tähden, mistä hän äkkiä on tullut niin itsepintaiseksi? Tänä aamuna tuli hän minun luokseni ja ilmoitti aikeensa! . . . Myönnän, että aluksi ihan rupesin itkemään. . . Mutta ei hän siitä huolinut. Te, sanoo, jollette tahdo, voitte jäädä. Löydän tien yksinkin. Mutta vai laskisin minä hänet yksin! . . . Teidän mielestänne ei se siis ole paha?

— Mitä pahaa siinä olisi. Jos vain jaksatte, niin matkustakaa . . .

— No, ehkäpä jotenkin jaksan. Kun ei vaan syntyisi puheita . . . No, siinä olikin kaikki. Turhaan vain vaivasin teitä.

— Onko Vjera Polykarpovna huoneissaan?

— Missäpä hän muuallakaan olisi? Menkää hänen luoksensa. Sanokaa, että olette saaneet minut taivutetuksi ja että minä olen valmis lähtemään. Ehkäpä juotte myöhemmin teetä kanssamme?

— Kiitos, miksei. Pistäydyn puoleksi tunniksi Vjera Polykarpovnan luokse

— Mutta älkää vain sanoko hänelle että minä olen valittanut. Sanokaa vain, että sattui tulemaan puheeksi.

Hän ei sanonut jäähyväisiä Maria Ivanovnalle, vaan läksi yläkertaan. Vjera Polykarpovnan yllä oli kotiviitta, ja hän nähtävästi odotti häntä.

— Mitä? Sinäkö siinä? Ja minä kun luulin sinun tahtovan rankaista minua! — huudahti Vjera jotenkin iloisesti.

— Mistä?

— Tottelemattomuudesta, huonosta luonteesta, it-

sekkäisyydestä — ja kaikesta muusta . . .

Bertyshev ei vastannut mitään, vaan istuutui tyytyväisenä pehmeään nojatuoliin.

— Olen tänään hyvin väsynyt! — sanoi hän ja lisäsi sitten: — se on siis lopullisesti päätetty, te matkustatte ulkomaille! . . .

— Mitä minuun tulee, niin on lopullisesti päätetty, että matkustan ulkomaille! . . . En tiedä kuitenkaan, mitä äiti . . .

— Olin juuri hänen luonaan . . .

— Ja mitä hän? Hän pelkää kai ihmisten puhetta? Ajattele, mitä maailman ihmisiä me olemme!

— Minun onnistui osottaa hänelle, ettei se merkitse mitään . . .

— Oo, niin niin! — Sepä hyvä! — Hän istuutui lähelle häntä. — Hyvä. Minä olen valmis antamaan sinulle totuudenmukaisen selityksen, jos sinä myös totuudenmukaisesti selität minulle, miksi olet muuttanut eilisen mielipiteesi matkani suhteen.

V.

— Huomaathan Vjera, etten tahdo puhua puolittain. Eilen olin huomaavinani, että sinä matkallasi varastat minua. Mutta silloin en minä vielä saanut selvitettyksi ajatuksiani ja tunteitani. Nyt olen sen tehnyt ja tämän jälkeen minä tahdon pyytää sinua ole hyvä ja matkusta . . .

— Varsin hauskaa!

— Niin, pyydän, matkusta. Sinä, s. t. s. sinun läsnäolosi häiritsee minua »tuntemasta itseäni» . . . Ymmärrätkö sen?

— Voinhan sen ymmärtää.

— No niin. Tiedätkös, että minä joskus epäile rakkauttani sinuun? . . . Minusta joskus tuntuu, että meidät erottaa toisistamme joku hirveä kuilu, ja että me yhtä huonosti sovimme yhteen kuin tuli ja vesi . . . Mutta se ei ole mielipiteeni, ei sijainen tunteeni, vaan ohimenevä varjo . . . Vielä nyt minulla on tilaisuus olla kanssasi mutta minä en koskaan sitä huomaa . . . Katsos, sinussa on joku voima. On mahdollista, ettei tällä voimalla ole mitään tekemistä minun tunteille-

ni. . . Mutta se tekee minut voimattomaksi. Minä tahdon, että tunteeni olisivat jonkun aikaa vapaat sinusta, vapaat sinun välittömältä vaikutukseltasi. Minä tahdon tietää, päättää ja menetellä sen mukaan. . . Kas siinä kaikki. Tämä on syy, miksi tahdon sinun matkustavan. . .

— Ja miksi sinä noin kovapuheisesti vakuutit äidilleni?

— Se on yhdentekevää. Mutta minä ajattelen, että sinä olet samanlaisessa asemassa. . . Sinulle on tämä yhtä välttämätöntä kuin minullekin. . .

— Mutta Jumalan tähden älä tee tästä minkäänmoisia johtopäätöksiä.

— Kaikesta tästä on tehtävä johtopäätös. Mutta ei saa vaan kiiruhtaa! . . .

— Kuinka järkeviä me nyt olemme — sanoi Vjera Polykarpovna, kun he nousivat rappusia ylös.

— Ikävään saakka! . . . vastasi Vladimir Nikolajevitsh.

— Olen täydellisesti samaa mieltä! — virkkoi Vjera Polykarpovna aivan ruokasaliin astuessaan.

Täällä oli hyvin valoisa. Maria Ivanovna kaasi jo teetä ja sisäkkö asetti sen Vjera Polykarpovnan ja Ber-

tyshevin tavallisille paikoille. Pöytä oli kukkuroillaan leivoksia ja eri ruoka-lajeja.

— No, Vjeraseni, Vladimir Nikolajevitsh sai minut vakutetuksi! — sanoi Maria Ivanovna.

— Hän on tunnettu loitsija ja silmäkääntäjä! — virkkoi Vjera Polykarpovna naurahtaen.

— Niin. . . kyllä se on niin. En tiedä miten meille olisi käynyt, jos hän olisi jättänyt meidät. . .

— Se on totta äiti. Sitä minä en voi olla tunnustamatta, Vladimir Nikolajevitsh. . . — sanoi hän hymyillen hänelle. — Minä luulen, että me eläisimme nyt vaatimattomalla eläkkeellä, jonka setä Avksenti Antonovitsh meille antaisi.

— Mutta kuinkas, Vjeraseni, oletkos sinä pyytänyt Vladimir Nikolajevitshia niitten paperien. . . mitkä ne nyt olivatkin. . .

— Passeja, äiti! Minä pyydän häntä huolehtimaan niistä.

— Niin, olkaa niin hyvä, Vladimir Nikolajevitsh, tehkää se palvelus meille. . . Teittä me emme saa mitään.

— Te tahdotte luultavasti yhteisen passin? — kysyi Bertyshev.

— Ei, — keskeytti Vjera, — olkaa hyvä ja hommatkaa erityiset! Sitähän voi tapahtua vaikka mitä. Äiti rupee yht'äkkiä ikävöimään poikaansa ja haluaisi matkustaa tänne. . .

— Mitä tyhmyyksiä sinä puhut? Luuletko, että minä voin jättää sinut sinne yksikseen?

— No saman tekevä! Eri-passit, Vladimir Nikolajevitsh, olkaa hyvä.

— Kaksi saatte! — vastasi Bertyshev.

VI.

Passien homma vei Bertysheviltä koko aamun. Siinä päivänä hän ei käynyt kertaakaan asunnossaan. Aamulla, juotuaan teetä, hän ajoi konttoriin ja siellä lähetti miehen Spontanejeville hakemaan asiapapereita.

Vladimir Nikolajevitsh valitsi mitä tarvitsi ja passihakuut. Erityisestä pyynnöstä hän toi passit jo samana päivänä. Sitten kävi hän Itävallan konsulin luona ja täältä ajoi Spontanejevien luo.

Sillä kertaa hän ei tavannut ketään kotona. Seuraavana päivänä Vladimir Nikolajevitsh ajoi heille kahta tuntia ennen junan lähtöä. Hän nousi suoraan ylös ja tapasi Vjera Polykarpovnan hyvin liikutettuna. Hänen ilmestyttyään Vjera virkkoi:

— Ah, vihdoinkin. . . Sillä sittenkin tulit. Ja minä kun jo luulin, että tulet vain asemalle saattamaan.

Hän sanoi sen ilmeisesti moittivasti, ja toinen ymmärsi, että hänen mielenliikutuksensa johtui siitä syystä.

— Tulin, Vjera, sanomaan sinulle jäähyväisiä. . . —

sanoi hän, tarttuen hänen käteensä.

— Älä puhu niin pelottavia sanoja. . . — vastasi Vjera, ääni hiukan vapisten.

— Miksi pelkäisimme sanoja, Vjera-ystäväni! Heitämme jäähyväiset ja lupaamme toisillemme kunniasanalla olla rehellisiä tunteellemme ja toisillemme. Niinhän?

— Annan kunniasanani.

— Minä myös. Kumpikin erikseen teemme itsellemme tiliä, kuulustelemme ankarasti tunnettamme. . . Ja kaikki, mikä näissä kuulusteluissa ilmenee, sen kerromme toisillemme suoraan.

— Niin, Vladimir. . .

— No, siispä. . . Hyvästi!

Hän painoi Vjeran rintaansa vasten ja syleili häntä kuin ystävää, josta on ollut kauan aikaa erossa.

— Lähtekäämme nyt alakertaan auttamaan Maria Ivanovnaa tavarain pakkaamisessa. Hän on kai epätoivoissaan. . .

— Lähtekäämme, Vladimir. . .

Talvihämärässä ajoivat he sitten kolmisin suljetuissa vaunuissa asemalle. Suuret tavarat oli lähetetty edeltäpäin. Vladimir Nikolajevitsh sai huomata et-

tä holhoojan velvollisuudet ovat paljon mutkikkaamat kuin hän oli luullutkaan. Hänen täytyi huolehtia pakaasista, puhutella konduktöörejä, jotta nämä pitäisivät mahdollisimman suurta huolta heistä, sanalla sanoen, lähettää heidät matkalle kuin lapset.

Näissä puuhissa kului aika toiseen soittoon asti, ja niin pelastui hän jäähyväisten rasittavasta odottamisesta, kun ei ollut mitään sanottavaa eikä taas tyhjänpäiväisyyksiä johdu mieleen.

Hän oli ainoa Spontanejevien saattaja. Dmitri ei todellakaan saapunut asemalle. Vähää ennen kolmatta soittoa johtuivat Bruchmannit hänen mieleensä. Hekään eivät olleet saapuvilla. Luultavasti olivat he joko matkustaneet tahi matkustavat toisella junalla.

Kuului kolmas soitto. Bertyshev suuteli ensin äidin ja sitten tyttären kättä. Maria Ivanovna monesti risti silmänsä. Vjera Polykarpovnan silmät olivat surulliset. Hän tunsu, että nyt tapahtui jotakin ratkaisevaa ja tärkeätä, ja se tunne oli sellainen kuin tämä kellonsoitto ratkaisisi kaikki.

Juna loittoni verkalleen. Vjera seiso i vaunusillalla ja Bertyshev asteli hiljalleen vaunun rinnalla niin kauan kuin voi, ja he katselivat ääneti toisiaan. Näinä

viimeisinä hetkinä ei heillä enää ollut sanoja tulkitakseen heitä kuohuttavat tunteet, mutta kumpainenkin ymmärsi, että siitä hetkestä lähtien alkaa jotakin uutta heidän suhteissaan.

Kotoaan tapasi Vladimir Nikolajevitsh Skorbjanskin. Hän irvisteli vielä tehdessään varomattomia liikkeitä, mutta häntä kyllästytti istua kotona.

— Olet tänään harvinaisen iloinen, Voldemar! Oletpa sellaisella tuulella kuin pikku virkamies ritamerkin saadessaan!

— Niin, olen erinomaisessa mielentilassa! — huuhahti Vladimir Nikolajevitsh, ja todellakin tuntui iloisuutta kaikissa hänen puheissaan ja liikkeissään, ja se kuvastui hänen silmissään. Vjera Petrovna katsoi häneen tuontuostakin hämmästyneenä.

Hän oli nälissään — Spontanejeveilla oli sinä päivänä ollut kaikki sekaisin. Oli unhotettu antaa hänen syödä. Keitettiin teetä ja samalla sai hän myös päivälisen.

— No, entä nyt? — kysyi Skorbjanski. — Huomenna voimme ryhtyä useihin tärkeisiin yrityksiin?

— Mihin sitten?

— Ensiksikin menemme notariuksen luokse lausu-

maan viimeisen tahtomme. Toiseksi, matkustamme Voljtushkan luokse. . .

— Matkustamme, sen teemme! Hengitän nautinnolla ei-pietarilaista ilmaa! . . . — vastasi Bertyshev.

— Mitä taas minuun tulee, niin minä, luultavasti, tarvitsen kaksi henkivartijaa, joiden tulee kannattaa minua tavallisen ilman voimakkaan vaikutuksen hetkenä minun organismiini. . . Pyörryn ehdottomasti! Ajattele näet, on jo tasan kaksikymmentäkaksi vuotta kulunut siitä, kun olen hengittänyt kunnollista ilmaa.

— Etkö ole kahteenkymmeneenkahteen vuoteen matkustanut missään? Mutta kuinka sinä, kirjailija, et ole huolehtinut näköpiirisi laajentamisesta? . . .

— Venäläinen kirjailija, älä unhotä sitä. Eurooppalainen kirjailija on aina liikkeellä. Heti kun hän vain tuntee itsessään kykyä, on hänen ensimmäisenä huolenaan nähdä maailmaa. (Hän matkustelee, hän käy Aasiassa, Egyptissä, Amerikassa. Ja oman isänmaansa kuljeksi hän pitkin ja poikki. Ja hän tietää jotakin, todellakin tietää). Venäläinen kirjailija taas, kun hän tuntee rinnassaan luomisinnon hehkua, jos hän asustaa jossakin kaukaisessa maankolkassa, neuvotlee itsensä ennen kaikkea Pietariin, ja koska hänel-

lä enimmäkseen ei ole varoja, asettuu hän asumaan ullakkokerrokseen ja ryhtyy etsimään toimeentulo-varoja. Siinä sivumennen rupeaa hän käymään sanomalehtien toimistoissa tutustuttamassa niitä kirjoituksiinsa. Lopulta pääsee hän niin pitkälle, että yksi niistä pannaan lehteen. Arvostelijat kiittävät ja sanovat hänen antavan toiveita. Siitä lähtien ryhtyy hän innokkaasti jatkamaan »toiveiden antamistaan». Siinä sivussa naittaa hänet kohtalo tulisen rakkauden johdosta, hän monistuu tuntemattomasta syystä, ja pelkästään se seikka sitoo hänet nevaiseen Pietariin, ja hän laajentaa näköalaansa vain käymällä Ljesnajan, Tshernaja rjetshkan, Tsarskoje Selon ja Udelnajan huvilaseuduilla. Hänen huomioittensa piirinä on — oma perheensä, hänen näköalansa asuntonsa ikkunan edessä kasvavat kolme koivua, koloriitinaan — nuorimmat talonmiehet, jotka tuovat puita, värinsä — Pietarin harmaa taivaan y. m. s. . . Ah, jospa olisin miljonääri, perustaisin kirjailijain matkapurahaston. Pitäisin heitä aina liikkeellä; he saisivat kierrellä Venäjää, käydä katsomassa Eurooppaa ja siten kuvata elämää eikä ihanteita. . . Minusta nyt ei kuitenkaan tule miljonääriä, joten on turhaa puhua-

kin. Lähdetäänkö siis?

— Lähdetään, lähdetään! Järjestän huomenna asiaini niin, että ne voisivat olla minutta puolikymmentä päivää.

— Mutta ennen sitä — testamentti! Pelkään, ettei luontoni kestä terveitä vaikutuksia. . . Siksipä onkin kaiken varalta laillisesti lausuma tahtoni. . .

He tuumivat todistajista ja päättivät huomenna käydä notariuksen luona, jonka Bertyshev neuvoi, ja matkallelähdöksi määrättiin ylihuomen.

VII.

Matkapäivänä ei Bertyshev enää konttorissa. Klo 2 söivät he päivällisen, jossa oli läsnä myös Skorbjanski, joka oli saapunut pieni matkalaukku mukanaan. Sieltä sitten läksivät kaikki asemalle. Vladimir Nikolajevitsh ei ollut pitkiin aikoihin nähnyt vaimoan niin tyytyväisenä kuin tämän matkan aikana. On ihmisiä, — ajatteli hän, — jotka, antoipa heille elämä kuinka paljon tahansa, aina vaativat enemmän. Eivät tietysti ole tyytyväisiä. Ne ovat ahnaita, kyllästymättömiä luonteita. Niihin kuuluu Vjera Polykarpovna. Mutta on ihmisiä, jotka voivat tyytyä äärettömän vähään, ja vähinkin lisä tähän vähään tekee jo heidät onnellisiksi. Sellaisia ihmisiä on vaimoni. Hyvä jumala, kuinka hämäläinen onkaan hänen elämänsä! Ja kuinka vähäisestä ilosta hän virkistyy, hän, joka voisi tehdä niin monta valitusta kohtaloa vastaan. Ja kuinka tunnoton onkaan se mies, joka voi riistää häneltä hiivenkään verran siitä vähäisestä onnesta, joka hänellä on. . . Ja se mies olen — minä.

Illan tullen pantiin lapset maata. Aikuiset eivät

päässeet nukkumaan. Vjera Petrovnalle saatiin tosin jonkin verran makuusijaa, mutta miesten täytyi nukkua istuallaan.

Vladimir Nikolajevitsh, joka oli tottuneempi matkan rasituksiin, kesti vaikeudet jotenkin hyvin, mutta Skorbjanski nurisi.

Kaikki heräsivät varhain. Kello kuusi piti poistua junasta.

Jopa päästiin toivotulle asemalle. Kuumaa teetä, vähän ruokaa, hiukan lepoa, ja sitten kyselemään tietä. Löytyivät joutilaat hevoset. Tarkastettiin reki. Yleiseksi ihastukseksi oli se niin suuri, että siihen mahtui hyvin koko seurue, tarvitsematta jakautua kahtia.

K:lo 7 aikaan helotti jo aurinko taivaalla. Taivas oli pilvetön ja lupaili pysyä sellaisena koko päivän. Saatiin tietää, että hevosmatkaa oli paljon vähemmän kuin oli luultu. Kolmekymmentä virstaa oli kesätietä, kun täytyi kiertää muuan joki, mutta nyt kun joki oli jäässä, ajettiin sen poikki, ja se lyhensi matkan miltei puoleen.

Oli se hauska matka.

Puhelias kyytimies teki selkoa kaikesta, mitä kohdattiin tiellä, ja puheli koko matkan vaikenematta.

Hän kertoi jokaisen kylä-pahasen historian, entisten ja nykyisten omistajain elämäkerran.

— Näettekö kirkon tuolla? Siellä se on se Beresova!
— sanoi hän vihdoin.

Ilonhuudahdus oli vastauksena tähän tiedonantoon. Tuli näkyviin matala kivimuuri, jonka takaa näkyi lumen verhoamia puutarhanpuita, sitten avonainen portti josta he ajoivat sisään.

Kaksi pihakoiraa rupesi haukkumaan. Lapset pelästyivät, luullen koirien voivan hypätä rekeen. Hevoset pysähtyivät yksikerroksisen, pienen puhtoisen talon leveiden portaiden eteen. Matkustajamme jäivät istumaan paikoilleen katsellen epätietoisina ympärilleen. Koirat haukkuivat yhä vimmatusti. Niiden avuksi riensi jostakin vielä kaksi koira. Lapset olivat ihan peloissaan.

— Mitä, eikö näy ketään? — kysyi Vladimir Nikolajevitsh kyytimieheltä.

— Hei, hei! — huusi kyytimes — ovatko täällä kaikki kuolleet?

Samalla laskeusi hän reestä maahan, karkotti koirat ruoskallaan ja meni pienen erillään seisovan rakennuksen luokse, joka näytti keittiöltä, ja alkoi ruos-

kanvarrella naputtaa ikkunaan. Ovi aukeni, ja ulos astui eukko, jolla oli huopakengät jalassa. Huomattuun reen vieraineen, läksi hän suoraa päätä rientämään päärakennusta kohden, ei kuitenkaan sille puolelle, jossa portaat olivat, vaan toiselle.

— Heti ilmoittaa! — sanoi kyytimies, tulkiten eukon matkan siten. — Nouskaa nyt reestä. . . Koirat eivät koske. Ne vain haukkuvat! . . .

Vieraat alkoivat epäröiden nousta reestä. Portailta kuului askelia, ovi aukeni ja äskeinen eukko tuli näkyviin.

— Olkaa hyvä! Neiti tulevat heti! — sanoi hän ystävällisesti, ikäänkuin olisi tietänyt, että saapuneet olivat mitä toivotuimpia vieraita.

— Onko teillä täällä herraa? — kysyi Skorbjanski eukolta.

— Herrako?

— Niin, niin, nuori. . . sellainen vähän omituinen.

— Aa, on. . . Tuolla kylkirakennuksessa asuu!

— No, sepä hyvä! Olemme siis löytäneet Voljtushkan!

Eukko sillä välin rauhoitteli koiria, ja vieraat nousivat kaikki reestä ja alkoivat nousta portaita

ylös. Ovelle ilmestyi emäntä, koettaen silmiään ankara-
rasti siristäen tuntea, keitä saapuneet olivat.

— Oh! Kas vain! — huudahti hän, tunnettuaan vihdoin sekä Skorbjanskin että Bertyshevin: — pyydän astumaan taloon, hyvät herrat! Olen hyvin iloinen! . . .

Kaikki astuivat sisään. Vladimir Nikolajevitsh esitti perheensä emännälle.

— Antakaa te anteeksi, että tulla pyrähdimme luoksenne kokonaisena joukko-osastona! — sanoi Matvei Ivanovitsh. — Myönnettäköön kuitenkin, että asutte jotenkin etäällä Pietarista, eikä olisi tullut tänne lähteneeksi. Näin pitkään matkaan tarvitsee päätäväisyyden yhdistelmää. . .

Mutta Beresova oli todellakin hyvillään vierasten tulosta. Hän oli miltei yksinäinen, sillä naapuritilanomistajain kanssa ei hän juuri lainkaan seurustellut.

— Välistä sattuu, ettei täällä saa kolmeen päivään sanaakaan kenenkään kanssa! — valitti Beresova.

— Mitä? Entä Voljtov?

— Oo, hän ei ole juuri puheliaimpia. Sattuu usein, etten näe häntä viikkokausiin. . . Hän elää kuin toisessa maailman osassa.

— Hän siis on yhä edelleen omituinen! Kuinka hän

muuten voi?

— Hän on aivan terve. Hän ei ainakaan koskaan valita. Ja on hän terveen näköinenkin!

— Toivon kuitenkin, — sanoi Skorbjanski, — että hän sallii meidän nähdä itsensä! . . . Voiko mennä hänen luokseen?

— Oo, hän varmaankin rientää pian tänne. Lähetin jo sanan hänelle. Mutta, hyvät herrat, riisuutukaa nyt, niin menemme heti juomaan teetä. Aioin juuri ruveta teetä juomaan, ja sentähden on teekeittiö kunnossa. Teidän täytyy saada hyvin lämmitellä, etenkin lasten, jotka ovat varmaankin hyvin kohmetuksissa. . . . Toivon, että viivytte meillä edes viikon. . .

— Emme ole niin sydämettömiä — vastasi Skorbjanski: — sitä paitsi ette vielä tiedä, kuinka helposti ja pian pietarilaiset voivat kyllästyttää. . .

Beresova läksi puuhaamaan teetä. Vjera Petrovnaan teki hän suotuisan vaikutuksen, vaikka hän tuntuikin hiukan kuivahkolta.

Kun teepöytä oli jo järjestyksessään ja vieraat emännän kutsusta alkoivat istuutua pöydän ääreen, äkkiä saapui Voljtov. Hän kulki nopeasti huoneiden läpi, posket pakkasesta punaisina ja hieroen kohmet-

tuneita käsiään.

— Rakas ystäväni, Voljtushka! — huudahti Skorbjanski, sulkien hänen syliinsä: — mutta hän ei olekaan enää höyry! Hän on muuttunut lihaksi ja vereksi! Kelpopoika! Kylläpä olet kohentunut! Mutta heti kun hän saapuu Pietariin, hän laihtuu!

Voljtov oli kai liiankin iloinen pietarilaisten ystäviensä tulosta, koska hän empimättä meni Skorbjanskin syleilystä Vladimir Nikolajevitshia syleilemään, jota tämä ei ollut odottanut. Vjera Petrovnaa hän syleili kuin sukulaista, ja suuteli sitten lapsia.

— Olen kauhean iloinen, hyvät herrat, että vihdoin tulitte! — huudahti hän vilpittömällä äänellä.

— Mutta sinun tulee myös antaa sille arvonsa! — sanoi Skorbjanski koomillisen vaativasti. — Ajattele matkan pituutta . . . Kahteenkymmeneenkahteen vuoteen lähdän ensi kertaa niin pitkälle matkalle, ja voinpa sanoa, että olen pannut kallisarvoisen henkeni alttiiksi sinun tähtesi.

Sitten siirtyi puhe luonnollisesti Voljtovin töihin ja yritykseen. Saatiin tietää, että Jeruslan oli jo aivan valmis.

— Meillä on jo musiikkikin sävelletty!

— Niin, minä olen koettanut löytää sopivat sävelet, mutta en tiedä olenko onnistunut! — sanoi Beresova.

— Olette täydellisesti onnistunut! — huudahti Voljtov innostuneesti. — Olen enemmän kuin tyytyväinen!

Skorbjanski hymähti epäilevästi.

— En epäile, — sanoi hän taitavan hovilaisen lailla. — mutta sinun sijassasi, Voljtov, en ryhtyisi musiikkia arvostelemaan. . .

— Miksi? Miksi? — kysyi Voljtov.

— Siksi, ette sinä ymmärrä rahtuakaan musiikista. Tahi ehkäpä olette opettanut häntä? — lisäsi hän emäntään kääntyen.

Beresova pudisti kieltävästi päätään.

— Se ei ole tärkeätä! Sillä ei ole mitään merkitystä! — sanoi Voljtov kiihkeästi: — minä en todellakaan ymmärrä musiikista mitään, se on, minä en ymmärrä harmoniosta, kontrapunkteista, fugoista, ja muista sellaisista päätä pyörryttävistä asioista. Mutta tämä ei olekaan musiikkia, vaan musikaalisia aineksia! Se on niin sanoakseni materiaalia, josta syntyy musiikkia. Sinä et ymmärrä värejä, sinä et voi erottaa kah-ta vihreän vivahdusta, et tiedä, paljonko on pantava

keltaista ja valkoista saadaksemme sen ja sen vivahduksen, et osaa pestä sivellintä, ja vihdoin, sinä et osaa maalata yksinskertaisimmankaan esineen piirteitä. Mutta se ei estä sinua oikein arvostelemasta taulun arvoa . . .

— Hän imarteleee sinua siitä, että minä kehun hänen taulujaan! — pisti Skorbjanski väliin.

— Älä puhu tyhmyyksiä. Vakuutan: olkoon, ettei tämä musiikkikonservatorion professorin mielestä kelpaa mihinkään, mutta meistä se on yhdentekevää, sillä emme aio esittääkään sitä sinfoniakonserteissa . . . Mutta se on musiikkia — kansanomaista, siinä on sankaruutta, sitä ymmärtää kansa ja se kuvaa mainiosti runoa. Siinä kaikki, mikä on tarpeen . . .

— Älä sinä tulistu! — sanoi Skorbjanski: — saamme nähdä, kuinka olet itse kuvannut runon. Me, veli hyvä, olemme ankaroita tuomareita! Olemme tuoneet sinulle 1,000 ruplaa, niin voinet ymmärtää, ettemme näkemättä anna.

— Tuhannen ruplaa? Eihän toki? — kysyi Voljtov ihastuneena.

— Niin kyllä. Voldemar toi . . .

— Kiitos! Ei se riitä, mutta . . . mutta kiitos kuitenkin.

kin! . . . Mutta keneltä? — kysyi hän vähän levottomana.

— Omiamme ovat! Luulitko ehkä — Spontanejeviltä? Ei, veli hyvä, mosenaateilta et saa. Omiamme ovat! Rahat ovat Voldemarin, mutta minun — hyvän-toivotukset. . .

— Kiitos kiitos! Näin onkin paljon parempi. . . Voihan yritytyksen järjestää niin, että se antaa takaisin kulut.

— En ole lainkaan ottanut huomioon! — sanoi Vladimir Nikolajevitsh.

— Mutta joko työsi on valmis? — kysyi Skorbjanski.

— Hän on jo alottanut toisen, — vastasi Beresova hänen puolestaan. — Siihen neuvoin minä häntä ryhtymään.

— Toisen? Minkä?

— Hän maalaa nykyisin eepillisiä runoja. . .

— Mitä, eepillisiä runoja? Laaditko sinä runoja?

— En, koetan esittää sankarit kuvaelmasarjassa. . .

— Erinomainen ajatus! On siinä hillitsemätön ihminen! Tuotat minulle suuren lohdutuksen, osottaes-

sasi olennollasi, että on maailmassa johdonmukaisia-kin ihmisiä. Ja kuinka onnistuu?

— En voi vielä sanoa. Olen vasta laatinut harjoitelmia. . . Ah, niin! — lisäsi hän äkkiä nauramaan ruveten: — olen lukenut, että te siellä Pietarissa olette keksineet kansannäyttelyn. . . Hah, hah, haa!

— Miksi naurat, ilkeä mies?

— Miksikö? Mutta onhan se naurettavaa! He ovat koonneet läjän erilaisia »kohtauksia» ja »tapauksia», sulloneet lisäksi, kymmenkunta »historiallista» episodiat siitä historiasta, josta kansa ei ole edes unta nähnyt, lisänneet maisemamaalauksia, joita ei luonnossa ole olemassa, ja lisäksi ovat ne kaikki eri taiteilijain atelierien romuja, ja kuvittelevat voivansa sillä liikuttaa kansaa ja sanoa sille jotakin. . . Hyvät herrat, jos teillä on ikävä, niin toimeenpankaa itsellenne mitä huveja tahansa, mutta älkää sotkeko niihin kansaa! Kansaa varten, jos te todellakin tahdotte lähetä sitä, sen järkeä ja sydäntä, täytyy tehdä työtä erityisesti. . . Mutta he tahtovat samalla tavalla sekä hankkia rahaa, s. o. myydä sen mesenaatin vierashuoneen koristukseksi, ja kiinnittää kansaa! . . .

— Oletpa ankara tuomari!

— Mutta kyllä hän on oikeassa, — sanoi Beresova.

— Hän on aina oikeassa, mutta ei hänessä koskaan huomaa hyväntahtoisuutta meidän heikkouksiamme kohtaan! . . . — virkkoi Skorbjanski.

— Oo, hyväntahtoisuutta on kuinka paljon tahansa! Mutta se taas on aivan eri kysymys, eikä se muuta asiaa! . . . — vastasi Voljtov.

Tee oli jo aikoja sitten juotu. Lapset istuivat pöydän ääressä ja heidän kasvoillaan kuvastui ikävä ja kärsimättömyys. Beresova huomasi sen ja ehdotti, että noustaisiin pöydästä ja päästettäisiin lapset lumisille.

Kaikki nousivat ylös.

VIII.

Kaikki läksivät Voljtovin luokse kylkirakennukseen. Kylkirakennukseen kuului viisi huonetta, mutta Voljtovin huostassa oli vain yksi hyvin suuri huone, joka oli laitettu atelieriksi. Siellä oli sänky, pieni sohva, pöytä, muutamia tuoleja. Huoneessa oli lämmin. Jos sen sijaan avasi oven muihin huoneisiin, niin huokui niistä kylmää.

Näissä huoneissa ei ollut lainkaan huonekaluja. Voljtov oli tehnyt niistä taulugallerian.

Jeruslan oli todellakin täysin valmis, ja katsojat siirtyivät tarkkaavaisina taulun edestä taulun eteen. Kokonaisvaikutus oli raitis ja sangen suuressa määrin itsenäinen.

— Kelpo mies olet, Voljtov! — huudahti Matvei Ivanovitsh, taputtaen häntä olkapäälle. — Luulin, että vain lörpöttelet, mutta oletkin luonut suuria! Ei, et ole hölmö! Mitä arvelet, Voldemar?

— Mielestäni on se mainio! . . . — vastasi Bertyshev.

— Vielä tulee kokonainen galleriallinen sankarei-

ta! — sanoi Voljtov, ja hänen silmänsä loistivat lapsellista iloa, koska hänen taulunsa olivat tehneet vaikutuksen. — Tietystihän, — jatkoi hän, — se melkoisesti kallistaa yritystä, mutta tulee se siten täydellisemmäksi.

— Kuinka suuri summa osapuilleen tarvitaan yrityksen alottamiseen? — kysyi Vladimir Nikolajevitsh.

— Olen laskenut sen sangen tarkasti. Alkuaan kun oli kyseessä vaan Jeruslanin esittäminen, olisi aluksi tullut toimeen kolmella tuhannella. Mutta sankarit — niitä tulee paljon, eikä niistä yhteensä suoriudu viittätuhatta vähemmällä. . . Siihen ei ole vielä soittannollista puolta laskettu. . .

— Entä musiikki?

— Siitä otan minä vastatakseni! — sanoi Beresova. — Minulla on, nähkääs, pieni orkesteri. Soittajat ovat kaikki tšekäläisiä talonpoikia, mutta heidän joukossaan on muutamia erinomaisia soittajia. . .

— Mutta onhan huolehdittava niiden toimeentulosta, kuljetuksesta. . .

— No, niiden ylläpito ei tule kalliiksi. Matka taas tulee huokeaksi, sillä he tulevat ratsastamaan hevosilla kuormaston jälestä. . .

— Tietysti se summa riittää alkuajoiksi, mutta yrityksen laajetessa tarvitaan myös enemmän varoja. Mutta minä toivon, että rikas intelligensimme ymmärtää pian yrityksen tärkeyden, ja monet haluavat edistää sitä. Etenkin luotan taiteilijoihin. Kuinka paljon heidän joukossaan onkaan jaloja miehiä, jotka ymmärtävät kansan sielunelämää ja jotka tahtoisivat tehdä jotakin kansan hyväksi, mutta heidät on sotkettu ja he maalaavat tauluja, joiden aiheet on keksittyjä. On olemassa myös kansasta lähteneitä taiteilijoita, mutta mitä he antavat? He koettavat kiinnittää korkeimpain luokkain huomiota kansanelämästä otetuilla aiheilla ja maalaavat sentimenttaalisella tavalla kaikenlaisia asevelvollisuuskutsuntakuvia, hevosvarkaiden rankaisemista ja muuta sellaista, mikä elämässä ei tapahdu lainkaan siten kuin se esitetään, vaan paljon raaemmin ja yksinkertaisemmin.

— Mutta ettekö luule, — kysyi Bertyshev: — että tämä yritys, kuten jokainen muukin, maksaa itsensä? Voljto­v pudisti epäillen päätänsä.

— Olen kesällä huomannut vähäpätöisen tapauksen, joka kuitenkin on johtanut minut ajatuksiin. Puutarhan vuokraaja asui siellä koko kesän perhei-

neen hyvin kehnossa risumajassa ja katseli omenien kasvamista. Kun omenat rupesivat kypsymään, möi hän ne tukuttain Moskovaan. Kävin usein hänen kossaan ja keskustelin monesta asiasta. Kerran ollessani siellä tuli hänen luokseen hyvin arvokkaan näköinen kylän mies. Minä tunsin sen miehen. Häntä pidettiin kylässä kunnan isäntänä ja siltä hän näyttikin. Tuli ja sanoi: tahtoisin sinulta ostaa lapsilleni tuliaisia. Joka kerta kun saavun kotiin, lapset pyytävät omenaa. En ole siitä välittänyt, mutta nyt kuitenkin ottaisin kymmenkunta omenaa. Vuokraaja sanoo: »Mitäs sitten, hyvä, ota, jos tarvitset, Semjon Ivanovitsh!« — Se oli hänen nimensä. — Mitä ne maksavat? — kysyy mies. — »Hinta on lajin mukaan!« — Olkoon kaikkein huokeinta lajia, kun vaan hampaat siihen pystyvät. — Vuokraaja haki huokean lajin ja sanoi: »Kas tässä — neljä kopeekkaa kymmenestä kappaleesta.« — Kalliita! — arvelee mies, — kohtuuttoman kalliita. Ota kaksi kopeekkaa! Vuokraaja ei suostu ja rupeaa selittämään miksi ei. — »Katsos, jos kuljetan kaupunkiin ja myyn puutakaupalla, saan niin paljon, mutta puudassa on niin ja niin monta kymmentä, siis tukuttainkin saan kymmenestä enemmän kuin

kolme kopeekkaa. Miten siis teille voisın myydä kahdesta? Ajattele itse!» — Talonpoika puolestaan ryhtyy pitkiin vastaväitteisiin: — Sinun täytyy ne kuljettaa kaupunkiin. Kuljetuskio maksaa jotakin ja kaikki se puuha. . . Ja kaupungissa täytyy vielä hakea kauppiasta ja ellet löydä, kuljeta omenasi takaisin. Mutta täällä minä tulen itse paikalla ostamaan. — »Ei minun tarvitse hakea kauppiasta, se on minulla jo tiedossa. . . vastaa vuokraaja. Kuules, Semjon Ivanovitsh, ei meidän kannata kiistellä. Minä aupan sulle kolmesta kopeekasta ja ainoastaan sinulle niin halvalla, koska olet arvossa oleva mies.« — Kohtuutonta, kohtuutonta! — väittää mies yhä edelleen. — Miten sitä niin turhanpäiten voisi rahoja tuhjata. Kuules: minä annan kolme kopeekkaa, mutta sinun täytyy antaa siitä tusina. — »Ei sitä voi, tappiota siitä tulisi!» inttää toinen vastaan ja väittelyä kestää puolen tuntia. . .

— Ja miten se loppui? — kysyi Vjera Petrovna.

— Talonpoika alensi vaatimuksensa yhteentoista omenaan ja vuokraaja tyytyi kolmeen kopeekkaan. Sitten hän laski hänelle yksitoista omenaa, mies veti povestaan nyytin, aukasi sen, otti siitä kolme kopeekkaa, sitoi nyytin kuparirahoineen taas ja pisti poveen-

sa takaisin.

— No hyvä. Mitä siis tästä seuraa? — kysyi Skorbjanski.

— Maltapas. Kun mies oli poistunut, sanoin vuokraajalle: Taitaa olla saituri tuo Semjon Ivanovitsh! Vuokraaja vastaa: »Miksi saituri? Ei suinkaan. Tavallinen talonpoika!« — Mutta hyvänen aika, — sanoin minä; — hän tinki kopeekan tähden puolen tuntia! — »Mitä kummaa siinä on, että kopeekasta? — vastaa hän. — Kopeekka on talonpojalle suuri raha. Te kaupungissa siellä ette anna kopeekalle mitään merkitystä, ette sitä huomaakaan. Herrasväki antaa talonpojalle kaksikymmentäkin kopeekkaa juomarahoja, mitä siinä sitten kopeekka merkitsee! Mutta talonpoika raapii sata kertaa korvantaustaan ennen kuin tuhlaa kopeekan«. . . Olen kertonut sen siitä syystä, ettei talonpojalta odotettaisi maksua, semminkin asioista, jotka eivät kuulu hänen tavallisiin menoeriinsä. Meistä kaksi kolme kopeekkaa näyttää mitättömältä, mutta hänelle se on suuri summa. Kenties myöhemmin kun se kuuluu hänen tarpeisiinsa, kuten nykyään sivistyneillä, hän rupeaa jotakin maksamaan, mutta jos nyt määrättäisiin maksu, silloin vähennet-

täisiin kävijäin lukua, vahingoitettaisiin asiaansa.

He käyttivät päivän maatilaa katselemiseen. Beresovan talous oli pieni, mutta hyvässä kunnossa, hänen oman valvontansa alaisena. Kymmenkunta lehmää, satanen lammasta, siipikarjaa, kuusi hevosta: siinä melkein koko elävä irtaimisto, ainakin talvisaikana.

Aamlainen ja päivällinen pakottivat heidät palaamaan taloon. Ellei sitä olisi ollut, olisivat he mielellään viettäneet koko päivän ulkoilmassa. Kaunis päivänpaiste, jommoista ei Pietarissa talvella koskaan ole, lievensi pakkasen kovuutta. Kävely lämmitti heitä.

Illan tullessa kun rupesi tuulemaan ja pakkasen tuli ankarammaksi, täytyi kaikkien vasten tahtoaan palata taloon. Teenjuonnin jälkeen pani Vjera Petrovna lapset nukkumaan. Silloin Beresova näyttäen vähän levottomalta lausui:

— Jos herrasväki tahtoo, minä tutustutan teitä musiikkiin!

Kaikki lausuivat sitä toivovansa ja siirtyivät vierashuoneeseen, jossa seisoj uusi piano. Beresova istuutui pianon ääreen, asetti eteensä nuottilehden ja

nenälleen silmälasit.

— Se on Jeruslanin alkusoitto! — hän lausui.

Soitto alkoi. Ensi alussa se tuntui kaikista kummalliselta. Ei ollut se sen musiikin kaltaista, jota kaikki olivat tottuneet kuulemaan teatterissa ja konserteissa. Mutta mitä kauemmin he ehtivät kuunnella, sitä enemmän astui etualalle kansanlaulun tapainen sävel ja itse laulu ilmeni mitä kauniimmissa sävelyhetyksissä, jonkunlaisella korkeudella soi siitä jotakin sankarillista, milloin yksinkertaisena, milloin runollisena. Tämä musiikki osoitti selvää lahjakkuutta ja alkuperäisyyttä.

Soiton loputtua rupesivat vieraat lausumaan julki mieltymystänsä. Täten rohkaistuna Beresova jatkoi ja soitti väsymättä koko illan. Voljtov antoi yhtä mittaa selityksiä Jeruslanista ja lausui siitä kokonaisia sivuja.

— Hyvä herrasväki, — lausui hän kun Jeruslanin musiikki oli lopussa: — huomenna hankimme kuvat tänne ja katselemme niitä musiikin säestyksellä. Saamme sitten nähdä, kuinka paljon se kohottaa vaikutusta. Vahinko, ettei nyt ole mahdollista saada kokoon soittokuntaa!

— Kyllä sen kokoon saisi, mutta harjoitusta tarvitaan! He oppivat kovin hitaasti! — lausui Beresova.
— Minä olen heitä jo tutustuttanut muutamiin numeroihin.

— Ja huomenna olisi mahdollista saada se aikaan?

— Olisi kyllä. He ovat nykyään peltotöistä vapaina ja istuvat uunilla.

— Sehän on mainiota! . . . Siis voidaan kutsua ukotkin katselemaan kuvia?

— Miksei.

— Sepä erinomaista.

Voljtov iloitsi kuin lapsi ja vieraatkin olivat tyytyväisiä odottaessaan tavatonta näkyä.

IX.

Seuraavana päivänä nousivat vieraat ylös omasta mielestään hyvin varhain, mutta maalaisten mielestä jotenkin myöhään.

Ruokasalissa oli teekeittiö kiehunut kello 7:stä alkaen, mutta matkailijamme saapuivat ruokasaliin vasta kello $\frac{1}{2}$ 9. Beresova oli sen sijaan puuhannut jo kello 6:sta alkaen.

Aamiaisen jälkeen kutsuttiin kaikki kylkirakennukseen. Sen tähden, että oli muodostettu orkesteri, ei tauluja tarvinnut kuljettaa taloon. Kaikki läksivät kylkirakennukseen.

Kymmenkunta talonpoikaa ja eukkoa seisoi lumessa oven luona ja kumarsi syvään herrasväen nähtyään. Pietarilaisten vierasten hämmästykseksi oli niiden joukossa paikkakunnan kirkon vanha virrenlukija, harmaapartainen, mies niskassa ohut palmikko ja yllä paksu puolikauhtana. Hän hymähti hämillään ja astui Beresovan luokse ja ojensi hänelle kätensä.

— Kun kuulin, että teillä täällä on näytteillä taulu-

ja, niin läksin katsomaan! — sanoi hän.

— Olkaa hyvä, olkaa hyvä! — vastasi Beresova, pyytäen häntä astumaan kylkirakennukseen. — Tulkaa kaikki tänne, — lisäsi hän, kääntyen talonpoikiin ja eukkoihin.

— Olisikohan riisua nämä? — sanoi muuan eukoista, katsoen epätietoisena jalkoihinsa, jotka rätteihin käärittyinä oli pistetty niinitallukoihin. Muutamilla oli muuten huopakengät. — Likaa tässä vielä lattiat. . .

— Ei, ei, tulkaa vain niin! — vastasi Beresova.

Ensin astuivat sisään matkailijamme ja kääntyivät vasemmalle Voljtovin asuntoon. Talonpojat pysähtyivät eteiseen ja Beresova katosi jonnekin etäiseen huoneeseen. Kaikki odottivat jotakin.

Mutta äkkiä kaikuivat torvien äänet. Voljtov joka toimi vapaaehtoisena järjestäjänä, pyysi talonpoikia ja eukkoja astumaan huoneeseen. Samoin tekivät pietarilaiset. Torvien sävelet kuuluivat etäisestä huoneesta, jonka ovi oli lukittu.

Sisään tultuaan pysähtyivät talonpojat ja eukot kynnyksen luo eivätkä liikahtaneet paikaltaan, mutta virrenlukija näytti heille hyvää esimerkkiä. Hän silitti

ensin oikealla, sitten vasemmalla kädellään kaljuaan, katsoi tarkasti ympärilleen ja mietti. Sitten astui hänen taulun eteen, jonka VoljtoV oli asettanut ensimmäiseksi numeroksi.

— Mitä se tämä esittää? — kysyi hän, kääntyen kaikkien puoleen.

VoljtoV astui häntä lähemmäksi ja selitti.

— Se on satu — Jeruslan Lasarevitsh, — ehkäpä olette kuulleet?

— Jeruslan Lasarevitsh? Olen muistelevinani, kauan sitten . . .

— Se on kai sankari? — sanoi muuan talonpojista.

— Niin, sankarin tapainen se on! — vastasi VoljtoV.

— Mitähän se siinä rosvontöitä tekee?

VoljtoV katsahti kaikkiin talonpoikiin ja eukkoihin, odottaen nähtävästi, että joku heistä selittäisi, mutta kaikki vaikenivat.

— Ettekö sitten tunno satua Jeruslan Lasarevitshistä? — kysyi hän.

— Emme, emme ole kuulleet! — vastasi muutamia ääniä.

— Mutta minäpä tiedän, olen lukenut! — sanoi melkoisen rohkeasti noin 18-vuotias nuori mies, joka

seisoi kaikkien takana.

— No kerropa sitten sinä, mistä tässä on kysymys!
— neuvoi häntä Voljtov.

Nuori mies astui etualalle, läheten aivan taulun viereen.

— Sen pitäisi olla suurta leikkiä, — virkkoi hän hyvin äänekkäästi, arvaamatta edeltäpäin äänensä voimaa, mutta heti, ikäänkuin pelästyen, alentaen ääntänsä. — Jeruslan tämä sankari tässä, näyttää suuria voimiaan. . . Bojarien lasten käsiä ja jalkoja katkoo. . .

Talonpojat ja eukot kuuntelivat ja tarkistivat hänen sanojaan taulusta, siirtyen sitten etemmäksi. Siellä sitten taas nuori mies yhä uudestaan selitti. Virrenlukija lisäsi aina jotakin puolestaan.

Mutta soitto ei vaiennut. Oli vaikeata päättää minikä vaikutuksen taulut tekivät katsojiin. He katselivat tarkasti kutakin taulua, seisoivat kauan kunkin taulun edessä, mutta heidän kasvonsa osoittivat kokonaan toista, mikä ei ollut sopusoinnussa tilaisuuden kanssa. Heidän ilmeensä oli sellainen kuin he olisivat tulleet kirkkoon tahi tsaarin palatsiin. Heidän kasvonsa näyttivät venähtäneiltä ja silmissä kuvastui pelonsekainen kunnioitus. Ainoastaan rohkea nuori

mies, joka oli lukenut Jeruslania ja virrenlukija käyttäytyivät vapaasti ja luontevasti.

— Minun täytyy myöntää, — sanoi Voljtov hiljaa Skorbjanskille: — en mitenkään voinut odottaa, etteivät he tuntisi Jeruslania.

— Tunnetko pettymystä?

— Kyllä, osaksi. Olin luullut, että he näiden taulujen keskellä tuntisivat olevansa kuin kotonaan. Mutta ilmeneekin, että ei riitä pelkkä taulujen näytteille paneminen, vaan että täytyy vielä tutustuttaa heitä niiden aiheisiin. Se tulee ottaa huomioon.

— Mutta mitä arvelet, — virkkoi Skorbjanski: — jos kerran kansa ei tunne Jeruslania ja muita sen kaltaisia sankareita ja jos kerran käy välttämättömäksi tutustuttaa heitä taulujen aiheisiin, niin eikö olisi parempi sivuuttaa Jeruslan y. m. ja tutustuttaa heitä kerrassaan Taras Buljbaan ja Kaukasian vankiin. . . Mitä arvelet?

— En tiedä. . . En ole sitä ajatellut! — sanoi Voljtov hiljaa.

Hän näytti olevan huolissaan ja vähän hämillään. Hänestä alkoi jo tuntua, että koko hänen työnsä, johon hän oli uhrannut niin paljon aikaa ja voimia, jo-

hon oli antautunut koko sielullaan, ei ole muuta kuin erehdyksen tulos.

Skorbjanski huomasi sen hyvin ja tahtoi rauhoittaa Voljtovia. Hän tarttui hänen kainaloonsa.

— Sinä, Voljtov, olet liiaksi vaikutuksille altis. Kuules, mitä sinulle sanon! Salli minun tunkeutua ajatuksiisi. Sinä näy pelkäävän erehtyneesi ja turhaan työskennelleesi. Ei, rakas ystävä, et ole työskennellyt turhaan. Vaikka kansamme ajan puutteessa tuntee-kin huonosti omat taideluomansa, niin on kuitenkin Jeruslan sen luoma ja jos kymmenestä henkilöstä, kuten täällä, yksi, kuten tuo nuori mies, voi selittää toisille, mitä asia koskee, niin se on jo hyvin paljon. Mutta Taras Buljbasta y. m. tietänee tuskin yksi tuhannesta mitään. Niinhän?

— Niin kai.

— No, sittenpä sinulla ei ole mitään syytä säihkyttää silmiäsi. Katsopas, kuinka kauvan he seisovat taulujen edessä. Katsopas kuinka heitä liikuttaa esimerkiksi tuo kohtausta vankilassa, jossa istuvat nuo onnettomat sokeat, jotka sinä niin elävästi olet esittänyt. Mutta soitto . . . sitä täytyy vakavasti harkita. En tiedä kuinka muihin, mutta minuun se tekee naurettavan

vaikutuksen. Kun Beresova soitti sen pianolla kävi se vielä päinsä, mutta eihän sinun taulusi, tunnustan, näytelleet silloin mitään osaa. Mutta tämä ihmeellinen orkesteri. . . Se voi saada nauramaan henkevimällä hetkellä. Tarvitaanko sitä? Edistääkö se todellakin vaikutusta?

Vladimir Nikolajevitsh, kuullessaan viimeiset sanat keskustelusta, puuttui puheeseen.

— Vakuutan että musiikki tässä on ei ainoastaan tarpeeton vaan myöskin häiritsee.

— Mitä se häiritsee? — kysyi Voljto.

— Häiritsee vaikutuksen todenmukaisuutta. Voin vielä käsittää musiikin joissakin Pietarin näyttelyissä, joissa on herroja, joilla ei ole kerrassaan mitään tekemistä taulujen kanssa, vaan jotka, tietämättä mitä tehdä, tahtovat jotenkuten viettää aikaansa. Heidän katseensa lipuvat hajamielisinä pitkin seiniä, taulut eivät puhu mitään heidän mielelleen ja sydämmelleen, eivät herätä heissä mitään ajatuksia ja tunteita. Heidän on ikävä olla siellä samoin kuin muuallakin. On ymmärrettävää silloin, että musiikki soidessaan tällöin jotakin melankolista valssia kiinnittää heitä. Mutta miehelle joka on tullut näyttelyyn puhtaasti

taiteellisessa tarkoituksessa, tämä soitanto on vastenmielistä. Minussa se ainakin herättää kiukkua. Se esittää minun saamasta oikeita vaikutelmia.

— Mutta te unhotatte, että täällä ei ole Pietarin yleisöä! — väitti Voljtov heikosti vastaan, tahtomatta luopua erehdyksestään.

— Sitä enemmän! — sanoi Bertyshev. — Maalaisyhteisö on tottunut kuulemaan soitantoa häissä, huvirekillä, kapakassa, markkinoilla. Soitantoon liittyy hänen mielikuvituksessaan käsitys iloisesta juhlatunnelmasta. Tullessaan tänne ja kuullessaan soitantoa, tulee hänen mielialansa ehdottomasti sellaiseksi. Loppujen lopuksi tulee hän vakuutetuksi, että herrat yksinkertaisesti ovat toimeenpanneet hänelle markkinakojujen ilojen tapaisen huvituksen, ja taulut vetäytyvät taka-alalle. Olipa miten tahansa, soiton takia on vaikea päästä siihen mielentilaan, joka on välttämätön taiteellisen vaikutelman vastaanottamiseen. Enkö ole oikeassa?

— En tiedä . . . Paljon mahdollista, että olet oikeasakin . . . — vastasi Voljtov mieltävästi.

Kuka tietää, minkä vaikutuksen katsojat saivat taulusta, mutta kun he poistuivat kylkirakennukses-

ta olivat heidän kasvonsa lauhkean näköiset. Olisi liian rohkeata selittää se taulujen vaikutuksen ansioksi. Tämä lauhkeus voi näet osaksi johtua kiitollisuudesta siitä, että heille oli osotettu huomiota kutsumalla heidät tänne.

— Pyytäisin teidän pistäytymään talossa! — sanoi Beresova kääntyen virrenlukijaan ja muihin katsojiin. — Siellä voi lämmitellä ja juoda lasillisen teetä.

Ja hän itse vei heidät taloon. Ruokasaliin oli valmistettu tee. Talonpojat ja eukot istuutuivat pitkien kursailujen jälkeen pöytään ja joivat ääneti lasinsa. Virrenlukija katsoi velvollisuudekseen kiittää tauluja.

Skorbjanski murisi toisessa huoneessa, mutta kuitenkin niin varovasti, ettei Beresova olisi kuullut.

— Tämä tee — sanoi hän — on yhtä paikallaan kuin musiikkikin.

— Mutta miksi he eivät saisi lämmitellä? — väitti Voljtov vastaan.

— Hyvin on hyvä lämmitellä, mutta olethan joka päivä nähnyt suuren joukon talonpoikia ja eukoja pakkasessa, kutsumatta heitä kuitenkaan lämmittelemään teelasin ääreen. Ei, tämä teenjuonti ei

ole niinkään yksinkertaista, vaan kuuluu se tapahtumaan, näyttelyysi. Ensin kutsuttiin talonpojat näyttelyyn, mutta kohta jo pelästyttiin, ruvettiin luulemaan, että kunhan ne nyt vain eivät ikävystyisi ja siitä sitten päätettiin antaa korvaus. Tavallisesti annetaan talonpojille juomarahaa, mutta tässä on juomarahan antaminen tapahtunut luonnossa. Minua ei se miellytä.

— En oikein ymmärrä, mikä sinua ei tässä miellytä! — koetti Voljtov lujasti puolustaa omaa mielipidettään.

— No, esimerkiksi tämä. Taaskin saavat he näyttelystä sellaisen käsityksen, että siellä voi sekä musiikkia kuulla että teetä juoda ja mene tiedä voi vielä ryyryn viinaakin saada. Kaikki tämä, veli hyvä, turmelee taiteellista vaikutusta. Eihän kaupunkinäyttelyisäkään anneta yleisölle teetä. Sanalla sanoen, rakas Voljtini, olen ihastuksissani tauluistasi, toivotan menestystä yrityksellesi, mutta neuvon sinua vakavasti harkitsemaan tuota musiikin ja teellä kestitsemisen kohtaa. Kaikkea sitä, veli hyvä, voi kansa parhaassa muodossa saada markkinoilla ja ravintolassa. Se on muuten minun kamari-mielipiteeni. Minä en tunne kansaa, mutta te sen sijaan, sinä ja Beresova, näette

sitä joka päivä, teille se on kuin kirjan pitämistä kädessä.

Iltapuoleen rupesivat pietarilaiset vieraat hankkimaan lähtöä. Beresova pyysi heitä jäämään edes päiväksi, mutta ei Vladimir Nikolajevitsh eikä Skorbjanskiaan voinut siihen suostua. Kumpaisellakin oli työtä. Täytyi antaa perään.

He sanoivat jäähyväiset Beresovalle, mutta Voljtoiv tarjoutui saattamaan heitä asemalle asti. Kukaan ei ollut koskaan nähnyt häntä niin riemukkaana. Pietarilaisten vierasten käynti oli suuresti liikuttanut häntä, ja olihan hänellä sitäpaitsi rahasto, johon nojaten hän voi entistä rohkeammin ajatella tulevaa yritystään.

— No, hyvästi nyt, suuri Voljt! — sanoi Skorbjanski häntä syleillen asemalla. — Maalaa sinä vain sankareitasi, maalaa mitä tahdot, kaikki sinulle onnistuu, mutta poista musiikki, sillä sillä ei ole mitään tekemistä tässä.

X.

Vladimir Nikolajevitsh palasi maalta tyynenä, tasamielisenä, pää raittiina ja sydän tasaisesti lyöden. Hänestä tuntui kuin hän olisi tällä matkalla uudesta syntynyt.

Hänelle tapahtui niin tavatonta, että se etenkin hämmästytti Ivan Semjonovitshiä. Neuvottelematta kenenkään kanssa sanoi hän kerran konttoriin tultuaan:

— Mitä sanositte, Ivan Semjonovitsh, jos minä pyytäisin teiltä lomaa?

Ivan Semjonovitsh naurahti.

— Kuinka te, Vladimir Nikolajevitsh, pyydätte sitä minulta, kun te olette minun päällikköni?

— Niin, kas siinäpä se onkin, että minä ottaisin loman ja panen teidät työhön. Siksipä tuleekin minun pyytää lupa teiltä.

— Mitä, oletteko taas aikonut matkustaa jonnekin?

— En ole aikonut. Minulla on vain omaa työtäni. Kauvan sitten olisi jo pitänyt ryhtyä siihen, mutta ei

ole ollut koskaan aikaa. Se on tärkeä työ, Ivan Semjonovitsh.

— Taiteellinenko? — kysyi Ivan Semjonovitsh, joka oli kuullut, että Bertyshev maalaa tauluja.

— Niin, olen alottanut hyvän teoksen, joka suuresti kiinnittää minua, jonka tähden tahtoisin lopettaa sen huolellisesti.

— Niinpä mikä sitten on kysymyksessä, Vladimir Nikolajevitsh?

— Juuri se, että päästäisitte minut lomalle. Tarvitsisin pitkähkön ajan, Ivan Semjonovitsh. Puolitoista kuukautta.

— Vaikkapa kokonainen vuosi. Kunhan vain luotaisitte minuun. Eikä olisi levottomuutta.

— Luotan teihin täydellisesti, Ivan Semjonovitsh.

— Kiitos siitä. Niinpä sitten menkää vain. Aiotteko jäädä kaupunkiin tahi matkustatteko jonnekin?

— Ei, ei, en matkusta minnekkään, työskentelen kotona omassa asunnossani.

— No, jumala kanssanne.

Tultuaan sinä päivänä kotiin, ilmoitti Vladimir Nikolajevitsh aikeensa Vjera Petrovnalle.

— Ryhdyn heti valmistamaan tauluani, — sanoi

hän. — Tunnen itseni niin omituiseksi. Ryhdynpä mi-
hin työhön tahansa, aina näen tauluni, joka nurkassa
se katsoo minuun. En voi mitään muuta ajatella.

Vjera Petrovnan silmät rupesivat loistamaan, mut-
ta hän ei itsekään tietänyt minkä tähden se tuotti
hänelle niin paljon iloa. Olihan Vladimir täysin var-
masti selittänyt ottaneensa lomaa taulun tähden, ei-
kä ollut luvannut mitään hänelle henkilökohtaisesti,
eikä heidän välillään ollut edes mitään keskustelua
heidän personallisista suhteistaan.

Mutta jos olisi huolellisesti kaivellut hänen sielu-
aan, niin olisi voinut löytää sieltä omituisen siteen hä-
nen silmissään heidän personallisen elämänsä ja tai-
teen välillä. Hänestä jotenkin näytti, että joka kerran
kun Vladimirissä syttyi rakkaus taiteeseen, kun hän-
tä alkoi työnsä miellyttää, samaan aikaan täytyi eh-
dottomasti kuihtua sen toisen tunteen, joka muodosti
koko hänen elämänsä murhenäytelmän.

Itse asiassa oli se helppo ymmärtää. Olihan Vla-
dimir Nikolajevitsh, joka oli antautunut koko sielul-
laan taiteelleen, jonka tähden oli tullut Pietariinkin,
kylmennyt sitä kohtaan juuri silloin, kun alkoi hä-
nen lähenemisensä Spontanejevin talon kanssa. Vje-

ra Spontanejev oli ikäänkuin korvannut taiteen hänen sielussaan.

Toiselta puolen ei Vjera Petrovnalta jäänyt huomaamatta, että niinä päivinä kun Vladimir ajatteli tauluaan ja innostuksella ryhtyi sitä valmistamaan, hänestä jotenkuten näytti, ettei hän enää pitänyt niin suuressa arvossa niitä suhteitaan. Ja vihdoinkin se huomio sattui myös samaan aikaan, kun Vjera Spontanejev päätti lähteä ulkomaille.

Ja Vjera Petrovnan mieli teki niin suuresti palauttaa hänet — ei itselleen, — jumala varjelkoon! hän oli jo kauvan pitänyt häntä palaamattomana, — vaan palauttaa taiteelle taiteilija, jota hän yhä edelleen piti etevänä kykynä, pakottaa hänet uudestaan rakastamaan työtänsä, uudestaan tulemaan siksi, mikä oli ollut ennen tätä surullista tapahtumaa. Ja sentähden juuri säteilivät hänen silmänsä, kun hän sai tietää Vladimirin päätöksestä ryhtyä työhönsä, päätöksestä, joka oli niin luja että hän voi jopa kieltäytyä joskin ajaksi Spontanejevin liikkeen hommista, johon häntä koskaan ennen ei oltu voitu taivuttaa.

Vladimir Nikolajevitsh syventyi työhönsä. Hän nousi varhain, kello 8 aamulla, asettui heti taulun-

sa eteen ja viipyi siinä niin kauan kuin mahdollista, niin kauan kun voi tulla toimeen päivän valolla. Tämä taulu oli nyt talon keskuspiirteenä, muusta ei puhuttukaan kuin siitä. Se kiinnitti sekä isäntäväen että vierasten huomiota. Yksinpä lapsetkin seurasivat mielenkiinnolla sen kohtaloa. Skorbjanski kävi usein heillä ja katsoi joka kerran kauan taulua ennenkuin meni sen luokse, nähdäkseen miten se oli edistynyt.

— Merkillistä, — oli hänellä tapana sanoa, — kuinka joka päivä lisääntyy uusi piire, joka yhä enemmän tekee eläväksi nuo merkilliset kasvat.

Oli jo kulunut noin kuukausi Vjera Polykarpovnan lähdöstä. Vladimir Nikolajevitshin mieliala oli erinomainen. Näytti kuin hän olisi kasvanut tauluunsa.

Hän pani aikaisin maata, kävi usein kävelemässä Vasiljevski Ostrovin kaukaisilla kaduilla, vieden aina lapset mukaansa. Ja mieltäkiinnittäviä asioita oppi hän tietämään tänä aikana. Hän huomasi, että lapset olivat kuluneena vuotena vieraantuneet hänestä. He eivät tosin karttaneet häntä, vaan ikäänkuin kainostelivat. Hän oli ollut harvoin heidän kanssaan; hän oli aina näyttänyt niin omituisen hajamieliseltä. Nyt hän sen sijaan koetti kiinnittää heitä, jutteli heidän

kanssann, nauratteli heitä, ja hänen onnistui hyvin pian palauttaa heidän luottamuksensa. Lapset rupe-sivat odottamaan näitä kävelyjä, lähtien sangen mie-llellään mukaan.

Konttorissa kävi hän enintään kaksi kertaa viikos-sa. Se oli välttämätöntä kurin ylläpitämiseksi kauppapulaisten joukossa. Jos ne eivät olisi nähneet hän-tä pitkään aikaan, niin olisivat he tulleet välinpi-tämättömiksi velvollisuuksistaan. Sen kertoi hänelle Ivan Semjonovitsh. Sitäpaitsi saapui ulkomailta kir-jeitä tavallisesti kahdesti viikossa, Vladimir Nikolaje-vitsh vastasi myös niihin konttorissa käydessään.

Kaikki Vjera Polykarpovnan kirjeet olivat vaiku-telmia täynnä, kaikki oli hänestä uutta, kaikki tempa-si hänet mukaansa. Mutta äkkiä eräässä kirjeessä oli kirjeen sävy muuttunut perinpohjin; se ei sisältänyt mitään määrättyä, mutta jokaisesta sanasta kuulosti syvä lumouksesta vapautuminen.

»Niin kaikki se on hyvää, hyvää, mutta se on vie-rasta. Kuinka naurettavasti olenkaan menetellyt un-hottaessani sen edes hetkeksi! Jospa olisi olemassa sellainen taikaeliksiiri, josta pisanan juomalla voisi sitoa sinun elämäsi tämän vieraan kaupungin, näi-

den vierasten ihmisten elämään! Oo, silloin voisi tästä joukosta löytää edes onnen varjon. Mutta seilaista eltksiiria ei ole olemassa.»

»Ja nyt seisoin asuntoni ikkunan ääressä katsellen kadulle, ja surulliselta tuntuu minusta katsoa noita vieraan elämän myrkyistä, hetkeksikään vaikene-mattomia täydellisyyden ilmauksia. Elämä sykkii lähteenä, malja on täysi, se on niin täysi, että vuotaa yli reunojen; mutta me, ikävän, kalpean, synkän Pohjolan lapset, me tulemme aina seisomaan syrjässä, aina tulemme olemaan sille vieraat. Miksi valtasi minut äkkiä niin sanomaton tuska? Miksi olen surullinen ei ainoastaan sinun, vaan myös kaikkien niiden tähden, jotka ovat jääneet sinne rajan taakse, siihen elämään, joka ei koskaan tavoita tätä, kannustettiinpa sitä miten paljon tahansa ruoskalla. Ja silloin juuri tarvitsisi ystävän käden, sillä ei koskaan pitäisi minun niin tuntea, etten ole yksin maailmassa! Oo, hyvä jumala, mikä tuska! Muistatko, ehkä kun kirjoitit minulle että säästäisin sieluani, ettei se turmeltuisi? No nyt se ehkä on jo turmeltunut. Ojennan sinulle käteni, tahi paremmin — odotan sinun minulle ojennettua kättäsi! Vjerasi, tällä hetkellä enemmän kuin koskaan, sinun

omasi.»

Kauvan ja liikkumatta istui Vladimir Nikolajevitsh kirje edessään. Se oli pistänyt häntä hänen sielunsa syvään kolkkaan, jossa jo kauan oli vallinnut hiljaisuus. Ja taas alkoi siellä tuntua pakotusta.

Hän ei vastannut tähän kirjeeseen samana päivänä, vaan lykkäsi vastoin tavallisuutta vastauksen lähettämisen seuraavaan päivään. Mutta huomennaakaan ei hän saanut mitään aikaan. Hän ajatteli sitä, miksi juuri tämä Vjera Polykarpovnan kirje oli tehnyt häneen niin syvän vaikutuksen. Eiköhän sentähden, että Vjera ei esiintynyt siinä sellaisena kuin oli esiintynyt viime viikolla, kuin oli ollut heidän rakkautensa ensi päivinä. Oli jotakin puhdasta, jotakin runollista, jotakin kaunista tässä hänen kaihossaan. Ja Vladimir Nikolajevitshin eteen nousi unhotettu — nähtävästi huonosti unhotettu menneisyys ja hänen sydämensä alkoi lyödä kaihoisasti, ja hänen teki mielensä ojentaa kätensä sitä kohden, tuota menneisyyttä kohden, mutta samalla myös häntä kohden, sitä Vjeraa kohden, joka oli ollut menneisyydessä, ja joka nyt seiso ikkunassa Parisissa, kaivaten katsellen vierasta kaupunkia, vierasta väkeä, vierasta elämää

ja rukoilevasti, entisellä luottamuksella ojensi häntä kohden käsiään. Vihdoin hän vastasi hänelle:

„Ah, Vjera, ah, Vjera! minkätähden herätit minussa ne muistot, jotka olin pitänyt unhotettuina? Kuinka välistä tuntuu hyvältä unhottaa kaikki kaunis ja raskaalta muistaa sitä! Ei pidä, ei pidä, Vjera. Se on kuitenkin kangastusta, eikä se enää palaa. . . Anna sielusi levähtää ja syvenny taas tähän elämän valtameriin, vaikka se onkin vieras. Etsi itsellesi uusia voimia sitä varten, niin kenties löytyy sekin taikaeliksiiri, josta puhut. Jospa tietäisit, kuinka hyvä minun oli olla ja kuinka raskaaksi oloni nyt on tullut, niin et tahotoisi rikkoo lumousta. Jos tämä on tutkinto, niin suoritamme sen huonosti. Vielä yksi sellainen vastaus lisää — ja me voimme tulla hyljätyksi ja saada kumpainkin nollan. Odotan sinulta toisia kirjeitä; jotka ovat entisten kaltaisia.»

Mutta sellaisia kirjeitä hän ei saanut Parisista. Vjera Polykarpovna lähetti lyhyen kirjelijun, jossa ilmoitti, että he matkustavat Sveitsiin Lausanneen. »Jossa on niin hiljaisen hiljaista, jossa voi haaveilla yksinäisyydessä.»

Vjera Polykarpovnan lisäys kuului: »Siellä tulee

olemaan tuttavია, mutta minä koetan kaikin tavoin välttää niitä.»

Tämä lisäys kiinnitti Vladimir Nikolajevitshin huomiota. Tuttavია! Ne ovat — Bruchmannit. Heistä ei ole ainoassakaan kirjeessä tähän asti mainittu. Jos he olisivat olleet Parisissa, olisi Vjera varmasti kirjottanut siitä. Hänellä ei ole tapana salata mitään. He eivät olleet Parisissa, nyt tapahtuu kohtaaminen Lausannessa.

Ja hänessä heräsi toivo, omituinen toivo siitä, että tämä kohtaaminen auttaa häntä.

Ja nyt ei häntä enää työ niin miellyttänyt kuin ennen. Tosin Vjera Petrovna ja Skorbjanski pitivät hänen tauluaan valmiina ja ihailivat sitä, mutta hän itse ei ollut samaa mieltä. Kalpea nuorukainen hiukset sotkuksissa, avuttoman näköinen, suuressa nojatuolessa retkottaen sikari hampaissa, kuluttavan yön jälkeen, jolloin hän oli kaikin voimin koettanut voittaa toiset mielettömyydessä, ei näyttänyt hänestä kyllin ilmeikkäältä ja hän tahtoi vielä tehdä paljon työtä hänen kasvoihinsa. Asento oli mainio, mutta kasvot eivät tyydyttäneet häntä.

Ja nyt äkkiä kyllästyi hän tauluun. Hän läheni vielä maalaustelinetä sivellin ja paletti kädessä, mutta

värit eivät enää totelleet häntä ja hän tuskin kosketti siveltimellä kangasta ja teki senkin vain sentähden, ettei Vjera Petrovna huomaisi hänen kyllästymistään.

Mutta kerran jätti hän maalaustelineet nurkkaan, peitti taulun ja sanoi vaimolleen, että konttorissa on tapahtunut joitakin selkkauksia, että asiat hänen poissaollessaan ovat sekaantuneet, joutuneet epäjärjestykseen ja että hänen täytyy viettää siellä monta tuntia. Hän sanoi sen niin luonnollisesti, että häntä uskottiin.

Tänä vuonna, jolloin oli tapahtunut niin paljon muutoksia ja jolloin hän aina oli saanut olla kahden tulen välissä, oli hän oppinut vilpillisyyttä ja sekin luonnistui hänelle.

Hän alkoi käydä joka päivä konttorissa, koetti viipyä siellä mahdollisimman kauvan ja olla mahdollisimman vähän kotona. Vihdoin sai hän kirjeen Lausannasta.

»Hyvä herra, jos luulet, että sinun onnistuu pettää minua, niin suuresti erehdyt. Minä olen viekas. Olen tullut niin viekkaaksi, että itsekkin sitä ihmettelen. Näen niin kaukaa »sielun kokooppanon» ja sinun sielusi erityisesti, välimatkasta huolimatta, että

minua välistä ihan alkaa pelottaa.

»Tahdot osottaa, että sinulla ei muka ole mitään sanomista. Mutta se ei ole totta. Jos tämä on tutkinto, niin olet sinä etevän oppilaan kaltainen, joka kaikki tietää, mutta itsepäisenä tekeytyy tietämättömäksi eikä vastaa mihinkään kysymykseen. On olemassa kaksi vaihtoehtoa: joko olet sinä loitonnut minusta, mutta et tahdo loukata minun ylpeyttäni, tahi sinua vetää minun puoleeni, mutta sinä pelkää sitä, pelkää sanoa minulle, ettei minun mieleni johtuisi tukea sinua. . . . Mutta huomaa ennen kaikkea, ettei se ole rehellistä. Meidän välillämme on sopimus ja minä olen sen pitänyt. Minä olen puhunut sinulle kaikki, mitä olen tuntenut, lainkaan pelkäämättä tunnustaa täydellisesti unhottaneeni kaikki, kun uudet vaikutukset kiinnittävät minut puoleensa. Mutta minä olen sanonut sinulle kaikki ja kun sieluni alkoi vieraantua, minä ojensin käteni sinua kohden. . . . Minä en ole kainostellut mitään. Mutta sinä, sinä. . . . Korjaa mitä pikemmin virheesi tahi ennemmin — lunasta vikasi. Minä odotan ja annan anteeksi. Minä näet olen välistä hyvin hyväntahtoinen sinua kohtaan, eritoten sentähden, että sinä olet hämmentynyt ihminen.

»Ja niin odotan sinulta totuutta, »sielusi kokoonpanon» täydellistä ja selvää kuvausta. Sinun, yhä vielä sinun Vjerasi.»

Näin ollen Bruchmannit eivät lainkaan auttaneet Bertysheviä. Päinvastoin he huononsivat hänen asemansa. Mutta hänessä sytyy omituinen, harvinaisen itsepäisyys, joka pakotti hänet ei ainoastaan Vjera Polykarpovnan suhteen vaikenemaan »sielunsa kokoonpanosta«, vaan myös vakuuttamaan itselleen, etteivät asiat niinkään huonosti sujuneet. Sentähden hän ei valehdellut tahi ajatellut, ettei valehtelee, kun hän Vjera Polykarpovnan viimeiseen kirjeeseen vastasi:

»Niin, en tahdo kieltää, että valtasi tahtoni yli on yhä ennallaan. Tunnen sen, mutta katsos, voi jo taistella sen kanssa. Ennen se ei minulle onnistunut. Epäiletkö sitä? Mutta luulisitko minun istuvan täällä, jollei niin olisi laita? Luuletko etten rientäisi luoksesi? Oo, jo kauan sitten olisi sinun hotellisi ikkunain ohi ajavain vaunujen katselemisesi päättynyt ihmeeseen. Mutta minä olen vielä täällä, minä teen työtä. Olen maalannut taulun, jota pidetään erinomaisena ja pidetään täysin valmiina, vaikka siinä on vielä aika

paljon työtä. Käyn nykyisin säännöllisesti konttorissa ja istun siellä 5—6 tuntia päivässä. Nehän ovat kaikki tosiasiota, joita vastaan ei sovi väittää. Ei, ei, älä enusta minulle onnettomuutta. Ja sitäpaitsi minä tiedän, että sinulla on ainoastaan mielialoja, kun sinun tekee mielesi ojentaa kätesi minua kohden; mutta sinulla on myös toisia mielialoja, jolloin sinä viikkomääriin et muistakaan minua. Mutta voiko mielestäsi ottaa mielialan menettelyn pohjaksi? Nehän menevät ohi ja vaihtelevat keskenään. Ole varovainen johtopäätöksiä tehdessäsi.»

Hän oli sulkenut jo kirjeen, kun saapui Lausannesta sähkösanoma, joka ilmoitti, että he matkustavat Wieniin ja että kirjeet on osotettava sinne. Vladimir Nikolajevitsh teki niin.

Ja hänestä tuntui että hän tällä kirjeellä oli vakuuttanut itsensä kaikkien vaarojen varalta.

XI.

Kerran poiketessaan Bertyshevien luokse tapasi Skorbjanski Vjera Petrovnan yksin.

— Missäs meidän maestromme on? Onko hän jo myöntänyt taulun valmiiksi? — kysyi hän.

— En tiedä — vastasi Vjera Petrovna omituisen hajamielisesti.

— Ette tiedä? Mitä, onko taas ilmestynyt salaisuus?

— Ehkäpä.

— Kas vaan! Ja minusta kun näytti. . .

— Vähänkö sitä näyttää? . . . Kun ei tarpeeksi tunne. . . — virkkoi Vjera Petrovna hiukan hymyillen. — Vladimiria estää muuan seikka olemasta täysin onnellinen! — sanoi hän.

— Mikä se on? — kysyi Skorbjanski, nostaen uteli-aana päätään.

— Omatunto.

— En ymmärrä sitä, Vjera Petrovna.

— Niinpä niin, omatunto. Se tekee hänet levottomaksi, ja hän tekee tuon tuostakin sille myönnytyksiä. Muuten ei maksa vaivaa puhua. Te, Matvei Ivano-

vitsh, tiedätte sen paremmin kuin minä. Puhukaamme jostakin muusta.

Skorbjanski istui Vjera Petrovnan luona puolisen-toista tuntia, sanoi sitte hyvästit ja kotimatallaan poikkesi Spontanejevin konttoriin.

— Sinäkö siinä? — huudahti Bertyshev hämmästyneenä. Oli ensi kertaa, että Skorbjanski kävi konttorissa. — Kuinka tämä on selitettävissä?

— Halot loppuivat, niinpä pistäysin tänne ostamaan teiltä jonkun sylen. Toivon että tuttavuuden tähden saan alennusta!

— Ole lörpöttelemättä; mennään tänne minun huoneeseeni.

Bertyshev vei hänet pieneen huoneeseen, jossa ei ollut muita huonekaluja kuin kaappi, pulpetti ja muutamia tuoleja. Ennenkuin hän istuutui, sulki Skorbjanski oven.

— Mikä sinut tänne toi? — kysyi Vladimir Nikolajevitsh, huomaamatta hänen liikettään.

— Kävin juuri kotonasi.

— No? Onko kotona jotakin tapahtunut?

— Ei, en luule, että kotonasi. . .

— No, sinä puhut aina arvoituksilla. . .

— Niin onhan se tunnettu soikka, että minä olen arvoituksen tapainen luonne. Mutta sinä, sinä . . . sinulla on kaikki tavattoman selvää, kuin kämmenellä! Anna muuten anteeksi, että sekaannun, mutta minullahan on naisen luonne. Kaunokirjailija on utelias kuin nainen, sillä molemmilla on samanlainen ammatti. Naisethan näet, samoin kuin mekin, alituisesti tutkivat ihmissielua pala palalta. Hm! . . . Sielua pala palalta! Eikö siinä mielestäsi ole jotakin ristiriitaista? Mitä arvelet, Voldemar, olinko oikeassa, muutamia viikkoja sitten ajattellessani, että meidän puolemmme on ikäänkuin ruvennut kasvamaan?

— Tahdot tietää sellaista, jota en itsekään tiedä! — vastasi Vladimir Nikolajevitsh.

— Oh, teitä herttaisia tietämättömiä! Kuinka te elätte, toimitte, pidätte partaa ja viiksiä, laahaatte jäljissänne jonnekin epämääräiseen kaukaisuuteen kokonaisen perheen — ettekä kuitenkaan mitään tiedä, mitään tiedä? Oppikaat tietämään, olkaa hyvä! Jumal'auta, jo on aika! On vihdoinkin aika!

— Olet aivan oikeassa, jo on aika!

— Entä sitten?

— Mutta enhän minä sitä ajattele. Jos sinä välttä-

mättömästi tahdot tietää, jos tahdot puhua siitä. . .

— Tahdon, miltei vaadin!

— No niinpä tiedä, että minussa on jo kauvan sit-
ten herännyt epäily ja juuri ratkaistakseni sen, saa-
dakseni tietää sen, mikä on varmaa, olen käyttänyt
väliskappaleena tuota ulkomaamatkaa.

— Ja mitä olet saanut tietää?

— En mitään.

— Se ei ole paljon.

— Luulen saavani tietää kaikki. Luulin, että se
kaikki kuuluisi tarpeettoman piiriin. Ja sinäkin olet
nähty, mikä olen ollut, kuinka rohkeasti olen työs-
kennellyt. . . Mutta nyt. . .

— Nyt?

— Nyt epäilen sitä.

— Sangen opettavaista.

— Ei, älä tee pilkkaa. Katsos. . . No, sanon sinulle
koko totuuden. Tämä juttu alkoi sangen runollisesti,
siinä ei silloin ollut mitään maallista eikä mitään sel-
laista, joka olisi asettanut minut syvään ristiriitaan
elämäni kanssa; mutta sitten, sitten muuttui kaikki
tavalliseksi, kaikki kävi kuten aina. . .

— Mitä tulee käsittää sillä? — kysyi Skorbjanski

jonkin verran arasti.

— Ei, elä sinä ajattele mitään sellaista. Ei se mennyt niin pitkälle. Silloin heräsi epäily ja jotta kumpainenkin voisi tarkistaa itseään, haluttiin eroa, yksinäisyyttä. . . Ja kas, nyt kun olemme kaukana toisistamme, on kuin menneisyys kalpenisi, tasottuisi ja . . . ymmärräthän itsekini. . .

— Ja taas vetää runollisuuteen? . . . — virkkoi Skorbjanski miltei ilkeästi. — Kuule, mitä sanon sinulle: lähde sinä sinne, vaikkapa, jos tahdot, kokonaan. Sillä on epäinhimillistä niin hitaasti leikellä palasiksi vaimosi sydäntä.

— Vaimoni? Mutta eihän hän ole pitkiin aikoihin minua enää rakastanut; hänestä on yhdentekevää. . .

— Olet tyhmä poika, siinä kaikki. Luuletko, että nainen, joka on sinun lastesi äiti, voi yhtä helposti riistäytyä tunteesta kuin minä ja sinä? Ylpeys pakottaa hänet salaamaan, mutta huonosti se salaaminen onnistuu; mutta sitä et sinä itsekkäisyydestä ymmärrä, koska sinulle on ymmärtämättä oleminen mieluisampaa, edullisempaa.

— Luuletko sitten, että Vjera vielä rakastaa minua? — kysyi Bertyshev kauhuissaan.

— Luulenko minä? Mutta eihän voi muuten olla. Hänen koko elämänsä on kehittynyt perheen ahtaaseen piiriin. Mitä häneltä tahdot? Jos hänellä olisi jotakin muuta, työtä jollakin alalla, ajankulukkia, seuraava; mutta hänellä ei ole mitään muuta kuin perheensä ja huolenpito siitä. Kuinka sitten tahdot että hänen sydämensä olisi yhtä tyhjä kuin tuo pullo tuossa? Sanon sinulle: Valitse toinen, — joko matkusta kokonaan tahi jää kokonaan. Mutta tämä pitkälinen leikkaus, kun joka päivä joka hetki leikataan milloin kättä milloin jalkaa, se on epäinhimillistä.

— Minkätähden matkustaisin? Mitä sieltä löytäisin?

— Vaikkapa oman turmiosi, se on samantekevää. Joudu turmioon itse, mutta älä rääkkää toista. Tiedätkö? — Skorbjanski nousi ylös suuresti liikuttettuna. — En voi enää olla läsnä tässä pitkällisessä kokeessa. En tahdo nähdä sinua ennenkuin saan tietää, että sinä tavalla tai toisella olet tehnyt lopun tästä tyhmästä jutusta. Hyvästi.

— Mihin sinä? Maltahan!

— Ei, ei, Vladimir, ei tämä ole riitaa. . . . Mutta minä en enää voi. Hyvästi.

Ja Skorbjanski läksi todella. Bertyshev nousi ja alkoi kävellä edestakaisin huoneessa.

Todellakin, kuinka hän menettelee Vjeran, vaimonsa kanssa? Pitääkö hän todellakin häntä niin yksinkertaisena että luulee, ettei hän huomaa tätä uutta muutosta? Oo, hän kyllä kaikki näkee ja kaikki ymmärtää. Mitä hänen olisi tehtävä? Jos olisi olemassa sellainen veitsi, jolla hän voisi leikata sydäimestä tarpeettoman tunteen, niin hän hetkeäkään epäilemättä leikkaisi, mutta sellaista veistä ei ole olemassa. Ei ole muuta kuin että lopultakin täytyy tehdä jokin ratkaiseva päätös. Mutta mistä tässä sitten on kysymys? Voiko edes hetkeksikään sallia ajatusta, että hän voisi jättää perheensä? Se merkitsee . . .

Aa, mutta eihän se merkitse mitään! Se voisi merkitä jotakin miehelle, jolla on luonnetta, jonka tahto ei ole lamassa. Mutta hän, — kykeneekö hän ratkaisevaan toimintaan? Ei. Kaikki jää ennalleen; tarvittaisiin jokin erityinen sattuma, joka asettaisi hänen eteensä jonkin päätöksen ja joka pakottaisi hänen menettelemään sen mukaisesti.

Mutta ilman Skorbjanskia ei hän tule toimeen; ei ole toista ihmistä koko maailmassa, joka voisi ym-

märtää häntä.

Hän jätti työnsä ja ajoi Matvei Ivanovitshin luokse. Tämä oli vasta tullut kotiin.

Hän otti Vladimir Nikolajevitshin jurosti vastaan.

— Ensiksikin, tämä on väkivaltaa! — sanoi hän hyvin vihaisesti, laskematta, kuten tavallisesti, leikkiä. — Sanoin sinulle, etten voi nähdä sinua niin ihmisarvoa alentavan päättämättömänä. Se on minusta liian raskasta. Minkätähden tulit?

— En voi tulla toimeen ilman sinua.

— Mutta eihän minun avullanikaan mitään synny. Ymmärrä, että jos se on minustakin, joka olen vain osanottavainen katselija, kidutusta, niin mitä kärsiikään vaimosi?

— Ymmärrän sen.

— Mutta jos ymmärrät, niin täytyy sinun myös tunnustaa, että hänestä tuntuu helpotukselta, vaikkapa sinä päättäisit erota hänestä ainiaaksi, kunhan se vain olisi todellinen päätös. . .

— Mutta minulla ei ole tätä päättämiskykyä. Ymmärrän, etten minä voi sitä keksiä. Olkoon, että olen rätti, pelkuri, kutsu minua miksi tahansa, mutta minä minä sille voin, että olen sellainen? Mutta päätä

sinä minun puolestani. Päätä ensin ankarasti harkittuasi asiaa ja minä menettelen niin kuin sinä päätät. . .

— Se on naurettavaa, Vladimir Nikolajevitsh. To-dellakin, se on hulluuteen asti naurettavaa. Mitä mi-nun tulee päättää? Mielipiteeni tiedät. Se on saman-lainen kuin vuosi takaperin. Mutta ethän sinä voi me-netellä sen mukaisesti.

— En tiedä, että voin. . .

— Ah, sehän kuulostaa hysteerilliseltä: »en tiedä, että voin»! Koeta sitten ottaa selko, jollet tiedä!

— En voi ottaa siitä selkoa täällä. . .

— Se tahtoo sanoa, että mitä se merkitsee? Täytyy-kö sinun matkustaa sitä varten sinne, missä Vjera Po-lykarpovna on?

— Kyllä, kyllä.

— Matkusta sitte.

— Entä Vjera? Mitä hän ajattelee?

— Hänen ei tarvitse ajatella mitään. Keksi mat-ka vaikka Siperiaan, mutta matkusta vain sinne! Neuvon sinua: mene konttooriin, ota liittolaisaksesi Ivan Semjonovitsh, laadi siellä jonkinlainen afääri-sähkösanoma, jossa kutsutaan sinua jonnekin asioil-

le, — Samaraan, Vladivostokiin, — mutta otakin ulkomaan passi ja matkusta. Päätä sitten siellä kuinka tahdot, mutta lopullisesti. Ja jos tulet tänne, niin älä tule muuten kuin Vjera Petrovnan miehenä ja lastesi isänä. Mutta jos päätät, että sinua täytyy jäädä sinne, niin päätä se varmasti, perääntymättömästi ja viimeisen kerran. Jätä muu minun huostaani. Älä pelkää, minä kyllä osaan tukea Vjera Petrovnaa ja varjella hänet liiallisilta kärsimyksiltä. Lasten suhteen älä myöskään ole levoton. Vaimosi on sekä järkevä että jalomielinen. Hän ei tule häijyksi eikä kosta. Saat nähdä lapsesi, saat elättää ne vieläpä vaikuttaakin niihin. Minä järjestän sen. Lapset eivät tarvitse kärsiä mitään. Oletko ymmärtänyt?

— Kyllä. Niin tulen myös menettelemään. Muuta keinoa ei ole. Kuule, Matvei, puhun sinulle kuin uskollisimmalle ystävälleni, kuin ainoalle henkilölle, joka ei ole välinpitämätön minun suhteeni. Minä matkustan, mutta älä luule, että minä haaveilisin jotakin onnea, — ei, ei, en lainkaan. Katsos, selitän sinulle, jos osaan. Viime aikoina se valta minuun oli miltei katoamaisillaan. Ja minä olin aivan valmis entisen mukaan tulemaan terveeksi mieheksi. Mutta tämä matka . . .

Loitolta näyttää kaikki paremmalta . . . En tiedä, oletko ymmärtänyt minua. Mutta minä olen vakuutettu, että lähelle päästyäni kangastus katoaa ja minä näen kaikki sellaisena kuin ne ovat. Minun vain täytyy tulla siitä vakuutetuksi. Ja silloin paranen täydellisesti ja ainiaaksi.

— Oh, no se on hienostelemista! Eikä se ole niin tärkeätäkään! jos paraneet, sitä parempi. Olen sangen iloinen siitä. Mutta jollet parane, vaan menetät loputkin järjestäsi, — niin onhan se ainakin jotakin varmaa. Olet siis päättänyt matkustaa?

— Kyllä. Huomenna.

Vladimir Nikolajevitsh otti hattunsa ja poistuesaan sanoi Skorbjanskille:

— Hyvästi!

XII.

Ne tunteet, joita Bertyshev koki matkalla, olisivat kiduttaneet heikkohermoisempaa miestä.

Yhdeltä puolen syvä tietoisuus tämän askeleen välttämättömyydestä, askeleen joka oli ratkaisevin kaikista mitä hän tähän asti oli ottanut, askeleen, jonka tuli tavalla tahi toisella tehdä loppu hänen horjumisistaan. Sillä mitäpä siitä, jos hän olisi horjunut yksin, mitäpä se olisi ketään liikuttanut, vaikka se olisi johtanut mielenhäiriöönkin, tietoisuuden menettämiseen ja syössyt hänet turmioon. . . .

Mutta samalla laudalla, jolla hän niin rennosti kei-
nuttelee itseään, istuu kokonainen perhe, hänen perheensä, — Vjera, jolle hän on niin suuresti velkaantunut, ettei voi maksaa koko ikänään ja lapset, lapset, joita hän niin äärettömästi rakastaa ja joiden suhteen hän niin suuresti on rikkonut. Nähtävästi täytyy yhdellä ainoalla voimakkaalla sysäyksellä pysäyttää tämä keinuminen.

Toiselta puolen ei häntä hetkeksikään jätetty rikollisuuden ja samalla jonkinlainen alentava, poika-

mainen tunne. Taas valhetta, typerää lapsellista valhetta, jonka sitä paitsi kaikki ymmärtävät. Matkustihan hän, tietäen varmasti, että hänen vaimonsa ei ole epätietoinen hänen matkansa päämäärästä ja kuitenkin teeskenteli hän matkustavansa muutamalle metsänhakkuupaikalle. Mitään ei hän toivonut nyt niin suuresti kuin sitä, että tämä asema mitä pikemmin loppuisi. Korvaukseksi siitä olisi hän valmis uhraamaan tulisimman tunteensakin, jos hänessä sellaista olisi. . . Mutta oliko hänessä sitä?

Hän teki itselleen tämänkin kysymyksen. Vetääkö häntä Vjera Polykarpovnan puoleensa? Outoa sanoa, — mutta voidakseen synnyttää itsessään tunteen, joka muistuttaisi kiintymystä Vjera Polykarpovnaan, täytyi hänen kauvan keskittäytyä, karkottaa mielestään häiritsevät ajatukset ja hänen avukseen muistui mieleen Vjeran kirjeen otteita, kuinka hän Parisissa yksin seiso ikkunan ääressä haluten ojentaa kätensä hänelle. Hän tunsi, ettei se ollut välitöntä, vaan että se oli keinotekoista.

Viimeisenä yönä ennen Wieniin saapumistaan hän tuskin nukkui yhtään. Hänen käytettävänään olivat kaikki mukavuudet hyvän unen saamiseksi, —

hän oli näet makuuvaunussa, — mutta hänen hermonsa olivat liian jännittyneet ja hän odotti Wieniä päänsäryssä ja kasvot kuin vaarallisesti sairaalla. Si-
vuutettiin esikaupunkeja ja kaupungin laitaosia. Ju-
na hiljensi vauhtiaan. Muutamia lyhyitä pysähdyksiä
pikku asemilla ja vihdoin suunnaton Pohjoinen ase-
ma. Hän oli saapunut Wieniin.

Kun hänellä oli matkatavaroita sangen vähän,
niin ei hänellä ollut mitään puuhaa. Hän otti ajurin
ja ajoi Opern-Ring-Strasselle, hotelliin, jossa Sponta-
nejevit asuivat.

Hän sai huoneen neljännessä kerroksessa, jonne
hänet nostettiin hissillä. Hänen huoneensa oli pie-
ni, mutta valoisa, korkea ja saksalaisen kodikas, s. o.,
siinä oli kaikki mitä tarvittiin: sänky, sohva, pesu-
kaappi, pieni kirjoituspöytä, kirjoitustarpeet, kalente-
ri, kaupungin asemakaava y. m., sanalla sanoen kaik-
kea, mitä venäläisestä ravintolasta hinnalla millään
ei saa. Hän pyysi itselleen kahvia ja vaipui lepoon.
Kello oli noin 10 aamulla. Olisi ollut hyödytöntä men-
nä Spontanejevien luokse niin varhain. He varmaan-
kin nukkuivat vielä. Ja hän päätti istua asunnossaan
niin kauvan kunnes häntä rupeaa haluttamaan sin-

ne.

Vasta kello puoli yhdentoista aikaan hän pukeutui ja meni alakertaan. Spontanejevien huostassa oli kaksi huonetta rinnakkain ja hän kolkutti toisen oveen. Oven takaa ei kuulunut keskustelua. »Näinköhän he vielä nukkuvat?» ajatteli Vladimir Nikolajevitsh ja kolkutti toistamiseen, vähän kovemmin. Kuului verkkaaisia askelia, joku avasi oven ja raotti sitä. Bertyshev tunsi heti Maria Ivanovnan, mutta tämä nähtävästi ei tuntenut häntä, koska ei uskaltanut avata ovea sen enempää.

— No, was wollen? Was wollen? — lausui vihdoin Maria Ivanovna kärsimättömästi naurettavalla saksankielellä.

— Hyvää huomenta, Maria Ivanovna! — sanoi Bertyshev.

— Mutta kuka se on? — kysyi Spontanejeva avaten oven selkosen selälleen kuullessaan venäjänkieltä.

— Enpä kuitenkaan luullut, että te niin pian voitte unhottaa! — virkkoi Bertyshev ojentaen hänelle käntensä.

— Hyvä jumala! Tekö se olette Vladimir Nikolajevitsh-kulta! — huudahti eukko äkkiä riemastuneena, tart-

tui hänen käteensä, veti hänet huoneeseen ja suuteli häntä suulle. — Minäkö en teitä tuntisi, kun olen joka päivä ajatellut teitä! Se oli vain vanhan sokeutta, Vladimir Nikolajevitsh! Rakas ystävä! Ah, hyvä jumala! Mutta mistä te olette tänne tulleet ja näin odottamatta! Olisitte edes pienellä sanalla ilmoittanut edeltäpäin! Ai, ai, ai! Tällaisessa vieraassa kaupungissa, mokomassa Baabelin tornissa! No, istukaa nyt! Ah, ah, ah!

— Entä Vjera Polykarpovna? Ei suinkaan hän enää maanne? — kysyi Bertyshev.

— Mutta mitä te? mitä te? Täällä on meillä aivan outo järjestys. Hän nousee kello seitsemän. Kello kahdeksan ei hänestä näy jälkeäkään.

— Minne hän sitte menee?

— Sitä minä en pysty teille selittämään, rakas Vladimir Nikolajevitsh. Yhä hän vain käy katsomassa merkillisyyksiä. Saavutaanpa minne tahansa, niin heti hän merkillisyyksiä katsomaan. Ja kaikkia hän katsoo! Hän ei näytä jättävän katsomatta vähintäkään seikkaa... Se menee ihan yli ymmärrykseni. Dresdenissä me viivyimme matkalla kaksi päivää, levähtää kun teki mieli, — niin hän kaikkien noiden

taulujen ja kuvapatsasten jälkeen juoksi vielä katso-
maan joitakin hovivaunuja. Sanokaa nyt, mitä hyö-
tyä noiden vaunujen katsomisesta on? Nyt, Jumalalle
kiitos vapauttivat minut tuosta juoksemisesta. Mutta
Parisissa sain minä juosta näännyksiin asti. Täällä to-
ki tavattiin Bruchmannit ja minä tietysti pääsin rau-
haan.

— Vjera Polykarpovna on siis lähtenyt Bruchman-
nien kanssa?

— Niin, niin. Kenenkäpä kanssa hän olisi voi-
nut mennä. . . Mutta kuinka olen hyvilläni teidän tu-
lostanne, Vladimir Nikolajevitsh! Sanokaa, kertokaa,
kuinka johtui mieleenne tämä. . .

— Kuinkako johtui mieleeni? Tein tarpeeksi työ-
tä, niinpä päätin lähteä virkistymään. Työskentelin
konttorissa ja lisäksi kotona. Maalasin taulun. . . No,
johtui mieleeni, että minulla Wienissä on hyviä ystä-
viä, niinpä läksin. . .

— Tietysti ystäviä! Minulla ja Vjeralla ei ole koko
maailmassa ketään parempaa ystävää kuin te Vladi-
mir Nikolajevitsh.

— Entä Bruchmannit?

— Niin Bruchmannit. . . Ovathan ho tietysti hert-

taisia ihmisiä... Vjeraani kuljettelevat katsomassa erilaisia merkillisyyksiä. Mutta eihän sekään ole helppo tehtävä. Mutta ovathan he kuitenkin saksalaisia... Ja jos ihminen on saksalainen, niin olkoonpa hän miten kelpo ihminen tahansa, minusta hän aina haisee saksalaiselta.

Maria Ivanovna kyseli häneltä sitten kaikenlaisia Pietarista, oliko siellä kaikki ennallaan; Dmitristä, joka ei näyttänyt kirjoittaneen äidilleen sanaakaan asioista. Bertyshev antoi hänelle seikkaperäisiä vastauksia. Niin kului aika lähes kello yhteen; jolloin he läksivät alas.

Suuressa ruokasalissa, joka oli järjestetty itämaiseen malliin, oli vähän yleisöä. Kaikki istuivat eri pöytien ääressä. Kun he astuivat sisään, saattoi kaksi lakeijaa heidät pöydän ääreen, joka oli kadulle antavan, läpinäkyvillä uutimilla peitetyn ikkunan ääressä. Pöytä oli katettu kahdelle hengelle. Heti tuotiin kuitenkin kolmannet lautaset, Bertysheville. Se oli heidän vakinainen pöytänsä.

— Eivätkö Bruchmannit syökään teidän kanssanne? — kysyi Vladimir Nikolajevitsh.

— Ei, he asuvat toisessa hotellissa. Mutta malтта-

kaapas, tuossa tuli Vjera . . . Saapas nähdä, tuntee-
han hän teitä?

Puolihämärään etehiseen, joka sai valonsa pihal-
ta värillisistä ikkunoista, oli todellakin saapunut Vje-
ra Polykarpovna. Hän katsoi tarkasti saliin, nähdäk-
seen pöydän, jonka ääressä istui yksi nainen, mutta
ei keksinyt.

Saliin tultuaan läksi hän totuttuun tapaan astu-
maan entistä pöytää kohden, mutta muutamien aske-
lien päässä siitä hän pysähtyi. Hänen silmissään vi-
lahti kuin varjo, ikäänkuin ne olisivat hetkeksi him-
menneet ja hänen poskensa hiukan kalpenivat.

Huomatessaan, minkä vaikutuksen hän teki ja
tahtomatta pitkittää tätä tilaa, nousi Vladimir Niko-
lajevitsh seisomaan ja sanoi ystävällisellä äänellä:

— Niin, minä se olen, todellinen minä . . . elävänä
edessä . . . — ja ojensi hänelle kätensä.

— Mutta tämähän on . . . on . . . ihme! — sapoi Vje-
ra, ääni huomattavasti väristen, puristaessaan hänen
kättään.

— Ihme, johon kuitenkin täytyy tyytyä, koska se
on tosi tapahtuma!

— Oo, tyydyn mielelläni, vilpittömän mielelläni

tyydyn! Se oli todellakin suurenmoinen ajatus! — huudahti Vjera Polykarpovna nyt jo täydellisesti halliten itseään ja istuutuen pöytään. — Voin kuvitella, kuinka olette hämmästyttänyt äitiä! . . . Luulenpa että hän on ollut kuolla säikähdyksestä, hah, hah, haa! . . .

— Mitäpä minä pelästyisin hyvää ihmistä? — sanoi Maria Ivanovna loukkautuneena.

— Meidän kohtauksemme Maria Ivanovnan kanssa oli ystävällinen.

— Toivon, että myös minun kanssani? . . .

— Epäilemättä . . .

— No, ruvetaan syömään! — virkkoi Vjera Polykarpovna, koska tällöin alettiin tuoda ruokaa: — jo tänne tullessani olin nälissäni, mutta näin mieluisan ja odottamattoman kohtauksen jälkeen on ruokahaluni tullut kaksinkertaiseksi. Nähkääs, me omme ole täällä esteettisiä. No, kumpaisenko meistä tulee ensin tehdä tili itsestään, minunko vai teidän?

— Tiedysti teidän.

— Minkätähden tietysti!

— Sentähden että te olette loitonneet vanhalta tieltä. Minä sen sijaan olen ennallaan istunut paikallani ja tehnyt kaikkea samaa ja samalla tavalla kuin en-

nen.

— Samaako ja samalla tavallako? — kysyi Vjera Polykarpovna uteliaasti katsoen häneen.

— Melkein! — vastasi Vladimir Nikolajevitsh.

— Aa, melkein. Mutta mitä minä kertoisin itsestäni? Minä elän Baedeckerin mukaan ja parasta olisi, jos te ottaisitte tämän syvää kunnioitusta ansaitsevan kirjan käteenne ja lukisitte sen. Minä ainakin voin taata sen tarkkuuden.

— Elättekö todellakin Baedeckerin mukaan? — kysyi Vladimir Nikolajevitsh ja katsoi häneen omituisesti.

— Melkein! — vastasi Vjera matkien häntä ja purskahti nauruun.

— Jättäkää jo. Minä en ymmärrä mitään teidän asioistanne! — sanoi Maria Ivanovna: — puhukaa niin että minäkin voisin ymmärtää.

Päivällinen kului huomaamatta. Sen loppupuolella alkoivat Maria Ivanovnan silmät luppaila.

— Äiti-rukan mieli alkaa kaivata lepoa, — sanoi Vjera Polykarpovna. — No, me päästämme hänet ja lähdemme itse raittiiseen ilmaan. Toivon, ettette, Vladimir Nikolajevitsh ole väsyksissä ettekä kieltäydy?

— Olen kyllä väsynyt, mutta en kieltäydy. . .

— Sitä hauskempi. Minä näet edelleen pidän pienistä uhrauksista.

— Suurien suhteen olette kai jo menettänyt ma-
kunge?

— Niin. . . Ehkäpä. . . Lähdemmekö sitten?

— Mihin haluatte. . .

— Jonnekin kauas museoista, kirkoista ja muista korkeista merkillisyyksistä. Olen kyllästynyt niihin kauheasti. Kirjoitan vain pari sanaa Bruchmanneille.

Vjera Polykarpovna kirjoitti kirjeen nopeasti ja noin viiden minuutin kuluttua he poistuivat hotellista.

XIII.

— Mihinkä me lähdemme? — kysyi Vladimir Nikolajevitsh. — Täällä melutaan niin, ettei voi kuulla toistensa puhetta.

— Ajakaamme Praterille; siellä on kuitenkin hyviä teitä eikä siellä luultavasti ole ketään kävelemässä, vaikka toiselta puolen siellä onkin ikävää kun ei ole vihervä.

— Se sopi.

He istuutuivat ensimmäisiin vaunuihin ja läksivät ajamaan. Tie oli pitkä, he puhelivat tilapäisaineista, mutta sitten huomasi Vjera sen ensimmäisenä.

— Eikö ole omituista, että me puhelemme kaikesta tästä? — sanoi hän. — Ennen kaikkea — terve Vladimir!

Vjera ojensi hänelle kätensä.

— Niin, terve, terve! Todellakin, emmehän ole vielä kuten entisaikaan. . .

Vladimir tarttui hänen käteensä ja suuteli häntä.

— Mutta kerro nyt, mikä sinut toi tänne?

— Luultavasti mielettömyys!

— Oo, mielettömyys on liian epämääräinen asia, toivon, ettei kuitenkaan mieletön rakkuus.

— Ei, ei se... En tiedä, onneksiko vaiko onnettomuudeksi, mutta minun rakkaudestani vaan on mielettömyys jo kauvan sitte kadonnut. Mikä minut toi tänne? Kykenemättömyys ratkaista itse vaikeata tehtävää...

— Tahdotko, että minä auttaisin sinua? No, en tiedä... Minä kaiketi itsekin turhaan vaivaan päätäni sillä...

— Kaiketi... sinulla on siis kuitenkin toivoa...

— Toivoa... Toivoa... Ah, Vladimir, anna minulle kätesi...

Vjera tarttui hänen käteensä ja piti siitä kiinni ikäänkuin olisi tarvinnut tukea; sitten puhui hän liikutetulla ja vilpittömällä äänellä:

— Kuule mitä sinulle sanon... Sanon, mitä kansani on tapahtunut... Ensiksikin tunteistani... Oi, se on sinua varten, — sitä ei voi epäillä! Se on pysynyt entisellään. Se ei ole vähääkään vähentynyt... Katso, minulle sattuu minuutteja, tunteja vieläpä kokonaisia päiviäkin, jolloin lakkaan olemasta itsekäs. Ja sellaisina aikoina — ja ne tulevat minulle täällä

useammin kuin kotona, — on minusta selvää, että rakkauteni on sinulle vahingollinen. Niin, sehän on selvä kuin päivä. Se ei anna sinulle koskaan onnea, tiedän sen varmasti. Ei anna koska olet sellainen . . . No, suoraan sanoen, koska et ole sellainen kuin minä. Minä vain en ole itsekäs minuutteina, tunteina ja päivinä, mutta sinä päinvastoin, olet itsekäs minuutteina, tunteina, päivinä, se on, et pikkuisena itsekkäänä, arkipäiväisessä merkityksessä, vaan todellisesti itsekkäänä, joka kaikessa asettaa personansa kaiken muun yläpuolelle; ja minun rakkauteni antaa sinulle ehkä onnea, mutta ainoastaan minuuteiksi, tunneiksi ja ehkäpä päiviksikin, mutta sen sijaan koko kärsimysten elämän. Ymmärtänet, mitä puhun. Siitä myrkytyksestä puhun, joka tulee sieluusi, kun alat muita ajatella . . . ajatella perhettäsi. Ja sitä tulet ajattelemaan alituisesti. Ja ollessani siinä mielentilassa, tuli päätökseksi, että minun täytyy auttaa sinua. Mutta millä? Minullahan on vain yksi ainoa keino — sieluni, tunteeni. Ja päätin tahallani kylmentää sen tunteeni ja aloin tottua ajattelemaan, että voin tulla toimeen sinuttakin, jonkun muun kanssa . . . Ja välistä minusta tuntui kuin se myös kävisi päinsä . . . Ei, ei, älä sinä

kysy yksityiskohtia, en sinulle niitä kerro ainakaan nyt, — sillä en tahdo turmella kohtaustamme. No, siinä nyt näet, sinähän kalpenet; mitä? liikuttaako tämä siis sinua? Ah, eihän se niin ole . . . Sanon, että nyt kun taas olemme yhdessä ja kun minä istun rinnallasi ja sinä puristat kättäni, huutaa koko sieluni, että se olisi kiduttava ja minulle ylivoiman taakka . . . Ah, jospa tietäisit, kuinka olen sinulle kiitollinen, että tulit! Jospa tietäisit mitä olisi voinut tapahtua?

— Mutta mitä? Mitä olisi voinut tapahtua?

— Mielettömyyttä! Mitä kauheinta ja aivan korjaamaton mielettömyys.

— Vjera! Sinä et voi olla sanomatta minulle sitä, sinun täytyy sanoa.

— Hyvä on. Olin vähällä tulla Bruchmannin vaimoksi.

— Bruchmannin? Vaimoksi?

— Niin, jos kerran Bruchmannin, niin tietysti vaimoksi.

— Ja sinä sanot tahtoneesi tehdä sen minun tähteni?

— Ei, jos tarkemmin tutkin, niin paljon enemmän itseni tähden . . . Ajattelin, että se elämä, joka mei-

tä, sinua ja minua, olisi odottanut. . . Että siinä joka tapauksessa murheella olisi ollut ylipaino. . . Samalla minä, vaikutuksista väsyneenä, kuvittelin voivani tyytyä rauhalliseen elämään olipa kuinka tahansa ja että rauha — oli korkein onni. Mikä erehdys! Ja mikä on rauha? Minusta tuntuu, että minun sielullesi ainakin rauha merkitsee sitä, että se ottaa elämältä kaiken, mikä voi sitä tyydyttää; mutta pitää rauhana taetta siitä, että voi aina istua kädet ristissä, koska muut tekevät kaikki puolestasi. . . Ah, mutta älkäämme ajatelko tätä erehdystä. Sinä tulit, kiitos siitä sinulle! Sinä pelastit minut siitä rauhasta ja toistaiseksi ei muuta tarvitakaan. Ehkäpä sinä nyt sanot jotakin itsestäsi? Mutta Jumalan tähden, puhdasta totta! Älä pelkää, että mikään minua voi loukata. Näen niin selvästi asemasi koko kauheuden ja niin hyvin ymmärrän sinua. . .

He olivat jo ajaneet läpi koko kaupungin ja vaunut vierivät nyt puiston leveätä hiekkakäytävää pitkin. Molemmiin puolin tietä soisoivat äänettöminä suuret lehdettömät puut. Ilma oli tyyni, mutta lievä kolakkuus raitisti heidän päitään mielyttävästi. Ajuri pysäytti hevoset ja he läksivät jalkaisin eteenpäin.

— Itsestäni sanon seuraavaa, — alkoi kauvan mietittyään Vladimir Nikolajevitsh: — matkustin tänne tarkistaakseni vielä kerran ja lopullisesti itseäni ja tehdä tällä kertaa korjaamattoman päätöksen. . .

— Niin koska et voinut tehdä sitä siellä, ymmärrän sen täydellisesti! Mutta sano, mitä sinä tahdoit täältä saada. Mitä ratkaisua vielä halusit tullessasi tänne? Sehän on tärkeitä. . .

— Niin, sanon sen sinulle. Tahdoin tulla vakuutetuksi siitä, että minun on palattava sinne.

— Ymmärrän senkin. . . Katsos, kuinka järkeviksi olemme tulleet, Vladimir.

— Oo, me olemme aina olleet järkeviä sanoissa. Mutta minä en tahdo tehtyjä selityksiä. . . Kun koettaa, niin voi saada itsensä vakuutetuksi mistä tahansa; mutta minä tahdon totuuden mukaisesti tulla vakuutetuksi puhtaasta totuudesta. Pelkään, että sinä olet aikonut olla jalomielinen ja toivoen minulle hyvää, olet paksuntanut värejä, jotta minä varmemmin tulisin toivottuun päätökseen.

— Älä pelkää sitä. Olenhan itsekäs kiireestä kantapähän asti, siitä olen tullut lopullisesti vakuutetuksi.

— No, niinpä siinä on sitten kaikki.

— Jumalalle kiitos!

— Mitä Jumalalle kiitos?

— Jumalan kiitos, että me kaiken tämän olemme toisillemme. Ajattelehan, kuinka se olisi vaikeaa. Me olemme olleet miltei sankareita, umalalle kiitos ettei se ole enää edessämme, ja nyt nauttikaamme vaan yhdessä tapaamisestamme, vaietkaamme jos tahdot. . . Silloinhan on vieläkin helpompi kuvitella, että me olemme samat kuin olimme vuosi sitten, ja että elämä on samaa ja kaikki on samaa. . .

Vjera siirrähti häntä lähemmäksi, ja Vladimir puristi lujasti hänen kättänsä.

— Viivyttekö täällä vielä kauan? — kysyi Vladimir Nikolajevitsh.

— Wieniin olen jotenkin kyllästynyt! — vastasi Vjera. — Sitäpaitsi sellainen sää kuin tänään on harvinaisen täällä; enimmäkseen rämyistä, mikä suuresti muistuttaa Pietarista. Olen jo kauan aikonut Venetsiaan ja sitten Rivieralle.

— Yhdyn siihen tuumaan! — sanoi Vladimir Nikolajevitsh.

— Lähdetkö sinäkin meidän kanssamme?

— Tietysti.

— Oo, silloin tämä suunnitelma tulee sangen järkeväksi. Luulen, että sinulle riittää kolme päivää levähtääksesi ja katsellaksesi Wieniä.

— Aivan täydellisesti.

— Siis kolmen päivän kuluttua me matkustamme Venetsiaan.

Kun he palasivat hotelliin, oli Maria Ivanovna jo herännyt ja käskenyt tuoda teetä.

— Salli nyt, Vjera, tehdä se tänään kotona vieraan tähden. Katsokaas he vievät minut joka päivä tähän aikaan johonkin kahvilaan. . .

— Minullapa on uutinen kerrottavana teille, äiti!

— Mikähän se on?

— Kolmen päivän kuluttua matkustamme Venetsiaan.

— Jopa nyt jotakin! Onko sitä taas lähdettävä jonnekin etemmäksi?

— Etemmäksi, etemmäksi. Ei kuitenkaan hyvin kauaksi. Kaikkiaan vain yhden yön junamatka.

— Ohhoh! No, minusta on samantekevää mihin mennään. . .

— Vladimir Nikolajevitshkin lähtee mukaan.

— Se nyt hiukan helpottaa minua. . . Entä tietävät-

kö Bruchmannit siitä?

— Saavat kyllä tietää. . . He kyllä lähtevät meidän kanssamme sen voi arvata. . . Ovathan he sulhasmiehiä. . . Hah, hah, haa! Tiedättekö, Vladimir Nikolajevitsh, että Bruchmannit kosiskelevat minua?

— Mitä? Molemmatko?

— En todellakaan oikein tiedä. . . Mutta minusta näyttää kuin he molemmat olisivat kosimapuuhissa. Tahi ainakin heistä on yhdentekevää, kumpainenko heistä minut nai.

— Rupesipas nyt siinä lörpöttelemään. . . — kivahti Maria Ivanovna. — Ei mitään sellaista ole tapahtunut. Eivät he edes ole kosineet, vähän vain viittailleet sinnepäin. . .

— Mutta äiti on jo valmis antamaan siunauksensa! — huomautti Vjera Polykarpovna nauraen.

Oikeastaan, mikäli se Bertyshevistä riippui, olisivat he jo voineet matkustaa ennen. Häntä näet ei lainkaan haluttanut katsella kaupunkia.

Käytyään katsomassa pyhän Stefanuksen kirkkoa ja pistäydyttyään taulugalleriassa tuntui hänestä, että jo riittää. Tarvittiin aivan toisellainen mieliala rauhallista katselemista varten, mutta hänen mielialan-

sa ei ollut sellainen.

Mutta Vjera Polykarpovnulla olivat omat puuhansa. Hän oli tilannut joitakin pukuja ja hänen täytyi odottaa niitä. Tämän tähden saivat he istua miltei joutilaana, voimatta lähteä liikkeelle.

Vladimir Nikolajevitsh tapasi myös Bruchmannit. He kohtelivat häntä alentavan kohteliaasti, mutta ikäänkuin kiinnittivät häneen vähän huomiota. He tiesivät, ettei hän ollut muuta kuin taiteilija yhdeltä puolen ja Spontanejevin palvelija toiselta puolen. He pitivät heidän huomiotaan ansaitsevana ainoastaan kauppaliikkeen itsenäisen isännän, jonka sitäpaitsi tuli omistaa vähintään miljoona.

He olivat tavattoman ikäviä. Vjera suvaitsi heitä kuitenkin seurassaan, oli heille aina ystävällinen eikä käyttäytynyt kertaakaan niin, että heissä olisi herännyt ajatus avioliiton mahdottomuudesta hänen kanssaan. »Miksi hän noin käyttäytyy?» — kysyi Vladimir usein itseltään.

Erästä seikkaa ei heiltä voinut kuitenkaan kieltää. Kumpaisellakin oli onnellinen ulkomuoto. Juuri tällä ainoalla sanalla voi määritellä tämän pitkäkasvuisuuden harvinaisen sopusuhtaisen vartalon,

mainon kasvojen värin, säännölliset piirteet, kauniin, hiukan kähärän vaalean tukan, haaveelliset, suuret, vaaleansiniset silmät. Heidän ulkomuodossaan oli jotakin pehmeätä, naisellista, jotakin, kuten Vladimir Nikolajevitsh itseksen määritteli, »maitomaista».

He muistuttivat kauniita rotuvasikoita, oikeita juottovasikoita, tahi kenties ei oikeastaan itse vasikoita vaan valkoista murakkaa, taitavan kokin valmistamaa ja hienontaiteellisesti pöytään kannettua — vasikanlihaa.

»Ei, — mietti Vladimir Nikolajevitsh itseksen: — puhutaanpa mitä tahansa, paljon vain merkitsee miljoonan omistaminen. Kyllä heitä näet on sievistetty, silitetty ja joka päivä muovaeltu. Jos heiltä poistetaisiin nuo kauppiasmaiset liikkeet, niin voisi pitää heitä puhdasverisinä ylimyksinä. Mutta koettakaapa tehdä tämä leikkaus kenelle tahansa meistä, minulle, Voljtoville, Skorbjanskille — niin yhtä kaikki jää jällele poroporvari.»

XIV.

Matka Venetsiaan kului huomaamatta. Matkustettiin yöllä.

Juna saapui Venetsiaan; päästyään puuhista asemalla, joutuivat he pitkään gondoliin, joka hiljalleen lipui leveätä kanavaa pitkin, joutuen sitten kapeampiin kanaviin. Kerjäläislapet tervehtivät heitä sere-naadilla silloilta ja ojensivat käsiään almuja pyydellen. Heidän yllään oli vaaleansininen taivas, ympärillä vettä ja kummallisia, toinen toistaan ihmeellisempiä rakennuksia. Graniittia ja marmoria, taivasta ja vettä.

Jokainen, joka ensikerran kulkee Venetsian kanavia pitkin, tuntee omituisen tunteen, että tämä ei ole lainkaan sellaista, joksi oli kuvitellut mielessään kuullessaan kertomuksia ja lukiessaan kuvauksia tästä kaupungista. Mutta se ei ole pettymystä. Se on vielä suuremman uutuuden ja odottamattomuuden tunne, jonka tähden sitä ei voi kuvailla. Ja se, joka kuvailen, ainoastaan koettaa lähettä totuutta. Ja näistä odottamattomuksista joutuivat kaikki vähän ymmäl-

le ja kaikki olivat ääneti, kukaan ei rohjennut lausua ilmi saamaansa vaikutusta.

Gondoli pysähtyi hotellin eteen: Synkkä vestibyyli värillisine ikkunoineen, kapeat portaat, omituiset, holvikattoiset huoneet . . . Kerran, aikoinaan, oli se ollut jonkin rikkaan patriisin palatsi.

Vjera Polykarpovna pukeutui nopeasti ja tultuaan ulos huoneestaan kolkutti Bertyshevin huoneen ovea.

— Käydääppä pian pyhän Markuksen torilla! — sanoi Vjera hiljaa, etteivät kuulisi Bruchmannit, jotka asuivat aivan lähellä.

Tämä ehdotus hämmästyttävästi vastasi Vladimir Nikolajevitshin mielialaa. Hänen nimittäin teki mielensä omistaa Venetsian tulonsa jollekin sellaiselle, johon eivät olisi kaikki sekautuneet, jollekin taiteelliselle, joka jäisi ikimuistoksi hänen mieleensä.

Tullessaan pienelle torille joutuivat he sillalle, jonka hiljaa läikkyi vesi kanavassa, joka haarautui eri suuntiin. Kapea katu johti oikealle; he kysyivät, kuinka pääsee pyhän Markuksen torille. Heille neuvottiin ainoa kapea katu. He läksivät astumaan, ja kahden minuutin kuluttua avautui heidän eteensä suuri hol-

vikaari, jonka takana he näkivät torin. He kulkivat sinne ja pysähtyivät ihastuneina.

Oli hiljainen aamu. Aurinko ei ollut vielä noussut niin paljon, että se olisi valaissut säteillään koko torin. Ne vain leikkivät kauniisti pyhän Markuksen pyöreissä kupooleissa. Kirkon seutuvilla kuljeksi joitakin ihmisiä, jotka olivat varjon kaltaisia, mutta tori oli tyhjä. Kokonainen parvi kyyhkysiä lensi katoilta ja mah-tavan näköisinä kuin isännät käveli tasaisilla ja siloi-silla kivillä. Vallitsi syvä hiljaisuus.

He pysähtyivät ja katsoivat kauan ääneti edessään olevaa kuvaa. Heidän ei tehnyt mielensä puhua.

Kahvilan luona oli muutamia penkkejä; he istui-vat yhdelle niistä, ja kun heidän luokseen tuli palve-lijä, niin tilasivat he kahvia.

— Tiedätkö, — sanoi pitkällisen äänettömyyden jälkeen Vjera Polykarpovna, tarttuen Bertyshevin kä-teen: — minusta tuntuu, että tämä tori, joka päät-tyy tuohon ihmeelliseen kirkkoon, joka on niin eri-lainen kuin kaikki nuo, Stefanuksen, Notre Dame'n ja muut sellaiset kirkot, jotka tähän asti olen nähnyt, ja joka eroaa niistä jonkinlaisen huomaamattomuu-den kautta, ikäänkuin tahallaan tahtoisi kätkeä maa-

ilmalta sisällisen, ainoastaan sille ominaisen kauneutensa, samalla kun nuo toiset kohoavat taivasta kohden ja kopeilevat koko maailman edessä suuremmoisuudellaan. . . Niin, tämä tori salaperäisen hiljaisena, noine omituisine lintuineen, jotka ikäänkuin ovat lentäneet alas taivaasta, koko tämä kolkka, joka ikäänkuin on repäisty irti muusta maailmasta, tuntuu minusta sen meidän tunteemme olennoittamisena, jonka. . . jonka olemme kadottaneet.

— Se on totta! — huudahti Vladimir Nikolajevitsh, — se on totta, Vjera!

Ja sitten he taas vaikenivat kauan, kunnes torilla tapahtui melkoisia muutoksia. Alkoi elämä. Ja kun he taas antoivat katseensa lipua yli torin, näytti se heistä ikäänkuin uudelta.

— Lähtekäämme kotiin, — sanoi Vjera Polykarpovna: — muuten äiti vielä luulee, että olemme hukuneet kanavaan. . .

He löysivät vanhan tien ja palasivat hotelliin; Bruchmannit olivat jo suorittaneet kaiken, mikä matkalta tultua kuului asiaan, ja saapuivat toisten luokse pestyinä, tuoreina, pukunsa vaihtaneina ja pyysivät katsomaan toria ja kirkkoa.

— Lähdetään vain! — sanoi Vjera, sanomatta sanaakaan siitä, että he jo olivat käyneet torilla.

Ilma pysyi koko päivän kauniina, ja he kävivät siinä päivänä katsomassa muutamia kirkkoja ja kulkiivat miltei kaikkia Venetsian kanavia pitkin. Kun alkoi pimetä, taivas synkkeni, koko kaupunki tuli kosteaksi, niin koko kauneus katosi. Tuntui kuin heidät olisi pistetty syvään kaivoon tahi kosteaan maakerrokseen. Ja niin kului muutamia päiviä. Samoin kuin ilma, pysyi myös heidän kaikkien mielialansakin synkkänä.

— Ei, matkustetaan eteenpäin! — sanoi päättävästi Vjera Polykarpovna, jonka huolena oli matkaohjelman laatiminen, — ja taas läksivät he matkalle.

Heidän matkansa oli epäonnistunut. Vaikka ensi päivänä suosikin heitä auringonpaiste Venetsiassa, niin sitten oli kautta koko Pohjois-Italian taivas synkkänä ja vallitsi kylmä talvisade.

Veronassa pysähtyivät he levähtämään yhdeksi vuorokaudeksi, ja kävivät katsomassa sitä, jota siellä sanotaan Julian haudaksi. Milanossa oli ilma rämyistä ja hotellissa, jossa he viettivät kaksi vuorokautta, saivat kaikki nuhan. Ja sieltä he matkustivat

Nizzaan, jossa lupaili olla lämmintä. Eniten kärsi tietysti Maria Ivanovna, jonka vanha reumatismi palasi takaisin jalkoihin. Mutta se lohdutti häntä, sillä sitten hän sai oikeuden istua kaikkialla hotellissa, tarvitsematta mennä ulos. Häntä ei enää pakotettu katsomaan tärkeimpiäkään merkillisyyksiä. Hänelle annettiin anteeksi jopa Milanon tuomiokirkkokin, josta Bruchmannit yhteen suuhun sanoivat: »se on enemmän kuin ihastuttava!»

Nizzassa ei ollut kirkasta auringonpaistetta ainaakaan heidän sinne saapuessaan, mutta sen sijaan oli lämmin. Meri oli tyyni, ja siitä henki omituista rauhaa. He asettuivat promenade'lle, ihan meren äärelle, mutta Bruchmannit hakivat itselleen hotellin jossa kaikki liikemiehet tavallisesti asuvat.

— No, äiti, nyt voitte asettua rauhaan! Täältä emme näet kohtakaan lähde! — sanoi Vjera Polykarpovna. — Nykyisin voi tuskin mistään koko Europasta löytää aurinkoista ja lämmintä paikkaa, mutta täällä on kumpaistakin riittävästi.

Jo Wienissä, jossa oli laadittu matkaohjelma, oli Nizza määrätty matkan päätepisteeksi. Vladimir Nikolajevitsh ilmoitti Skorbjanskille Pietariin kirjeiden

osotteeksi Nizzan. Täällä hän pari päivää oltuaan kävi postikonttorissa ja sai kaksi kirjettä. Toisen kirjeen osotteen käsiala sai hänet kuohuksiin. Se oli Vjera Petrovanan käsialaa. »Hän näkyy siis tietävän, — mietti Bertyshev. — Muuten sitä ei ole voinut välttää ja ehkäpä se on parastakin.»

Toinen kirje oli Skorbjanskilta, ja hän päätti lukea sen ensin, koska hän arveli sen epäilemättä sisältävän selityksen.

Hän saapui suurelle torille, johon oli istutettu korkeita plataaneja, ja istui penkille. Matvei Ivanovitsh kirjoitti:

»Naiset näkevät välistä sydämellä paremmin kuin silmillä, harhateille joutunut ystävärukkani Vladimir Nikolajevitsh. Niinpä vaimosikin, päästäessään sinut metsänhakkuupaikalle, ei ole hetkeäkään uskonut sitä tarinaa. Kautta kunniani vannon, että vaimosi on — suuri nainen, mutta hän itse häpee suuruuttaan ja koettaa huolellisesti salata sen. Siinä sinulle koko juttu, enkä minä lisää siihen sanaakaan. Se sinun historiasi on kehittynyt sellaiseen muotoon, joka, niin sanoakseni, menee yli kykyni. Vannon, että jos minä kaunokirjailija kun olen, rupeaisin kirjoittamaan täs-

tä aiheesta romaania ja pääsisin sen nykyiseen kohtaan asti, niin en tietäisi, mitä sitten seuraa ja miten se päättyy, ja jos luottavainen toimittaja ryhtyisi sitä painattamaan, ennenkun saisi lopun, niin tuottaisin hänelle paljon harmia.

Ei siis sanaakaan teidän historiastanne. Suoriutukaa kuinka tahansa, minä vain katson syrjästä, ja saadaan nähdä, mitä siitä syntyy. Mutta nyt muutama sana Voljtovista. Hänellä on syntynyt jotakin erimielisyyttä Beresovan kanssa, tietysti periaatteellisista kysymyksistä. Hän ei ole puhunut mitään, mutta suuresti epäilen, että kaiken alkuna on musiikki. Idealisti-raukat! Kuinka vaikeata heidän on erota haaveistaan! Nähtävästi ei Beresova ole tahtonut antaa hänelle perään musiikissa. . . Hän on kuljettanut kaikki taulunsa tänne, ja ne ovat — päällekkäin ja sijaitsevat asunnossani. Mutta ei siinä kaikki. Hän on sairas, hänen keuhkonsa eivät ole kunnossa. Heti kun hän saapui Pietariin, palasi kipu jälleen. Mutta mikä ikävintä: hän alkaa luulla, että hänen elämänunelmansa ei koskaan toteudu, ja sellaiset ajatukset ovat kauheat, kun alkaa tuntea, joko syyllä tai syyttä, lopun pian lähestyvän.

Hän on laskenut tarvitsevansa ainakin noin kuusi tuhatta yrityksensä toteuttamiseksi, jotta se olisi todellinen yritys eikä mikään ilveily. Ja häntä rasittaa vielä enemmän ajatus, että hänen yrityksensä on mahdoton toteuttaa, ja tietysti on hän oikeassa. Mistäpä meidän taiteellisen tylyyden vallitessa löytyisi sellainen hölmö, joka viskaisi menemään sellaisen summan voimatta lainkaan toivoa siitä hyötyä tahi jälke- läisten kiitollisuutta?

Minä, tietysti, en voi häntä auttaa, koska omat asiani ovat nykyisin huonommat kuin koskaan ennen. Kunnianarvoinen selkäni väänteleikse kivusta, niin että saan päivämäärin venyä sohvalla. Työskennellä en voi. Olen ryhtynyt kirjoittamaan suurta teosta, mutta on täytynyt keskeyttää se. Kotona syödään makkaraa ja huuhdotaan se alas teellä. . . Oo, raskas olet sinä keskinkertaisen venäläisen kirjailijan hat- tu. . .

Kuulehan, etköhän sinä jonakin romaanisi hellä- nä hetkenä voisi saada neiti Spontanejeviä taivute- tuksi auttamaan Voljtovia hänen suuressa yritykses- sään? Eh, heh, mitä rakkaus silloin merkitsee, jollei se voi saada ihmisiä tekemään hyvää työtä?»

Toista kirjettä ei Bertyshev avannut niin päättävästi, kuin tämän. Se oli hyvin lyhyt. Vjera Petrovna kirjoitti:

»Vihatta, soimaamatta sanon sinulle, Vladimir, mitä olen kärsinyt mielessäni ja mihin olen tullut. Annoit minulle sanasi, että pysyt meidän kanssamme tapahtuipa mitä tahansa, mitä tahansa uusi tunne sinulta vaatisikaan. Ja olet pitänyt sen mikäli olet voinut. Mutta kauan ajateltuani olen tullut siihen päätökseen, etteivät mitkään suhteet, mitkään velvollisuudet salli leikellä ihmistä elävältä, pakota häntä kulkemaan itseään vastaan. Ja nyt tultuaan siitä vakuutetuksi, vapautan sinut sanastasi; sinä rehellisenä miehenä osaat käyttäytyä niin, että lapsemme kärsivät mahdollisimman vähän. Lainkaan kärsimättä eivät he voi olla. Vaikkapa he eivät tulisi tietämäänkään itse asioita, niin tuntevat he kuitenkin. . . Vapautan sinut itsestäni. Älä pelkää, jään elämään enkä tuota heille häpeää. Sinä saat muodollisenkin vapauden — eron, kaikki, mitä tarvitset. Siinä kaikki, mitä voin sinulle sanoa. Vjera.»

Tämä kirje edessään istui Bertyshev kauan liikkamatta, lukien sen monesti läpi. Nähtyään Vjera Pet-

rovnan käsialan, oli hän voinut odottaa kaikkea muuta, mutta ei vain tätä. Se mitä Vjera oli kirjoittanut, meni kaiken sen yläpuolelle, mitä Bertyshev oli voinut ajatella.

Ja tämä kirje rikkoi kerrassaan sen tasapainon, joka viime aikoina oli syntynyt hänen mieleensä. Kaikki mitä hän tunsi, kaikki, mikä häntä itseään ympäröi, kaikki, mitä hän löysi Vjera Polykarpovnasta ja itsestään, kaikki taivutti häntä vastaiseen päätökseen. Heidän tapaamisensa ei ollut kylmä, mutta siinä tuntui entisyyttä; se oli ollut henkilöiden kohtaaminen, joiden sielussa palaa muisto parhaista päivistä, joita ei saata unhottaa, siinä kaikki. Heikko lähenemisen puuska, heidän ajaessaan silloin Wienissä puistoon, olikin vain puuska, joka ei kertaakaan toistunut. Entä sitten nuo hautauspuheet pyhän Markuksen torilla, eivätkö ne sitten kyllin riittävästi osota, että heitä sitoo vain kaunis muisto sammuneesta tunteesta? Ja nyt tänä hetkenä sellainen kirje. . .

Hän nousi ja läksi nopeasti astumaan rantakatua kohden. Saavuttuaan hotelliin, meni hän pihaan ja näki penkillä Vjera Polykarpovnan. Hän luultavasti odotti häntä kävellessään, koska oli sitä varten pu-

keutunut.

— Etkö lähtisi minun huoneeseni? — kysyi Vladimir Nikolajevitsh.

— Sinun huoneesesi?

— Niin, se on miltei välttämätöntä.

Vjera katsoi häneen kysyvästi ja huomasi hänen kasvoistaan, että se todellakin oli välttämätöntä, ja vastustelematta seurasi häntä.

Huoneeseen tultuaan pysähtyi Vjera Polykarpovna ikkunan ääreen. Vladimir Nikolajevitsh otti taskustaan vaimonsa kirjeen ja antoi sen hänelle:

— Lue tämä, — ja itse istuutui hän pöydän luona olevalle sohvalle.

Vjera Polykarpovna luki kirjeen ja antoi sitten käntensä, jossa kirje oli, vaipua alas.

— Mitä tahdot minun sanomaan? — kysyi hän, katsomatta Bertysheviin. — Tahdotko, että lausuisin ylistävän sanan hänen itsensä uhrautuvaisuudesta?

Ja hänen huulillaan vilahti irooninen hymy.

— Vjera, vaikka olemmekin itsekkäitä, tulee meidän kuitenkin olla oikeudenmukaisia toisia kohtaan!

— virkkoi Vladimir Nikolajevitsh.

— Hyvä, minä koetan. Mutta ollakseni oikeuden-

mukainen, mitä tulee minun tehdä?

— Ennen kaikkea olla alentamatta itseään ironiaan asti sen suhteen, jonka tasalle me itse emme kykene nousemaan.

Vjera Polykarpovnan silmissä väläti hetkisen kiuku, mutta sitten hän näytti äkkiä hillitsevän itsensä, tahi tapahtui hänen sieluasaan jokin salainen muiston uudistus, — ja hän muuttui kokonaan. Hän puri huultaan ja sanoi alavalla äänellä, jossa ei ollut enää jälkeäkään ironiasta:

— Mutta onhan ironia välistä oljenkorsi, johon tartutaan.

— Niin, kun on väärässä. . . — Bertyshev nousi. — Nyt on kyseessä vakava asia! — virkkoi hän päättävännäköisenä, mikä ei tavallisesti ollut hänelle ominaista; — tuntuuko sinusta siltä, että minun on käytettävä hyväkseni tätä vapautusta?

— Tuntuuko minusta?

— Niin, mutta suoraan, kuin puhuisit omasta asiastasi. . .

— Tuntuuko minusta? En tiedä! Entä sinusta? Kuinka sinusta tuntuu?

— Minä tulen kärsimään sekä siellä että täällä. . .

— Niinkö? Tiedätkö sen varmasti?

— Oo, kyllä! Siitä ei voi olla epäilystä.

— No, sitteppä pidän parempana, että kärsit siellä.

— Vai niin!

— Niin, Vladimir, älä ihmettele. Me olemme molemmat egoisteja, olemmehan sen tunnustaneet. Mutta meidän välillämme on se erotus, että minä olen johdonmukaisen itsekäs, mutta sinä . . . horjuvan itsekäs.

Bertshev astui hänen luokseen.

— Sinä siis etsit rauhaa hinnasta mistä tahansa? Sinusta siis tulee toisen Bruchmannin vaimo?

Vjera Polykarpovna hätkähti ja kohautti olkapäitään.

— Se on kauheata! — sanoi hän.

— Niin, se on kauheata, Vjera . . . Uhraat itsosi omalle itsekkäisyydellesi.

— Kuule, Vladimir, — huudahti Vjera, tarttuen hänen käteensä. — Olipa kuinka tahansa, älä heitä minua nyt heti . . . Ymmärrätkö, minkätähden? Jos minä vielä seison edes jonkunverran korkealla, oiin johduu se siitä, että sinä olet kanssani, että kanssani on menneisyyteni. Mutta jos minut jätät, niin alenen . . .

Bruchmanneihin asti.

— Vain sentähdenkö minun on oltava kanssasi?

— Ei sentähden, vaan sen kauniin menneisyyden tähden, joka meillä on ollut. Eihän sitä saa niin suuresti unhottaa, Vladimir!

— Menneisyys, menneisyys... Mutta minkätähden aina kaikki kaunis kuuluu menneisyyteen?

— Tuleeko sinun sääli sitä? Niinkö? Niinkö todellakin? — virkkoi Vjera, tarttuen molemmilla käsillään hänen päähänsä ja suudellen hänen otsaansa.

— Niin, sääli menneisyyttä, mutta eihän sille kuitenkaan mitään voi.

— Jäätkö siis, Vladimir?

— En, minä matkusta. Mutta sano, olemmeko me sinun kanssasi jotakin päättäneet?

— Ei, ei, emme ole mitään päättäneet. Anna minulle aikaa... Meillä on nyt tärkeä uutuus, että siihen täytyy tottua. Sinuako kolkutetaan?

Maria Ivanovna siellä kolkutti.

— Bruchmannit ovat tulleet, — ilmoitti Maria Ivanovna miltei kuiskaten: — pyytävät lähtemään jonnekin...

— Minä tulen, äiti! — vastasi Viera Polykarpovna

ja meni käytävään.

»Mitä tämä on? — ajatteli epätoivoissaan Bertyshev, jäätyään yksin, — en nytkään, en edes nytkään voi tehdä mitään päätöstä.»

XV.

Bruchmannit eivät pyytäneet kävelomään. He ai-koivat matkustaa Monte Carloon.

— Oletteko te pelaajia? — kysyi Vjera Polykarpovna heiltä nauraen.

— Oo, ei, mutta onhan se hauskaa! Onhan se aino-kaista maailmassa! — vastasivat veljekset.

— Entä te? — kysyi Vjera Polykarpovna Bertysheviltä, kun hän saapui kalpeana ja kasvot laihtuneina.

— Minusta on yhdentekevää. Olen kyllä valmis lähtemään.

— Syömmekö myös siellä päivällistä? — kysyi van-
hempi Bruchmann.

— Suostun myös siihen.

He menivät jalkaisin asemalle ja istuivat junaan, joka läksi kolmen minuutin kuluttua. Bruchmannit olivat hyvin vilkkaalla tuulella. Heihin vaikutti lämmin suotuisasti. Vjera Polykarpovna jutteli hermostuneesti ja puhkesi tuontuostakin yht'äkkiä nauramaan. Bertyshev oli kalpea, alakuloinen ja vaikenä.

— Mr Bertyshev ei taida olla tänään hyvällä tuu-

lella? — sanoi vanhempi Bruchmann teennäisen koh-
teliaasti.

— Se on, en sellaisella tuulella, kuin te? — vastasi
Vladimir Nikolajevitsh ei erittäin lauhkeasti.

— Ei ainoastaan minä, vaan me kaikki. . . Niin
herttainen ilma! Voiko olla synkkänä tällaisella ilmal-
la?

— Valitettavasti en ole kukka, joka on riippuvai-
nen yksistään ilmasta.

— Mutta emmehän mekään ole kukkia. . .

— En tohdikaan sitä väittää.

Bruchmannit katsoivat kierosti häneen.

Juna kulki hiljaa viimeisen tunnelin läpi. Minuutti
Monacossa, ja sitten Monte Carlo.

Matkustajat tulvivat nostokonetta kohden. He myö-
hästyivät, ja heidän täytyi odottaa toista vuoroa. Vih-
doin nostettiin heidät, ja he suuntasivat yhdessä ih-
misjoukon kanssa kulkunsa kasinoa kohden. Bruch-
mannit kulkivat jälestäpäin ja Bertyshev edellä Vjera
Polykarpovnan kanssa.

— Älä ole niin synkkä, Vladimir: surmaat ihan mi-
nut. Minusta muutenkin tuntuu kuin sinä heti heit-
täytyisit mereen tältä kalliolta! — sanoi Vjera hiljaa.

— Tiedät varsin hyvin, etten sitä koskaan tee, koska minulla ei ole siihen oikeutta. Mutta minun on hyvin vaikeaa hymyillä.

— Ei ole minun helpompi, ehkäpä vielä raskaampikin.

— Minkätähden?

— Etkö sitten huomaa, että herrat Bruchmannit ovat jo jotakin lopullisesti päättäneet? Odotan joka hetki. . . Äiti sanoi minulle kotona, että vanhempi on jo tehnyt hänelle viittauksen, että on valttämätöntä puhua erittäin vakavasta seikasta, »joka on koko elämän asia.»

— No, ja sinä olet vaikeassa asemassa?

— Niin, minä olen vaikeassa asemassa! — vastasi Vjera Polykarpovna äänessä outo sävy.

He saapuivat leveille marmoriportaille, jotka johtivat kasinoon. Bruchmannit saavuttivat heidät. Yhdessä menivät he sitten toimistoon, josta saivat piletit; sitten jättivät he päällysvaatteensa vestibyyliin ja astuivat pelisaliin.

Kello oli noin kolme päivällä. Ilma salissa oli jotenkin pilaantunutta. Jokaisen pöydän ympärillä oli joukko väkeä. Kaikkialta kuului hopean ja kullan he-

linää. He astuivat erään pöydän luokse.

— En käsitä mitään! — sanoi Vjera Polykarpovna.

— Luultavasti se kuitenkin on sangen yksinkertaista ja helposti käsitettävää, sillä muuten ei täällä olisi pelaamassa niin paljon väkeä! — huomautti Bertyshev.

— Sallitteko minun asettaa teidän onnellanne yhden kultarahan? — kysyi vanhempi Bruchmann kohteliaasti Vjera Polykarpovnalta.

— Oo, minun onneni on jo koetettu! Asettakaa omalla onnellanne! — vastasi Vjera.

— Koska ja kuka sitä on koettanut?

— Minä itse. Tiedän ettei se kelpaa mihinkään.

Vladimir Nikolajevitsh katsoi tarkasti pelaajien kasvoja.

He kulkivat pöydästä pöytään ja näkivät kaikkialla samaa. Takaliston muodostivat harmaat keskulaiset pelaajat, jotka pelasivat varovasti, uskaltuen vain vähäpätöisiä summia, mutta nämä takalistonaan oli lisäksi pari kolme huimapäätä, jotka joko voittivat tahi hävisivät kokonaisia kultaläjiä. Se oli siihen määrään yksitoikkoista, että heidän silmissään rupesi vipajamaan, ja he menivät vihdoinkin erään pöydän luok-

se, jossa pelattiin trente et quarante'ta.

Täällä ei vallinnut sellainen hyörinä, ei kuulunut vulgääristä hopearahojen helinää, vaan kuului ai-noastaan rauhoittavaa valkoisten setelien kahinaa ja hiljaisia, miellyttäviä kullan kilahduksia.

— Yleensä on tämä ikävää! — sanoi Vjera Polykar-povna.

— Minä en yrittäisi yhdelläkään frangilla: — huomautui vanhempi Bruchmann.

— Mutta te unhotatte, hyvät herrat, että kaikki nuo ihmiset tahtovat saavuttaa onnen, mutta teidän on-nenne on jo taattu. Teille on voittanut joku toinen! — sanoi Bertyshev.

— Erehdytte, mr Bertyshev; meille ei ole kukaan voittanut! — vastasi Bruchmann: — meidän omaisuu-temme on hankittu liikeyrityksillä.

— Mutta kuulkaa, se se juuri onkin oikeata pe-liä. Emmekö näe joka askeleella, kuinka suuret toi-minimet, jotka näyttävät vakavavaraisilta, menevät vararikkoon, — ja jollei teillä olisi ollut onnea, joka on hankkinut teille omaisuuden, suhtautuisitte aivan toisella lailla tähän peliin ja ehkäpä haluaisitte itse-kin koettaa onnea.

— Kaikesta tästä teen sellaisen johtopäätöksen, Vladimir Nikolajevitsh, — sanoi Vjera: — ellei teillä itsellänne olisi mitään onnenne koettamista vastaan.

— Minulle se on miltei hyödytöntä, koska se jo on osottanut, ettei se tahdo minua tukea; mutta minusta tuntuu, ettei tule kulkea sivuitse saamatta tuntoa sellaista originaalia tunnetta.

— Tahdotteko heti?

— En, ei sillä ole kiirettä. Sitäpaitsi on jo aika syödä päivällistä!

Kaikki myönsivät, että oli päivällisen syöntiaika. He menivät kasinosta vasemmalle olevaan ravintolaan. Siellä, laajalla lasiverannalla, jonne ravintolan sisällä soittavan soittokunnan säveleet kuuluivat, ottivat he pöydän. Bruchmannien kasvot venyivät pitkiksi tutustuttuaan ruokien ja viinien hintoihin. Ne olivat todellakin aivan uskomattomat, täysin rosvon hinnat. Mutta he olivat ei ainoastaan osottamatta kiukkuaan, vaan vieläpä kääntyivät Bertyshevin puoleen mitä ystävällisemmin hymyillen:

— Toivomme, että sallitte meidän pitää teitä tänään vieraanamme?

Bertyshev hymähti. Ensiksikään hän ei ollut lain-

kaan taipuvainen hyväkseen käyttämään Bruchmannien ystävällisyyttä ja toiseksi oli hän sangen hyvin huomannut minkä vaikutuksen hintalista teki.

— Siinä tapauksessa olisin minä liian kallis vieras, eikä minulla ole siihen mitään aihetta! — vastasi hän. — Ei, hyvät herrat, kun me kerran olemme ravintolassa, niin olkoon kukin oman päivällisensä isäntä. Mutta Vjera Polykarpovna tekee meille kunnian olemalla meidän yhteisenä vieraanamme.

Bruchmannit eivät vastustelleet. He kävivät päivälliseen käsiksi. Päivällisen jälkeen, kun jo melkoisesti hämärsi, eivät he menneet kasinoon, vaan siirtyivät meren puolelle korkealta rannalta ihailemaan alhaalla näkyvää Monakon pienoista kaupunkia ja sen pientä lahdelmaa, jota rannan ja laivojen eriväriset tulet valaisivat, sekä ruhtinaallista linnaa, joka korkeudesta katseli majesteetillisesti merelle. Kello yhdeksän he istuutuivat juomaan ja vähän yli kello kymmenen, kun Bruchmannit hyvästit heitettyään olivat ajaneet hotelliinsa, palasivat Bertyshev ja Vjera Polykarpovna jalkaisin kotiin pitkin Avenue de la garéa.

Kaupungissa vallitsi vilkas liike. Hienojen kauppo-

jen loistavat näyteikkunat olivat kirkkaasti valaistut. joka askeleella oli kahviloita väkeä täynnä, kaikkialta kuului soittoa. Jokaisessa kadunkulmassa tarjottiin kukkia kaupaksi. Kaikki tämä muistutti juhlapäivästä, vaikka oli tavallinen arkipäivä.

— Haluan puhua sinulle muutamasta ikävästä asiasta, — sanoi Vladimir Nikolajevitsh.

— Välttämättömästäkö ikävästä? — kysyi Vjera Polykarpovna. — Se ei lainkaan sovi tilaisuuteen.

— Se on yhden tekevää. Sinähän et koskaan ajattele ikävästä ja ikävää on kuitenkin elämässä paljon enemmän kuin iloa.

— Mutta jos kerran voi suoriutua ilman sitä, niin sitä parempi.

— Ei ole mahdollista, jos yksistään onnelliset olosuhteet eivät tukahduttaisi ihmisessä tunteita.

— Puhu moraalitta, Vladimir, suoraan! Mitä moraaliiin tulee, niin tiedän kaikki, mitä sinä voit sanoa.

— Näes... sain kirjeen Skorbjanskilta. Hän kirjoittaa, että Voljtov on tuonut taulunsa Pietariin; ne ovat valmiit ja sinähän tiedät hänen suunnitelmasa? Nyt on kysymys yksistään varoista. Hänen laskujensa mukaan tarvitaan kuusituhatta yrityksen oi-

kealla tavalla järjestämiseen. Minä olen antanut hänelle säästöstäni tuhannen ruplaa, mutta se on vähän.

— Sinä antanut tuhannen ruplaa? Mutta mistä sinulla on niin suuret rikkaudet? Tuhannen ruplaa, ne ovat suuret rahat.

— Ansaitseen verrattain paljon. Mutta kun minä olen voinut antaa tuhannen ruplaa, niin sinä, koska olet minua rikkaampi voit antaa paljon enemmän.

— Johtopäätös on kai se, että puuttuvat viisituhatta ruplaa tulee antaa minun?

— Ainakin olisi se oikea johtopäätös!

— Sinä, Vladimir, olet lapsi ja tahdot, että minä olisin viisikertaa enemmän lapsi kuin sinä.

— Ei suinkaan. Mutta minä tiedän, että sinulla on satatuhatta, jotka isäsi antoi sinulle hyväntekeväisyyteen . . .

— Se tarkoitus oli niillä isän eläessä, kun asemani oli toinen, enkä minä koskaan ajatellut oliko se varma tahi ei. Mutta nyt pidän minä näitä rahoja ainoastaan varmana perustana, johon voin nojautua.

— Minkätähden ainoana? Saathan vielä lisäksi kokonaisen omaisuuden.

— Sentähden että varmaa on vain se, mikä on kässissä. Sinä itse sanoit tänään, että liikeasiat riippuvat onnesta.

— Mutta minä takaan sinulle, että tuleva omaisuutesi on yhtä varma, kuin se, että me kävelemme oyt rinnatusten ja puhumme siitä.

— Sinä takaat? Sinä? Lapsi, joka et tiedä rahan arvoa vaan annat ansaitsemistasi neljästä tuhannesta tuhannen herra Voljtovin jonkin päähänpiston toteuttamiseksi? Mutta myönnä itsekin että sellainen takaus ei merkitse mitään.

— Niin, jos sinulle takaisivat Bruchmannit, jotka liiankin hyvin tuntevat rahan arvon, se olisi tietysti varmempaa. . .

— Se olisi luonnollista. Ei, Vladimir, en minä anna viittätuhatta Voljtoville; minä voin Pietariin palattua ni ostaa häneltä tauluja, jolleivat ne ole kalliita ja jos ne ovat jonkin arvoisia. Mutta rahojen antamista Voljtovin nimen kuuluisaksi tekemiseen, pidän suurena tyhmyytenä.

— En ole sanonut sinulle, että hän on hyvin sairas ja voi kuolla näkemättä aatettaan toteutettuna.

— Ah, tuhansia ihmisiä kuolee näkemättä aattei-

taan toteutuneina! Tätä onnettomuutta estämään en kykene. Lopettakaamme tämä puhe, Vladimir. Joka kerran, kun tulee tästä puhe, me riitaannumme. Mitä tehdä, Vladimir, jos minun suonissani virtaa kauppiaan veri, mutta sinun . . .

— Niin nämä kaksi verta eivät koskaan ymmärrä toisiaan!

— Katsos vaan, minkä johtopäätöksen teet ja vielä sen päivän aattona, kun . . . kun meidän tulee ymmärtää toisiamme paremmin kuin koskaan ennen.

— Mitä sitten tapahtuu huomenna?

— Huomenna saapuu Bruchmann tekemään muodollisen esityksen.

— Etkä sinä vieläkään tiedä, mitä sanot hänelle?

— Se riippuu sinusta, Vladimir. Oo, en luullut, että voisin olla niin päättämätön . . .

— Huomenna et näe minua koko päivänä! — sanoi Bertyshev.

— Minkätähden?

— Niin . . . Menen yksinäisyyteen . . . En tahdo, että päätöksesi riippuisi minusta . . . niin on varmempaa.

— Niin, ehkäpä . . .

— Sinä päätät itseäsi varten ja sentähden tulee si-

nun päättää yksin, ilman painostusta... Ilman painostusta miltään taholta.

— Hyvästikö siis huomiseen asti? — kysyi Vjera Polykarpovna heidän noustessaan hotellinsa portaita.

— Huomisiltaan asti, jolloin kaikki on jo ratkaistu.

— Ja sinä palaat yksinäisyydestä?

— Niin.

— Etkä sinä tahdo jättää ainoatakaan sanaa avuksi?

— En, en. Hyvästi vaan huomiseen asti!

Bertyshev puristi ikäänkuin veltosti Vjera Polykarpovnan kättä ja kääntyi nopeasti omaan käytävänsä.

XVI.

Sinä yönä nukkui Bertyshev huonosti. Hän otti esiin Pietarista saamansa kirjeet ja näytti ikäänkuin omistautuvan niille.

Lukiessaan Vjera Petrovnan kirjettä ajatteli hän, sisältääkö se ratkaisevan luopumisen hänestä? Katkaiseeko tämä kirje kaikki häntä ja Vjera Petrovnaa yhdistävät siteet? Ja hän kallistui yhä enemmän kielteeseen vastustukseen päin.

»Mikä sai hänet kirjoittamaan tämän kirjeen? — ajatteli hän. — Enhän minä pyytänyt sitä enkä vaatinut. Hänestä kai tuntui, että minä ilman sitä kärsin ja niinpä hän tahtoi edistää onneani, itsekkäisyyttäni... Siis...

Siis siteet eivät ole ainoastaan olleet katkeamatta, vaan vieläpä ovat tiukottuneet. Kylmän välinpitämättömyyden kuoren alla piilee siis vanha syvälle juurtunut tunne, jota eivät mitkään vihat, mitkään loukkaukset ole voineet sieltä riistää pois.

Hän luki uudestaan myös toisen — Skorbjanskin — kirjeen. Hänen johtui mieleensä äskeinen keskus-

telunsa Vjeran kanssa. »Siinä on seinä, jota ei millään saa puhkaistuksi, — puhui hän itsekseen. — Me ymmärrämme toisiamme kaikessa, hienoimmista pikkuasioissa, syvimmissäkin psykologian ongelmissa, mutta heti kun vain tulee kysymys rahoista, silloin ikäänkuin kasvaa maasta toinen ihminen. Mutta se ihminenhan tulee alituivesti kasvamaan, joka askeleella... Se seisoi meidän välillämme ja erottaisi meidät...

Mutta Voljtovin asiat liikkuttivat syvästi häntä. Hän ei epäillyt, että Voljtovin kyky oli suuri ja hän tiesi myös, ettei Voljtov ollut pitkäikäinen.

Tehdä sellaiselle ihmiselle mahdolliseksi itsensä toteuttaa aatteensa, oli korkeimman oikeudenmukainen teko. Vjera Polykarpovna ei ymmärrä sitä; hän ei ollut ymmärtänyt sitä niinä monina kertoina, kun siitä oli tullut puhe.

Mutta kuinka tehdä, ettei Voljtov, joka kuitenkin on määrätty kuolemaan ennaikojaan, kuolisi epätoivoisena kuin ihminen, jolta kaikki mikä on ollut pyhää, on murskautunut, vaan haaveilijan lailla hymyillen, joka omin silmin näkee aatteidensa toteutuvan?

Ja äkkiä pisti hänen päähänsä omituinen ajatus, siihen määrään omituinen, että hän ensi hetkestä piti sitä lapsellisen yksinkertaisena ja typeränä. Mutta mitä enemmän hän tarkasti sitä, sikäli ilmeni siitä sellaisia puolia, jotka vaativat huomiota ja harkitsemista.

»Yksinkertaista ja typerää, — mielti hän: — elämässämme tapaa sitä paljon useammin kuin luulemmaan. Yksinkertaisia voivat olla olematta vain Bruchmannit ja Vjera Polykarpovna, joilla on niin vankka tuki, kuin heidän miljoonansa ovat. Heillä ei ole mitään syytä koettaa onneaan, koska heidän käytettävänä on kaikki. Mutta meillä, jotka alituisesti käymme taistelua olemassaolosta ja alituisesti siirymme korotuksesta alennukseen, meillä on oikeus kaikilla keinoin koettaa kiinnittää luoksemme tuo puolueellinen ihme-onni, joka niin oikeudettomasti hymyilee toisille ja kääntää selkänsä toisille. . . Minähän muuten lupasin Vjera Polykarpovnallemennä huomenna koko päiväksi yksinäisyyteen. . . En ole peluri. En rakenna peliin hyvinvointiani. En pane kortille onneanikaan, vaan ystäväni onnen, joiden puolesta voin uskaltaa tuhannen frangia. Vaikkapa

ne menettäisinkin, en sen tähden kuitenkaan häviöön joutuisi. Muuten tuntuu minulle kuiskuttavan joku ääni, että voin ne pelastaa. Olkoon päätetty! Huomisaamuna lähden sinne.»

Ja omituista! Tämän päätöksen jälkeen hän laskeusi vuoteelle täydellisesti rauhoittuneena ja nukkuu pian. Ikäänkuin jo menestys huomiossa pelissä olisi ratkaissut hänen oman elämänsä niin vaikean ja sotkuisen kysymyksen.

Seuraavana päivänä hän nousi kello yhdeksän, pukeutui kiireesti, joi kahvia ja meni asemalle: Aamu oli raitis ja hiljainen. Hän nautti tästä matkastaan. Tultuaan Monte Carloon hyvin aikaisin, nousi hän lukusaliin ja silmäili venäläisiä lehtiä, joita ei ollut pitkiin aikoihin nähnyt.

Pöytien ympärillä salissa istui jo yleisöä; monelle ei riittänyt paikkoja ja he seisoivat.

Paikkaa ottamatta kulki Bertyshev pöydästä pöytään katsoen peliä, joka hänestä näytti laimealta. Niin kului noin tunti. Yleisö lisääntyi. Hän tunsu mielessään omituista hämmennystä, ikäänkuin jokin olisi hypittänyt häntä tahi jokin sisällinen ääni käskenyt hänen istuutua pelaamaan.

Hän meni erään läheisen pöydän ääreen, vaihtoi croupierilta setelinsä; hänelle annettiin paperirahoja, kultaa ja hopeaa. Juuri tällöin nousi muuan pöydän ääressä istunut nainen paikaltaan eikä kukaan seisojista istunut hänen paikalleen.

»Tämä on myös viittaus!» — sanoi hän itseksensä ironisesti hymyillen ja istuutui tyhjälle paikalle. »Mutta hän nähtävästi on hävinnyt, sillä ei kai hän muuten olisi noussut!» — mietti hän.

Hän otti kultarahan ja asetti sen kahdellekymmennelleseitsemännelle numerolle, — tuli kolme. Toisen samalle numerolle asetetun kultarahan hän hävisi, samoin kolmannen. Mutta hän, itsekään tietämättä minkätähden, jatkoi samalla tavalla. Hänestä tuntui, että kun se numero ei ollut sattunut tähän asti, niin täytyi sen sattua ja jokaisen häviön tämä vakaus hänessä kasvoi. Kun kulta häneltä loppui, vaihtoi hän sadan frangin setelin, sitten toisen ja kolmannen.

Äkkiä kiinnitti hän huomiotaan jällelläolevaan summaan ja huomasi kauhukseen, että tuhannesta frangista oli jällellä vain kaksisataa frangia ja se parinkymmenen minuutin jälkeen.

Silloin valtasi hänet epäily. Jatkaako vielä tätä tyhmyyttä? Mutta pallo pyöri jo sylinterissä ja aika oli kallista. »On anteeksiantamatonta, jollen minä heiti aseta ja nyt sattuukin minun numeroni.» Mutta hänellä ei ollut kultaa; hän tahtoi vaihtaa mutta oli myöhäistä. Silloin hän käsittämättömän päättävästi vapi-sevin käsin asetti sadan frangin setelin kahdennel-lekymmenennelleseitsemännelle numerolle. Ei kulu-nut kymmentäkään sekunttia, kun hänen korvan-sa juuressa lausuttiin — kahdeskymmenesseitsemäs numero! — hän oli voittanut. Hänelle annettiin yli kolmetuhatta.

Muutamia setelirahoja ja kultaläjä oli hänen edes-sään. Silloin hän koneellisesti lisäsi kultaa numerolle, ympäröi sen jokapuolelta kullalla itsekään oikein ym-märtämättä mitä teki ja mihin se vie. Sitten huoma-tesaan, että edessään vielä oli muutamia seteliä, otti hän ne ja alkoi koneellisesti asetella niitä kaikille pai-koille, joissa kahdennelkakymmenennelleseitsemän-nellä oli jotakin merkitystä ja istui sitten hiljaa ja pää painuksissa ja huomasi kauhukseen, ettei hänelle ol-lut jäänyt jällelle mitään, että hän oli tähän panokseen pannut kaikki voittamansa ja kaikki omat rahansa.

»Mutta tämähän on mielettömyyttä, tämä on enemmän kuin mielettömyyttä! Minähän olen jo uskaltanut ei ainoastaan omani vaan myös vieraat varat! Eiväthän voittorahat olleet minun, vaan Voljtovin ja Skorbjanskin. — Vingt-sept! kajahti ihan hänen korvansa juuressa ja hänestä tuntui, että hänen kaikki ulottimensa jäykistyivät ja että hän ei voinut ojentaa kättään, vaikkapa olisi tahtonutkin.

Yleisössä syntyi myötätuntoista puhetta. Kaikki katsoivat häneen, kaikki laskivat ääneen, kuinka paljon hän on saapa ja mainitsivat sellaisen summan, joka tuntui hänestä uskomattomalta.

Ja hän näki, kuinka croupierit maksoivat muille pikku summia; sitten yksi heistä, kopauttaen puksella pitkävartisella vasaralla milloin mitäkin hänen panoksistaan, lausui numeroita ja laski niitä yhteen, Kolmetuhatta . . . seitsemäntuhattakahdeksansataa . . . kaksitoistatuhatta . . . seitsemäntoista . . . kaksikymmentäkaksi . . . kaksikymmentäviisi . . . kaksikymmentäkahdeksantuhattaviisisataa . . . kolmekymmentäkaksituhatta kahdeksansataaneljäkymmentä frangia.

Syntyi melua. Kun niin suurta summaa ei ollut kä-

sillä, lähetettiin pankista noutamaan lisää. Ja nyt annetaan tämä summa hänelle; se on hänen edessään. Yleisö asettaa laiskasti panoksiaan, enimmäkseen vähäpätöisiä summia, viiden frangin suuruisia. Croupier kehottaa ottamaan osaa peliin, pallo pyörii, mutta hän ei vielääkään voi tointua . . .

Välistä valtaa hänet kiihko viskata taaskin kultaa kohtalokkaan numeron ympärille, välistä järjen ääni pidättää häntä. Mutta tällä välin on pallo jo pysähtynyt paikalleen ja croupier lausuu numeron — kolmekymmentä!

Hänen hämmästykseseen annetaan hänelle taaskin paljon kultaa. Hän on näet unhottanut ottaa pois panoksiaan. Enin osa niistä menee hukkaan, mutta muutamat, sopivilla paikoilla olleet, voittavat.

Peli jatkuu. Bertyshev kätkee setelit ja kullan taskuunsa. Hän tuntee päänhuimausta kuin mies, jolle on tapahtunut jotakin yliluonnollista, tahi joka yli voimainsa on suorittanut jonkin urhotyön. Hän ei edes tuntenut voimaa jatkaa peliä. Kalpeana, tuskin pysyen jaloillaan, hän nousee ja lähtee ovea kohden.

Tultuaan suureen eteiseen, istuu hän ensimmäiselle sohvalle ja painaa päänsä kylmää patsasta vasten

koettaen tointua. Hänen luokseen tulee arvokkaan näköiden palvelija, joka on seisonut oven luona valvomassa sisään tulevaa yleisöä.

— Voitteko pahoin? Olette kai hävinnyt paljon? — kysyi palvelija osanottavasti.

— En, päinvastoin. . . olen. . . liian paljon voittanut! — vastasi Bertyshev.

— Niinkö! Kuinka paljon?

— Noin neljäkymmentätuhatta frangia.

— Entä kuinka paljon uskalsitte?

— Ainoastaan tuhannen frangia.

— Siinä tapauksessa onnittelelen teitä; olette hyvin onnellinen!

— Kiitos.

— Mutta olipa hyvä, että ajoissa rupesitte voimaan pahoin ja että keskeytitte pelin! Se ei onnistu kaikille. Useimmat, jotka ovat paljon voittaneet, häviävät sitte kaikki, vieläpä omat rahansa lisäksi.

— Niin, olette oikeassa. . . Se minut pelasti. . . Kiitän teitä.

Hän otti taskustaan kaksi kultarahaa ja antoi palvelijalle. Tämä kiitti hyvillään.

Bertyshev tunsi voimistuneensa niin paljon, että

voi poistua, otti palttoon päälleen ja läksi asemalle.

— Vannon lasteni kautta, etten enää koskaan eläessäni palaa sinne! — kuiskasivat hänen huulensa. Hän osti piletin ja istui vaunuun.

Kello oli noin kaksi päivällä, kun hän Nizzaan saavuttuaan astui tavallista tietään Avenue de la garéa pitkin. Hänen päättään poltti vielä ja hän tunsu heikkoutta koko ruumiissaan. Hän ei ollut menossa kohtiin. Hänen mielessään oli syntynyt suunnitelma, jonka hän tahtoi heti panna täytäntöön.

Mutta kuljettuaan puolet matkasta hän äkkiä pysähtyi.

— Sinäkö se olet? Kasvosi ovat mielettömän näköiset — huudahti Vjera Polykarpovna, joka tuli häntä vastaan.

— Minne sinä olet menossa? — kysyi Bertyshev.

— En minnekkään. . . Meille tuli vanhempi Bruchmann. Hänellä on asiaa äidille. . . Minusta on selvää, että hän tekee virallisen esityksen ja sentähden minä poistuin. . . Ja ajattelepas, että minä olisin miltei varma siitä, että tapaan sinut ja sitä niin tahdoinkin.

— Minkätähden?

— Minun täytyy nähdä sinut, ainoastaan nähdä. . .

voidakseni päättää.

— No, ja nyt olet minut nähnyt. . .

— Mutta sinähän olet kuin mielipuoli. . . Missä olet ollut?

— Monte Carlossa.

— Pelasitko?

— Kyllä, otin mukaani tuhannen frangia. Tapah-tui jotakin hurjaa. Olin jo menettänyt miltei kaikki ja epätoivoissani tein suuren panoksen, aivan samoin kuin eilinen nuori mies ja äkkiä kahdella iskulla voi-tin noin neljäkymmentätuhatta frangia.

— Neljäkymmentätuhatta frangia! Sehän on — vii-sitoistatuhatta ruplaa! Mikä mieletön onni! Nyt olet rikas. . .

— Niin taidan olla. . . Mutta odota, minun täytyy pistäytyä Lyonin pankissa.

— Minkätähden? Aijotko tallettaa sinne rahat?

— Kuinka tallettaa? Tahdon heti lähettää Voljto-ville seitsemäntuhatta ruplaa. Viisi hänen yritykseen-sä ja kaksi hänen terveytenä hoitamiseen. Matkus-takoon jonnekin Pietarista. No, ja sitten tuhannen ruplaa Skorbjanskille, — hänen asiansa ovat hyvin huonot.

— Sinä et näytä vielä tointuneen . . . Viidestä tois-
tatuhanneista heittää menemään kahdeksan . . . Se on
mieletöntä!

— Minä voitin heidän nimellään, heitä ajatellen!

— Älä tee sitä, Vladimir! Älä ainakaan tee nyt heti,
sillä jälestäpäin kun asiaa enemmän ajattelet, kadut.
Ajattele että sinä näillä rahoilla turvaat toimeentu-
losi muutamiksi vuosiksi, voit rauhassa työskennellä,
maalaat arvokkaita tauluja.

— Ah, Vjera, tässä kohdassa me tulemme sna ole-
maan erimielisiä . . . En voi menetellä toisin . . . Ym-
männätkö? . . . Kun minulla on viisitoisatuhatta ja li-
säksi niin helposti hankittuja ja ystäväni tarvitsevat
niitä elääkseen ja toteuttaakseen elämänsä parhaan
aatteen . . . Ymmärrä, voiko silloin ajatella omaa huo-
lettomuuttaan ja työtään?

— Niin . . . Me emme todellakaan koskaan ymmär-
rä toisiamme. Niin, niin, Vladimir, minä suoraan sa-
noen en ymmärrä sitä psykologiaa, se on vieras mi-
nulle . . . Ja se on kauheata! Tiedätkö mikä tässä on
kauheata? — jatkoi Vjera ja hänen silmissään oli omi-
tuinen kiilto — Kauheata on se, että minä tunnen, että
sinä olet korkeammalla minua tässä, saavuttamatto-

masti korkeammalla ja minä en voi kohota sinne asti! Ja tiedäkö, minkätähden? Sanon sinulle suoraan. Välistä kuvitelen sinut miehekseni ja minusta alkaa tuntua, että sinä, kun et tunne rahan arvoa, heität niitä menenään noin vain kuten nyt teet, — ja minut valtaa kauhu. . . Niin, niin tunsin juuri täytyväni sanoa sinulle tämän kauhean totuuden ja ehkäpä tämä juuri on ollutkin hermostuneisuuteni, epäilysteni syytä. . .

Vladimir Nikolajevitsh katsoi häneen hämmästyneenä ja Vjera selittäytyi nyt hänen edessään uudelta puolelta ja samalla sai selityksensä moni seikka, jota hän ei mitenkään ollut voinut ymmärtää heidän suhteissaan.

Äkkiä ojensi hän kätensä Vjeralle:

— Hyvästi, Vjera!

— Ijäksikö?

— Niin, niin, sinä, joka olet ollut minulle, ijäksi. . . Minä sanon hyvästit Vjeralle. . . menneisyyden Vjeralle. . . Mutta tulemmehan tapaamaan toisamme asioissa, sillä hoidanhan minä liikettänne. . . hoidan ne loppuun asti! Ja niinpä näkemiin asti, Vjera Polykarpovna!

Vjera seisoi hänen edessään silmät kyynelissä, Bertyshev in mieli teki myös itkeä. Toisissa olosuhteissa tämä heidän yhteinen menneisyyden säälinsä ehkä olisi saanut heidät vielä kerran heittäytymään toistensa syliin ja siten olisi välttämätön päätös lykkäytynyt vielä kauaksi. Mutta nyt he kumpikin kyyneltensä läpi heti ajattelivat: »Näin on parempi. . . me olemme todellisia, sellaisia kuin olemme, mutta emme sellaisia jollaisiksi luulimme, emmekä koskaan ymmärrä toinen toistamme!»

— Näkemiin asti! — virkkoi Vjera Polykarpovna hiljaa ääni vapisten ja vastasi heikosti Vladimirin käden puristukseen.

Bertyshev jatkoi nopeasti matkaansa ja tullessaan Lyonin pankin suunnattoman suuren rakennuksen luokse, poikkesi hän sinne. Täällä suoritti hän sen mitä oli aikonut. Hän siirsi Pietariin määräämänsä rahat Skorbjanskin nimelle, meni sitten lennätinkonttoriin ja lähetti Skorbjanskille seuraavan sähkösanoman:

»Tänään voitin läjän kultaa. Olen tullut terveeksi ja ainiaaksi. Usva on hälvennyt. Seitsemäntuhatta anna Voljtoville ja ota itse yksituhhat. Sano hänelle, että

menisi parannuksille ja palaisi uusin voimin ryhtyäkseen yritykseensä. Vjeralle sähkötän erikseen. Puuhaa puolestani; sinulle vakuutan vanhan ystävyystemme nimessä uskollisuutta.»

Vjera Petrovnalle hän sähkötti:

»Kirjeesi on parantanut minut. Anna anteeksi, jos voit. Jollet niin ehkäpä jotenkuten elämme aikamme lastemme ja lempityömme hyväksi. Pyydän sinun lähettämään sähkösanoman Warsovaan vaadittaessa annettavaksi. Tänä lähden matkalle.»

Illalla pistäytyessään Maria Ivanovnan luona jäähyväisillä, sai hän tältä tietää, että Vjera Polykarpovna oli antanut Bruchmannille myöntävän vastauksen. Hän selitti äkillisen matkansa johtuvan asioista, jotka vaativat hänen läsnäoloaan, sanoen muka saaneensa sähkösanoman.

— Ettekö ole sanonut jäähyväisiä Vjeralle? — kysyi Marja Ivanovna.

— Me sanoimme hyvästit jo päivällä.

Vielä selitti Maria Ivanovna Vjera Polykarpovnan matkustaneen Bruchmannien kanssa katsomaan jotakin merkillistä saarta.

— Ah, niin, olin kokonaan unhottaa... huudahti

eukko: — hänhän jätti teille kirjeen!

— Minulle?

— Niin, pyysi antamaan. . . On se hullu! Sanoo: hänellä ei ole rautatievaunussa mitään tekemistä, niinpä lukekoon tätä!

— No, luenpa sitten vaunussa. Hyvästi, Maria Ivanovna, minulla alkaa jo olla kiire Pian kai tekin palaatte. . .

— Niin, jopa täytyy sitä ajatella. . . Eihän häitä voida rautatievaunussakaan valmistella.

Kello yhdeksän illalla läksi Vladimir Nikolajevitsh Nizzasta. Vasta sitten kun hänen mielestään oli kadonnut levoton tunne, joka aina syntyi äkisti matkalla lähtiessä, mikä ratkaisee tärkeän kysymyksen, — kokonaisen elämän kysymyksen, kahden tunnin kulluttua siitä, kun oli jättänyt Nizzan, otti hän esiin Vjera Polykarpovnan kirjeen ja luki sen.

»Teidän täytyy kuitenkin tietää, minkätähden minä olen suostunut rupeamaan toisen Bruchmannin vaimoksi (suoraan sanoen, minusta olisi yhdentekevää, kumpaisenko. Sillä itse asiassa minä menen naimisiin toiminimi Kauppahuone veljekset Bruchmannin kanssa). Rakkauteni teihin ei ollut sellainen tym-

päisevä romaani, joita sattuu joka päivä. Ei, meidän tunteemme, jota me elimme lähestymisemme alussa, oli niin korkea. . . Se osottautui olevan meitä itseämme korkeammalla ja jos minä nyt rupeaisin etsimään tunnetta, niin kaikki, mitä minä löytäisin, olisi suunnattomasti alempana sitä. Siksipä ei maksa vaivaa etsiäkään. Mutta eikö todellakin näin ollen ole yhden tekevää, minkä toiminimen kanssa minä jaan elämäni. . . Ah, pyrimmepä me kuinka paljon tahansa korkeuksia kohden, meille on kuitenkin sallittu jokapäiväisyys, — meille, joiden elämällä ei ole muuta tarkoitusta, kuin että saisimme elää sen mitä vähimmillä huolilla. Teille on kuitenkin edes se lohdutus, että tulette täyttämään velvollisuuttanne, mutta minulla ei ole sitäkään. . . minulla ei ole mitään velvollisuutta. . . Mutta jos minun elämässäni joskus sattuu valoisia hetkiä, niin ovat ne silloin kun muistelen tunnettamme, sen parhaita päiviä. Onnellista matkaa, Vladimir Nikolajevitsh!»

Italian tutut kaupungit vilahtelivat ohi. Hän ei pysähtynyt missään tunniksikaan; Wienin läpi ajoi hän vain siirtyessään asemalta toiselle. Hän odotti kärsimättömästi Warsovaa.

Täällä sai hän yhden sähkösanoman sijasta kaksi. Skorbjanski sähkötti:

»Voljtuska on ruvennut uudestaan elämään; pelkään, että häntä uhkaa mielipuolisuus ihastuksesta. Surullinen selkärankani ystävällisesti taipuu, tervehtien sinua. Olen kokonaan syventynyt järjestämään juhlallista vastaanottoa.»

Vjera Petrovna taas sähkötti:

»Siunaan taivasta päätöksestäsi. Se on oikea. Nyt tarvitsemme paljon anteeksi antavaisuutta toistemme suhteen. Tahtoisin tehdä elämäsi onnelliseksi. Mutta ei ole minun syyntä, jos voin antaa sinulle ainoastaan rikki revityn sydämen.»

(Loppu.)